Sosyal Bilgiler Dersinde Karakter ve Değer Eğitiminin Çizgi Romanla Öğretimi

Gamze AKKAYA

Yüksek Lisans Tezi

Eskişehir, 2026

T.C.
ESKİŞEHİR OSMANGAZİ ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
TÜRKÇE VE SOSYAL BİLGİLER EĞİTİMİ ANABİLİM DALI
SOSYAL BİLGİLER EĞİTİMİ BİLİM DALI
YÜKSEK LİSANS PROGRAMI

SOSYAL BİLGİLER DERSİNDE KARAKTER VE DEĞER EĞİTİMİNİN ÇİZGİ ROMANLA ÖĞRETİMİ

Gamze AKKAYA

Yüksek Lisans Tezi

Danışman: Dr. Öğr. Üyesi Leyla DÖNMEZ BAYRAKÇI

Eskişehir, 2026

ESKİŞEHİR OSMANGAZİ ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
JÜRİ VE ENSTİTÜ ONAYI

Gamze AKKAYA tarafından hazırlanan **Sosyal Bilgiler Dersinde Karakter ve Değer Eğitiminin Çizgi Romanla Öğretimi** başlıklı bu tez, 15/01/2026 tarihinde Eskişehir Osmangazi Üniversitesi Lisansüstü Eğitim ve Öğretim Yönetmeliği'nin ilgili maddeleri uyarınca yapılan **Tez Savunma Sınavı** sonucunda **başarılı** bulunarak, jürimiz tarafından oy birliği ile Yüksek Lisans Tezi olarak kabul edilmiştir.

Görevi:		Unvanı Adı SOYADI	İmza
Jüri Başkanı	:	Doç. Dr. Genç Osman İLHAN	
Danışman	:	Dr. Öğr. Üyesi Leyla Dönmez BAYRAKÇI	
Üye	:	Doç. Dr. Niyazi KAYA	

Prof. Dr. Mustafa Zafer BALBAĞ
Enstitü Müdürü

ETİK İLKE VE KURALLARA UYGUNLUK BEYANNAMESİ

Yüksek lisans tezi olarak sunduğum **‘’Sosyal Bilgiler Dersinde Karakter ve Değer Eğitiminin Çizgi Romanla Öğretimi”** başlıklı çalışmayı tarafımca, bilimsel ahlak ve geleneklere aykırı düşecek bir yol ve yardıma başvurmaksızın yazdığımı, yararlandığım eserlerin kaynakça bölümünde gösterilenden oluştuğunu ve bu eserleri kullanırken daima atıf yaparak yararlandığımı belirtir; bunu onurumla doğrularım. Enstitü tarafından belli bir zamana bağlı olmaksızın, tezimle ilgili yaptığım bu beyana aykırı bir durumun saptanması halinde ortaya çıkacak tüm ahlaki ve hukuki sonuçlara katlanacağımı bildiririm.

12.01.2026

Gamze AKKAYA

Teşekkür

Çalışmak, kolay gibi görünen ama oldukça mücadele isteyen bir süreç. Her zaman daha fazla çalıştığın ve hayal kurmaktan vazgeçmediğin uzun bir yolculuk; herkes uyurken, senin ışığının açık olduğu bir süreç. Bir şeyler ortaya koymak ve araştırmak, günün sonunda elinden geleni yapmanın verdiği huzur olumsuzluk duyguların üzerinde. Her şey, ‘’elimden geleni yaptım’’ diyebilmek için. Elimden geleni yaptığım ve hep hayal kurduğum bu süreçte teşekkür etmek istediğim insanlar var. Her şeyden önce sürecimin bir parçası olan aileme teşekkür ederim. Bu süreçte yalnızca gün içinde değil gecenin bir yarısı bile mesaj atabildiğim, istediğim anda iletişim kurabildiğim danışman hocam Dr. Öğr. Üyesi Leyla DÖNMEZ BAYRAKÇI’ya teşekkür ederim. Kafamdaki karışıklıkları ifade ettiğimde önerilerde bulunduğu için, aklıma takılan soruları sorabildiğim ve bana yol gösterici olduğu için kendisine minnettarım. Uygulama okulumda bana destek olan Sosyal Bilgiler Öğretmenim Melike Özalp’e teşekkür ederim. Beni hep motive ettiği ve cesaretlendirdiği için büyük bir manevi kıymeti vardır. Bu süreçte çalışmamın biricik yerini oluşturan deney ve kontrol gruplarım hiçbir zaman sıradan öğrenciler olmadılar. Mesleğimin başındayken bana öğretmenliği yaşama fırsatı verdiler. ‘’Öğretmenim çizgi roman ne demek?’’ diyen bakışları ile her zaman kalbimde olacaklar. Çalışmamın sonunda tez savunma sürecimde jüri olarak yer alıp bana geri dönüşleri ile ışık tutan Doç. Dr. Genç Osman İLHAN ve Doç. Dr. Niyazi KAYA ’ya teşekkürlerimi sunarım. Açık ışığıma en çok şahitlik eden, her zaman beni neşelendiren arkadaşlarıma teşekkür ederim. Son olarak, bir kez olsun pes etmeyi düşünmediğim için kendime de teşekkür etmek istiyorum.

İçindekiler

JÜRİ VE ENSTİTÜ ONAYI i
ETİK İLKE VE KURALLARA UYGUNLUK BEYANNAMESİ i
Teşekkür i
İçindekiler ii
Tablolar Listesi iv
Şekiller Listesi vi
Özet 1
Abstract 3
BİRİNCİ BÖLÜM 5
1.GİRİŞ 5
1.1. Problem Durumu 5
1.2. Araştırmanın Amacı 8
1.3. Araştırmanın Önemi 8
1.4. Varsayımlar 11
1.5. Sınırlılıklar 11
1.6. Tanımlar 11
İKİNCİ BÖLÜM 13
2.Kavramsal/Kuramsal Çerçeve 13
2.1. Karakter ve Değer Eğitimi Nedir? 13
2.2. Türkiye Yüzyılı Maarif Modeli Genel Yapısı ve Değerlerin Önemi 15
2.3. Sosyal Bilgiler Dersi Genel Yapısı ve Değerlerin Yeri 20
2.4. Çizgi Romanların Tarihçesi 24
2.5. Çizgi Romanların İçeriği 28
2.6. Çizgi Romanlarda Biçim ve Metin Özellikleri 30
2.7. Çizgi Roman-Toplum İlişkisi 33
2.8. Türkiye'de Çizgi Romanlar ve Tarihçesi 34
2.9. Eğitim Materyali Olarak Çizgi Romanlar 37
2.10. Sosyal Bilgiler Öğretiminde Çizgi Roman Kullanımı 43
2.11. Çizgi Romanlar ile Değer Eğitimi 47
2.12. İlgili Araştırmalar 48
ÜÇÜNCÜ BÖLÜM 57
3.Yöntem 57

3.1. Araştırma Modeli 57
3.2. Veri Toplama Araçları 58
3.3. Çalışma Grubu 63
3.4. Çizgi Roman Materyallerinin Hazırlanma Süreci 65
3.5. Verilerin Toplanması 67
3.6. Verilerin Analizi 76
DÖRDÜNCÜ BÖLÜM 78
4.Bulgular 78
4.1. Alt Problemlere İlişkin Elde Edilen Bulgular 78
4.6. Uygulama Süreci ve Nitel Bulguların Analizi 90
4.2. Uygulama Öncesi ve Sonrası Bulgularının Karşılaştırmalı Analizi 105
BEŞİNCİ BÖLÜM 113
5.Tartışma, Sonuç ve Öneriler 113
KAYNAKÇA 121
EKLER 128
ÖZGEÇMİŞ 164

Tablolar Listesi

Tablo Numarası	Başlık	Sayfa Numarası
Tablo 2.1	Türkiye Yüzyılı Maarif Modeli Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programında ki Değerler	22
Tablo 2.2	Erdem – Değer – Eylem Modeli	23
Tablo 2.3	2025 Sosyal Bilgiler Öğretim Programında Yer Alan Öğrenme Alanları	26
Tablo 2.4	Sosyal Bilgiler Öğrenme Alanları ve Kapsamındaki Değerler	26
Tablo 3.1	Araştırma Deseninin Simgesel Görünümü	61
Tablo 3.2	Katılımcıların Özellikleri	67
Tablo 3.3	Öğrenme Alanları ve Hedef Değerler	69
Tablo 3.4	Süreç ve Çizgi Roman Öğrenme Alanları	71
Tablo 4.1	Deney ve Kontrol Grubu Öğrencilerinin Ön Test ‘’Çizgi Roman Destekli Değer Eğitiminin Etkililiğine Yönelik Başarı Testi’’ Puanlarına Göre Sahip Oldukları Akademik Başarı Düzeyi	79
Tablo 4.2	Deney ve Kontrol Gruplarına Ait Ön Test Puanlarının Normallik Testi Sonuçları	80
Tablo 4.3	Deney ve Kontrol Gruplarına Ait Ön Test Puanlarının Homojenlik Testi Sonuçları	80
Tablo 4.4	Deney ve Kontrol Gruplarının Ön Test Puanlarına İlişkin Bağımsız Örneklemler T Testi Sonuçları	81
Tablo 4.5	Deney ve Kontrol Grubu Öğrencilerinin Tutum Ölçeğinden Aldıkları Ön Test Puanlarına İlişkin Bulgular	81
Tablo 4.6	Deney ve Kontrol Gruplarına Ait Ön Test Puanlarının Normallik Testi Sonuçları	82
Tablo 4.7	Deney ve Kontrol Gruplarına Ait Ön Test Puanlarının Homojenlik Testi Sonuçları	82

Tablo 4.8	Deney ve Kontrol Gruplarının Ön Test Puanlarına İlişkin Bağımsız Örneklemler T Testi Sonuçları	82
Tablo 4.9	Deney ve Kontrol Grubu Öğrencilerinin Başarı Testinden Aldıkları Son Test Puanlarına Göre Sahip Oldukları Değer Eğitimi Beceri Düzeyi	83
Tablo 4.10	Deney ve Kontrol Grubu Öğrencilerinin Tutum Ölçeğinden Aldıkları Son Test Puanlarına Göre Sahip Oldukları Çizgi Roman Destekli Değer Eğitimi Becerisine İlişkin Bulgular	83
Tablo 4.11	Deney ve Kontrol Gruplarının Son Test Puanlarına İlişkin Normallik Testi Sonuçları	84
Tablo 4.12	Deney ve Kontrol Gruplarının Son Test Puanlarına Ait Homojenlik Testi Sonuçları	84
Tablo 4.13	Deney ve Kontrol Gruplarının Kovaryans Matrislerinin Eşitliği Testine İlişkin Sonuçlar	85
Tablo 4.14	Deney ve Kontrol Gruplarının Ön Test ve Son Test Puanlarına Yönelik KMA Sonuçları	85
Tablo 4.15	Deney Grubu Öğrencilerine Uygulanan Çizgi Roman Materyallerinin Öğrencilere Değer Eğitimi Aktarımı Üzerindeki Etkisine Yönelik Regresyon Analizi	86
Tablo 4.16	Araştırmaya Katılan Katılımcıların Okullarının Bulunduğu Konum Değişkeni Açısından Dağılımı	87
Tablo 4.17	Deney Grubunun Uygulama Öncesi Açık Uçlu Form Sorularına Verdikleri Cevaplar	90
Tablo 4.18	Deney Grubunun Uygulama Sonrası Açık Uçlu Form Sorularına Verdikleri Cevaplar	99

Şekiller Listesi

Şekil 2.1	Töpffer - Mr. Vieux Bois	30
Şekil 2.2	The Yellow Kid	31
Şekil 2.3	Çizgi romanlarda kullanılan düşünce ve konuşma baloncukları	35
Şekil 2.4	Çizgi romanlarda ki tepki ve imla örnekleri	36
Şekil 2.5	Kara Maske	39
Şekil 4.12	Merkezi okulda ki öğrencilerin çizgi romanlara yönelik ilgileri	89
Şekil 4.1	Katılımcı cevapları örneği (K15)	95
Şekil 4.2	Katılımcı cevapları örneği (K5)	95
Şekil 4.3	Katılımcı cevapları örneği (K12)	96
Şekil 4.4	Katılımcı cevapları örneği (K6)	96
Şekil 4.5	Deney grubu katılımcısının ‘’Çizgi roman deyince aklına gelen bir unsuru çizer misin?’’ sorusuna vermiş olduğu yanıt (K8)	97
Şekil 4.6	Deney grubu katılımcısının ‘’Çizgi roman deyince aklına gelen bir unsuru çizer misin?’’ sorusuna vermiş olduğu yanıt (K17)	98
Şekil 4.7	Deney grubu katılımcısının ‘’Çizgi roman deyince aklına gelen bir unsuru çizer misin?’’ sorusuna vermiş olduğu yanıt (K16)	98
Şekil 4.8	Deney grubu katılımcısının ‘’Çizgi roman deyince aklına gelen bir unsuru çizer misin?’’ sorusuna vermiş olduğu yanıt (K20)	107
Şekil 4.9	Deney grubu katılımcısının ‘’Çizgi roman deyince aklına gelen bir unsuru çizer misin?’’ sorusuna vermiş olduğu yanıt (K13)	107
Şekil 4.10	Deney grubu katılımcısının ‘’Çizgi roman deyince aklına gelen bir unsuru çizer misin?’’ sorusuna vermiş olduğu yanıt (K6)	108

Şekil 4.11	Deney grubu katılımcısının ‘’Çizgi roman deyince aklına gelen bir unsuru çizer misin?’’ sorusuna vermiş olduğu yanıt (K11)	108
Şekil 4.12	Başarı testinde en sık yanlış cevaplanan soru örneği (Soru: 19)	110

Özet

Sosyal Bilgiler Dersinde Karakter ve Değer Eğitiminin Çizgi Romanla Öğretimi

Gamze AKKAYA

Eskişehir Osmangazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü

Türkçe ve Sosyal Bilgiler Eğitimi Anabilim Dalı

Sosyal Bilgiler Eğitimi Yüksek Lisans Programı

Danışman: Dr. Öğr. Üyesi Leyla DÖNMEZ BAYRAKÇI

2026

Amaç: Bu araştırmanın amacı, Sosyal Bilgiler dersinde bir materyal olarak kullanılan çizgi romanlar ile değer eğitiminin aktarılmasıdır.

Yöntem: Karma yöntem ve beraberinde çakışık paralel desenin tercih edildiği bu çalışmada; ön test ve son test kontrol gruplu yarı deneysel desen kullanılmıştır. Deney ve kontrol gruplarının farklı okullardan tercih edilmesinden ötürü aynı zamanda; yarı deneysel desenin alt başlıklarından biri olan eş değer olmayan kontrol gruplu desen üzerinde çalışılmıştır. Uygulama süreci 2024-2025 eğitim ve öğretim yılında; Eskişehir ilinde yer alan biri merkez diğeri taşrada bulunan iki devlet okulunda, beşinci sınıf düzeyinde olan iki ayrı sınıfta yürütülmüştür. Uygulama sürecinin gerçekleştiği sekiz haftalık süreçte kullanılan çizgi roman materyali, web.2.0. aracı olan pixton uygulanması ile araştırmacı tarafından hazırlanmıştır. Sekiz haftalık süreçte başarı testi ve tutum ölçeği araştırmacı ve danışmanı tarafından araştırmaya özel olarak geliştirilmiştir. Hazırlanan çizgi roman materyallerinin sosyal bilgiler dersi öğrenme alanlarına uygun olmasına dikkat edilirken sosyal bilgiler dersi öğretim programında yer alan değerler dikkate alınmıştır. Bu bağlamda bazı temel değerler tercih edilmiştir. Bunlar; yardımseverlik, duyarlılık, dayanışma, aile birliğine önem ve sorumluluk değerleridir. Karma yöntemin kullanıldığı çalışmanın nicel veri toplama araçlarını; başarı testi ve tutum ölçeği oluşturmaktadır. Nitel veri toplama aracını ise; açık uçlu sorulardan oluşan görüşme formu oluşturmuştur. Nicel verilerin istatiksel olarak çözümlenmesinde t testi ve ANOVA; nitel verilerin çözümlenmesinde ise içerik analizinden yararlanılmıştır.

Bulgular: Araştırmanın sonuna gelindiğinde elde edilen bulgu; Sosyal Bilgiler dersinde karakter ve değer eğitiminde çizgi romanlardan materyal olarak yararlanmanın öğrencilerden olumlu dönütler sağladığını ortaya çıkartmıştır.

Sonuç ve Öneriler: Çalışmanın sonuç ve öneriler bağlamında ise; Sosyal Bilgiler dersinde değerler gibi önemli bir konuda çizgi romanların renkli dünyasından yararlanılması gerektiği önerilirken; öğretmenlere ve araştırmacılara da önerilerde bulunulmuştur.

Anahtar Kelimeler: Değer Eğitimi, Karakter Eğitimi, Sosyal Bilgiler, Çizgi Roman, Materyal, Öğretim Yöntemi

Abstract

Teaching Character and Value Education in Social Studies Lessons with Comic Books

Gamze AKKAYA

Eskişehir Osmangazi University, Institute of Educational Sciences

Department of Turkish and Social Studies Education

Social Studies Education Master's Program

Supervisor: Dr. Leyla DÖNMEZ BAYRAKÇI

2026

Objective: The aim of this research is to convey values education through comic books used as a material in Social Studies lessons

Method: This study, employing a mixed-methods approach and a coincident parallel design, utilized a quasi-experimental design with pre-test and post-test control groups. Due to the selection of experimental and control groups from different schools, it also employed a non-equivalent control group design, a subcategory of quasi-experimental design. The application process was conducted in two separate fifth-grade classes in two public schools in Eskişehir province (one in the city center and the other in a rural area) during the 2024-2025 academic year. The comic book material used during the eight-week application period was prepared by the researcher using the Web 2.0 tool, Pixton. A success test and attitude scale were developed specifically for this research by the researcher and their advisor. While ensuring the comic book materials were appropriate for the learning areas of the Social Studies curriculum, the values included in the Social Studies curriculum were considered. In this context, some fundamental values were chosen: helpfulness, sensitivity, solidarity, importance of family unity, and responsibility. This mixed-methods study used quantitative data collection tools consisting of an achievement test and an attitude scale. The qualitative data collection tool was an interview form composed of open-ended questions. Statistical analysis of quantitative data was performed using t-tests and ANOVA, while content analysis was used for qualitative data.

Findings: The study concluded that using comic books as teaching material in character and values education in Social Studies lessons yielded positive feedback from students.

Conclusion and Recommendations: The study concludes with a recommendation that the colorful world of comic books should be utilized in Social Studies lessons on an important topic like values, and offers suggestions to teachers and researchers.

Keywords: Values Education, Character Education, Social Studies, Comic Book, Teaching Material, Teaching Method

BİRİNCİ BÖLÜM

1.Giriş

Bu bölümde araştırmanın problem durumu, araştırmanın amacı ve önemi, araştırmanın sınırlılıkları, tanımlar ve konu ile ilgili geçmiş araştırmalara yer verilmektedir.

1.1. Problem Durumu

Sosyal Bilgiler, çocukların toplumun birer parçası olmalarına katkı sağlayan ve bunun beraberinde sosyal ilişkilerin gelişimini önemseyen bir derstir (Sarılarhamamı ve Demirkaya, 2021). İçeriğinde gündelik hayatı taşıması ve bireye yaşantısında her zaman karşısına çıkacak temel değer ve becerileri sunması yönünden kıymetli bir yere sahiptir. İçeriğinde; geçmişten bugüne dünyada insanları, mekanları, kültürleri, sistemleri yorumlayarak anlamlandırmayı hedef edinmiş bir derstir (Egüz ve Koçoğlu, 2019). Birey, ders içinde öğrendiği bilgileri yalnızca sınıf ortamında bırakmayarak yaşantısının her alanında bu bilgilerle bir araya gelmektedir. Bu bağlamda Sosyal Bilgiler eğitiminin önemini iyi kavrayabilmesi, değerlerine bağlı bir insan olarak yetişebilmesi önemlidir.

Sosyal Bilgiler eğitimi bireylerde demokratik bilinci geliştirme, değerlerinin farkında olma ve var olan bu değerleri diğer insanlar ile etkileşimlerinde kullanırken bilinçli hareket etme sorumluluklarını taşımaktadır (İbret, Kartekin ve Avcı, 2015). Birey, dördüncü sınıfta soyut işlemler döneminden çıkarak somut işlemler dönemine giriş yapmaktadır (Şeker, 2023). Bu noktada karşısına çıkan Sosyal Bilgiler dersini etkili bir biçimde öğrenmesi ve kalıcı bir şekilde somut hale getirerek yaşantısına katması önemlidir. Bir çocuk; etkin bir vatandaş olmanın gerekliliklerini öğrenirse, haklarını ve sorumluluklarını bilen değerlerine sahip bilinçli bir birey olursa topluma ve kendisine fayda sağlayarak yetişecektir.

İnsanlar, yaşamın pek çok noktasında birtakım ihtiyaçlar hissetmiş ve bu ihtiyaçları gidermek için çözümler aramıştır. Bir ders işlenişinin ve sınıf ortamının daha etkili bir hale getirilebilmesi için materyallerden yararlanılması da eğitim açısından bir ihtiyaç örneğidir. Her öğrenme alanı için uygun bir materyal bulunabilir ve bu sayede daha verimli bir ders işlenişi gerçekleştirilir. Yakın tarihe bakıldığı zaman öğrencilere

daha etkili bir ders ortamı sağlamak ve kalıcı öğrenmeyi arttırmak gibi ihtiyaçlardan doğan birçok güncel öğretim materyali geliştirilmiştir. Bu materyaller incelendiğinde çizgi romanlar ön plana çıkmaktadır. Bu durumun temel sebebi çizgi romanların başlı başına bir materyalde olması gereken ve etkili öğretime imkân sağlayan özellikleri taşımalarıdır. Bilindiği üzere çizgi romanlar az yazı ve çok görsellik kullanılarak hazırlanmaktadır. Eğitim ortamlarında görselliğin yeri düşünüldüğünde çizgi romanların sağlayacağı kalıcı öğrenme önem kazanmaktadır ve bu durum çizgi romanları güncelliğini koruyan diğer eğitim materyallerinden daha fazla öne çıkartmaktadır.

Değişimin hızlı bir şekilde gerçekleşmekte olduğu günümüz teknoloji çağında her alanda olduğu gibi okul ve eğitim alanında da etkiler yaşanması beklenen bir durumdur. Bilinen en temel öğretim materyali okul ortamında verilen ders kitaplarıdır (Şeker, 2023). Günümüz teknoloji çağı ve eğitime yansıyan yenilikleri ile birlikte öğretmenlerin artık yalnızca ders kitaplarından yararlanması veya düz anlatım ile bilgiyi doğrudan aktarmayı hedeflemesi güç bir durumdur. Günümüzde öğrencilerin daha fazla merkezde olduğu ders ortamlarında; öğrencilerin merkezde yer alırken aynı zamanda yaşamlarının bir parçası olan önemli bilgi ve değerleri karşılarında somut olarak görebilmeleri için ders kitabı dışında da materyallere ihtiyaçları vardır. Bu bağlamda Sosyal Bilgiler dersi işlenirken soyut bilgileri somutlaştırmak amacıyla birçok yöntem ve materyale başvurulmaktadır. Çizgi romanlar da son dönemlerde ön plana çıkan bir öğretim materyalidir. Türk Dil Kurumu (TDK) için çizgi romanlar; ‘’konuyu ve olaylar zincirini kesintisiz olarak resimleme yöntemiyle okuyucuya sunan roman’’ şeklinde ifade edilmektedir (TDK, 2025).

Pek çok ülkede olduğu gibi Türkiye’de de çizgi roman denilince ilk akla gelen kitle çocuklardır ve ilk yayınlanan çizgi romanlar çocukları hedef alarak yayınlanmıştır (Ünal, 2018). Çocuklara bu kadar çok hitap eden bir yazın türünün aynı zamanda bir materyal olarak ders ortamında kullanımı çocuklar için olumlu olması beklenen bir durumdur.

Çizgi romanların bir materyal olarak ortaya çıkmasını destekleyen birçok neden olmasıyla birlikte bu nedenlerin başlangıç noktası bireylere kalıcı bilgiler ve okuma alışkanlığı kazandırabilmek olmuştur (İlhan, 2016). Çizgi romanlar ve çocuklar üzerine yapılmış olan istatistiklere göre çizgi roman okuma alışkanlığı 10-11 yaşlarında doruk noktasına çıkmaktadır (Tuncer, 1993). Bahsedilen yaşlar ortaokul düzeyine denk gelmesi, öğrencilerin Sosyal Bilgiler eğitimi ile bir araya geldikleri yaşlardan olması ve bireylerin yaşantıları için ihtiyaçları olan temel unsurları edindikleri başlangıç noktasını kapsaması

açısından önemlidir. Sosyal Bilgiler dersi ortaokul düzeyinde yer almaktadır; sınıf seviyesi olarak beş, altı ve yedinci sınıfları hedef alırken yaş aralığı olarak ise genellikle 9-13 yaş aralığını içinde bulundurmaktadır. Aynı zamanda söz konusu yaş aralığı olan 9-13 yaş; Piaget'nin bilişsel gelişim dönemlerinden somut ve soyut işlem dönemlerine denk gelmektedir. Bu iki dönem ayrı ayrı bireyin somut bilgileri bir nesne üzerinden anlamlandırabilmesi ve ardından soyut dönemde daha iyi kavraması açısından önemlidir (akt. Kavak ve İlhan, 2021). Bireyin en çok kendini keşfetmeye başladığı, artık kendini bir çocuk olarak görmekten çıkıp ergenlik dönemine yaklaştığı bu yaş aralığında edindiği her bilgi, kazanacağı her değer son derece önemlidir.

Yapılan araştırmalara göre öğrencilerin öğrenmeleri gereken bilgiler işlenirken en çok görsellik faktörünün öğretime katkısı olduğu tespit edilmiştir; ders işlenirken veya bir öğrenme gerçekleşirken okuduklarının %10'unu, duyduklarının %26'sını, gördüklerinin %30'unu, ortak halde hem gördüklerinin hem de duyduklarının %50'sini, söylediklerinin %70'ini ve son olarak yaptıkları herhangi bir şey bağlamında söyledikleri ifadeleri ise %90 oranında akıllarında tutmaktadırlar (Üçışık, vd., 2002; akt. Ünal, 2018). Bu durum ışığında çizgi romanların bir materyal olarak etkili bir öğretime ortam hazırlamasını beklemektedir.

Çizgi romanlar bir materyal olarak kullanılmak istendiğinde her öğrenme alanına ve branşa göre tasarlanabilecek geniş bir içeriğe sahiptir. Her öğrenme alanı büyük bir öneme sahiptir ancak öğrencilerin yaşantılarını etkileyen ve gündelik hayatlarında ihtiyaçları olan temel bilgiler vardır. Bu bağlamda değer eğitimi gibi Sosyal Bilgiler dersinin en temel ve önemli bölümlerinden biri çizgi romanlar ile öğrenciye aktarılmalıdır. Sosyal Bilgiler dersinde bir materyal olarak çizgi romanları tercih etmek demek; Sosyal Bilgilere benzeyen bir materyal kullanmak demektir. Sosyal Bilgiler içerisinde yer alan bilgileri öğrenciye aktarmak isterken somutlaştırmak, kalıcı hale getirmek ister. Bu noktada çizgi romanlar ders ile oldukça uyumlu bir materyaldir.

Sosyal Bilgiler gibi içeriğini toplumdan ve gündelik yaşamın kesitlerinden alan bir ders için de görselliğin ağırlıkta olduğu materyallerin kullanımı kaçınılmazdır (Barut ve Akbaba, 2017). Sosyal Bilgiler dersinin öğretimi ve aktarımında yer alan yaklaşımlardan bir tanesi ‘’vatandaşlık aktarımı olarak Sosyal Bilgiler öğretimi’’ şeklinde geçmektedir ve içeriğinde temel amaç olarak öğrencilere bulundukları toplumun değerlerini aktarabilmeyi taşıması yönünden önemlidir (Köç, Demirkaya ve Ünal, 2020). Sosyal Bilgiler dersi içeriğinin her anlamda önemli olduğu ve değerlere verdiği yer

görülmektedir. Bu kadar önemli bir dersin aktarımında etkili materyallere ve değerleri öğrencilere kalıcı bir şekilde somutlaştıracak görsel ögelere ihtiyaç vardır.

Her öğretmen; öğrenciye aktarmak istediği değer ve bilgileri belirlerken çizgi romanların sınırsız içeriğinden yararlanabilir, çizgi romanlar hazırlanışı ve içeriği bağlamında zengin bir sınırsızlık taşımaktadır. Öğrenciler bu sayede eğlenerek öğrenirken, görsel zekalarını destekleyen bu yöntem ışığında daha kalıcı bir öğrenme gerçekleşecektir.

Araştırma da cevap aranan alt problemler ise şu şekildedir;

1) Deney grubunun ön test ve son test puanları arasında anlamlı bir farklılık var mıdır?
2) Çizgi romanların bir materyal olarak kullanımında deney ve kontrol gruplarının bulundukları okulların konum değişkeni açısından bir farklılık var mıdır?
3) Sosyal Bilgiler dersinde değerlerin öğretiminde çizgi roman kullanımının ders işlenişine etkisi nedir?
4) Sosyal Bilgiler dersinde değerlerin öğretiminde çizgi roman kullanımının öğrencilerin akademik başarısına etkisi var mıdır?

1.2. Araştırmanın Amacı

Bu araştırmanın amacı, Sosyal Bilgiler dersinde bir materyal olarak kullanılan çizgi romanlar ile değer eğitiminin aktarılmasıdır. Çalışma, öğrencilerin başarı düzeylerindeki değişimi gözlemlerken aynı zamanda söz konusu materyalin öğrencilerde ne gibi etkiler yarattığını incelemeyi hedeflemektedir. Sosyal bilgiler dersi içeriğinde yer alan temel değerleri; geliştirilen dijital çizgi romanlar ile işleyecek olan öğrencilerden çizgi roman materyali ile öğrenmelerini sağlamak araştırmanın temel amacını oluşturmaktadır.

1.3. Araştırmanın Önemi

Sosyal Bilgiler eğitimi, içeriği ve kapsadığı kitle bakımından bir çocuğun gelişimine katkı sağlayan en temel derslerden biridir. İçerisinde bulunan konular bireyin kendi içinde ve gündelik yaşamında karşılaştığı birçok noktaya ışık tutmaktadır. Sosyal Bilgiler kapsamında bulunan değerler bireyin yaşantısı için son derece önemli bir yere

sahiptir. Bu nedenle değer aktarımı noktasında öğrencilere etkili bir Sosyal Bilgiler eğitimi sunulması uzun vadede onlar için gerekli bir ihtiyaçtır.

Bir çocuk henüz yolun başındayken etkili bir vatandaş olmanın önemini, değerlerinin bilincinde iyi bir insan olabilmenin gerekliliğini kavrarsa bu durum ileriye yönelik kalıcı davranışlar kazanmasını sağlayacaktır. Bireylerin yaşamları için önemli olan bilgileri edinmelerine ışık tutan öğretmenler de etkili bir ders işlenişi sırasında bilgiyi kalıcı hale getirebilmek için somut materyallere ihtiyaç duyarlar. Çalışmamızda söz konusu değerler arasından öğrencilerin günlük yaşantılarında sıkça karşılarına çıkan değerlerden bazıları seçilmiştir. Bunlar; yardımseverlik, duyarlılık, dayanışma, aile birliğine önem ve sorumluluk değerleridir. Bazen gündelik yaşamı eğitim kurumuna hatta doğrudan sınıf ortamına taşımak etkili bir öğrenme ile mümkündür.

Araştırmamızın önemli bir noktasını oluşturan çizgi romanlar günümüzde görselliği merkeze alan materyallerden biri olma özelliğine sahiptir. Güncel olarak adından söz ettiren yeni bir öğretim materyalidir. Ortaya çıktıkları ilk dönemden günümüze dek ilgi görmesindeki en temel özelliklerden biri güncelliğini korumada her zaman başarılı olmasıdır; içinde bulunduğu döneme, şartlara, vermek istediği mesaja ve eğitim programına göre şekil alabilir; yazımı, görsel kullanımı ve tasarımı noktasında bir sınırlılığı yoktur. Diğer materyallerden ayrılan ve ön plana çıkmasını sağlayan temel yanlarından bir başkası ise materyalde bulunması gereken yazı ve görsellik gibi unsurları zengin bir şekilde içerisinde bulundurmasıdır. Güncel materyallerin pek çoğunun etkili olduğu söylenebilir ancak içlerinde yazı ve görselliğin en fazla uyum sağladığı materyal olarak çizgi romanlar ön plandadır (Yıldırım, 2016).

Çizgi romanların vermek istediği mesaj, karakterler, olay örgüsü tamamen belirlenen öğrenme alanına göre ve seçilen değerler ön planda tutularak oluşturulmaktadır. Bu noktada çizgi romanların içerik bakımından uçsuz bucaksız bir hayal gücüne destek sağlaması ve her konuda hazırlanmasının mümkün olması araştırmamızın önemli unsurlarından biridir. Öğrenciye kazandırmak istenilen belirli değerler çizgi roman içerisinde karakterler ve tema üzerinden okuyucuya aktarılırken çizgi romanlar güzel bir materyal oluşturmaktadır. Çizgi romanların daima bir ana fikri olması ve bunu belirli bir düzen içerisinde çerçevelerle yansıtması verilen mesajın iyi bir biçimde aktarılmasını sağlamaktadır (Keskin ve İlhan, 2021). Öğrenciler verilen hikâyenin bir parçası olurken kendilerini karakterlerin ve olayın içerisinde empati yaparken bulmaktadır. Bu durum değerlerin kazandırılmasında da destekleyici bir etkiye

sahiptir. Çizgi romanlar içerikleri bakımından güldürü, macera, korku gibi çeşitli konuları barındırarak değişiklik gösterse de tüm bu konuların özünde söz konusu çizgi romanın içinde bulunduğu toplumun değerleri ve tarihinden izler taşıması vardır (Ünal, 2018). Bu noktada Sosyal Bilgiler dersi gibi toplumun tarihi ve değerlerinden beslenen bir ders işlenişi esnasında çizgi romanları bir materyal aracı olarak kullanmak araştırmanın önemini oluşturmaktadır.

Çizgi romanların bir materyal olarak adından söz ettirmesi başta ABD olmak üzere yabancı ülkelerde eski bir tarihe dayansa da Türkiye'de bu durum hala güncelliğini korumakta olan yeni bir yöntemdir. Bu sebeple literatür tarandığında çizgi romanların eğitim ortamlarına yansıtılması ve deneyimlerin paylaşımı noktasında hatırı sayılır çalışma karşımıza çıkmaktadır. Araştırmanın önemi noktasında bu çalışmanın literatüre katkı sağlama ve yeni bir konu hakkında deneyimler elde ederek bu deneyimleri aktarması beklenmektedir. Çizgi romanları bir materyal olarak sınıf ortamında ilgili konulara aktarmak ve düzenli aralıklarla öğrenciler ile bu şekilde ders işlemek; çizgi romanların bir materyal olarak nasıl bir durumda olduğunu noktasında fikir vermektedir. Aynı zamanda öğrencilerin derse yönelik fikir ve ilgilerinde istendik yönde olumlu davranışlar geliştirip geliştirmediği ortaya çıkmaktadır. Karakter ve değer eğitimi gibi bir insanın yaşamının olmazsa olmaz manevi parçalarının nasıl aktarıldığını görmek önemlidir.

Tüm bunların nihayetinde çizgi romanların katkıları deneyimlenerek bu çalışma ile literatüre fikir olması ve katkı sağlaması araştırmanın önemini oluşturmaktadır. Alan yazın incelendiğinde çizgi romanların bir materyal olarak eğitim ortamlarında kullanımına yönelik çeşitli çalışmalar bulunmaktadır. Bu çalışmalar nicel veya nitel olarak ayrıldığında nicel yöntemli çalışmalar ağırlık kazanmaktadır. Bu çalışmanın önemi noktasında; karma yöntem kullanılarak hazırlanan çalışma da alan yazına hem nicel hem de nitel verileri ile ortak biçimde katkı sağlayacak olması önemlidir. Çalışmada yer alan deney ve kontrol gruplarının birbirinden farklı okullardan seçilmesinin temel sebebi; okul ortamının, konumun, sosyoekonomik ve kültürel düzeylerin farklılaştığı durumlarda çizgi romanlar hakkındaki tutumların ne kadar değişkenlik gösterdiği üzerinedir. Alan yazın incelendiğinde katılımcıların farklı ortamlardan seçildiği bir çalışmaya rastlanmamıştır. Aynı zamanda yine alan yazın incelendiğinde çizgi romanların Sosyal Bilgiler dersinde kullanımı ile ilgili çalışmalar mevcut olsa da bu içerik biraz daha özelleştirilerek karakter

ve değer eğitimi bağlamında incelendiğinde hatırı sayılır sayıda çalışma çıkmaktadır. Bu nedenle, bu çalışmanın literatüre katkı sağlaması önemsenmektedir.

1.4. Varsayımlar

- Çizgi roman materyali ile ders işlenişinin gerçekleştirildiği süreçte öğrencilerin derse katılım düzeylerinin eşit olduğu varsayılmıştır.
- Çizgi roman materyali ile ders işlenişinin gerçekleştirildiği altı haftalık süreçte öğrencilerin derse katılırken kişi sayısı olarak eşit olduğu varsayılmıştır.
- Çizgi roman materyali ile ders işlenişinin gerçekleştirildiği süreçte öğrencilerin hazır bulunuşluk düzeylerinin eşit olduğu varsayılmıştır.

1.5. Sınırlılıklar

- Sosyal Bilgiler dersi öğretim programında pek çok değer yer almaktadır. Bu değerlerin hepsini tek bir çizgi roman içerisinde bulundurmak zor ve karmaşık olacağı için söz konusu durum sınırlandırılarak; birçok değere yer verilirken özellikle beş adet değere özellikle vurgu yapılmıştır.
- Araştırmanın sonuç verileri 2024-2025 eğitim-öğretim yılında Eskişehir ilinde yer alan merkez iki ortaokulda mevcut tarihlerde öğrenim gören beşinci sınıf düzeyinde ki iki sınıf ile sınırlıdır.
- Ders işlenişi için hazırlanmış olan çizgi roman materyallerinin içeriği müfredat ile uyumlu olması açısından Sosyal Bilgiler beşinci sınıf ders kitabında yer alan içerik ile sınırlıdır.
- Ders işlenişi ve hazırlanmış olan çizgi roman materyalleri 2024-2025 eğitim-öğretim yılında müfredatta olan Sosyal Bilgiler öğretim programı ve konuları ile sınırlıdır.

1.6. Tanımlar

Eğitim Materyali: Öğrencilerin bir konuyu daha iyi bir şekilde kavramalarını sağlayan; görsel, işitsel veya yazınsal biçimlerde olabilecek araçlardır.

Çizgi Roman: Yazının ve görselliğin bir arada kullanılması ile ortaya çıkan bir anlatı sanatıdır.

Dijital Çizgi Roman: Yazı ve görselliğin oluşturduğu sanatın modern bir biçimde bilgisayar ortamında, çeşitli teknolojik siteler aracılığı ile oluşturulan halidir.

Karakter ve Değer Eğitimi: Bireylerin temel insani becerileri içselleştirerek biliş ve davranışlarında gösterme kabiliyetleridir.

1.7. Kısaltmalar

ABT: Akademik Başarı Testi
AFA: Açımlayıcı Faktör Analizi
ANOVA: Analysis of Variance
BT: Başarı Testi
DFA: Doğrulayıcı Faktör Analizi
IPSOS KMG: Knowledge Management Group
KMA: Karma Model Anova
KMO: Kaiser – Meyer – Olkin
MEB: Millî Eğitim Bakanlığı
NCSS: National Education Association Commission
SPSS: Statistical Package for Social Sciences
TDK: Türk Dil Kurumu
TÖ: Tutum Ölçeği
TÜİK: Türkiye İstatistik Kurumu
TYMM: Türkiye Yüzyılı Maarif Modeli
UNESCO: United Nations Educational, Scientific Cultural Organization

İKİNCİ BÖLÜM

2.Kavramsal/Kuramsal Çerçeve

Bu bölümde Sosyal Bilgiler eğitiminde değerlerin yerine, çizgi romanların tarihçesi ve ortaya çıkış serüvenine, Türkiye'de çizgi romanın tarihçesine ve bir öğretim materyali olarak nasıl ilerlediğine değinilmektedir.

2.1. Karakter ve Değer Eğitimi Nedir?

Karakter kavramı; Antik Yunan döneminde ''biçim vermek'' anlamı ile kullanılmıştır. Bu noktada biçimlendirmek ile kastedilen şey bir insanın karakteri ve kişilik özelliklerinin şekillenmesi ile ilgilidir (O'Sullivian, 2004; akt. Şimşek ve Alkan, 2019). Lickona (2001) karakter eğitimini şu şekilde tanımlamıştır; bireyin kişiliğine ait ahlaki bilgi, duygu, tutum ve davranışlar konusunda bireyin eğitimidir. Aynı zamanda Lickona, karakter eğitiminin öneminden bahsederken yalnızca okul ortamının değil, toplumun tamamının bir bütün halinde bireyin karakter eğitiminden sorumlu olduğunu dile getirmiştir (1992; akt. Köç, Demirkaya ve Ünal, 2020). Karakter ve değer kavramları zaman zaman birlikte veya birbirlerinin yerine kullanılabilen iki kavram özelliği taşımaktadır (Aslan, Gökçen ve Kekil, 2024). Ancak anlamsal olarak bakıldığında birbirlerinden ayrıldıkları temel noktalar söz konusudur. Karakter eğitimi; evrensel nitelikte bir dünya vatandaşı yetiştirmeyi temel hedefi haline getirirken; değer eğitimi ise, toplumda yer alan temel ilkeler ile daha sınırlı bir yapı taşımaktadır (Kaya, 2022; akt. Yol, 2023).

Değerlerin sahip olduğu bazı genel özellikler vardır. Bunlar şu şekilde sıralanmıştır (akt. Aslan vd., 2024):

- Bireyin davranışlarını etkilemektedir.
- Hayat içerisinde karar vermeyi sağlamaktadır.
- Kabul gören birleştirici kavramlardır.
- Bireysel gerçekliği etkilemektedir.
- Davranışların kontrolünü sağlamaktadır.
- Çeşitli faktörler ışığında zamanla değişime uğrayabilmektedir.
- Bir toplumun ve içinde bulunan bireylerin isteklerini temsil etmektedir.

- Düşünmeyi geliştirmekte ve davranışlara yön vermektedir.
- İnsan kişiliğinin içinde bulunan çeşitli boyutları içermektedir (Etik, politik, fiziksel gibi).

Değerler yalnızca bireyin davranışları üzerinde etki yaratmak ile sınırlı olmayıp bir toplumun karşılaştığı sorunlar üzerinde nasıl bir yol izleyeceğini de etkilemektedir (Aslan, vd., 2024). Bir toplum ve sahip olduğu değerler birbiri ile ilişki içerisindedir.

Phillips (2003), toplumların üzerlerine düşen sorumlulukları beş maddede ifade etmiştir (Demircioğlu ve Tokdemir, 2008; akt. Köç, Demirkaya ve Ünal, 2020):

- Eğer insanlar iyi ve özgür bir hükümete destek olmak istiyorlarsa; bunu yalnızca erdemli olan insanlar gerçekleştirebilir.
- Bir karakter iyi anlamda kendi kendine şekillenemez. Örnek uygulamalar ışığında öğretim ile şekil alır.
- Bireyin karakter gelişiminde ilk olarak temel sorumluluk aileye düşmektedir.
- İyi vatandaşlar yetiştirmek; iyi karakterler yetiştirmek ve bu bağlamda öğretim ile sağlanabilmektedir.
- Sorumluluklarının bilincinde olan vatandaşlar yetiştirmek etkili bir karakter eğitimi sayesinde mümkündür.

Toplumların vatandaşlarından bekledikleri unsurların ortaya çıkması karakter eğitimine bağlıdır (Ay, 2014; akt. Yol, 2023). Değer kavramı son yüzyıllarda eğitim ile bir arada isminden söz ettiren bir olgu olmuştur. Eğitim, temel bir ifade ile davranış değişikliği sürecidir; değer ise, davranışlara yön veren standartlardır ve her iki kavram birleştiğinde değer eğitimini ortaya çıkartmaktadır (Kağan ve Yılmaz, 2019). Bu bağlamda değer eğitimi; bireyin yaşantısında kalıcı izli öğrenmeler gerçekleştirirken bu esnada kişinin kendisi ve toplumdan standartları dikkate alan bir süreçtir (Algur, 2017; akt. Kağan ve Yılmaz, 2019). Eğitim; anne karnından çocukluğa, çocukluktan yetişkinliğe ve beraberinde yaşam sonuna dek devam eden uzun bir yolculuktur. İyi bir insan olmak, toplumuna faydalı etkin bir vatandaş olmak; değerlerine bağlı bir insan olmak eğitimin hayati birer parçasıdır. Ertürk (1997) eğitim konusunda en temel tanımlardan birini yapmıştır; ‘‘eğitim, bireyin davranışlarında bizzat kendi yaşantısı yoluyla kasıtlı olarak istendik değişme meydana getirme sürecidir.’’ (akt. Ünal, 2018). Türk Dil Kurumu (TDK)’nun tanımı ise şu şekildedir; ‘’çocukların ve gençlerin toplum yaşayışında yerlerini almaları için gerekli bilgi, beceri ve anlayışları elde etmelerine, kişiliklerini geliştirmelerine okul içinde veya dışında, doğrudan veya dolaylı yardım

etme; terbiye'' (TDK, 2025). Bu tanım beraberinde aile içinde alınan temel eğitimin yanı sıra okul içerisinde verilen örgün eğitimin de yeri oldukça büyüktür. Bir çocuk, yaşantısında ihtiyacı olan temel beceri ve değerleri; kavram ve bilgileri küçük yaşlarda öğrenmeye başlasa da büyük bir bölümü okulda ilerleyerek devam etmektedir (Temizkan, 2024).

Değer eğitimi ile bireylere saygılı, bilinçli, toplumuna karşı duyarlı olmak gibi temel becerileri aktarmak hedeftir. Eğitimin ailede başladığı bilinen bir gerçektir. Ancak sistemli ve planlı bir şekilde gerçekleştiği nokta okul ortamıdır. Birey; pek çok değeri kavram olarak bilse de somut olarak okul ortamında, akranları ile vakit geçirirken keşfeder. Bunun beraberinde aile ve toplum hayatı da gelmektedir.

Yeşil ve Aydın'a (2007) göre; bireyin temel değerleri kavraması ve bu değerleri benimseyerek kişiliğinin bir parçası haline getirmesi, yani davranışa dönüştürmesi karakter eğitimi ile sağlanmaktadır (Yol, 2023).

Rokeach, değerler eğitimi üzerine yapmış olduğu çalışmalardan; değerlerin kişiden kişiye değişiklik gösteren göreceli bir tutum olduğunu ve her bireyin değerlere karşı farklı tutumlar sergilediği sonucuna ulaşmıştır (1973; akt. Köç Demirkaya ve Ünal, 2020).

2.2. Türkiye Yüzyılı Maarif Modeli Genel Yapısı ve Değerlerin Önemi

Okul perspektifinden bakıldığında bireyin yaşamı için ihtiyacı olan bilgileri edindiği, etkin bir vatandaş ve değerler eğitimine sahip iyi bir insan olmasını sağlayan başlıca ders olarak Sosyal Bilgiler dersi karşısına çıkmaktadır. Sosyal Bilgiler dersinin içeriğinde bulunan kavramlar yaşam ile iç içedir, gündelik hayattan oluşmaktadır. Sosyal Bilgiler dersinin önemli hedefleri arasında bir çocuğu topluma hazır hale getirmek, donanımlı ve sorumluluklarını bilen bir vatandaş olarak yetiştirmeyi başarmak vardır (Şahin ve Katılmış, 2016). Bir toplumun ilerlemesi doğal bir süreç olsa da bu süreç içerisinde eğitim vazgeçilmez bir öneme sahip olup; toplum içerisindeki bağın oluşumuna imkân tanıyan bir faktördür (Temizkan, 2024). Çünkü toplumlar geçmişten bugüne dek karşılaştıkları olumlu ve olumsuz durumlar ile pek çok zaman birlikte iş birliği ile hareket etmiş; ortak bir değer, bilinç, kültür olgusuna tutunmuşlardır. Olumsuz olayları ortadan kaldırmak bazen oldukça güç olsa da bazense eğitim gibi çeşitli araçlarla üstesinden gelmek ve bireyi temelden olumlu şekilde yetiştirmek mümkündür. Bütün toplumlarda eğitimin temel işlevleri arasında kendi toplumlarının sürekliliğini sağlamak ve içinde

barındırdıkları kültürel değerleri gelecek nesillere en doğru şekilde aktarmak yer almaktadır (Aktan ve Padem, 2013).

Okullarda öğrencilere hangi değerlerin kazandırılması gerektiği milli eğitimin amaç ve öğretim programlarına göre şekil almaktadır (Erbaş, 2021). Bu amaçlara göre ve öğretim programlarının geçmişten günümüze içerikleri gözden geçirildiği zaman temel hedeflerin; etkin birer vatandaş yetiştirmek, söz konusu vatandaşların Türk milletinin değer yargılarına uygun, insani ve manevi değerlerinin bilincinde olarak ilerlemeleridir. Tüm bu unsurlara baktığımız zaman her şeyin özünde değer öğretiminin yattığını ve değerlerin yerinin ne kadar önemli olduğunu görmemiz mümkündür. Bireyin yer aldığı ve gündelik yaşantısının parçası olan mekanların tümünün değer eğitimine katkı sağladığı görülmektedir (Köksal vd., 2022).

Eğitim her şeyden önce ailede başlamakta ve bunun beraberinde okul ortamında devam etmektedir. Ancak ailede başlaması noktasında her ailenin çocuklarını değer bilinci ve ahlaki gelişim noktasında geliştirebilecek yeterli bilgi ve donanıma sahip olamayabileceği gerçeği de mevcuttur. Bunun beraberinde bazen bu durumun çocukların değer gelişimine yönelik yanlış kodlamalara sahip olmasına yol açması söz konusudur (Ünal, 2025). Bu noktada okul ve eğitim devreye girmektedir. Okul, değer eğitimi gibi bireyin yaşamının tümüne yayılan bir konuda sistemli ve planlı bir biçimde ilerlemeyi sağlamaktadır. Çocuk, temel değer eğitimini ilk defa aile ortamında görüyor olsa da sistemli ve düzenli bir şekilde okulda edinmektedir (Aşçı, 2020).

Türk Milli Eğitim Temel Kanunu'nun genel amaçlarında yazan maddelere bakıldığı zaman; Türk milletinin milli, ahlaki, insani, manevi ve kültürel değerlerini benimseyen, koruyan ve geliştiren bireyler yetiştirmenin en temel amaç edinildiği görülmektedir (METK, 1973, akt. Alimcan ve Şan, 2017). Buradan da bir kez daha anlaşıldığı üzere değerler, eğitim sistemimizin temel kavramlarından birini oluşturmaktadır. Türk eğitim sistemimizi değer kavramından ayrı düşünmek mümkün değildir.

Eğitim sistemimizde yaşanan değişimler ışığında öğretim programlarımız zaman zaman değişiklik göstermiş ve gerektiği zamanlarda güncellenmiştir. Öğretim programları değişiklik gösterdikçe öğrencilere kazandırılması hedeflenen unsurlar da değişmiştir. Bu yeniliklerin yanı sıra aynı zamanda önemini her zaman aynı özenle koruyan noktalar da olmuştur. Bunlardan biri de değerlerdir. Gündelik hayatta ki önemi ve içeriği düşünüldüğünde belki de öğretim programlarının içinde bulunan unsurlar arasından en önemli olan noktadır. Millî Eğitim Bakanlığı (MEB) çeşitli yıllarda değişen

ve gelişen öğretim programlarının içeriğinde değer kavramına önemli bir yer vermektedir. 2024 yılında; ‘’değerlerimiz öğretim programlarının perspektifini oluşturan ilkeler toplamıdır. Kökleri geleneklerimiz ve dünümüz içinde, gövdesi ve dalları bu köklerden beslenerek bugünümüze ve yarınlarımıza uzanmaktadır. Temel insani özelliklerimizi oluşturan değerlerimiz, hayatımızın rutin akışında ve karşılaştığımız sorunlarla başa çıkmada eyleme geçmemizi sağlayan kudretin ve gücün kaynağıdır’’ (MEB, 2024) cümleleri kullanılmaktadır. 2024 yılında uygulamaya konulan Türkiye Yüzyılı Maarif Modeli kapsamında Cumhuriyetimizin 100. yılına özel bir şekilde öğretim programlarımız güncellenmiştir. Bu bağlamda güncel Sosyal Bilgiler öğretim programı incelenmek istendiğinde Türkiye Yüzyılı Maarif Modelini bilmek gerekmektedir.

Tablo 2.1

Türkiye Yüzyılı Maarif Modeli Sosyal Bilgiler dersi öğretim programında ki değerler

1- Adalet	**7-** Estetik	**14-** Saygı
2- Aile bütünlüğü	**8-** Mahremiyet	**15-** Sevgi
	9- Merhamet	**16-** Sorumluluk
3- Çalışkanlık	**10-** Mütevazılık	**17-** Tasarruf
4- Dostluk	**11-** Özgürlük	**18-** Temizlik
5- Duyarlılık	**12-** Sabır	**19-** Vatanseverlik
6- Dürüstlük	**13-** Sağlıklı Yaşam	**20-** Yardımseverlik

Tablo 2.1’e bakıldığında Sosyal Bilgiler dersi öğretim programında bulunan değerler yer almaktadır ve mevcut değerler incelendiğinde her birinin soyut olduğu görülmektedir. Sosyal Bilgiler dersi genel yapısı bakımından soyut kavramların ön planda olduğu bir derstir (Akkeyik ve İnel, 2020). Bu nedenle söz konusu unsurların öğrencilerin zihinlerinde somutlaştırılması ayrı bir öneme sahiptir.

Geçmişten günümüze dek bir inceleme yapıldığında değerler, öğretim programlarımızda önemli bir yere sahip olsalar bile genellikle örtük bir programın ögesi olarak yer almışlardır. Bu durumun değişmesi 2005 yılı ile olmuş ve değerler ülkemizde ilk defa 2005 yılında resmi bir program içerisinde yer almıştır (Yıldırım ve Çalışkan, 2024). Millî Eğitim Bakanlığı (MEB), 2005 yılında ki öğretim programında değerlerin eğitim yoluyla, planlı ve bilinçli bir şekilde uygulanması gerektiğine vurgu yapmıştır (Erbaş, 2005). Böylece değer olgusu, resmen öğretim programlarında yer almış ve önemli

bir nokta olarak öğrencilerin karşısına çıkmıştır. 2005 yılından daha fazla günümüze yaklaştığımızda ise; Türkiye Yüzyılı Maarif Modelinde ilk kez değerler, bir model çalışması biçiminde içeriğe konmuştur (Yıldırım ve Çalışkan, 2024). Söz konusu modelde değerlere şöyle yer verilmektedir; "…milli ve manevi değerler manzumesi ile maddi gelişmenin zirvesini hedefleyen Türkiye Yüzyılı Maarif Modeli…" (MEB, 2024, s. 3).

Öğretim programında değerlerin yeri incelenirken Türkiye Yüzyılı Maarif Modeli en güncel öğretim programlarını içeriğinde barındırması yönünden konunun temelinde yer sahibidir. TYMM içeriğinde her dersin kendine ait öğretim programları yayımlanmıştır. Sosyal Bilgiler dersi güncel öğretim programı incelendiğinde toplamda 20 adet değer karşımıza çıkmaktadır *(Tablo 2.1)*. Bu değerler sınıf kademelerine göre ayrılmış ve yüzdelik paylarından, hani öğrenme alanında hangi değerlerin bulunduğuna kadar ayrıntılı bir biçimde sunulmuştur (MEB, 2024). Bu nokta; dört, beş, altı ve yedinci sınıf düzeyleri şeklinde ayrılmaktadır. Dördüncü sınıf düzeyinde toplamda 30 değer bulunmaktadır ve bu bağlamda değerler %31.58'lik bir kapsama sahiptir. Beşinci sınıf düzeyinde 20 değer bulunmaktadır ve %21.05'lik bir kapsamı vardır. Altıncı sınıf düzeyi ve içeriğinde ki değerler 21 tanedir ve %22.11'lik bir kapsama sahiptir. Son olarak yedinci sınıf düzeyinin öğretim programında ise 24 değer bulunmaktadır; %25.26'lık bir kapsam barındırmaktadır (https://tymm.meb.gov.tr).

Türkiye Yüzyılı Maarif Modelinden önce öğretim programlarında ''kök'' değer ifadesi yer almaktaydı. Maarif Modeli ile birlikte bu ifade yerini, tablo 2.2.'de görüldüğü gibi çatı değer ifadesine bırakmıştır. Millî Eğitim Bakanlığı yayımlamış olduğu içerikte söz konusu bu yeni değer ifadesini şu şekilde açıklamaktadır; ''Erdem-Değer-Eylem çerçevesinde çatı değerler etrafında kümelenen bir değer çerçevesi sunulmaktadır. Çatı değerler, diğer bütün değerler ile yoğun kesişim noktaları olan değer yapılarını ifade etmektedir. Modelde saygı, sorumluluk ve adalet; çatı değerler olarak yer almaktadır'' (MEB, 2024, s. 54). Söz konusu bu değerlerin görüldüğü üzere çatı değer olarak sınıflandırılmış olmalarındaki temel etkenler; bir bireyde bulunması gereken genel değerler olarak kabul edilmeleri, aynı zamanda tüm değerlerin genel olarak esas ögesi olmalarından kaynaklıdır (Yıldırım ve Çalışkan, 2024). Erdem-Değer-Eylem başlığı altında; huzurlu insan, huzurlu aile ve toplum ve yaşanabilir çevre alt başlıkları yer almaktadır. İşte bu noktada üç çekirdek değerin bu başlıklarda en çok geçen değerler olduğu da belirtilmektedir (MEB, 2024. akt; Yıldırım ve Çalışkan, 2024).

Tablo 2.2

Erdem – Değer – Eylem modeli

ÇATI DEĞERLER	BOYUT	DEĞERLER
SAYGI SORUMLULUK ADALET	Huzurlu insan	Çalışkanlık, mahremiyet, mütevazılık, sabır, sağlıklı yaşam, tasarruf
	Huzurlu aile ve toplum	Aile bütünlüğü, dostluk, dürüstlük, özgürlük, sevgi, vatanseverlik, yardımseverlik
	Yaşanabilir çevre	Duyarlılık, estetik, merhamet, temizlik

Erdemli bireyler yetiştirebilmeyi hedef alan maarif modelde; bireylerin her şeyden önce değerlerini bilen, bilinçli bireyler olarak ilerleyebilmeleri kıymetli bir vurgudur. Bu noktada öğrencilere etkili bir ders ortamı sunmak, öğretim programına yönelik hedefleri kalıcı bir biçimde öğrencilere aktarabilmek son derece önemlidir. Her branş için ayrı ayrı öğretim programları ve bu öğretim programları içindeki öğrenme alanlarında çeşitli değerler yer almaktadır.

Sosyal Bilgiler dersi de bu noktada oldukça önemli bir yer taşımaktadır. Bireyin eğitim öğretim hayatında karşısına çıkan derslerin her biri ayrı bir öneme sahiptir ancak birey söz konusu değerler ile en fazla Sosyal Bilgiler dersinde bir araya gelmekte ve iyi bir insan olmanın gerekliliklerini bu derste hayatına katmaktadır. Diğer öğretim programlarının yanı sıra Sosyal Bilgiler eğitiminde değerlere ayrı bir yer verilmektedir (Erbaş, 2021). Farklı branşlarda değerler bulunsa da Sosyal Bilgiler dersi söz konusu değerlerin öğrenciye doğrudan aktarıldığı ve hepsinin özünde iyi bir insan, etkin bir vatandaş olabilme gayesinin bulunduğu yerdir. Bunların yanı sıra Sosyal Bilgiler dersinin özü aslında tamamen değerler eğitimini oluşturmaktadır (Kan, 2010). Sosyal Bilgiler gibi öğrencileri ilkokul düzeyinden itibaren yaşama karşı hazırlayan bir ders programının uygulamaya dökülebilmesi için öğretim programı ışığında öğrencilerin seviyelerine yönelik materyaller hazırlanmalıdır (Şeker, 2023).

2.3. Sosyal Bilgiler Dersi Genel Yapısı ve Değerlerin Yeri

Sosyal Bilgiler eğitimi çocuklara etkin bir vatandaş olmayı, hak ve sorumluluklarını bilen, değerlerine sadık iyi birer insan yetiştirebilmeyi hedefleyen önemli bir derstir. Birey, günlük yaşantısında karşılaştığı ve sahip olması gereken değerler ile söz konusu derste bir araya gelmektedir. Sosyal Bilgiler dersinde öğrendiğimiz kavramların her biri günlük yaşantımızda karşımıza çıkan, hayatımızın her alanında kullanabileceğimiz unsurlardır (Temizkan, 2024). Bu nedenle etkili bir eğitimin gerçekleşmesi her açıdan önem taşımaktadır. Demir ve Özyurt (2021) Sosyal Bilgiler dersinin tanımını yaparken; bireylerin aile, okul ve meslek gibi sosyal yaşantılarında topluma uyumlu kişilikler olmalarını sağlayan bir ders olarak ifade etmektedir. Kan (2010) için ise Sosyal Bilgiler dersi toplumu ele alan ders niteliği taşıması yönünden oldukça önemlidir ve bu bağlamda değerlere yer vermektedir.

Sosyal Bilgiler; sorumluluk bilinci gelişmiş etkin birer vatandaş yetiştirmeyi amaçlayan ve bunun beraberinde hayata dair belirli bilgi, beceri, davranış ve değerleri bireye kazandırmak isteyen temel eğitim alanıdır (Gülersoy ve Türkal, 2020). Sosyal Bilgiler dersi ilk defa Amerika'da ortaya çıkmıştır. Türkiye'de ise 1953 yılında öğretmen okulları ve köy enstitüleri programı içerisinde karşımıza çıkmıştır (Çiydem ve Kaymakçı, 2021). Beraberinde dönem dönem değişiklikler göstererek farklı isimlerle ve farklı içeriklerle de olsa varlığını sürdürerek ilerlemiştir. Sosyal Bilgilerin doğduğu ülke olan Amerika'da önemli bir yere sahip olan Ulusal Eğitim Birliği Komisyonu (National Education Association Commission - NCSS) ''Sosyal Bilgiler'' kavramını kullanan ilk yerdir. Komisyonun yayımlamış olduğu ilk raporda konunun uzmanları söz konusu dersin temel hedefini ''iyi vatandaş yetiştirmek'' olarak ortaya koymuştur (Baysan, Hanaylı, Öztürk ve Vural, 2020). Sosyal Bilgiler dersinin hedefi, toplumsal bir varlık olmaya çalışan insanı gerçekleştirebilmektir (Topkaya, Kumru ve Bozkurt, 2023). Buna göre Sosyal Bilgiler dersinin doğduğu ilk zamanlardan günümüze dek her zaman insanı ön planda tuttuğunu ve etkili bir vatandaş oluşturma hedefi içinde olduğunu söylemek mümkündür. NCSS'e göre Sosyal Bilgiler; disiplinler arası yaklaşımların birleşmesi ile oluşan, sosyal ve insani bilimleri kapsayan bir çalışma alanı özelliğine sahiptir (Baysan, vd., 2020).

NCSS, Sosyal Bilgiler öğretiminin toplumlarda demokratik bir ortam sağlayabilmek için gerekli olduğunu vurgulamış ve bu amacın gerçekleştirilmesi için dikkate alınması gerekenleri şu şekilde sıralamıştır (akt. Şeker, 2023):

- Sosyal Bilgilerde temel amaç; vatandaşlık ve bireysel davranışlara ulaşmaktır.
- Bireyin kendisine ait bireysel davranışları değer, inanç ve tutumlar ışığında şekillenmektedir.
- Ülkü, inanç ve tutumlar ele alınırken bilgi temelinde olmalıdır.
- Bu bilgilerin uygulanabilmesi için farklı bilgi ve becerilere de ihtiyaç duyulmaktadır.

Barr, Barth ve Shermis'e göre Sosyal Bilgiler vatandaşlık eğitimini ön planda tutarak insan ilişkileri ile ilgili bilgi ve deneyimlerin bir arada toplanmasıdır (1997, akt. Baysan, vd., 2020).

Sosyal Bilgiler dersi içerik yönünden herhangi bir sınırlamaya giremeyecek kadar zengin bir yan bilimler özelliği göstermektedir. Temelde bireyi ve toplumu ele alması yönünden bir zenginliğe sahiptir. Sosyal Bilgiler eğitiminin öznesinde insan ve insanların oluşturmuş olduğu toplumlar vardır (Temizkan, 2024). Görçam ve Kılıçoğlu (2024) için Sosyal Bilgiler dersi tanımı; topluma karşı ödev ve sorumluluklarını anlamlandıran, içinde bulunduğu toplumu için emek harcayan girişimci ve çağdaş, beraberinde geçmişini ve bugününü tanımış bireyler yetiştirmektir. Sönmez'e göre ise Sosyal Bilgiler toplumsal gerçekliği kanıtlamaya dayalı bir süreç ve bu sürecin sonunda elde ettiğimiz bilgiler olarak ifade etmiştir (1977; akt. Baysan, vd., 2020). Erden ise Sosyal Bilgileri temel bilgi, beceri, tutum ve değerlerin kazandırıldığı bir çalışma alanı olarak görmektedir ve bu alanda öğrencilere toplumsal yaşamla ilgili söz konusu temel bilgilerin aktarımı sağlanmaktadır (2000, akt. Baysan vd., 2020). Sosyal Bilgiler dersi ile ilgili tanımlar çeşitlilik göstermektedir, bunun en temel sebebi dersi oluşturan bilimlerin zenginliğinden ve farklı birçok yan bilimi içerisinde taşımasından kaynaklanmaktadır (Temizkan, 2024). Tüm bu kavramsal çerçeve ele alındığında zengin bir ders tanımı içeriği ile karşılaşılmaktadır. Ancak bütün tanımların ortak sonucu etkin birer vatandaş yetiştirebilme gayesine çıkmaktadır.

Tablo 2.3.

2025 Sosyal Bilgiler öğretim programında yer alan öğrenme alanları

Öğrenme Alanlar
Birlikte Yaşamak
Evimiz Dünya
Ortak Mirasımız
Yaşayan Demokrasimiz
Hayatımızdaki Ekonomi
Teknoloji ve Sosyal Bilimler

Tablo 2.3.'de yer alan öğrenme alanları güncel Sosyal Bilgiler öğretim programının içeriğini oluşturmaktadır. Tablo 2.3.'de görüldüğü gibi toplam da altı tane öğrenme alanı bulunmaktadır. Bu öğrenme alanlarının içerikleri, öğrenciye kazandırmak istenilen beceri ve değerleri birbirinden farklıdır. Ancak bunun yanında hepsinin ortak hedefi toplumuna fayda sağlayan iyi birer vatandaş yetiştirmektir (MEB, 2024). Söz konusu öğrenme alanları değerler bağlamından incelenecek olursa şu şekildedir:

Tablo 2.4.

Sosyal Bilgiler öğrenme alanları ve kapsamındaki değerler

Birlikte Yaşamak	**D3.** Çalışkanlık, **D15.** Sevgi, **D16.** Sorumluluk, **D19.** Vatanseverlik, **D20.** Yardımseverlik
Evimiz Dünya	**D5.** Duyarlılık, **D18**. Temizlik, **D19.** Vatanseverlik
Ortak Mirasımız	**D15.** Sevgi, **D19.** Vatanseverlik
Yaşayan Demokrasimiz	**D1.** Adalet, **D5.** Duyarlılık, **D16.** Sorumluluk, **D19.** Vatanseverlik, **D20.** Yardımseverlik
Hayatımızdaki Ekonomi	
Teknoloji ve Sosyal Bilimler	**D8.** Mahremiyet, **D11.** Özgürlük, **D17.** Tasarruf

Bireyin değer olgusunu fark ederek bunun bilinci ile yetiştiği ilk yer ailesidir (Erbaş, 2021). Durkheim, aileyi ahlaki değerlerin aktarımı noktasında başlangıç noktası

olarak görürken beraberinde aileden sonra okulun ahlaki değer öğretiminde ki ikinci nokta olduğunu ifade etmiştir (Becerikli, Demirel ve Yıldırım, 2017). Bireyin içinde yer aldığı tüm mekanlar değer eğitimine katkı sağlasa da son dönemlerde çıkan sonuçlara göre en belirleyici mekânın okul ortamı olduğu sonucuna varılmıştır (Köksal, Yaylacı-Kılıç, Erbaş ve Kılcan, 2022). Okul da değerler hakkında bilgi sahibi olan çocuk, yine okul aracılığı ile edindiği değerleri uygulama ve karakterinin bir parçası haline getirme deneyimini yaşamaktadır. Sınıf kurallarından okul içi etkinliklere kadar birçok noktada değer eğitimi gerçekleşmektedir (Köksal, vd., 2022). Değerlerin kendiliğinden kazanılması zor olan bir unsur olması göz önüne alındığında, Sosyal Bilgiler eğitimine gereken önem verilmezse birey birçok manevi değer ve sorumluluktan uzak kalarak büyüyecektir. En temel sorun olarak birey, sosyal çevreye uyum sağlamakta güçlü çekecektir. Bu sorunun önüne geçilmesi için bireye okulda değer eğitiminin uygun koşullar ışığında etkili bir biçimde verilmesi önemlidir; bu da kalıcı bir Sosyal Bilgiler eğitimi ile mümkündür.

Devletler devamlılıklarını sürdürebilmek için gerekli olan örf, adet, gelenek ve görenekleri değer eğitimi ile gerçekleştirmektedir (Aşçı, 2020). Bir toplumun sağlam temeller ile inşa edilmesi bireye ne kadar iyi bir değer eğitiminin verildiği ile ilişkilidir (Çelikkaya, Filoğlu ve Öktem, 2013). Bir toplumdaki birlik ve beraberliği sağlamak için ve aynı zamanda toplumdaki ayrışma ve çatışmaları önlemek için değer eğitimi önemli bir araçtır (Aşçı, 2020). Aksi halde tam olarak olgunlaşmayan ve toplum içinde yer edinemeyen bireyler ve de beraberinde huzursuzluklara yol açan durumlar kaçınılmaz olmaktadır. Lickona'a göre toplumsal yaşantıdaki ahlaki çöküntüler etkili bir karakter eğitimi ile çözülecektir ve karakter eğitimi bu açıdan önemli ve gereklidir (Becerikli, Demirel ve Yıldırım, 2017).

Tay ve Yıldırım'a göre değerler, toplumun sosyokültürel ögelerini anlamlandırmamızı sağlayan temel ölçütlerdir (2009; akt. Alimcam ve Şam, 2017). Özkan ve Soylu'ya göre ise değerler, bireye öğretilmesi gereken iyi ve kötü, doğru ve yanlış gibi çeşitli unsurların hangilerine uyulmalı, hangilerine dikkat edilmeli veya nasıl bir yol izlenmeli şeklinde farklı yargılara büründüğü yol göstericilerdir (2014; akt. Alimcam ve Şam, 2017). Lickona (1991) yaşanılabilir bir toplum için değerlerine sahip çıkan ve ortak değerleri benimsemiş en azından iyi olan insanlara ihtiyacımız olduğunu söylemiştir.

Aktan ve Padem'e göre (2013), eğitim bir toplumun kendi ideallerine ait değerler düzenini aktarmada önemli bir araçtır. İnal'a göre eğitimin temel işlevlerinden biri

toplumca benimsenen ve meşru görülen değerlerin aktarımında katkı sağlayan bir unsur olmaktır (Kan, 2010). Eğitim ortamlarında değerlerin aktarılma süreci duyuşsal alanı tamamlama görevini tamamlaması açısından önemlidir (Balay ve Kaya, 2014). Alıcıgüzel'e göre ise okullarda ki duyuşsal öneme verilen yer yeterli değildir (akt. Kan, 2010). Öğrencilerin yaşamlarını şekillendirecek gerekli toplumsal davranışları ve temel değerleri kazanabilmeleri için etkili bir eğitim gerekmektedir. Bu noktada eğitimi, Sosyal Bilgiler eğitimi olarak ele aldığımızda değerlere büyük ölçüde yer veren öncelikli bir ders olduğu görülmektedir.

Bireyin sağlıklı bir biçimde ilerleyebilmesi, birlik içinde yaşarken kültürel unsurlara zarar vermemesi ve toplum tarafından kabul gören kuralların uygulanabilmesi değerlerin işlenişi ile gerçekleşmektedir. Tüm bu bahsedilen değer aktarımı ise eğitim aracılığı ile sağlanabilir; değerlerin bireysel ve toplumsal yaşam üzerinde bu kadar belirgin bir rolünün olması değerlerinin bilinci ile bütünleşmiş bireylerin yetiştirilmesini zorunlu kılmaktadır (Ünal, 2025). Değerleri içinde sıkça bulundurması ve yaşamdan izler taşıması hatta yaşamın kendisi olması yönleri ile bakıldığı zaman etkili bir Sosyal Bilgiler eğitimi son derece önem taşımaktadır.

2.4. Çizgi Romanların Tarihçesi

Görselliğin öneminden önce çizgisel üslup her zaman insanlığın yaşamında önemli bir yer taşımış ve insanların hareket noktasını oluşturmuştur. Çizgiler, pek çok zaman anlamlı bir hale getirilmeleri ile insanların duygularını ifade edebilen bir şekle bürünmüştür (Yağlı, 2021).

Geçmişten günümüze popüler kültürde belirli bir yer edinmiş çizgi romanlar, bir hikâye veya romanın resim ya da çizgiler ile ifade edilme sanatıdır. Ortaya çıkış temeli 20. Yüzyılda gazetelerde ve ilanlarda yer alan ilk çizgi bantlar şeklinde oluşmuştur ve günümüze de bu formunu koruyarak basılı şekilde gelmiştir (Kireççi, 2020). Çizgi romanlar üzerine yapılmış olan tanımlar çeşitlilik göstermiş ve günümüze dek birçok farklı şekilde tanımı yapılmıştır. Yapılan tanımlar ilk bakışta çizgi romanların içinde bolca görsellik barındırması ile ilgilidir. Bu sebepten ötürü bazı tanımlar yapılırken çizgi romanlar geçmişte ki mağara duvarları ve görselleri ile eşleştirilmektedir. Bu bağlamda kimi tarihçiler mağara çizimlerini veya mısır hiyerogliflerini çizgi romanın tarihçesi ile ilişkilendirmektedirler (Kireççi, 2020). Toplumlar, kendi tarihlerine ait eski görselleri bu şekilde çizgi roman sanatına ışık tutan unsurlar olarak zaman zaman

anlamlandırmışlardır. Ancak daha yakın tarihe geldiğimizde çizgi romanları geçmişe dönük anlamlandırmak yerine onu başlı başına bireysel bir sanat dalı olarak görmek gerektiği görüşü önem kazanmıştır (Kireççi, 2020).

Çizgi romanlar üzerine geliştirilen tanımların çeşitlilik göstermesi noktasında da birçok gerekçe vardır. Bunlardan bazıları şu şekildedir; geçmişten bugüne okuyucu kitlesinin çeşitliliği, insanların okudukları şeylere karşı yaptıkları değerlendirmeler ve görsellik odaklı bir yazına yaklaşımları bu çeşitliliğinin başlıca sebepleri olmuştur. Bunlar bütününde çizgi romanlar için yapılmış en eski tanımlardan biri Cantek (1996)'e aittir; çizgi roman elle çizilmiş ve belirli bir sürekliliğe sahip art arda gelen, basılı resimlerden oluşurken bir metinle bütünleşen anlatım biçimidir. Beraberinde çizgi romanlar için yapılmış daha güncel ve temel tanımlardan biri ise şu şekildedir; En genel tanımı ile çizgi roman, yazıların beraberinde art arda gelen resimlerin birleşimi ile oluşan hikâyelerdir (Gülersoy ve Türkal, 2020). Aynı zamanda çizgi romanlar müstakil bir sanat olma özelliğine sahiptir ve bunun sebebi söz konusu özelliklerinin kendine has olmasıdır (Kavak ve İlhan, 2021). İçeriğinde okuyucuya aktarmak istediği hikâyeyi paylaşırken sürece bağlı kalması ve birbirini uyum içinde takip eden kare kutucuklar olması onu kendine has bir hale getirmektedir. Bu bağlamda çizgi roman deyince usta isimlerden biri olarak anılan Will Eisner çizgi romanı anlatırken ‘’ardışık sanat’’ ifadesini kullanmıştır (Keskin ve İlhan, 2019). Beraberinde Eisner kendi tanımında, çizgi romanın en çok yazı ile resmi bir arada tutması özelliğini ön planda tutmuştur. McCloud'a göre ise çizgi roman, okuyucuya iletmek istediği bir mesajı olan ve bu mesajı imgesel şekilde ileten bir sanattır (1994; akt. Kavak ve İlhan, 2021). İletmek istediği bir mesaja sahip olduğu için kendi içerisinde her zaman bir düzen taşımaktadır. Türkiye'de çizgi roman denilince akla gelen temel isimlerden biri olan Kireççi'ye (2018) göre ise çizgi romanların birçok tanımı olsa bile en temel kriterler ortaya çıktıkları dönem ve kültür olmalıdır. Bir çizgi roman tanımı yapmak isteniyorsa söz konusu çizgi romanların geliştiği çağa, içinde bulunduğu tarihe bakmak önemlidir. Çizgi romanları en temel şekilde ifade eden tanımlardan biri de Yıldır'a (1984) aittir; çizgi romanlar yazı ve resmin birleşmesi ile oluşan yani birbirinden oldukça farklı iki unsurun oluşturduğu bir sanattır.

İsviçreli Rodolhe Töpffer modern çizgi romanın mucidi sayılan isimdir. Sahip olduğu rahatsızlık sebebiyle renkleri görmekte sorun yaşayan ve bu sebeple çizgi romanlarının oluşmasına ışık tutan karakalemleri sayesinde mucit olarak anılan Töpffer'e göre çizgi roman; metin olmadan resmin, resim olmadan da metnin eksik kalacağı bir iletişim aracı olarak tanımlanmıştır (Sargologos, 2011; akt. Ünal, 2018). 1825 yılında

ortaya koyduğu *Voyages en Zig-zag* ve *Mösyö Vieux-Bois* isimli iki ürünü çizgi roman sanatının ilk örnekleri olarak kabul görmektedir (Yağlı, 2021). Mösyö Vieux-Bois; kısaca genç bir kadına umutsuz bir biçimde sevgi gösteren bir adamın aşkını anlatmaktadır. Eser boyunca söz konusu kahramanın başından geçen maceralar ele alınmaktadır.

Şekil 2.1

Töpffer - Mr. Vieux Bois

1869 yılında Amerika'da çıkan The Yellow Kid isimli eser ilk modern çizgi romanların başında gelmektedir. Ana kahramanın küçük bir çocuk olduğu söz konusu eser, konusunu tarihi olaylardan ve gündelik yaşamdan alan çizgi romanlardan biridir. Taşradan kente doğru göçlerin yaşandığı sırada ortaya çıkan İngilizcesi zayıf, sevimli ve yaramaz minik bir çocuğun gözünden göçmenlik konusu ele alınmaktadır (Yağlı, 2021). Aynı zamanda The Yellow Kid'in en önemli yönlerinden biri de bilinen ilk renkli çizgi roman olma özelliğini taşımasıdır (Worringer, 2017; akt. Aykanat, 2023).

Şekil 2.2

The Yellow Kid

Çizgi romanlar, tarihçesi bakımından oldukça eski dönemlere dayanmaktadır. 17. yüzyılda hazırlanmış olan çizgi romanlar karikatür sanatının doğmasına olanak sağlaması yönünden önem taşımaktadır (Gülersoy ve Türkal, 2020). Ancak çizgi roman sanatını mağara resimlerini ön plana koyarak eski bir tarihe dayandırmak doğru değildir; çizgi romanlar popüler kültürün bir ürünüdür ve bu nedenle 20. yüzyıl sanatı olduğunu söylemek doğrudur (Kireççi, 2020). Çizgi romanlar Avrupa'dan çıkmış ürünlerdir ancak birbirine kıyasla Amerika'da basılmış olanlarının daha ön planda olması ve ilgi görmesi yönünden çizgi romanları popüler hale getirdiğini söylemek mümkündür (Gülersoy ve Türkal, 2020). Önce çizgi öyküler ve ardından çizgi romanlar ilk olarak Amerika Birleşik Devletleri'nde gelişim göstermiştir, ancak bu noktada önemli bir bilgi ise ilk düzenli basım çizgi romanların Japonlara ait olmasıdır (Tuncer, 1993). Çizgi romanların tarihçesi incelendiği zaman karşımıza sıkça çıkan ilk ülke Amerika Birleşik Devletleri olsa da çizgi romanların gelişimi noktasında birçok ülke kendini göstermektedir. 1920'li yıllarda Japonya'da çıkan çizgi romanlar en düzenli ve planlı şekilde yayınlanarak okuyucusu ile buluşan çizgi romanlardır (Tuncer, 1993). Birçok çizgi roman okuyucular tarafından oldukça ilgi görerek ünlü birer seri haline gelmiştir.

Kuramsal çerçeve bağlamında biraz daha geriye gidip çizgi romanları kavramsal olarak incelediğimizde ise karşımıza İngiltere çıkmaktadır. İngiltere'nin ünlü ressamlarından biri olan William Hogarth, resim ve yazı unsurlarını ilk defa bir arada kullanarak eserler ortaya koyan isimdir ve bu görsellerinde düşünce baloncuklarını ilk defa kullanmıştır. Hogarth'ın kendi döneminde ilk kez kullanmış olduğu baloncuklar günümüzde çizgi romanların en kıymetli ögesini oluşturmaktadır. Aynı zamanda yine Hogarth eserleri için kullandığı ''cartoon'' yani çizgi resim kelimesini ilk defa literatüre kazandıran kişidir (Tuncer, 1993). XVIII. yüzyıl İngiltere'sinde ilk kez kullanılan cartoon (çizgi resim) kelimesi merak uyandırarak günümüze dek ilerleme göstermiştir. Böylece yazı ve görselliğin buluştuğu yeni bir anlatı sanatı ön plana çıkmıştır. Bu süreçte İngiliz William Hogarth, Alman Hannoverli Wilhelm Busch, Fransız Georges Kolomb ve Japon manga serilerinin öncüsü isim Katsushika Hokusai eserlerinde kullandıkları yazı ve görsellik bütünlüğü ile hikayelerin topluma ulaşmasına büyük katkıda bulunmuş, kendi toplumlarında çizgi roman sanatı ile anılan ilk isimlerdir (Kerrien et Auquier, 2007; akt. Yağlı, 2021).

Çizgi romanların tarihçesi incelenirken olumlu bir geçmişin yanında olumsuz durumlar ile de karşılaşılması söz konusudur. Çizgi romanlar ilk çıktıkları zamanlarda bir kesim tarafından ilgi ile karşılanırken bunun beraberinde tepki çeken yönleri olmuş ve

eleştirilere de maruz kalınmıştır. Carr (1958), çizgi romanların eğitim ortamlarında ne kadar kullanılabilir olduğu üzerine araştırmalar yaparken bu çalışmalarının sonunda elde ettiği olumsuz bulguları da listelemiş ve çizgi romanların olumlu bulguları kadar olumsuz bulgularına da yer vermiştir (akt. İlhan, 2016). Bu maddelerden bazıları temel olarak şu şekildedir:

1) Çizgi roman okumayı tercih eden öğrenciler diğer edebi yazılara karşı olumsuz tutum geliştirebilir ve bu konuda zorluk yaşayabilirler. Bazen bireyin okuma alışkanlığına hiç katkı sağlamayabilir.
2) Çizgi roman okumak bazen tembelliğe yol açabilir. Eğer bir çocuk okuma eylemini sevmiyorsa çizgi romanlara sadece görsellik odaklı bakar ve bunu devam ettirerek sadece görseller üzerinden gidebilir.
3) Çok fazla çizgi romanlara yönelen bir çocuk gerçeklik algısını yitirebilir ve hayal dünyasına daha fazla odaklanabilir. Bu nedenle çizgi romanlar eğitime aktarılırken gerçek gündelik yaşama daha yakın olmalıdır. Bazen duyguları olumsuz yönde etkileyebilir.

Çizgi romanların olumlu etkileri kadar olumsuz yönlerinin de ele alınması ve birçok yönden tartışılması bir başka açıdan aslında etkisinin ne kadar büyük olduğunu temsil etmektedir ki, çizgi romanların çıkış noktası olan ABD'de söz konusu olumsuz durumlara karşı düzenlemeler yapılmaya gayret edilmiştir (İlhan, 2016). Amerikan Çizgi Roman Kuruluşu bu konuda gerekli tedbirleri alarak çizgi romanların içinde yer alan temel unsurların çocuklar için daha uygun olmasına dikkat etmiştir (İlhan, 2016). Buna göre çizgi romanların içinde yer alan kahramanların söylemlerinden, tasarımlarına ve yansıttıkları konular bağlamında uygun düzenlemeler paylaşılmıştır. Yapılan bu düzenleme, çizgi romanların eğitim ortamında daha rahat kullanılabilmesi açısından oldukça önemlidir ve sınıf ortamında bir materyal olarak kullanımının yaygınlaşması için bir adımdır (İlhan, 2016).

2.5. Çizgi Romanların İçeriği

Konu çizgi romanlar olduğu zaman hayal gücü sınırsızdır. Bir çizgi romanda karakterler kahramanlık unvanlarına sahip gösterişli görüntülere de sahip olabilir, son derece sıradan giyinen yaşamın içinden insanlar da olabilirler. Bu tarz çizgi romanların amacı okuyucu ile bağ kurarken onun kendisine yakın hissetmesini sağlamaktır, içimizden biri mantığı ile okuyucu bu tarz çizgi romanlar ile de bağ kurmaktadır

(Gülersoy ve Türkal, 2020). Bunun yanı sıra bir diğer çizgi roman türünde ise karakterler tam tersi boyutta adeta farklı kahramanlara bürünür ve farklı evrenlerde yaşarlar. Bu tarz çizgi romanlar da okuyucunun hayal gücünü genişletmekte etkilidir.

1920 yılına dek ortaya konulan çizgi romanların tümü ilk dönem eserleri olarak nitelendirilmektedir ve bu süreçteki ürünlerin tespit edilen ortak teması kahramanlık olmuştur (Tuncer, 1993). Her eserin kendine ait bir kahramanı vardır ve kahramanlar başlarına gelen her olumsuzluk ile başarılı bir biçimde mücadele etmektedir. Bu durum çocukların ilgisini çeken ve kendilerini bir kahraman gibi hissetmelerini sağlayacakları bir şeydir. Çizgi roman okuyan çocuk, kahramanın mücadelesini gördükçe kendini onun yerine koymaktadır ve merak duygusu kazanırken aynı zamanda öğrenmektedir. Çizgi romanların içeriğinde yer alan kahramanlar çoğu zaman eserin çıktığı ülkenin tarihinden izler taşıyarak günümüze kadar gelmiştir. Konularını tarihten alan çizgi romanlara ait birçok örnek verilebilir. Çizgi romanların doğduğu ülke olan Amerika'da, ''Kaptan Amerika'' isimli çizgi roman İkinci Dünya Savaşı yıllarındaki Amerika tarihine ışık tutmaktadır. Aynı zamanda bu kahramanlar dönem dönem içinde bulundukları mekân olarak da değişiklik göstermektedir. Kimi zaman gerçek üstü bir evrende kendi gezegenine sahip karakterler ön plana çıkarken kimi zamanda evimizin içinden biri hissi veren sıradan karakterler ön plana çıkmaktadır. Gazeteler aile yaşamı için önemli bir yere sahiptir, özellikle eski çizgi romanların öne çıktığı dönemlerde gazeteler ailelerin rutinleri için değerli birer parçaydı. Bu durum dönemin çizgi roman kahramanlarının sıradan bir biçimde aileye yönelmesini sağlamıştır. ''Blondie'' yani Fatoş isimli yabancı bir eser bu durumun örneği olmuştur (Kireççi, 2020). Bu şekilde dönem dönem adından söz ettiren önemli kahramanlar ve içerikler değişiklik göstermiştir. ''Superman'' ile birlikte ise kahramanlar çağı resmen başlamıştır (Kireççi, 2020). 1938 yılında yayımlanan Superman, çizgi roman sanatının ilk ''süper kahramanı'' unvanını taşımaktadır. Superman'ın ardından onu Spiderman, Iron Man, X-Men ve Avengers gibi diğer popüler kahramanlar gelmektedir (Aykanat, 2023).

Çizgi romanlar içerikleri bakımından o kadar zengin bir türdür ki zaman zaman farklı kategorilere ayrılarak sınıflandırmalar yapılmıştır. Kagelmann (1976) çizgi romanları sınıflandırmanın sınırsız bir şey olduğunu belirterek kendine ait bir gruplandırma ortaya koymuştur. Ona göre çizgi romanlar gerilim dolu macera çizgi romanları ve neşe hissi veren güldürü çizgi romanlarıdır. Ülkemizde çizgi roman sanatı ile anılan temel isimlerden biri olan Tuncer de Kagelmann'ın sınıflandırmasına klasik

çizgi romanlar ve politik türde ki çizgi romanları eklemiştir (Tuncer, 1993; akt. Ünal, 2018).

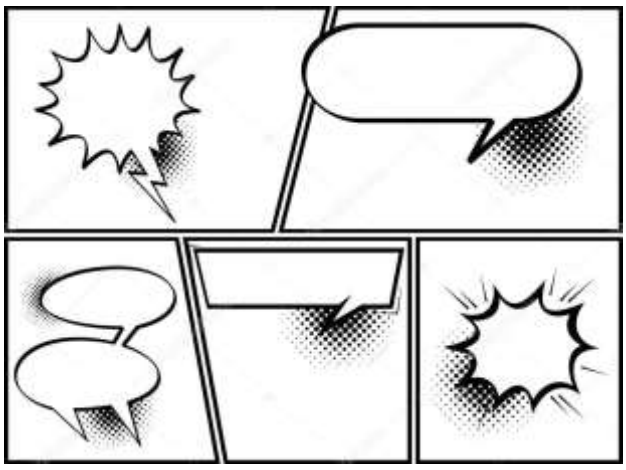
Çizgi romanların içerikleri konusunda sahip olunan bir yanılsama da çizgi romanların bazen karikatürler ile karıştırılması veya aynı görülmesidir. Bu noktada çizgi romanların tanımı yapılırken karikatürler ile karıştırılmaması gereken en temel nokta çizgi romanların bir süreklilik içermeleridir. Çizgi romanlar bir süreklilik halinde akıp giden sayfalardan oluşur ve görseller bir bütün halinde incelendiğinde bir hikâyeyi ortaya koyar. Bunun yanında karikatür ise anlık duyguları ifade eder ve kısa çizimlerden oluşmaktadır (Horn, 1976; Yıldır, 1987; akt. Ünal, 2018).

2.6. Çizgi Romanlarda Biçim ve Metin Özellikleri

Çizgi romanlar metin özellikleri yönünden incelendiğinde en temel unsurlardan biri yazının ve görsellerin bir bütünlük içinde uyumlu olmasıdır (Kireççi, 2020). Okuyucu çerçeveler arasında ilerlerken görselleri inceler, kendi hayal gücüne göre yorumlar ve beraberinde görsellerde yer alan yazıları okurken gereken uyumu yakalamalıdır. Bu noktada çizgi romanı oluşturan kişinin dile hakimiyeti son derece önemlidir. Temelde kolay okunabilir ve anlaşılabilir olması okuyucu için gereklidir çünkü çizgi romanlar popüler kültürün bir ürünü olmalarından kaynaklı olarak içlerinde sıklıkla gündelik dili taşırlar (Kireççi, 2020). Bunun beraberinde çizgi romanlarda uzun açıklamalara ve tahlillere yer verildiği görülmemektedir (Yağlı, 2021).

Şekil 2.3

Çizgi romanlarda kullanılan düşünce ve konuşma baloncukları

Çizgi romanlar metin içerikleri açısından diğer edebi türlerden farklı bir yere sahiptir. Temel olarak metinde anlatılmak istenen unsurlar kare veya dikdörtgen

çerçeveler aracılığıyla aktarılmaktadır. Olay örgüsüne ve anlatılmak istenenlere göre zaman zaman sayfaların alt kısımlarında daha geniş dikdörtgenler şeklinde çerçeveler de yer alabilir. Baloncuklar da bu parçanın bir diğer unsurlarıdır. Söz konusu kare ve dikdörtgenlerde olay örgüsü, metnin hikayesi ile ilgili temel anlatı yer alırken; baloncuklarda ise çizgi roman karakterlerinin duygu ve düşünceleri yer almaktadır.

Olmazsa olmaz unsurların başında düşünce, konuşma ve tepki baloncukları gelmektedir. Neredeyse tüm çizgi romanlarda karakterlerin etrafını çevreleyen baloncuklar yer almaktadır. Bu durum çizgi romanların görsellik ağırlıklı olmasına katkı sağlayan bir tutumdur. Gerekli düşünce ve metinler baloncukların içine yazıldığı için sayfalarca yazıya yer verilmemekte ve daha az temel cümleler ile duygu ve düşünceler ifade edilmektedir (Çetin, 2010; akt. Keskin ve İlhan, 2021). Bu baloncularda bazen başlı başına bir duygu direkt ünlem, soru işareti, üç nokta gibi imlanın kendisi yer almaktadır *(Şekil 2.4).* Çizgi romanlar için ünlem sözcük ve imleri o kadar önemli bir yere sahiptir ki yalnızca çizgi romanlar için uydurulmuş olanlar dahi bulunmaktadır (Alsaç, 1994). Bu tarz imlaları okuyucu çizgi roman esnasında kolaylıkla anlamakta ve bunu çizgi romandaki duygu aktarımının bir parçası olarak görmektedir. Bu gibi unsurlar çizgi romanın kendine has karakteristik özelliklerinden biridir. Birçok şekilde anlamlar yüklenebileceği gibi temel olarak verilen anlamlardan bazıları şu şekildedir; baloncuk içinde bulunan ünlem (!) merak ve şaşkınlık, soru işareti (?) sorgulayarak anlamlandırma, üç nokta (…) ifadesizlik ve sessizlik gibi duyguları anlatmaktadır (Kireççi, 2020). Benzer bir biçimde kalpler sevgiyi, yıldızlar ise baş dönmesi gibi duyguları temsil etmektedir (Yağlı, 2021). Bu gibi özellikler çizgi romanların bazı unsurlarının uluslararası bir dile sahip olduğunu göstermektedir. Bu baloncuklarda yer alan duygu ve düşünceler aynı zamanda grafik unsurlarından yararlanılarak karakterlerin hislerine ışık tutmaktadır. Yazı puntosunun kalın veya inceliği ayarlanarak karakterin o anda öfkeli veya şaşkın olduğu belirtilebilmektedir (Yağlı, 2021).

Şekil 2.4

Çizgi romanlarda ki tepki ve imla örnekleri

Çizgi romanların metin özelliklerine bakıldığında atlanmaması gereken bir detay da çerçevelerdir. Okuyucunun bir çizgi roman karesini okuyup görselleri inceledikten sonra sıradaki çerçeveye geçtiği an kıymetli bir öneme sahiptir. Okuyucu tam da o noktada hayal gücünü kullanmakta, bir sonraki çizgi roman çerçevesinde yazanları incelemeden önce kendi hayalinde bir tahmin yürütmektedir (Başımoğlu, 2009; akt. Ünal 2018).

Tuncer, çizgi romanları metin özellikleri bakımından dört önemli başlıkta incelemektedir. Bunlar; konu, karakter, dil ve zamandır (Tuncer, 1993). Konuları bakımından çizgi romanların ilgi çekici olmaları oldukça önemli bir unsurdur. İçeriği nasıl olursa olsun merak uyandırması çocuklar için en can alıcı kısımdır. Bu noktada çizgi romanların eğitsel ortamda kullanıldığını düşünecek olursak basit bir konunun dahi çocuklarda merak duygusunu körüklemesi öğreticilik değeri için gereklidir. Konu noktasında çeşitlilik göstermekte ve birçok konuda içerik üretilmektedir. Çizgi romanlarda karakterler de tıpkı konu gibi çeşitlilik göstermektedir. Kahraman karakterler daima iyiliği temsil ederler ve doğrunun, düzenin, ahlakın koruyucusu olarak güçlerini göstermektedirler (Tuncer, 1993). Çocuk, çizgi romanları okurken bir süre sonra iyinin kazanacağını veya sonucun olumlu olacağını bilir ancak yine de merak duygusu eşliğinde okumaya devam etmektedir. (Tuncer, 1993). Dil özellikleri açısından ise farklılık göstermektedir. Bazen resimde açıklama cümlelerini temsil eden kare açıklama yazıları bulunurken bazen ise konuşma baloncukları veya düşünce baloncukları ağırlık göstermektedir (Tuncer, 1993). Özelliklerden bir diğeri olan zaman ise; genellikle açık ve

sınırsızdır Tüm bu unsurların yanı sıra çizgi romanlar grafik açısından da büyük bir öneme sahiptir. Seçilen görsellerin ilgi çekici olması ve anlatılan konu ile uyum içerisinde olması gereklidir. Görseller sistemli bir şekilde birbiri ardına gelmeli ve düzenli olmalıdır.

2.7. Çizgi Roman-Toplum İlişkisi

Çizgi romanların tarihi ve yeri kadar okuma kültürüne yansımaları da önemli bir yere sahiptir. Bir toplum incelenirken okuma oranı, kültürü ve yurttaşlarının okumaya verdikleri önem son derece önemlidir. Yapılan bazı çalışmalar ve okuma kültürüyle ilgili anketler, Türkiye'nin okuma kültürü ile arasının pek de iyi olmadığını ortaya koymuştur (Yağlı, 2021). IPSOS KMG (Knowledge Management Group)'nin 2016 yılında yapmış olduğu; Türkiye'nin 34 adet ilinden 13.799 katılımcıya yer verilen bir çalışmaya göre toplumun %39'u neredeyse hiç kitap okumamaktadır. Buna benzer başka bir veri ise TÜİK'in kütüphanelere katılımı ile ilgili bir sonuçtur; 2015 güncel TÜİK verilerine göre halk kütüphanelerine üye olan katılımcıların oranı Türkiye nüfusunun %2'sinden bile daha azdır (İleri, 2017; akt. Yağlı, 2021). Tüm bu çalışmalar ışığında çizgi roman okuma kültürünün de ötesinde genel okuma düzeyinde ciddi bir eksiklik söz konusudur. Ancak bireylerin çocuk yaştan itibaren kütüphane ve kitaplara ulaşılabilirliğinin kolay olması son derece önemli bir noktadır. Okul çağındaki çocukların yaşadıkları şehirlerdeki kütüphaneler hakkında bilgi sahibi olmamaları, kendilerine hitap eden içerikleri araştırmamaları ve en önemlisi de birçok evde masal, hikâye, çizgi roman gibi kurmaca metin yer almaması çocukların hayal güçlerini ve düşünce kabiliyetlerini besleyemedikleri ortamlarda yetişmelerini sağlamaktadır (Yağlı, 2021).

Kültürel bağlamda ele alındığında çizgi romanların okuyucularını etkileme kabiliyetleri oldukça güçlüdür. Bir çocuğa kazandırılmak istenen temel beceri ve değerler veya herhangi başka bir unsur; gizil olarak bir çizgi romanın içinde kendisine aktarılabilir. Çizgi romanlarda çocuklara iyi bir insan olmanın önemi, doğruluk, yardımseverlik gibi değerlerin yeri öğretilmeye çalışılmaktadır. Özellikle çizgi romanların içinde yer alan kahramanlar, çocuk için bir rol modeldir (Yağlı, 2021). Çocuk, okuduğu çizgi roman boyunca ilgisini çeken karakteri ilham alarak ilgi ile takip eder ve onun sergilediği tutumları benimseyebilir. Bu nedenle çizgi romanların bireyler üzerindeki etkileri ve öğretici yönleri hafife alınmamalıdır.

Çizgi romanlar geçmişten bugüne dek her kesime hitap eden, içeriğinde birbirinden farklı türler barındıran ürünlerdir. Ancak bunun yanında genel bir gerçeklik

vardır ki, çizgi roman deyince genellikle çocuklar akla gelmektedir. Çizgi romanlar, içerikleri ve özellikleri bakımından her çocuğun ilgisini çekme eğilimine sahiptir. Bir çocuk, ilgi alanı olan hemen hemen her konuda bir çizgi roman bulabilir. Fakat çizgi romanlar, erişilebilirlik ve sosyal boyut bağlamında ele alındığında her çocuğun sahip olduğu bir edebi tür değildir.

19. yüzyılda gazete küpürlerinde yeri alan çizgi roman, henüz ilk dönemlerinden itibaren sınıfsal bir yapıyı da bünyesinde barındırmıştır. Sanayi Devrimi döneminde sanayileşme ile birlikte ortaya çıkan refah duygusu orta sınıf düzeyindeki ailelerin çizgi romanları bir iletişim aracı olarak görmelerini sağlamıştır (Yağlı, 2021). Daha yakın bir zamana gelerek günümüzde yapılan bir çalışmaya göre; çizgi roman okuyan insanların çoğunlukla doktor, akademisyen ve yüksek eğitim düzeyine sahip kimseler olduğu sonucu çıkmıştır (akt. Şahan, 2023).

Çizgi romanların içinde bulunduğu toplum ile her zaman bir ilişkisi olmuştur. Dünya'da savaşların olduğu zamanlarda çizgi romanlar da bir edebi tür olarak etkilenmiş veya savaşların olmadığı zamanlarda ilerleme kaydederek kendini göstermiştir. İkinci Dünya Savaşı yıllarında çizgi romanların basım ve okunmasında gerileme yaşanması bu duruma örnektir. Daha sonrasında ise savaşın sonuna gelinse dahi çizgi romanlar da bir edebi tür olarak içeriğinde etkilerini göstermiştir. 1924 yılında Herge, popüler eserlerden biri olan Totur'u yazarken; savaş sürecinden esinlenerek askerlerin moralini düzeltmek ve kafa dağıtmalarını sağlamak amacıyla eserini kaleme almıştır; Totor, ünlü bir çizgi eser olan Tenten'in ilk halidir (Alpin, 2006).

2.8. Türkiye'de Çizgi Romanlar ve Tarihçesi

Türkiye'de çizgi romanların tarihçesine bakıldığında ilk çizgi roman yayını 10 Nisan 1947 tarihinde yayınlanan ve içeriğini tamamen çeviri eserlerden alan Çocuk Dünyası isimli derginin eki Kara Maske'dir. Kara Maske'nin içinde yer alan bazı temel çeviri eserleri; Mandrake ve Tarzan'dır (Kireççi, 2020). Çizgi roman içeriklerine yer veren yayınlara bakıldığında Çocuklara Mahsus Gazete (1896), Çocuk Bahçesi (1904) ve Çocuk Dünyası isimli derginin Kara Maske isimli eki görsellik ve yazının bir arada kullanıldığı başlıca örnekler olarak karşımıza çıkmaktadır. Türkiye, Kara Maske ile resmen çizgi roman ile tanışmıştır (Şahan, 2023). 1940'lı yıllarda yayınlanmış olan bu çizgi romanların kimisinde bir bütünlük yokken kimisi ise Binbir Roman isimli bir eserde yayınlanmasından ötürü tam olarak bir çizgi roman niteliği göstermemiştir, çünkü söz

konusu eserin içeriği sadece çizgi romanlardan oluşmamaktadır (Tuncer, 1993). İlerleyen yıllarda tarihimizdeki önemli isimlerin yer aldığı çizgi romanlara yer verilse de beraberinde uzun müddet bir devamlılık gözlenememiştir.

Şekil 2.5

Kara Maske

Osmanlı'nın son dönemlerinde batılılaşma çabası ile birlikte bazı çocuk dergilerinde görselliğe yer verilmiştir (Yağlı, 2021). Cumhuriyet dönemi, çizgi romanlardan bahsederken temel olarak ele alabileceğimiz bir yerde olsa da cumhuriyet öncesi dönemde de çizgi roman niteliği taşıyan içerikler ortaya konulmuştur. İlk mizah dergisi olma özelliği gösteren Diyojen içerisinde hicivli karikatürlere yer vermiştir (Ünal, 2018). Dergide yayımlanan çizgi roman örneklerinin ardından çizgi roman tarihi için adım adım ilerleme kaydedilmiştir. 1925-1935 yılları arasında Diken isimli dergide yayımlanan ardından gazetelerde de yayımına devam eden Cemal Nadir Güler'in ''Amcabey'' isimli karikatürü bu noktada karşımıza çıkmaktadır (Şahan, 2023). Amcabey karikatürü dönemin toplumsal olaylarından beslenerek popüler hale gelme özelliği taşımaktadır.

Türkiye'de gelişme gösteren ilk çizgi romanlar, yabancı çizgi romanlar ışığında gelişme göstererek onlardan etkilenmiştir (Şeker, 2023). Bu sebeple, başlangıçta güçlü bir ulusal kimliği olmayan çizgi romanlarımız; batıda olan olayların da etkisinde kalarak

ilerlemeye çalışmıştır. İkinci Dünya Savaşı ile birlikte batılı ülkelerde çizgi romanlara olan ilginin azalmasından Türkiye'de etkilenmiştir. Bir süre sonra çizgi romanların içeriğinde bulunan olumsuz ögeler ortaya bir ön yargı çıkartarak ilgiyi kaybetmeye sebep olmuştur. Bu noktada Türkiye'de kendi gelişim sürecini ön plana alarak Türkiye'de çizgi roman dönemine geçmeye başlamıştır (Yağlı, 2021). Kendi kaynaklarından beslenerek döneminin tek çizgi roman örneği olmayı başaran ürün ise; Türk Kahraman Köroğlu eseri çıkmaktadır. Böylece 1959-1976 yılları arasında yerli kimlikli, Türk tarihinden izler taşıyan yapıtlarda artış gözlenmiştir (Kireççi, 2020). Karaoğlan, Kara Murat ve Tarkan bu isimlerden başlıca olanlarıdır.

1980-1990'lı yıllar Türkiye'de çizgi roman tarihçesi için düşüş niteliğinde yer alan dönemlerdir (İlhan, 2016). Bireylerin gündelik yaşantılarında artık televizyona yer vermeleri ve sinema gibi sektörlerin güçlenmesi yazılı metinlerin teknoloji karşısında artık daha az ön planda kalmasına ortam hazırlamıştır (İlhan, 2016). 2000'li yıllara gelindiğinde bu durum resmen ciddi bir konu haline gelmiş ve teknolojinin hızla gelişmesiyle birlikte çizgi romanlar dijital ortama girmeye başlamıştır (Hands ve ark. 2018; akt. Şahan, 2023). Türkiye böyle bir süreçten geçerken ve çizgi romanlara karşı daha az ilgi gösterirken, Kültür ve Turizm Bakanlığı 1986-2002 yılları arasında birbirinden farklı çizgi roman yayınları yaparak okuyucuların tekrar ilgisini çekmeyi gaye edinmiştir (İlhan, 2016). Döneminde bakanlığın yayınladığı bu 39 adet çizgi roman kendi içinde tarih konulu ve eğlendiren çizgi romanlar olarak iki alt başlığa ayrılmıştır. Gerçekleştirilmiş olan söz konusu hareket çizgi romanların ülkemizdeki tarihçesi açısından oldukça olumlu bir tutum olmuştur. Aynı zamanda araştırmacı, Kültür ve Turizm bakanlığının gerçekleştirdiği bu hareket ışığında yer alan çizgi romanların içerik bakımından çocukların düzeyine gayet uygun olduğunu belirtmiştir (Karabudak, 2015; akt. İlhan, 2016). Zamanında bu noktaya önem verilmesi günümüzde çizgi romanların bir materyal olarak sınıf ortamında çocuklara yansıtılabilirliği açısından son derece önemlidir.

Türkiye'de çizgi romanların dönem dönem edebi isimler ve yazarlar tarafından yazılması dışında devlet kurumları tarafından da ortaya konulduğu gözlenmiştir; Kültür ve Turizm Bakanlığı, Atatürk'ün doğum yılının 100. yılına özel ''Altın Saçlı Kahraman'' isimli bir eser yayımlamıştır (Gürsoy, 2018).

2.9. Eğitim Materyali Olarak Çizgi Romanlar

Günümüzde bilgi ve iletişim teknolojileri hız kesmeden ilerleme kaydetmeye devam etmektedir ve bu durumdan eğitim de payına düşeni almaktadır (Topkaya, 2015; akt; Yıldırım, 2016). Sınıf ortamında çeşitli yollarla teknolojiden yararlanılmakta ve ders içeriği daha zengin bir hale getirilmektedir. Çizgi roman materyali hazırlanırken ve ders ortamında sunulurken de teknolojiden yararlanılmaktadır. Çizgi roman hazırlanırken dijital uygulamalardan yararlanılmakta ve sınıf ortamında akıllı tahta aracılığı ile tüm öğrencilerle paylaşılmaktadır. Böylece derste hem farklı bir ortam oluşturulup öğrencilerin dikkati çekilirken hem de öğrencilerin derse aktif katılımları sağlanmaktadır.

Çizgi romanların 21. yüzyıl eğitim becerilerinin temellerinden biri olan eleştirel düşünebilmeye olumlu etki ettiği belirtilmektedir (Doughtery, 2020; akt. İlhan). Çizgi romanlar öğrencilere eleştirel düşünebilmenin beraberinde görsel okuryazarlık becerisinin gelişmesini sağlamaktadır (Cheesman, 2006; akt. Şahan, 2023).

Bir öğretim materyali hazırlanırken mevcut dersin içeriği ve ele alınacak konuya olan uygunluğuna göre hazırlanması gerekmektedir. Bir materyal, öğretim sırasında amacına hizmet etmek istiyorsa bunu ancak öğrencilerin ilgi ve dikkatini çekerek başarabilmektedir (Şentürk, 2020). Bu kriterlerin beraberinde mevcut sınıf düzeyi ve öğrencilerin hazır bulunuşlukları da ön plana konulmalıdır. Şahin ve Yıldırım (1999) ise öğretim materyallerinin en temelde hazırlanışı esnasında ön plana alınması gereken maddeleri sıralamıştır. (akt. Ünal, 2018).

Bir öğretim materyali;

- Basit, sade ve anlaşılır biçimde olmalıdır.
- Belirlenen hedeflere uygunluk göstermelidir.
- Bütün bilgileri kapsamak yerine önemli bilgileri hedef almalıdır.
- Görsel özellikler gereğinden fazla kullanılmamalı, yine aynı şekilde önemli bilgileri kapsayacak biçimde yeteri kadar kullanılmalıdır.
- Yazı ve görsellik hedef aldığı öğrenci kitlesinin seviyesine göre belirlenmelidir.
- Öğrenci tarafından kullanırken uygulama imkanına sahip olmalıdır.
- Gerçek hayatı yansıtmalıdır.
- Her öğrenci için erişilebilir düzeyde olmalıdır.
- Hem öğrenciler hem de öğretmenler tarafından kullanılabilirliği basit düzeyde olmalıdır.

- Yapısal olarak sağlam ve tekrar tekrar kullanılabilir şekilde olmalıdır.
- Tekrar üzerinde değişiklik yapılarak geliştirilebilir ve daha güncel hale getirilebilir olmalıdır.

Çizgi romanların eğitime yönelik kullanılması ve okul ortamına taşınması batılı ülkelerde oldukça eski dönemlere dayanmaktadır. (Keskin ve İlhan, 2021). Ancak dünyaya yayılım göstermesi ise güncelliğini korumakta ve bir materyal olarak isminin geçmesi çok yenidir. Ancak yeni olmasına karşın ders işlenişi esnasında kullanımı oldukça mümkün bir materyal olma özelliği taşımaktadır. Çizgi romanlar ortaya çıktıkları ilk dönemlerde daha çok macera, bilim kurgu ve fantastik gibi konularda işlenirken günümüze geldikçe eğitim ortamlarında faydalanılmaya başlandığı görülmektedir (Topkaya, 2016). Geçmişten günümüze eğitime yönelik fikirlere sahip olan birçok ismin çalışmalarında bahsettiği unsurlar çizgi romanlar için geçerlidir. Bu görüşlerin başlıca akla gelenlerinden biri olan Gardner'in Çoklu Zekâ Kuramı (2006) ana fikrinde birden fazla duyuya uygun olma ve içerisinde çeşitli zekâ türlerini ortak biçimde taşıma düşüncesini barındırmaktadır (İlhan, 2016). Çizgi romanları bu bağlamda değerlendirdiğimizde içerisinde hem yazıların hem zengin görsellerin olması aynı zamanda çeşitli yazı puntoları, tepkileri yansıtan düşünce baloncukları ile ortaya koyduğu görüntü öğrencilerin birçok yönünü de ortaya koymaya yatkındır. Aynı zamanda çizgi romanların içerisinde bulunan dil unsurunun basit, anlaşılır ve birbirini takip eden macera dizininden oluşması avantajlı yönleridir (Çam-Türkan, 2024).

Çizgi romanların bir eğitim aracı olarak kullanılmaları noktasında tarihsel çerçeveye bakıldığı zaman ilk kez bir eğitim ortamında kullanımı ele alındığında karşımıza çıkan ilk ülke ABD olmuştur. Bu durumun temel sebebi ABD'nin zaten çizgi romanları ortaya koyan ülke olması ile birlikte her geçen gün ülkedeki öğrencilerin ilgisini çekmesidir (İlhan, 2016).

Witty'nin 1941 yılında yapmış olduğu bir çalışmaya göre 8-14 yaş aralığındaki öğrencilerin çizgi romanlara karşı gösterdikleri ilginin %95 oranında olduğu ortaya çıkmıştır (İlhan, 2016). Diğer yaşlarda da çizgi romanlara karşı bir ilgi olsa da söz konusu yaş aralığında bunun en yüksek noktası görülmektedir. Bu bağlamda Hutchinson (1949), söz konusu yaş aralığındaki sınıflarda öğrencilerin çizgi romanı bir materyal olarak etkili bir biçimde kullanılmasını isterken, çizgi romanların yalnızca boş zaman aktivitesi olarak görülmesinin önüne geçmeyi hedef alan bir çalışma yapmıştır (akt. İlhan, 2019). Çalışmaya göre birbirinden farklı çizgi romanlar içeriklerine göre seçilerek çeşitli öğrenme alanlarına ve ders kademelerine göre eşleştirilmiştir. Çalışma sonunda ortaya

çıkan genel sonuç öğretmenlerin ders esnasında çizgi romanlardan yararlanmayı eğlenceli bir deneyim olarak görme ve duruma olumlu bakmaları şeklinde olmuştur. Bunun beraberinde Haugard'a göre ise çizgi romanların bir materyal olarak eğitim ortamlarına yansımasının birçok başlangıç sebebi vardır; ders başarısına olumlu yansıması, öğrencilerin söz konusu derse daha fazla ilgi duymalarını sağlaması, öğretmenin öğrenciye katmak istediği davranış değişikliklerini sıkıcı bir halden sıyrılarak aktarabilmesi temel sebeplerdir (Haugard, 1973; akt. Ünal, 2018). Reynolds, yapmış olduğu bir çalışmada öğrencilerin çizgi romanlara olan ilgisinin kaynağını araştırmak istemiştir. Çalışmasının sonunda çocuklardan aldığı cevaplar genel itibariyle; kolay okunan bir tür olması ve hikayeler noktasında sevilmesi cevapları çıkmıştır (Sones, 1944; akt. Ünal, 2018).

Çizgi romanların eğitsel boyutu incelenirken, öğrencileri güdülemesi ve ders ortamını daha aktif bir yere dönüştürmesinin yanı sıra öğrencilere okuma alışkanlığı kazandırması da eğitim bağlamında yer alan önemli noktalarından biridir. Eğitim temel işlevlerinden biri, öğrencilere okuma becerisini kazandırmak olsa da bunun ardından gelen en önemli yönü bireyin öğrenmiş olduğu okuma becerisini tüm yaşantısına katabilmesidir (Göçer, 2014; akt. Gürsoy, 2018). Acat (1996)'ya göre okuma alışkanlığı kazandırılırken sesli okuma yapmak önemli bir harekettir. Bu bağlamda ders işlenişi esnasında sesli bir biçimde okuma çalışmaları yapmak, bir metni öğrencilere herkesin içinde okutmak, okumalar esnasında ses çalışmalarına dikkat etmek, bireylerin sözcük dağarcığının gelişmesine katkı da bulunmak ve çoklu medya örneklerinden okuma örnekleri vererek ders sürecini geçirmek etkilidir (Acat, 1996). Tüm bu maddeler incelendiğinde ise birçok özelliğin çizgi roman materyali içerisinde olduğunu görmek mümkündür. Çizgi romanlar içinde bulundurduğu özellikler sayesinde çocuklara okuma alışkanlığı kazandırmaktadır. Bir materyal olarak çizgi romanların ders ortamında kullanılması; ders süreci boyunca öğrencilerin aktif katılımını sağlarken aynı zamanda onların okuma yapmalarını, okudukları şeyler üzerinde fikir yürütmelerini ve bilgi dağarcıklarının gelişmesini sağlamaktadır. Küçük yaşlardan itibaren bireylere sesli okuma çalışmaları yaptırmak okuma alışkanlığı kazandırma da önemli bir yarar sağlamaktadır (Çetinkaya, 2004; akt. Gürsoy, 2018).

Türkiye'de Cumhuriyetin kabul edilmesi ile birlikte çocuklara hitap eden gazete ve dergilerde belirgin bir artış gerçekleşmiştir (Yağlı, 2021). Yalnızca bu durum bile dönemin içerikleri incelendiğinde çizgi romanların bir eğitim yansıması olarak öğrenciler ile buluştuğunu gösterir niteliktedir. Cumhuriyet dönemi ile başlayan söz konusu eğitim

ilerleyişine İş Bankası ve Yapı Kredi Bankası, çocuklara hitap eden eğitsel dergiler çıkartarak destek vermişlerdir (Yağlı, 2021). Aynı zamanda devlet kurumlarının da zaman zaman çizgi roman içerikleri yayımladığı görülmüştür. Millî Eğitim Bakanlığının hazırlatmış olduğu ve Türk Tarih Kurumu Basımevinden çıkan çizgi romanlar bulunmaktadır; bu basımevleri Ömer Seyfettin'in klasikleşmiş hikayelerini çizgi romana aktarmışlardır ve Atatürk'ün hayatı ile ilgili önemli olayları da çizgi roman şeklinde yayımlamışlardır (Gürsoy, 2018).

Günümüzde çizgi romanların ders ortamına taşınması ve bir eğitim materyali olarak görülmesinin temel sebeplerinden biri de içinde barındırdığı karakteristik özellikleridir (İlhan, 2016). Hutchinson (1994) çizgi romanların yalnızca öğrenciler üzerinde değil öğretmenler üzerinde de olumlu etkiler yarattığını ortaya koymuştur; görsellikten ve yazıdan yararlanılırken derse karşı motivasyon artmaktadır (akt. Akdağ, 2023). Eisner (1985) için öğretimde yer alan bir konuyu hem görsel hem de yazınsal olarak hikayeleştirerek sunabilmesi eğitim alanında etkin olmasını sağlamaktadır (akt. Ünal, 2018). Çizgi romanların yıllardır süre gelen başlıca temel özellikleri bulunmaktadır. Kendi içlerinde bir düzen halinde olan sıralamalardan oluşmaktadır ve her zaman vermek istedikleri bir mesaj vardır. Bu noktada ders ortamına taşınması uygundur. Seçilen herhangi bir öğrenme alanı öğrenciye aktarılırken çizgi romanların sıralı ve bütüncül özelliği, aynı zamanda zengin görsellik ile öğrencilerin daha çok hafızalarında yer etmesi özellikleri ile birleşmektedir. Yapılan birçok araştırma öğrencilerin görsel hafızalarının öğrenmede en etkili yüzdelik paya sahip olduğunu sunmaktadır. Bu durumda iyi planlanarak hazırlanmış bir çizgi roman ders materyali olarak kullanılırsa öğrencilerde kalıcı öğrenmeye destek olabilecektir. Bu bağlam ışığında çizgi romanların sınıf ortamına yansımaları oldukça önemlidir. Çizgi romanlar bilişsel, sosyal ve psikolojik olarak öğrenme süreci içerisinde öğrencilere olumlu etkiler sağlarken aynı zamanda bireye toplumsal yaşamdan birçok bilgi kazandırmaktadır (Topkaya ve Yılar, 2015).

Haugaard ve Koenke çizgi romanların ders ortamında kullanılmasının faydalı bir materyal olduğunu maddeler halinde açıklamıştır:

- Öğrencilerin akademik başarılarını pozitif bir şekilde etkilemektedir.
- Hedeflenen davranış değişikliklerini sağlar.
- Öğrencilerin derse yönelik motivasyonlarını arttırır.
- Öğrencilerin merak gibi duyguları kazanmasını sağlar.
- Çizgi romanlar, çocuklara okuma alışkanlığı kazandırır.

- Çizgi romanlar, okuma noktasında güçlük çeken çocuklara yardımcı olur ve onların daha rahat bir şekilde okuma duygusunu hissetmelerini sağlar (Topkaya, 2016).

Paul Witty, çizgi romanların eğitim ortamında kullanılabilirliği üzerine araştırmalar yapmış ve çocukların çizgi romanlara karşı olumlu duygulara sahip olma nedenlerini sıralamıştır:

- Herkese hitap edebilecek evrensel konuları kısa hikayeler biçiminde vermesi.
- Günlük yaşamın sıkıcı olması durumunda bireylere fayda sağlaması.
- Okuma yönünde kolay ve pratik olması.
- Hikâye içindeki karakterlerin birçok bağlamda birbirleri ile ilişkili olmaları.
- Çizgi roman okumak çok büyük bir konsantrasyon gerektirmemektedir.
- Ulaşılması kolaydır.
- Çocuklar özellikle küçük yaşlarda, ilk ve ortaokul düzeyinde karşılarına çıkan kitapları ilgi çekici düzeyde bulmazlar. Bu noktada gördükleri çizgi romanlar okuma isteğini dolduran birer kurtarıcıdır (Witty; akt. İlhan, 2016).

Birçok dönem çizgi romanların çocuklar üzerindeki etkileri ve eğitim ortamlarına uygunlukları üzerine fikirler ortaya çıkmıştır. Verilen maddeler de Witty'e ait olan görüşlerdir. Yapılan çeşitli çalışmalara göre öğretim materyali olarak çizgi roman kullanımının öğrencilerde güdülenmeyi arttırdığı ortaya çıkmıştır (Gülersoy ve Türkal, 2020). Yine söz konusu çalışmalara göre en önemli nokta şudur ki; bir materyal olarak çizgi roman kullanırken özenli olmak temel gaye olmalıdır. Çizgi roman özenle hazırlanmalı ve ders içeriği ile uygunluk göstermelidir. Çizgi romanı oluşturan iki önemli unsurun yazı ve resim olması materyal olarak tercih edilmesi için uygundur ancak bunun beraberinde bu bileşenlerden yazı; çocukların akademik dil ile tanışmalarına zemin hazırlamaktadır (Gülersoy ve Türkal, 2020). Çizgi romanlar çeşitlilik gösterdiği için dilleri de çeşitlilik gösterse de kullanılan dil yönünden zenginlik göstermektedir.

Çizgi romanların eğitim ortamında bir materyal olarak kullanımı noktasında yapılan çalışmalar bazı ortak paydalarda buluşmaktadır. Öğrencilerin derse aktif katılımını sağlaması ve ders ortamını daha dinamik bir noktaya taşıması yönünden olumlu sonuçlar ortaya koyan bu çalışmaların bazı ortak noktaları sıralanmıştır (Ünal, 2018).

- Ders işlenişinde çizgi romanlardan yararlanılması öğrencilerin ilgisini çekmekte ve aktif katılımlarını sağlamaktadır.
- Çizgi romanlar ders işlenişinde mevcut konuyu sıkıcı olmaktan kurtararak daha eğlenceli bir hale getirmektedir.
- Bir konunun zor olması durumunda çizgi roman materyalinden faydalanılması mevcut konuyu daha kolay ve anlaşılabilir bir hale getirmektedir.
- Çizgi romanlar hazırlanırken hitap ettiği konuya ve öğrencilere göre uygun şekilde hazırlanmalıdır. Aynı zamanda tercih edilecek hikayeler yine konuya uygun olmalıdır.
- Eğitici nitelikteki çizgi romanlar içlerinde değerleri ve güzel ahlakı taşıyan mesajlar vermektedir. Bu mesajı öğrenciye etkili bir biçimde aktarabilmeyi hedef aldığı için ‘’iyi insan olabilme’’ amacına hizmet etmektedir.

Eğitime yönelik önemli çalışmalara sahip olan John Dewey’in görüşleri arasında çizgi romanları bir materyal olarak kullanmayı destekleyen fikirler vardır. Dewey, ‘’görüntünün büyük bir eğitim aracı olduğuna inanıyorum’’ cümlesi ile eğitimde görsel materyallerin ne kadar önemli bir yere sahip olduğuna dikkat çekmiştir (Ünal, 2018).

Çizgi romanlar birçok branşa ve konuya göre oluşturulması bakımından zenginlik göstermektedir. Bir ilkokul öğretmeni, Türkçe dersinde öğrencilerine paragraf ve noktalama işaretleri konularını aktarırken çizgi romanlardan yararlanmıştır. Öğretmen çizgi romanları tahtaya çizdikten sonra karakterlerin konuşmalarını baloncuklar içine alarak, bunun üzerinden öğrencileri ile gerekli işaretler üzerine tartışmıştır (akt. Tuncer, 1993).

Bir başka eğitici ise çizgi romanların kullanılma noktalarını şu şekilde sıralamıştır;

1) İyi okuyup yazamayanların okumalarını ilerletmek için.
2) Sınıfta okuma ve tartışma ortamı yaratmak için.
3) Çeşitli karakterlerin aktarımı ile toplum değerlerini ortaya koymak için (Tuncer,

1993).

2.10. Sosyal Bilgiler Öğretiminde Çizgi Roman Kullanımı

Sosyal Bilgiler eğitimi temelde tarih, coğrafya ve vatandaşlık konularını içerisinde bulduran bir derstir. Ancak programın değişim göstermesi ile birlikte 2004 yılından itibaren psikoloji, antropoloji, arkeoloji, ekonomi, uluslararası ilişkiler gibi diğer sosyal bilimleri de bünyesine alarak ilerleme göstermiştir. Önceki sürecinde bilişsel alana daha fazla öncelik veren Sosyal Bilgiler eğitimi, 2005 yılında yapılandırmacı eğitime geçilmesi itibariyle duyuşsal alan içerikli değerlerin eğitimine de önem verilmiştir (Alimcan ve Şam, 2017). Öğretimin içeriği yenilenirken ve söz konusu şekilde yıllar arasında değişiklik gösterirken yeniliklere açık olmak ve yeni öğretim şekilleri geliştirerek öğrenci ilgisini dinamik tutmak gerekli bir durumdur. Bunun beraberinde yazının ve anlatımın ağırlıkta olduğu sözel bir dersi tamamen görsellik ve resim ile anlatmak oldukça faydalı ve yaratıcı olmaktadır.

Topluma uyum sağlayan, etkin bir vatandaş olmanın bilincinde olan bireyler yetiştirilirken yalnızca ders içeriğindeki kazanımlara bağlı kalmak zor bir tutumdur. Çünkü bireye etkili bir eğitim vermek amaçlanırken bilgi aktarımının ötesine geçilmeli ve bireylerin duygu davranış gelişimlerinin de ne kadar önemli olduğu ön planda tutulmalıdır (Okudan, 2010). Değer öğretimi gibi önemli ve yaşamın her alanına yayılan bir konu söz konusu olduğunda salt bilgi aktarımının ötesine geçilmelidir. Böylece bireyler değer olgusunu yaşamlarının her alanına kalıcı bir biçimde taşıyabilirler. Artık merkez öğretmen değil öğrencinin kendisidir.

Sosyal Bilgiler dersi gibi sözel derslerde kullanılan temel materyaller ders kitabı ve çalışma yaprakları gibi yazılı metinlerdir. Bu materyaller temel bir nitelik taşımaları açısından önemli olsalar da sürekli ve tek başlarına kullanıldıkları taktirde zamanla öğrencilerin ilgilerini kaybetmelerine sebep olurken beraberinde dersin verim oranını da azaltabilecektir (Ünal, 2018). Çelikkaya ve Kuş (2009), Sosyal Bilgiler dersi işlenişinde kullanılan materyallerin sınırlı bir yapıya sahip olduğunu ifade etmişlerdir (akt. Topkaya, Kumru ve Bozkurt; 2023). Oysa ki Sosyal Bilgiler gibi içeriğini gündelik yaşamdan alan önemli bir dersin öğrencilerin gözünden somutlaştırılması ve yenilikçi bir şekilde farklı materyaller sunularak gerçekleştirilmesi gereklidir. Sosyal bilgiler dersinde yenilikçi materyaller, öğretim yöntem ve teknikleri kullanmanın öğrencilerin derse yönelik ilgilerini ve başarılarını olumlu şekilde arttıracağı düşünülmektedir (Demirkaya, 2017).

Dünyada çizgi romanların öğretimde kullanımı biraz eski bir geçmişe dayansa da Türkiye'de bu durum güncelliğini koruyan yeni bir durumdur. Günümüzde yapılandırmacı eğitim anlayışı ile birlikte öğrencinin daha fazla ön planda olması ve

öğretmenin klasik anlatım şekillerinin biraz daha geride kalması ile birlikte materyallere daha fazla ihtiyaç duyulmaktadır. Bunun yanında öğretim esnasında kullanılan materyallerde yazının odak olması bir noktada öğrencinin ilgisini kaybetmesine yol açarken görselliğin ağır bastığı materyallerin daha uzun soluklu ve kullanışlı olduğunu söylemek mümkündür (Gülersoy ve Türkal, 2020). Çizgi romanlar da başlı başına görsel bir materyal özelliği taşımaları yönünden uygundur.

Çizgi romanların bir materyal olarak Sosyal Bilgiler dersinde yararlanılmasının olumlu yönleri şu şekilde sıralanmıştır (İlhan, 2016):

1. Öğrenci ilgisi
2. Öğrenciye yakınlık
3. Birçok duyuya hitap etme
4. Farklılık
5. Çoklu ortam

Verilen bu maddeler, öğretmenlerin çizgi romanı bir materyal olarak tercih etmelerine ortam hazırlamaktadır.

Sosyal Bilgiler eğitimi gibi sözel alanlarda kullanılmak üzere geçmişten günümüze gelen birçok materyal bulunmaktadır. Bu tarz sözel derslerde materyal kullanımına çokça ihtiyaç duyulmasının başlıca sebebi soyut unsurları somut hale getirebilmektir. Palmer (1965) tarafından bir çalışmasında Sosyal Bilgiler dersine yönelik materyaller geliştirilirken dikkat edilmesi gereken kurallar belirlenmiştir (akt. Ünal, 2018). Bu maddeler sırası ile şu şekildedir;

- Hedef belirlemek
- Öğrencinin dikkatini çekmek
- Bilgi paylaşımı gerçekleştirmek
- Materyali tek başına kullanabilmek

Parsons ve Smith (1993) yapmış oldukları bir çalışmada çizgi romanların bir eğitim aracı olarak kullanılması yönünde tavsiyelerde bulunurken birbirinden farklı toplam 30 eğitim alanında araştırmalar yapmışlardır. Bu eğitim alanlarından biri de Sosyal Bilgiler eğitimi olmuştur. Sosyal Bilgiler eğitiminde çizgi roman kullanımına yönelik tavsiyeler şu şekildedir;

- Sosyal Bilgiler dersi kapsamında yer alan siyasal konularda belirlenen çizgi roman üzerinden tartışma ortamı oluşturulabilir.

- Seçilen çizgi romanların içeriğinde yer alan şehir, bölge gibi unsurların tarif edilmesi noktasında tarife uygun çizimleri öğrencilerin kendilerinin yapmaları istenebilir.
- Irkçılık, bölgeselcilik, toplumsal çeşitlilik gibi konularda çizgi romanlar kullanılabilir.

Bu çalışmaya benzer nitelikte Sosyal Bilgiler ve çizgi roman materyaline yönelik çalışmalar incelendiğinde genel ortak sonuçlar; çizgi romanların öğrencilerin ilgisini çektiği ve dersin aktif bir hale geldiği yönündedir. Bu gibi genel sonuçlardan ortaya çıkan ortak fikirlerin farklı bir boyutu da şudur ki, materyal kullanımı bir ders işlenişini her zaman somut hale getirmesi ve öğrencilerin görsel zekalarına ışık tutması bakımından daha öğreticidir. Sosyal Bilgiler gibi sözel bir ders için de ders kitaplarındaki bilgileri materyaller ile zenginleştirerek anlatmak dersi daha ilgili ve öğretici bir noktaya taşıyacaktır.

Çizgi romanların ön planda olduğu bir ders işlenişi planlandığında herhangi bir sınırlama söz konusu değildir. Bu şekilde her ders ve her konu görsel materyale dökülebilir. Sosyal Bilgiler dersi de çizgi roman ile anlatım noktasında oldukça uygunluk gösteren bir derstir. Çünkü Sosyal Bilgiler öğretiminde görsellik oldukça büyük bir yere sahiptir. Sosyal Bilgilerde yazılı materyallerin beraberinde görsel materyallere de yer verilmesi öğrenmeyi büyük ölçüde kolaylaştırırken bilgiyi zihinde daha fazla kalıcı hale getirdiği de kanıtlanmıştır (İlhan, Kaba ve Şin, 2020). Günümüzde artık öğrenciler ders sırasında interaktif oyunlar, uygulamalar ve bu tarz çeşitli unsurlar eşliğinde eğlenirken ve merkezde iken öğrenimlerini tamamlamaktadırlar.

Sosyal Bilgiler bilindiği üzere sözel bir alan olma özelliğine sahiptir. Bu nedenle geçmişten günümüze bakıldığı zaman uzun yıllar düz anlatım yöntemi kullanılarak, öğretmenin ön planda olduğu şekilde işleniş sağlanmıştır. Tarih, coğrafya ve vatandaşlık konuları öğrenciye salt bir bilişsel bilgi ile verilmek istenmiştir. Çünkü içerisinde çok fazla sözel bilgi bulundurması yönünden düz anlatım ve bolca yazıya gidilmek, öğretmenler için kaçınılmaz görülmektedir.

Karatay (2011) yaş faktörünü ön plana koyarak okuma sürecini aşamalara ayırmıştır. Buna göre bireylerin Sosyal Bilgiler dersi gördükleri 9-12 yaş aralığı üçüncü aşama olarak geçmektedir. Bu aşamanın detayları incelendiğinde ise; kahramanlık ve macera temalarının önemli bir yere sahip olduğu görülmektedir (akt. Gürsoy, 2018). Bu özellikler çizgi romanların içerisinde en sık rastlanan noktalardır. Söz konusu yaş grubundaki bireylere aktarılmak istenilen bilgiler, Sosyal Bilgiler dersi içerisindeki

öğrenme alanları aktarılırken kahramanlık temalarının hâkim olduğu çizgi romanlar sunmak önemli ve etkili bir öğretim sürecidir.

Sosyal Bilgiler eğitiminin en önemli parçalarından ve belki de özünü oluşturan değerler eğitimi de çizgi romanla desteklenebilecek bir öğrenme alanıdır. Öğrencilerine değer eğitimini etkili bir biçimde sağlamak isteyen bir öğretmen ders ortamında çeşitli yöntem ve tekniklerden yararlanmalıdır. Değerler soyut kavramları oluşturmaktadır, bu nedenle materyal kullanan bir öğretmen değerleri daha somut bir hale getirmiş olacaktır (Keskin ve İlhan, 2021). İlk ve ortaokul düzeyindeki öğrencilere kazandırılması ve hayatlarının bir parçası olması gereken değerler öğretilirken; ilgi çekici görsellikten yararlanılması etkili olacaktır. Sosyal Bilgiler eğitiminin içerik bakımından tarihe yakın olması, yaşamdan ve kültürel ögelerden hikâyeler taşıması ders işlenişini çizgi romanla desteklenmesi açısından mümkün kılmaktadır. Dönem dönem yapılmış olan bazı çalışmalar Sosyal Bilgiler eğitiminde bir materyal olarak çizgi roman kullanımını mümkün bulmuş ve çeşitli tavsiyeler sunmuştur (İlhan, 2016).

Parsons ve Smith (1993), çizgi romanları eğitim ortamlarında kullanabilmeleri için dönemin öğretmenlerine çeşitli tavsiyelerde bulunmuşlardır ve tavsiyelerinde Sosyal Bilgiler dersine de yer vermişlerdir. Verilen tavsiyeler genel bağlamda politika, coğrafya ve toplum üzerinedir. Öğrencilere ana fikri politika konusu olan çizgi romanlar sunulurken bu sayede tartışma ortamı yaratmak mümkündür. Bir başka çizgi romanda ise ırk ve toplumlarda ki çeşitlilik aktarılabilir. Parsons ve Smith'in (1993) çalışmasına ek olarak Pustz (2012) da daha güncel bir zamanda çizgi romanların Sosyal Bilgiler, tarih gibi sözel derslerde kullanımının mümkün olduğunu desteklemiştir (akt. İlhan, 2016). Söz konusu şekilde çeşitli isimlerin vermiş olduğu destekler çizgi romanların eğitim ortamında kullanımını arttırmış ve özellikle tarih konulu çizgi romanlar basılmıştır (İlhan, 2016). Günümüzde söz konusu içeriklerin basımı devam etmese de dönemlerine ışık tutan eserler kalmıştır. Çizgi romanların Amerika'da çıkmış olması ile basılan tarihi içerikli çizgi romanlar genellikle Amerika ve Teksas tarihini yansıtmıştır.

Türkiye'de bu noktada yapılan basımlara bakıldığında ise Osmanlı Tarihi ile ilgili içeriklere rastlanmaktadır. Çamlıca Yayınevi birbirinden ayrı şekilde ''Osmanlı Sultanları'' ve ''Osmanlı Denizcileri'' isimli serileri biyografik çizgi romanlar olarak yayımlamıştır. Bu durum çizgi romanların eğitim ortamlarında kullanımının mümkün olduğunu göstermekle birlikte beraberinde bir talebin de mevcut olduğunu kapsamaktadır (İlhan, 2016). Bu duruma daha birçok örnek vermek ve çizgi romanların eğitim ortamlarına yansımalarını göstermek mümkündür. Geçmişten günümüze devlet

kurumlarına ait birçok çizgi roman eğitsel amaç güderek ve çocuklara Türk tarihinden izler aktarmak amacı ile basılmıştır. Sosyal Bilgiler dersi bağlamında da çeşitli içerikler söz konusudur. Gençlik ve Spor Müdürlüğü 2010 yılında tarihi konularla ilgili çeşitli çizgi roman yayınlarına yer vermiştir (Gürsoy, 2018). Bu çizgi romanlara örnek olarak ‘’Fatih Sultan Mehmet’’ ve ‘’Fetih’’ örnek gösterilmektedir.

2.11. Çizgi Romanlar ile Değer Eğitimi

Değer eğitimi ile ilgili okul içerisinde gerçekleştirilen süreçler planlanmış bir değer eğitimi biçiminde ilerlerken öğrencilerin ve öğretmenlerin birlik beraberlik içerisinde oluşturdukları kültürel ortam ise örtük bir süreç olarak gizil değer eğitimini şekillendirmektedir (Keskin ve İlhan, 2021). Böylece aile, okul ve medya gibi faktörler ışığında bireyin değer olgusuna yönelik tutumları oturmaya başlamaktadır (Erbaş, 2021).

Değer eğitimi uzun yıllardan bu yana önemini koruyan bir olgudur. Günümüzde yapılan birçok araştırma insanların değerlerinden uzaklaştığını ve değerlerin unutulmak üzere olduğunu ortaya koymaktadır (Kaymakcan ve Meydan, 2020; Kenan, 2007; Lickona, 1991; akt. Ünal, 2025). Sosyal Bilgiler dersinin temel gayelerinden biri de söz konusu değerleri öğrenciye en etkili şekilde aktarmaktır. Bireyin bu değerleri etkili bir şekilde öğrenmesi de iyi bir eğitim ile mümkündür. Bu nedenledir ki dersin işlenişi sırasında öğrenciye eğitici ve öğretici bir ders sunulmalıdır. Birey, bu değerleri bilen etkili bir vatandaş olarak eğitimini tamamlamalıdır. Phi Delta Kappan’ın gerçekleştirmiş olduğu bir çalışmanın sonuçlarına göre katılımcıların büyük bir çoğunluğu insanın hayatını şekillendiren temel değerleri okul ortamında öğrenmesi gerektiğini düşünmektedir ve bunun gerekliliğine vurgu yapmaktadır (Becerikli, Demirel ve Yıldırım, 2017).

Çizgi romanların içerisinde yer alan ögeler çocuklar üzerinde öğretici etkiye sahiptir. Örnek olarak bazı kahramanlar çocuklar tarafından rol model olarak görülmektedir. Bu karakterlerin bazı temel ortak özellikleri bulunmaktadır. İnsan üstü güçlere sahip olmaları, bazense halktan bir kişi olarak zayıflıkları ile dikkat çekmeleri ama günün sonunda her zaman dayanışma, yardımseverlik, sorumluluk gibi değerleri taşırlar. Bu bağlamda çizgi romanların değerler ile buluşması özünde oldukça eskiye dayanan bir durumdur. Popüler çizgi romanlardan olan Marvel Comics’in kahramanları; genellikle hikâye içerisinde sosyal sorumluluk bilinçleri, toplumsal sorunlara karşı

fedakâr davranmaları ile tanınmaktadırlar. X-Men karakteri; ayrımcılık, ötekileştirme konularının ön planda olduğu bir hikayedir (Aykanat, 2023).

Eğitim ortamlarında bireylere etkili bir ders işlenişi sunmak, öğrencilerin dikkatini çekmek ve okuma alışkanlığı edinmelerini sağlamak son derece önemlidir. Ancak bunların yanı sıra bireylere yaşamları boyunca ihtiyaçları olan karakter ve değer eğitimini aktarmak da aynı derecede önemlidir. Gökşen (1985) eğitim sürecinde yer alan öğrencilerin okuma özelliklerini çeşitli boyutlar altında kategorize etmiştir. Bu kategoriye göre 9-13 yaş aralığı; ‘’Serüven-Robenson Çağı’’ ve 13 yaşından sonra gelen ergenlik dönemi ise; ‘’Soyut Konulara Eğilim Çağı’’ şeklinde geçmektedir (akt. Gürsoy, 2018). Bu kategoriler incelendiğinde; ergenlik dönemine geçen bireylerin artık hayal dünyalarından yavaşça çıkarak gerçek olana ilgi duydukları ve soyut konulara yöneldikleri görülmektedir. Bu bilgiler ele alındığında; Sosyal Bilgiler dersi bireylerin söz konusu yaşlarda karşısına çıkan ve gündelik yaşamlarından hayati bilgiler edindikleri bir ders görevine sahiptir. Yardımlaşma, saygı, sevgi, duyarlılık gibi daha nice değerin tam da bu yaş aralığında aktarılması; bireylerin yaşamları boyunca kalıcı bir değer eğitimine sahip olması açısından önem arz etmektedir. Bu bağlamda çizgi roman gibi içeriğinin büyük bir bölümü görsellikten oluşan materyaller değer eğitimi gibi soyut konuları somutlaştırmada etkili birer unsurdur.

2.12. İlgili Araştırmalar

Bu bölümde çalışmamız ile konu ve kapsam bağlamında içerik gösteren ilgili araştırmalara yer verilmiştir. Söz konusu araştırmalar yurt içinde ve yurt dışında ki çalışmalar olarak iki ayrı başlıkta incelenmektedir. Makale, bildiri, yüksek lisans ve doktora tezleri gibi farklı araştırmalara yer verilirken geçmiş çalışmalara da böylece değinilmektedir.

2.12.1. Yurt içinde yapılan araştırmalar

Diğer ülkelere kıyasla Türkiye’de, güncelliğini hala koruyan yeni bir materyal olma özelliği taşımaktadır. Bu nedenle literatür açısından da güncel bir araştırma tarihine sahiptir. Çizgi roman bağlamında ortaya çıkarılan tezler yoğun olarak görsel sanatlar ve gazetecilik içeriklerinde ağırlık göstermektedir (İlhan, 2016). Çalışmamız ışığında eğitim ve özellikle Sosyal Bilgiler eğitimi ile çizgi romanların buluştuğu çalışmalar ise yeni ve

azınlıktadır. Yüksek Öğretim Kurumu tez merkezi verileri incelendiğinde çizgi romanlar ve eğitim içeriklerinin birleştiği çalışmalar son yılların tarihlerinde ağırlık göstermiştir (www.tez.yok.gov.tr).

Başlangıçta çizgi romanların öğrenci başarısına etkisini test etmeye yönelik yapılan çalışmalar kısıtlılık göstermiştir. Biraz daha kapsam genişletilerek çizgi romanlar; karikatür, çizgi film, animasyon gibi çeşitli kategoriler ile benzer tutularak çalışmalar çeşitlendirilmiştir. Yapılan çalışmalar incelendiğinde karikatür, çizgi film, animasyon gibi benzer kategorilere sahip başlıkların ortak noktası; ders işlenişinde ne kadar etki gösterdiklerine dair araştırmaların yapılmış olmasıdır (Üner, 2009; Tokcan ve Topkaya, 2015; Yavuz ve Büyükekşi, 2011).

Benzer kategoriye sahip bu başlıklarda yapılan çalışmalar çeşitlilik göstermiş olsa da zamanla çizgi romanların öğrenciler ve okul ortamına yansıyarak bir materyal olarak ön plana çıktığı çalışmalarda biraz daha artış gözlenmiştir. Temelde çizgi romanların bir materyal olarak ders ortamında kullanılması ve uygulama sürecinin ardından olumlu sonuçlar çıkartması yapılan pek çok çalışma ile doğrulanmıştır (Ünal, 2025; Şentürk, 2020; Ünal, 2018; İlhan, 2016; Topkaya, 2014). Ülkemizde çizgi romanların eğitim ortamları ile birleşmesi noktasında ortaya konan çalışmaların ilköğretim seviyesinde ağırlık kazandığı görülmektedir (Ertemis, 2011; akt. Çam-Türkan, 2024).

Çizgi romanların eğitimde kullanımına yönelik yapılan çalışmalar incelenirken söz konusu çalışmaları yüksek lisans/doktora tezleri şeklinde indirgeyerek ayrı bir açıdan araştırmak önemli bir yere sahiptir. Bu bağlamda temel isimlerden biri olan İlhan (2016) Sosyal Bilgiler dersinde çizgi roman kullanımı ile öğrenci başarısını tespit ettiği yüksek lisans tezinde; iki farklı yedinci sınıf şubesi çalışmanın deney ve kontrol gruplarını oluşturmuştur. Çizgi romanla anlatılan konu için İstanbul'un Fethi içerik olarak belirlenmiştir. ''Çağ Açıp Kapayan Fatih Sultan Mehmet Han'' isimli çizgi romanın kullanıldığı çalışmada; başarı testinden elde edilen ön test sonuçlarında bir fark bulunmazken, son test sonuçlarında ise deney grubunu destekleyen bir fark ortaya çıkmıştır. Çizgi romanların Sosyal Bilgiler eğitimine katkısı olduğu, öğrencilerin tarih algılarını geliştirdiği ve katılımcıların bu süreçten olumlu etkilenerek çizgi romanlar ile ders işlemeyi ilgi çekici buldukları tespit edilmiştir. Yüksek lisans ve doktora tezlerinin yeri düşünüldüğünde bu konuda yapılmış olan çalışmaların olumlu sonuçlar vermesi ve çizgi romanların eğitim ortamında kullanılabilir olması, öğrencilerin ders işlenişi sırasında keyifli vakit geçirmelerini ortaya çıkartması önemli birer kazanımdır.

Ünal (2025) tarafından yazılan doktora tezi, bu çalışmanın ilgili araştırmaları noktasında yakın zamanda ve literatürdeki en güncel çalışmalardan olma özelliği taşımaktadır. Bu doktora tezinde; Sosyal Bilgilerde çizgi romanlar değer eğitiminde kullanılırken, yardımseverlik değeri üzerinde durulmuştur. Karma çalışma olarak geçen bu araştırmada; 6. sınıf düzeyinde bulunan öğrenciler toplamda iki deney ve bir kontrol grubunu oluşturmaktadır. Süreç içerisinde ders işlenişleri düzenli bir şekilde sağlanırken; deney grubunda dijital çizgi roman bir materyal aracı olarak kullanılmış ve yardımseverlik değeri ön planda tutulmuştur. İkinci deney grubunda, araştırmacı tarafından çizgi romanlara yer verilmiş ve son olarak kontrol grubunda ise çizgi romanlardan yararlanılmadan mevcut programa göre ders süreci gerçekleştirilmiştir. Araştırmanın sonunda çizgi romanı ders ortamında bir materyal olarak kullanmanın bireylerde yardımseverlik değerini kazanmak için olumlu bir etki yarattığı ortaya çıkmıştır. Dijital çizgi roman hazırlamak ve eğitici çizgi roman okumak öğrencilerde olumlu duygular oluşturmuştur.

Ünal'ın (2018) Sosyal Bilgiler dersinde çizgi roman kullanımı konusunda yazmış olduğu yüksek lisans tezinde, öğrenci tutum ve başarısına bakılmıştır. Ön test grupları arasında belirgin bir fark olmadığı ancak devamında gerçekleşen son test grubunda, deney grubunu olumlu yönde etkileyen değişiklikler olduğu sonucuna varılmıştır. Deney grupları üzerinde son test ile görülen bu değişikliklerin sebebi genel bir ifade ile çizgi roman kullanımının ilgi çekici ve eğitici bir nitelikte olmasıdır. Öğrencilerin dikkatini çeken bir materyal olması bağlamında dersin işlenişini olumlu yönde değiştirmektedir.

Topkaya'ya (2014) ait olan tez çalışmasında çizgi romanlar bir materyal olarak vatandaşlık ve demokrasi eğitiminde kullanılmıştır. Katılımcıların bilişsel ve duyuşsal öğrenmelerine bakılan bu tez çalışması, ilgili konu hakkında ilk olma özelliği açısından önemli bir yer taşımaktadır. İlk kez Sosyal Bilgiler dersi ve çizgi roman materyalinin bir araya getirildiği bu çalışmada; 152 kişiden oluşan sekizinci sınıf öğrencileri çalışmanın örneklem grubunu oluşturmaktadır. Topkaya, tez çalışması için bilgisayar ortamında bir çizgi roman tasarlamıştır. Çalışma altı hafta sürmüş ve sonucunda deney grubunun çizgi roman aktarımı ile gördükleri dersler karşısında olumlu dönütler verdikleri sonucuna ulaşılmıştır. Sosyal Bilgiler ve eğitim ortamında çizgi roman kullanımı üzerine yapılmış ilk çalışmanın olumlu bir sonuç doğurması önemli bir çıkarım olmuştur. En temelde çizgi romanların bir materyal olarak eğitimde kullanılabilirliğini mümkün göstererek günümüzde de temel bir çalışma olarak yerini almıştır.

Çizgi romanların eğitim ortamında kullanılmalarına yönelik hazırlanan lisans üstü çalışmaların yanı sıra araştırma olarak ortaya çıkan birçok makalede bulunmaktadır. Çam-Türkan (2024) çalışmasında MEB tarafından ismi geçen ve tarih sahnesinde önemli başarılara imza atmış isimlere değinirken; öğrencilere bu isimleri aktarabilmek için çizgi romanlardan yararlanmıştır. Bu bağlamda ‘’Bilim İnsanları Çizgi Roman Serisi’’ oluşturmuştur. Evliya Çelebi, Cezeri, Harizmi gibi temel isimleri ele aldığı çalışması ile öğrencilerin ilgisini çekmenin de ötesinde onlara tarihi bir şuur kazandırmayı ve değerleri eserler ışığında aktarmayı hedeflemiştir. Çalışmasını, nitel araştırma yöntemlerinden içerik analizi ile tamamlamıştır. Söz konusu çalışmanın sonunda tarihi kültürümüzü ulusal kimliğinden uzaklaştırmadan değerli isimleri tanıtmayı başardığını belirtmiştir.

Şentürk (2023) tarafından gerçekleştirilen bir çalışma Sosyal Bilgiler dersi alanında ele alınmıştır. Sosyal Bilgiler, içerisinde gerçek yaşamdan izler taşıması bakımından birçok araştırma da ele alınmıştır. Şentürk (2023) çalışmasında ‘’Afet Yönetimi’’ konularının aktarımında bir materyal olarak çizgi romanlardan yararlanmıştır. 30 Sosyal Bilgiler öğretmen adayından yararlanılan çalışmada elde edilen sonuç: ders ortamında kullanılan çizgi romanların dikkat çektiği, derse yönelik katılımı arttırdığı ve afet ile ilgili konularda kullanılabilir olduğuna dair olumlu sonuçlar çıkmıştır.

İlhan’ın çizgi romanların sınıf ortamında çeşitli öğrenme alanlarına uyarlanan birçok çalışması bulunmaktadır. Bunlardan birinde Çelik (2021) ile birlikte hazırlamış olduğu; Sosyal Bilgiler dersinde Birey ve Toplum, Etkin Vatandaşlık gibi Sosyal Bilgiler dersinin temel hedeflerini içerisinde barındıran öğrenme alanlarını merkeze aldığı bir çalışması söz konusudur. ‘’Sadece Biriyim’’ isimli çizgi roman materyali ışığında öğrencilere sınıf ortamında çocuk haklarını aktarmak amaçlanmıştır. Çocuk Hakları Evrensel Beyannamesinden yararlanılarak oluşturulan Sadece Biriyim isimli çizgi roman materyali, Pixton Web 2.0. aracı ile hazırlanmıştır. Hazırlanan çizgi roman öğrencilerin Sosyal Bilgiler dersinde keyifli ve kalıcı etkiye sahip olmasının yanı sıra yetişkinlere de çocuk haklarına dair farkındalık oluşturması bakımından önemlidir.

Kavak ve İlhan (2021) Sosyal Bilgiler dersinin temel noktası olan etkin vatandaşlar yetiştirme bağlamında yer alan ‘’Etkin Vatandaşlık’’ öğrenme alanına yönelik geliştirdikleri dijital çizgi roman ile ortaokul öğrencilerine katkı sağlamayı hedeflemiştir. Etkin Vatandaşlık öğrenme alanının zor bir konu olduğunu belirterek gerçekleştirilen çalışmada, ‘’Minik Vatandaşlar’’ isimli bir dijital çizgi roman tasarlanmıştır. Öğrenciler tarafından zor olarak görülen bir konunun görsellik ağırlıklı bir materyal ile sunulması

katılımcıların söz konusu konuyu daha iyi kavramalarını sağlarken aynı zamanda çizgi romanların eğitim ortamındaki etkisini de kanıtlamıştır.

Keskin (2021) İlhan ile birlikte yayımlamış olduğu bir çalışmasında Sosyal Bilgiler dersinde değerlere değinmesi açısından önemli bir katkı sağlamaktadır. Söz konusu çalışmada değer öğretimine katkı sağlaması amacı ile çizgi romanlardan bir materyal olarak yararlanılırken aynı zamanda Pixton Web 2.0. aracı kullanılmıştır. Değer eğitiminin verildiği ‘’Gizemli Labirent’’ isimli çizgi roman sınıf ortamından başlayarak bir grup kahramanın gizemli bir yolculuğa çıkmasını anlatmaktadır. Çalışmanın bulguları ortaokul öğrencilerine değer eğitimi aktarımı sağlaması ve farkındalıklarını arttırması yönünden önemli bir yere sahiptir.

Seçmez ve İlhan (2021) göç olgusunu siyasi, sosyal, kültürel ve ekonomik yönden öğrencilere kazandırmayı hedefledikleri çalışmalarında; göç olgusunun önemini vurgulayarak çizgi roman materyalinden yararlanmışlardır. Söz konusu çalışmada göç olgusu somut bir hale getirilerek 89 göçü üzerinden ele alınmıştır. Bulgaristan göçünün işlendiği çalışmada, sözlü tarih çalışması gerçekleştirilerek dönemin göçüne şahitlik eden beş kişi ile görüşme gerçekleştirilmiştir. Bireylerin doğrudan deneyimlerinin de ele alındığı çalışmada materyal noktasında 94 karelik bir çizgi roman tasarlanmıştır. Çalışmanın çizgi romanı tasarlanırken Pixton web 2.0. aracından yararlanılmıştır. Çalışmanın sonucunda bireylerde farkındalık oluştuğu ve etkili bir ders işlenişi gerçekleştirildiği sonuçlarına varılmıştır.

Çizgi romanların yalnızca sözel veya sayısal derslerde kullanılmadığını gösteren ve etkinliğini kanıtlayan bir başka çalışma Tekin ve İlhan (2021) tarafından hazırlanmıştır. Söz konusu çalışmada çizgi romanlardan bir eğitim aracı olarak yabancı dil alanında yararlanılmıştır. Geçmişten günümüze yazılı veya basılı olarak yayımlanan çizgi romanların eğitime olan katkılarına değinilmiştir. Bu bağlamda çeşitli çalışmalar dil ve beceri alanlarına göre irdelenmiştir. İncelemelerin sonunda çizgi romanların yabancı dil öğreniminde kullanıldığında olumlu katkı sağladığı ve öğrencilerin dil gelişimlerini güdülediği sonuçları ortak bir payda ile sunulmuştur.

Ünal (2019) araştırmasında çizgi romanın Sosyal Bilgiler eğitime katkısı incelenmiştir. Yarı deneysel gerçekleşen bu çalışmada; diğer araştırmalara benzer bir biçimde iki farklı sınıf seçilmiştir ve bu sınıflar beşinci sınıf düzeyinde olan toplam 50 öğrenciden oluşmaktadır. Öğrencilere uygulanan ön test çalışmasının ardından düzenli olarak işlenen konular; ‘’Haritaları Tanıyorum’’ ve ‘’İklim ve Yaşamım’’ konuları olmak üzere belirlenmiştir. Seçilen konular deney grubuna çizgi romanlardan yararlanılarak

görsellik ağırlıklı bir biçimde anlatılırken, kontrol grubuna ise çizgi roman desteği olmadan programın normal ön gördüğü bir biçimde anlatılmıştır. Tüm haftaların sonunda yapılan son test ile çalışma tamamlanmıştır. Son testte deney grubunun kontrol grubuna göre daha olumlu bir dönüt sergilediği saptanmıştır.

Topkaya'nın (2017) demokratik algı üzerine çizgi romanları kullandığı çalışmasında; sekizinci sınıfta öğrenim gören 152 öğrenci yer almaktadır. Dönemin sekizinci sınıf Vatandaşlık konuları arasında yer alan ''Her İnsan Değerlidir'' temasının kazanımları söz konusu çalışmada incelenmiştir. Seçilen kazanımlara göre özel olarak hazırlanan eğitici çizgi romanlar ders işlenişinde kullanılmıştır. Hazırlanan çizgi roman ile işlenen derslerin ardından sonuç olarak deney grubundaki öğrencilerin olumlu bir tutum gösterdikleri ve vatandaşlık konularına karşı da olumlu yaklaştıkları sonucu elde edilmiştir.

Çizgi romanlar eğitim ortamı ile birleşirken Sosyal Bilgiler eğitiminin yanı sıra; Fen Bilgisi, İngilizce, Matematik alanlarında veya doğrudan sınıf öğretmenleri tarafından ele alınan çalışmalar olarak branş bazında çeşitlilik kazanmıştır. Yüzbaşıoğlu (2022) çalışmasında çizgi romanları fen bilgisi branşına yönelik bir çalışma ile ele almıştır. ''Kuvvetin Ölçülmesi ve Sürtünme'' ile ilgili hazırlanan çizgi romanlar ile öğrencilerin gelişimleri noktasında ''Temellendirilmiş Zihinsel Model'' gelişimlerine yönelik etkileri incelemeyi amaçlamıştır. Araştırmada Karma desen çalışması yapılmıştır ve beşinci sınıf düzeyindeki 34 öğrenci araştırmanın çalışma grubunu oluşturmaktadır. Çalışma sonunda çizgi roman kullanımı ile ilgili olumlu sonuçlar ortaya çıkmıştır; çizgi romanlar öğrenmeyi kolaylaştırmakta ve öğrencilerin derse katılımlarını arttırmaktadır.

Gürsoy (2018)'in çalışmasında çizgi romanların okuma alışkanlığı kazandırma noktasındaki katkıları incelenmiştir. Söz konusu çalışmada altıncı sınıf düzeyi ele alınmıştır. Altıncı sınıfa giden öğrenciler hikâye kitapları ve çizgi romanlar okumuşlardır. Çalışmanın sonucunda elde edilen bulgulara göre; katılımcıların çizgi roman okudukları saatlerde daha fazla keyif alırken hikâye kitabı okudukları zamanlarda sıkılma eğilimi gösterdikleri tespit edilmiştir.

Yıldırım (2016) çalışmasında sınıf öğretmeni adaylarının görüşlerine yer vererek çizgi roman hakkında ki düşüncelerini ele almıştır. Fenomenoloji deseninin kullanıldığı çalışmada, 12 tane sınıf öğretmenliği bölümü öğretmen adayının görüşlerine başvurulmuştur. Çalışmanın sonucuna göre çizgi romanlara yönelik olumlu bulgular elde edilmiştir. Çizgi romanların temelde dikkat çekici olduğu, soyut kavramları

somutlaştırmaya yardımcı olarak başarıyı arttırdığı ve öğrenciler tarafından olumlu karşılandığı sonuçlarına varılmıştır.

Çizgi romanların eğitim ortamlarında bir materyal olarak kullanımı ile ilgili çalışmalar branşlara göre incelendiğinde en sık dersler; Sosyal Bilgiler, fen bilgisi ve yabancı dil şeklinde ağırlık kazanmaktadır (Şeker, 2023).

Değer eğitimi noktasında pek çok çalışma yapılmaktadır ve bu çalışmalar genel olarak belirli sonuçları ortaya çıkartmıştır. Söz konusu çalışmalar değer eğitimi aktarımında ortaya çıkan sorunları somut olarak belirlemesi bakımından önemli bir yere sahiptir (Kan, 2010). Mevcut sorunların temelini; okul ortamında bulunan eksiklikler, veli ve öğrencilerin tutumları faktörleri belirlemektedir (Kan, 2010).

Topkaya'ya (2016) ait olan çalışmada, çizgi roman ve beraberinde kavram karikatürü de kullanılarak çevreye duyarlılık değerinin aktarımı ile ilgili bir çalışmadır. Bu çalışmada iki farklı sınıftan toplam 62 tane beşinci sınıf öğrencisine yer verilmiştir. Belirlenen konuyu bir grup çizgi romanlar ile işlerken diğer bir grup ise kavram karikatürleri ile işlemektedir. Söz konusu çalışmanın sonucuna bakıldığı zaman çizgi roman kullanımı ile işlenilen derslerde daha çok başarı elde edildiği ve çizgi romanların katkısının daha fazla olduğu şeklinde olumlu bir sonuç çıkmıştır.

Karabudak (2015) tarafından gerçekleştirilen çalışmada temel amaç, Kültür ve Turizm Bakanlığı tarafından yayımlanan çizgi romanların incelenmesidir. Çizgi romanlar tematik bir biçimde ele alınarak sıralanıp incelenmiştir. Çalışmanın sonucunda çizgi romanların tamamının bireylerin gelişimine katkı sağladığı ve yararlı olduğu sonucu ortaya çıkmıştır. Söz konusu çalışmanın önemli noktalarından birini değerler oluşturmaktadır. Çizgi romanlarda ele alınan; Dürüstlük, çalışkanlık, yardımseverlik gibi değerlerin olumlu bir şekilde ele alındığı gözlenmiştir.

Çizgi romanların eğitim ortamları ile birleştirilmesi hedeflenerek ortaya çıkartılan çalışmalar, yurt içi bağlamında incelendiğinde; başta ilk okul ve ortaokul olarak ardından ise lise ve üniversite şeklinde devam ederek öğretmen ve öğrencilerin gözünden ele alınmaktadır (Şeker, 2023). Sosyal Bilgiler eğitiminin farklı konularının çizgi roman destekli öğretimi ile ilgili incelenen literatür çalışmalarında çizgi roman kullanımının olumlu sonuçlar ortaya çıkarttığı pek çok farklı çalışma ile saptanmıştır. Ders içeriğinin çizgi romanlar ile desteklenmesi öğrenciler için farklı bir durumdur ve ilgilerini çekmektedir. Aynı zamanda çizgi romanların düz anlatımdan uzak, görsellik ağırlıklı olması dersin işlenişi sırasında dinamik bir süreç sağlamaktadır. Literatürde güncelliğini koruyan bu konu ile ilgili daha fazla çalışma gerçekleştirilebilir ve çizgi romanların daha

çok kullanılan bir materyal olma özelliği benimsetilebilir. Yapılan çalışmalar daha da özelleştirilip çizgi romanlar ile değer eğitiminin öğrencilere aktarımını hedefleyen çalışmalara bakıldığında ise sayı daha fazla azalmaktadır.

Bu çalışmada, Sosyal Bilgiler dersinde önemli noktalardan birini oluşturan karakter ve değer eğitiminin öğrencilere aktarılmasında çizgi romanların kullanımı hedeflenmektedir. Yurt içinde yapılan çalışmalar bu noktada belirtilmiştir. Bu çalışma da ise mevcut çalışmalardan farklı olarak; beşinci sınıf düzeyindeki öğrencilere altı haftalık bir ders işlenişi süresinde çizgi romanlar ile birbirinden farklı değerleri aktarmayı hedeflerken karma yöntemden yararlanılmaktadır.

2.12.2. Yurt dışında yapılan araştırmalar

Derslerde bir öğretim materyali olarak çizgi roman kullanımı tarihçe bakımından başta ABD olmak üzere çeşitli yabancı ülkelerde eski bir geçmişe sahiptir. Çizgi romanların eğitim ortamlarında kullanımının ne kadar etkili olduğu üzerine yurt dışında çeşitli ülkeler tarafından araştırmalar yapılmıştır. (Beard ve Rhodes, 2002; Brocka, 1979; Haugaard, 1973; Hutchinson, 1949; Muniran, Ridzal ve Yusof, 2008; Rota ve Izquierdo, 2003; Sones, 1944; Song, Heo, Krumenaker ve Tippins, 2008; Trent ve Kinlaw, 1979; Williams, 1995 akt. Ünal, 2018).

Çizgi romanların bir materyal olarak kullanımı Türkiye'de çok eski bir geçmişe dayanmasa da Dünya'da uzun süredir varlığını sürdüren bir durumdur. Bu noktada eski çalışmalara örnek verilecek olursa; Sones (1944) yapmış olduğu ''The comics and instructional method'' isimli çalışmasında henüz çizgi romanlar bir materyal olarak popüler değilken bile işe yarar sonuçlar elde ederek ders işlenişinde olumlu sonuçlar ortaya koyduğunu yansıtmıştır.

Miranda vd., (2018) çizgi romanların akademik başarı üzerinde ne gibi etkileri olduğunu incelemiştir. Araştırmasının sonucunda eğer çizgi romanlar öğretim materyali olarak kullanılırsa öğrencilerin gelişimlerine yoğun bir katkısı olacağını elde etmiştir (akt. Akdağ, 2023).

Lazzarich (2013) çalışmasında ilkokul ve ortaokul düzeyindeki öğrencilere yer vermiştir. Çalışmasını 315 tane öğrenci üzerinde gerçekleştirirken bu öğrenciler ışığında çizgi romanların olumlu etkilerini ortaya sunmuştur. Çalışmaya göre çizgi romanların öğrenciler üzerinde olumlu sonuçlar sağladığı, ders ortamlarında ilgiyi arttırdığı ve okuma alışkanlığı kazandığı gibi pozitif noktalar ortaya çıkmıştır.

Olson (2008) tarafından ortaya çıkan çalışmada, çizgi romanların eğitime olan etkisi sekizinci sınıf düzeyindeki öğrenciler ele alınarak gerçekleştirilmiştir. Aynı zamanda ders olarak ise fen bilgisi dersi belirlenmiştir. Çizgi romanların fen bilgisi dersine yansımalarını ortaya koyan söz konusu çalışmanın sonucunda ise; çizgi romanların eğlenceli bir ders olduğu ve öğrencilere keyif vererek etkili bir öğrenme süreci geçirmelerini sağladığı sonuçları çıkmıştır.

Zimmerman (2008) yapmış olduğu bir çalışmasında; erken çocukluk döneminde çizgi romanlar ile tanışma fırsatı bulan bireylerin ileriye dönük yetişkinlik yaşantılarında kitap okumaya ilgi duyan bireyler olarak yetiştiklerini tespit etmiştir (akt. Şahan, 2023).

Ranker (2008) bir çalışmasında çizgi romanların öğrenciler üzerinde yarattığı etkiyi incelemiştir. Söz konusu araştırmasının sonucunda çizgi romanların konuşma, yazma, düşünme gibi temel becerileri geliştirmeye olumlu bir katkısı olduğu çıkarımını ortaya koymuştur.

Krashen (2004) ABD'de gerçekleştirmiş olduğu bir araştırmasında çizgi romanların çocukların okuma kültürüne son derece olumlu etkisi olduğundan bahsederken aynı zamanda okuma isteklerini arttırdığını ifade etmiştir (akt. Aykanat, 2023).

Freeman ve Freeman (2000) çizgi romanların yabancı dil öğretimine etkisini gözlemledikleri araştırmalarında; çizgi romanların dil öğretimi esnasında kelime bilgisi dağarcığını olumlu yönde etkilediği bulgusunu elde etmişlerdir (akt. Akdağ, 2023).

Brocka, (1979) çizgi romanların akademik başarıya yönelik etkisini incelediği bir çalışmasının sonucunda; çizgi romanların öğrencilerin akademik başarı düzeylerini arttırmada diğer edebi türlere göre daha büyük bir artısı olduğunu, bu artının görsellik ağırlıklı olmasından geldiğini belirtmiştir.

Hutchinson (1949)'a ait olan çalışmada öğretmenlerin çizgi romanları bir materyal olarak sınıf ortamına taşıması üzerine söz konusu öğretmenlerin bulgu ve düşüncelerine yer verilmiştir. Bu çalışmanın verileri çizgi roman materyalini kullanma deneyimi yaşayan öğretmenlerden toplanmıştır. Öğretmenlerin görüşleri doğrultusunda çizgi romanların olumlu sonuçları ortaya çıkmıştır. Buna göre çizgi romanlar öğrenciler üzerinde pozitif etkiler yaratırken; ders işlenişini daha eğlenceli hale getirmekte ve öğrencilerin bilgileri daha iyi öğrenmelerini sağlamaktadır.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

3.Yöntem

Araştırmanın bu bölümünde çalışmanın yöntemine dair açıklamalar yer almaktadır. Bu bölümde; araştırmanın modeli, çalışma grubu, çizgi roman materyalleri ve geliştirilme süreci, veri toplama araçları ile geliştirilmesi, uygulama süreci ve verilerin analizinin nasıl sağlandığına ilişkin bilgiler yer almaktadır.

3.1. Araştırma Modeli

Bu araştırmada nitel ve nicel yöntemlerin bir arada kullanıldığı karma yöntem (mixed methods) kullanılmıştır. Bu araştırma türünde, araştırmacı kendisini sınırlandırmadan çalışmasının bir bölümünde nitel araştırma yöntemlerini kullanırken aynı zamanda diğer yönden de nicel araştırma yöntemlerinden faydalanabilmektedir. Çalışmalarını sahada gerçekleştiren araştırmacıların söz konusu yöntemlerden yalnızca birini benimsedikleri gözlemlense de ele alınan araştırma problemi gereğince karma yöntemden yararlanması gerekmektedir (Büyüköztürk, Kılıç-Çakmak, Akgün, Karadeniz ve Demirel, 2022). Bu yeni yöntemi tercih eden araştırmacıların temel amaçlarından birisi de iki farklı yöntem kullanarak araştırmanın güvenirliğini arttırmak ve nicel-nitel arasında köprü oluşturmaktır (Gözü, Tunalı-Butgel ve Özen, 2016). Öncelikle karma desenin içerisinde bulunan nicel ve nitel yöntemlerden bahsedilmelidir. Nitel araştırma; gözlem, görüşme, doküman analizi vb. gibi çeşitli teknikler kullanılarak, olayların doğal ortamında gerçekçi bir biçimde sunulduğu araştırmalardır (Yıldırım ve Şimşek, 2008). Nicel araştırma ise; söz konusu durum ve olgular üzerine bilgi edinilirken sayısal değerlerin nesnel ve sistematik bir biçimde gözlenerek ölçüldüğü ve zaman zaman bu ölçümlerin tekrarlandığı çalışmalardır (Burns ve Grove, 1993; akt. Garip, 2023). Her iki yöntemin bir araya gelmesi ile ise karma yöntem oluşmuştur. Nicel paradigma, ‘’ne?’’ sorusunu yanıtlarken nitel paradigma ise ‘’nasıl ve neden?’’ sorularını yanıtlayarak bir arada kullanıldıklarında kapsamlı bir boyut oluşturmaktadırlar (İlhan, 2016). Bunun yanı sıra karma yöntem bir fikri doğrulamak veya desteklemekten ziyade kişinin olaya yönelik anlayışını kapsamlı bir şekilde genişletmektir (Onwuegbuzie ve Leech, 2004). Karma yöntem kendi içerisinde çeşitli alt desenler barındırmaktadır: Bu çalışmada ise karma desenler arasından Creswell’in (2012) geliştirmiş olduğu ‘’Çakışık Paralel Desen’’ tercih

edilmiştir. Çakışık paralel desen; nicel ve nitel araştırma yöntemlerini bir arada kullanırken araştırma sorularına söz konusu iki yöntemden elde edilen sonuçları karşılaştırarak yanıt aramaktadır (Creswell, 2012; akt. İlhan, 2016). Bu çalışmada deney ve kontrol olarak iki farklı grup yer almaktadır. Bu gruplara ön test ve son test biçimde olacak şekilde başarı testi ve tutum ölçeği uygulanmıştır. Aynı zamanda uygulama öncesi ve sonrasında görüşme soruları form şeklinde öğrencilere verilmiştir. Bu bağlamda çalışma nicel ve nitel verilerden oluşarak karma yöntem ışığında gerçekleştirilmiştir.

Tablo 3.1

Araştırma deseninin simgesel görünümü

Gruplar	**Ön test**	**Süreç**	**Son test**
Deney grubu	B.T. ve T.Ö.	Çizgi roman materyali ile desteklenmiş ders süreci	B.T. ve T.Ö.
Kontrol grubu	B.T. ve T.Ö.	Mevcut şekilde işlenen ders süreci	B.T. ve T.Ö.

B.T.: Başarı Testi **T.Ö.:** Tutum Ölçeği

3.2. Veri Toplama Araçları

Araştırma verileri toplanırken uygulama süreci öncesi ve sonrasında katılımcılara yöneltilen görüşme formu; Sosyal Bilgiler dersi kapsamında yer alan değerler ışığında araştırmacı ve danışmanı tarafından geliştirilen başarı testi ve tutum ölçeği kullanılmıştır.

3.2.1. Açık uçlu form

Araştırmanın nitel veri toplama aracını görüşme formu oluşturmaktadır. Görüşme formları, uygulama öncesi ve sonrasında öğrencilere dağıtılmıştır. Toplam sekiz adet açık uçlu sorudan oluşan görüşme formunda amaç; öğrencilerin Sosyal Bilgiler dersine yönelik görüşlerini, değerlere karşı bilgi düzeylerini ve çizgi romanlara bir materyal olarak yaklaşımlarını tespit etmektir *(EK-6).* Görüşme formu, öncelikli olarak uygulama sürecinden önce öğrencilere dağıtılmıştır. Ardından toplam sekiz haftalık uygulama sürecinin ardından görüşme formu tekrar öğrencilere dağıtılarak veriler toplanmıştır. Öğrencilerin formda yer alan soruları cevaplandırırken kendilerini rahat hissetmeleri ve

gerçek düşüncelerini paylaşmaları önemsenmiştir. Bu bağlamda süreç öncesinde öğrenciler bilgilendirilmiş, verdikleri cevapların akademik başarılarına yansımayacağı belirtilmiştir.

3.2.2. Başarı testi

Araştırmanın veri toplama araçlarından biri olan ‘’Çizgi roman destekli değer eğitiminin etkililiğine yönelik başarı testi’’ isimli başarı testi söz konusu çalışma için araştırmacı tarafından hazırlanmıştır *(EK-7).* Başarı testi hazırlanırken, 2024-2025 yılında bulunan Sosyal Bilgiler ders kitabı öğrenme alanları ve Sosyal Bilgiler dersi öğretim programında yer alan değerler dikkate alınmıştır. Öncelikle başarı testi 20 adet dört şıklı çoktan seçmeli sorudan oluşmaktadır. Bu esnada daha çok soru hazırlanmış ve alanında uzman bir Sosyal Bilgiler eğitimcisi tarafından değerlendirilerek en uygun olan sorular seçilmiştir. Değerlendirmenin ardından sürece uygun olan 20 adet dört şıklı soru belirlenmiş ve başarı testine eklenmiştir. Soruların tamamı görsel ögelerden oluşarak çizgi roman kareleri ile hazırlanmıştır. Her soru için özel olarak bir veya birkaç kutucuktan oluşan çizgi romanlar *pixton* uygulaması ile araştırmacı tarafından oluşturulmuştur. Bunun yanı sıra hazırlanan tüm çizgi romanlar, sekiz haftalık etkinlik sürecinde işlenecek olan konulara ve bireylere öğretilmek istenen değerlere uygun şekilde hazırlanmıştır.

Pilot uygulama noktasında bir formun belirlenmiş olması ve maddelere ait geçerlik, güvenirlik çalışmalarının yapılması gerekmektedir. Geçerlik ve güvenirlik seviyesi yüksek bir testin uygulanması ölçe ve değerlendirme bağlamında son derece önemlidir. Bu bağlamda uygulama süreci öncesinde pilot uygulama yapılarak test için en doğru ve uygun olan maddelerin kullanımı sağlanmaktadır.

Bu çalışmanın başarı testi araştırmacı ve danışmanı tarafından hazırlanmıştır. Bu noktada söz konusu başarı testi hazırlanırken; öncelikle beşinci sınıf Sosyal Bilgiler ders kitabında yer alan öğrenme alanları dikkate alınmış ve çalışma kapsamında öğrencilere anlatılması hedeflenen öğrenme alanları içerikleri incelenmiştir. Bu sürecin ardından 25 sorudan oluşan bir madde havuzu oluşturulmuştur. Sosyal Bilgiler öğretim programında yer alan öğrenme alanları ve beraberinde kazanımlara yönelik bir belirtke tablosu da yapılmıştır. Tamamlanan bu unsurların ardından elde edilen veriler; alanında uzman iki Sosyal Bilgiler öğretmeni ve iki akademisyenin görüşlerine başvurularak teste eleştirel bir yaklaşım kazandırılmıştır. Olumlu ve olumsuz bilgiler not edilerek çalışmanın kapsam geçerliliğine uygun olması sağlanmıştır. Tüm süreç tamamlandıktan ve uzman görüşleri

ışığında düzenlemeler tamamlandıktan sonra her biri görsel çizgi romanlardan oluşan 20 adet çoktan seçmeli soru hazır hale getirilmiştir. 2024-2025 eğitim ve öğretim yılında, Eskişehir ilindeki bir devlet okulunda beşinci sınıf düzeyinde öğrenim görmekte olan 100 adet öğrenciye uygulanmıştır.

Pilot uygulamanın tamamlanmasının ardından madde ayırt edicilik ve güçlük değerleri tespit edilmiştir. Hazırlanan testin ortalama madde güçlüğü ve madde ayırt ediciliği bağlamında güvenirlik olarak Kuder Richardson-21 (KR-21) ve Cronbach Alpha değerleri elde edilmiştir. Analiz sonuçları değerlendirildikten sonra, söz konusu herhangi bir olumsuzluk olmadığı tespit edilmiştir. Başarı testi ekte yer almaktadır. Sonuç olarak söz konusu başarı testinde ortalama güçlük (p) 0.814, ortalama ayırt edicilik (r) 0.874 şeklinde hesaplanmıştır. Madde analizi sonucunda hazırlanan başarı testi güvenilir bir şekilde tamamlanmıştır.

Madde analizi sonucunun belirlenmesinin ardından söz konusu başarı testinin yüksek güçlükte ve ayırt edicilik noktasında güvenilir olduğu sonucuna ulaşılmıştır. KR-21 güvenirlik katsayısı 0.871, Cronbach Alpha güvenirlik katsayısı ise 0.914 şeklinde sonuçlanmıştır.

3.2.3. Tutum ölçeği

Araştırmanın veri toplama araçlarından biri diğeri ise tutum ölçeğidir *(EK-8)*. Kullanılan ölçek toplam 25 sorudan oluşmaktadır ve araştırmacı ile danışmanı tarafından hazırlanmıştır. ‘’Çizgi roman destekli değer eğitimi tutum ölçeği’’ ismini alan ve beşli likert tipinde hazırlanan ölçekte; kesinlikle katılıyorum, katılıyorum, fikrim yok, katılmıyorum ve kesinlikle katılmıyorum seçenekleri bulunmaktadır. 25 sorunun içeriğini Sosyal Bilgiler dersi ve bir materyal olarak çizgi roman kullanımına yönelik görüşler oluşturmaktadır.

Söz konusu ölçeğin açımlayıcı faktör analizinde Kaiser-Meyer-Olkin (KMO) katsayısı .90 şeklinde hesaplanmıştır. Barlett testinin ise anlamlı olduğu belirlenmiştir. Ölçeğin tamamını kapsayan Cronbach alfa değeri ise .82 olarak elde edilmiştir.

Çizgi roman destekli değer eğitimi tutum ölçeğinin özgün hali 25 maddeden oluşmaktadır. Ölçek hazırlama sürecinde elde edilen verilere araştırmacı tarafından faktör analizi uygulanmıştır; böylece yapı geçerliliğinin sağlanması temel hedeftir. Bu bağlamda elde edilen verilere AFA ve DFA uygulanmıştır. Bu ölçeğin pilot uygulaması 2024-2025 eğitim ve öğretim yılında Eskişehir ilinde yer alan ortaokul seviyesinde bir devlet

okulunda öğrenim gören beşinci sınıf düzeyinde bulunan 100 öğrenciye uygulanmıştır. Ölçeğin açımlayıcı faktör analizinde, Kaiser-Meyer-Olkin (KMO) katsayısı .917 ve Barlett testinin ise .000 anlamlı şekilde tespit edilmesi ortaya çıkmıştır.

3.2.4. Nicel boyut

Bu çalışmanın nicel boyutunu; ön test ve son testlerin yer aldığı yarı deneysel desen oluşturmaktadır. Yarı deneysel desen; evren içerisinde örneklemlerin rastgele seçilmeden belirlendiği, deneysel uygulamalar yapılırken içerisinde deney ve kontrol gruplarının olduğu çalışmalardır. (Yıldırım ve Şimşek, 2003). Türkiye'de okullarımızda bulunan sınıflar ve içerisinde yer alan öğrencilerin konumları belirgin bir haldedir. Bu nedenle elde olan mevcut sınıfların doğrudan çalışmaya dahil edilmesi yarı deneysel çalışmayı mümkün kılmaktadır. Bunun yanı sıra çalışmamızda ki deney ve kontrol grupları birbirinden farklı iki okuldan seçilmiştir. İki farklı okulda yer alan beşinci sınıf düzeyindeki birer sınıfın tercih edilmesinden ötürü çalışma; yarı deneysel desenin alt başlıklarından biri olan eşdeğer olmayan kontrol gruplu desen özelliği taşımaktadır. Eşdeğer olmayan gruplu desenlerde temel durum; bazı özellikler bakımından değişiklik taşıyan ve önceden var olan grupların seçilmesini ve bağımsız değişkene verdikleri cevapların karşılaştırılmasını içermektedir. Bu noktada çalışmanın önemli bir kısmını oluşturan deney ve kontrol gruplarının birbirinden farklı okullardan tercih edilmesi; böylece eşdeğer olmayan gruplu desenin kullanılmış olması bilinçli bir tercihtir. Çalışmanın ana fikrini oluşturan çizgi roman materyalinin Sosyal Bilgiler dersine ve öğrenciye katkıları araştırılırken aynı zamanda çizgi romanların sosyoekonomik ve kültürel açılardan ulaşılabilirliği, öğrenci görüşleri gibi unsurlar önemsenmiştir. Deney grubu konum olarak taşra olarak geçen, sosyoekonomik açıdan daha pasif kalan bir ortamdan seçilirken; kontrol grubu ise şehir merkezinde yer alan ve özellikleri bakımından popüler olarak nitelendirilen bir okuldur.

Çalışmamızda bulunan deney ve kontrol gruplarına Sosyal Bilgiler dersi kapsamında değer eğitimi verilirken bir materyal olarak çizgi romanlar kullanılmıştır. Çizgi romanlar ile ders işlenişi gerçekleştirilirken bu durum yalnızca deney grubunda uygulanmış, kontrol grubunda ise materyal kullanılmayarak mevcut ders işleniş şekli sürdürülmüştür. Altı hafta süren bu uygulamada her iki gruba da ön test ve son testler uygulanmıştır. Bu testler içeriğinde tutum ölçeği ve başarı testini kapsamaktadır. Bu noktada temel amaç Sosyal Bilgiler dersinde yer alan değerlerin öğrenciye kazandırılması

hedeflenirken çizgi romanların bir materyal olarak yararlılığının ve öğrencilerin derse yönelik tutumlarının ölçülmesidir. Bunun yanı sıra; deney grubunun çizgi roman materyali ile işlenen derslere yönelik yaklaşımları önemsenirken; kontrol grubunun ise mevcut ders işlenişi ile klasik anlatımlarına devam etseler dahi çizgi romanlara yönelik bilgileri, öğrencilerin düşünce ve yaklaşımları gibi unsurlara dikkat edilmiştir. Çizgi romanlara olan öğrenci yaklaşımlarında sosyoekonomik açıdan bulunulan ortamın, hazır bulunuşluğun değişiklik gösterip göstermediği gözlemlenmiştir.

Yarı deneysel çalışmalar ve beraberinde gelen eşdeğer olmayan gruplu desen gibi çalışmalarda öne çıkan bazı tehdit unsurları mevcuttur. İç geçerliliği tehdit eden zaman, süreç, uygulamadan ayrılma gibi unsurların yanı sıra ön test ve son test uygulamalarından kaynaklı olarak; ölçme tehdidi de söz konusudur (İlhan, 2016). Bu bağlamda olabildiğince bilinçli hareket etmek ve çalışmaya başlamadan önce grupları incelemek önemlidir. Ders işleme süreci öncesinde pilot çalışma gerçekleştirilmiş, deney ve kontrol gruplarının Sosyal Bilgiler öğretmenleri ile görüşülerek çalışmayı etkileyen boyutlara dikkat edilmeye çalışılmıştır.

Araştırmanın nicel boyutunu oluşturan unsurlardan biri de katılımcılardır. Araştırmanın katılımcıları Eskişehir ilinin Odunpazarı ve Tepebaşı ilçelerinde yer alan Millî Eğitim Bakanlığına bağlı iki okuldan oluşmaktadır. Aynı hafta içinde farklı günlerde her iki okula da gidilerek Sosyal Bilgiler dersi gören beşinci sınıf düzeyindeki birer sınıf ile bir araya gelinmiştir. Farklı okullardan belirlenen her iki sınıfın da aynı müfredat içinde aynı öğrenme alanlarını eş zamanlı olarak görmekte olmalarına, başarı durumu olarak da benzerlik göstermelerine dikkat edilerek belirlenmiştir. Amaçsal örneklemin seçildiği bu noktada söz konusu bilgilerin edinilebilmesi için sınıfların Sosyal Bilgiler öğretmenleri ile görüşülmüştür. Belirlenen iki sınıf arasında deney ve kontrol grubu seçimi bilinçli bir şekilde tercih edilmiştir. Sosyoekonomik boyut ön planda tutularak bu kısımda artı yönleri bulunan merkezi Odunpazarı ilçesi okulu kontrol grubu olurken, taşra da yer alan Tepebaşı ilçesi okulu ise deney grubunu oluşturmuştur.

Deney ve kontrol grupları olarak yer alan iki adet beşinci sınıf şubesinde toplam 40 öğrenci bulunmaktadır. Kızlar %44,2 erkekler ise %55,8 oranını oluşturmaktadır. Kız ve erkek öğrencilerin dağılımları deney ve kontrol grupları içinde de eşitlik göstermektedir. Deney grubu içerisinde yer alan 20 öğrenci arasında 10 erkek, 10 kız katılımcı bulunmaktadır. Kontrol grubunda ise dokuz erkek 11 kız bulunmaktadır. Kontrol grubu sınıf mevcudu olarak biraz daha fazla olsa da devamsızlık yapan ve ön test – son testler aralığındaki sürece düzenli katılım göstermeyen öğrenciler, çalışmanın

devamlılığı için çıkartılmıştır. Bu nedenle deney ve kontrol grupları arasında eşit bir oran oluşmuştur. Deney ve kontrol gruplarının belirlenmesinin ardından her iki okula da aynı hafta içinde gidilerek sınıf öğretmenleri ile görüşülmüştür. Okullar birbirinden farklı olsalar da her iki sınıfın da beşinci sınıf düzeyinde olması ve aynı haftalar içerisinde uygulamaya tabii tutulmalarından ötürü müfredatta eşit gidilmesine ve belirlenen sınıfların başarı düzeylerinin uyumlu olmasına özen gösterilmiştir.

3.2.5. Nitel boyut

Bu çalışmanın nitel boyutunu oluşturan unsurlar şu şekildedir; sekiz haftalık materyal uygulama süreci öncesinde ve sonrasında katılımcılara açık uçlu sorulardan oluşan görüşme formu dağıtılmıştır. Bunun beraberinde süreç boyunca öğrenciler gözlemlenmiştir. Açık uçlu görüşme formunun ardından Sosyal Bilgiler dersinde değer öğretiminde çizgi romanların bir materyal olarak kullanımının etkileri ve öğrencilerin görüşleri ortaya konulmaya çalışılmıştır. Nitel veri toplama araçlarının çalışmanın boyutunu ilerletmesine ve araştırmaya yönelik öğrenci görüşleri bağlamında daha detaylı bir ışık tutmasına özen gösterilmiştir. Deney grubunda yer alan öğrenciler altı hafta boyunca çizgi roman materyali ile eğitim almaktadır. Bu durum öğrenciler üzerindeki etkisi incelenirken ön test ve son test gibi nicel verilerin yanı sıra; öğrencilere yönelik gözlem yapılması ve görüşlerinin alınması ise nitel boyutu oluşturmaktadır. Öğrencilerden doğrudan alınan duygu ve düşünceler çalışmaya önemli bir yer katmaktadır. Öğrencilerin açık uçlu sorulara vermiş oldukları cevaplar ışığında içerik analizinden yararlanılmıştır.

3.3. Çalışma Grubu

Bu araştırmanın çalışma grubunu Eskişehir il merkezinde yer alan 2024-2025 eğitim öğretim yılında beşinci sınıf düzeyinde olan iki farklı ortaokul oluşturmaktadır. Okullardan biri merkez Odunpazarı ilçesinde diğeri ise Tepebaşı ilçesinin daha taşra kesiminde kalan bir ortaokuldur. Tepebaşı ilçesinde yer alan ortaokul deney grubunu temsil ederken Odunpazarı'nda ki ortaokul ise kontrol grubu olmuştur. Her iki okuldan da yirmi öğrenci seçilmiştir. Odunpazarı ve Tepebaşı, Eskişehir ilinin iki temel merkezini oluşturmaktadır. Odunpazarı'nda yer alan ve kontrol grubunu oluşturan ortaokul şehir merkezine yakın, sosyoekonomik açıdan daha avantajlı bir durumdadır. Tepebaşı'nda yer alan ve çalışmanın temelini oluşturan deney grubu ortaokul ise merkezden uzakta,

sosyoekonomik açıdan daha az avantaja ve imkana sahip katılımcılardan oluşmaktadır. Çalışma grubunu oluşturan iki grubun sosyoekonomik açıdan birbirinden son derece farklı olmaları çalışmaya farklı bir boyut kazandırması açısından bilinçli tercih edilmektedir. Çalışma grubunda yer alan deney ve kontrol gruplarının farklı okullardan seçilmesinden ötürü; yarı deneysel çalışmaların alt başlıklarından biri olan eş değer olmayan kontrol gruplu çalışma tercih edilmiştir.

Bu noktadan sonra öğrenciler ön planda tutularak öncelikle yaşlarının küçük olmasından dolayı veli onam formu kullanılmıştır. Bilgilendirme için kullanılan onam formları; katılımcıların kendi rızaları ile söz konusu araştırmaya dahil oldukları, araştırmaya yönelik bilgilendirildikleri ve olumlu-olumsuz her noktada güvenceye alındıkları bir evrak özelliği göstermektedir (Berg ve Lune, 2019; akt. Şeker, 2023). Çalışmada yer alan öğrencilerin kodları ve cinsiyetleri Tablo 3.2'de verilmiştir.

Tablo 3.2

Katılımcıların özellikleri

Deney Grubu Katılımcıları		**Kontrol Grubu Katılımcıları**	
Kod	**Cinsiyet**	**Kod**	**Cinsiyet**
K1	Erkek	K1	Kız
K2	Kız	K2	Kız
K3	Erkek	K3	Erkek
K4	Erkek	K4	Erkek
K5	Kız	K5	Kız
K6	Erkek	K6	Kız
K7	Kız	K7	Erkek
K8	Kız	K8	Erkek
K9	Erkek	K9	Erkek
K10	Kız	K10	Kız
K11	Kız	K11	Erkek
K12	Kız	K12	Kız
K13	Kız	K13	Kız
K14	Erkek	K14	Kız
K15	Erkek	K15	Kız
K16	Kız	K16	Kız
K17	Erkek	K17	Erkek
K18	Erkek	K18	Erkek
K19	Erkek	K19	Kız
K20	Kız	K20	Erkek

Araştırma da uygulamaların gerçekleştirileceği deney grubunu Eskişehir ilinin Tepebaşı ilçesinde yer alan bir taşra okulu oluşturmaktadır. Beşinci sınıf düzeyinde ki

deney grubunu 20 öğrenci oluşturmaktadır. Uygulama yapılacak okul merkezi bir konumda olmamasından dolayı sınıf mevcudu az olma özelliği göstermektedir. Kontrol grubu ise Eskişehir ilinin Odunpazarı ilçesinde yer alan bir okuldur. Beşinci sınıf düzeyindeki kontrol grubunu 20 öğrenci oluşturmaktadır. Kontrol grubu olarak belirlenen okulda sınıf mevcudu 30 olsa da düzenli katılım göstermeyen öğrenciler tespit edilerek çalışmanın etkili olması açısından çıkartılmış ve sayılar eşitlenmiştir.

3.3.1. Geçerlik ve güvenirlik komitesi

Bu çalışma, altı haftalık bir süreçten oluşan ve toplamda altı farklı çizgi romanın materyal olarak eğitim ortamında sunulduğu bir çalışmadır. Gerek uygulama sürecinde gerekse öğrencilere sunulan testlerde yer alan çizgi romanların öğrenme alanlarına ve uygulama sürecine uygunluğu için tez danışmanı ve alanında uzman bir Sosyal Bilgiler öğretmenin bulunduğu komiteden yararlanılmıştır. Sürecin etkili bir şekilde ilerlemesi ve veri kayıplarının yaşanmaması adına, araştırmacı tarafından tasarlanan ve uygulamaya hazır hale getirilen çizgi romanlar üzerine tartışılmıştır. Tez danışmanının katkı ve dönütleri ile; Sosyal Bilgiler öğretmeninin tercih edilen öğrenme alanlarına yönelik önerileri ile uygulama materyalleri sık sık gözden geçirilmiştir. Geçerlik ve güvenirlik komitesinin temel amacı uygulama sürecinde kullanılan materyalleri daha elverişli hale getirerek olası sorunların önüne geçebilmektir.

3.4. Çizgi Roman Materyallerinin Hazırlanma Süreci

Bu çalışmada, Sosyal Bilgiler dersinde değer eğitiminin bir materyal olarak çizgi romanla aktarımı amaçlanırken söz konusu olan çizgi romanların hazırlanma süreci oldukça önemli bir yere sahiptir. Çalışmanın merkez noktalarından biri olması sebebiyle çizgi romanların titizlikle ve hedeflenen konulara göre hazırlanmasına özen gösterilmiştir. Uygulama süreci temelde araştırmacı ve danışman tarafından planlanmıştır; beraberinde ise uygulama yapılacak okullara gidilerek müdür, müdür yardımcısı ve Sosyal Bilgiler öğretmenleri ile iletişim kurularak sistemli ve planlı bir şekilde görüşülmüştür. Sınıf düzeyinin beşinci sınıf olarak belirlenmesi, Sosyal Bilgiler dersi içeriğindeki değerlere öncelik verilmesi araştırmacı tarafından tercih edilmiştir.

Beşinci sınıf; bireyin Sosyal Bilgiler öğretmeni ve dersi ile ilk defa resmi olarak bir araya geldiği sınıf düzeyidir. Öncesinde hayat bilgisi dersi gören öğrenciler beşinci sınıf düzeyine geldiklerinde Sosyal Bilgiler ile tanışırlar. Bu noktada öğrencilerin derse

yönelik bakış açıları kıymetli bir yere sahiptir. Değerler ise; Sosyal Bilgiler öğretim programında doğrudan ders kitaplarında ise zaman zaman doğrudan zaman zaman gizil olarak varlığını gösteren son derece önemli bir noktadır. Bireylerin yaşamları boyunca bir parçaları gibi karşılarına çıkacak olan değerler; kalıcı bir şekilde öğrenilmelidir. Bu unsurların tümü düşünüldüğünde beşinci sınıf düzeyindeki bireylerin küçük yaştan itibaren değer aktarımı içinde yer almaları ve etkili Sosyal Bilgiler dersi görmeleri önemsenmiştir. Bu bağlamda araştırmacının değer eğitimine bireysel bir ilgi duyması ve öğrencilerin hayatlarında değerlerin temelden edinilmesi gereken bir olgu olmasından ötürü süreç planlanmış; başlangıç noktası olarak görülen beşinci sınıf düzeyi seçilmiştir.

İki farklı beşinci sınıf düzeyinden sınıf belirlenmiş; bunlar, deney ve kontrol grubunu oluşturmuştur. İki grup sayesinde çizgi romanların bir materyal olarak işlevi ve öğrencilere etkisi araştırılırken; aynı zamanda değer aktarımı üzerindeki katkısına da bakılmıştır. Ders işleniş süreci başlamadan önce her iki sınıfa da ön testler uygulanmıştır. Ön testler sayesinde sınıfların hazır bulunuşluk düzeyleri hakkında fikir sahibi olunmuştur. Belirlenen altı haftalık süreçte deney grubunda her hafta farklı bir çizgi roman materyali ile ders işlenişi sağlanmış, seçilen öğrenme alanlarını kapsayan değerlere vurgu yapılarak çizgi romanlar üzerinden öğrencilere kimi zaman gizil olarak kimi zaman ise doğrudan değer eğitimi verilmeye çalışılmıştır. Kontrol grubunda ise, aynı haftalarda mevcut olarak bulunan anlatım tekniği ile ders anlatılırken; aynı zamanda değer eğitimine dikkat edilerek aktarılması gerekilen değerler gerekli konularda düz anlatım şeklinde aktarılmıştır.

Tablo 3.3

Öğrenme alanları ve hedef değerler

Öğrenme Alanları	Hedef Değerler
Afetler ve Etkileri	Yardımseverlik
Ülkemize Komşu Devletler	Duyarlılık
Ortak Kültürel Mirasımız	Dayanışma
Etkin Vatandaşın Özellikleri	Aile Birliğine Önem
Haklarımız ve Sorumluluklarımız	Sorumluluk
Kaynaklarımızın Verimli Kullanımı	

Verilen Tablo 3.3'te çizgi roman materyalleri hazırlanırken tercih edilen öğrenme alanları ve çizgi romanlar ile aktarılması hedeflenen değerlere yer verilmiştir. Uygulama süreci için Pixton web 2.0. uygulamasından altı tane çizgi roman materyali hazırlanmıştır.

Söz konusu çizgi romanların içeriğinde bulunan çeşitli kahramanlıklar ve hikayeler ışığında; yardımseverlik, duyarlılık, dayanışma, aile birliğine önem ve sorumluluk değerlerine vurgu yapılmıştır. Belirtilen değerler doğrudan değil çoğunlukla dolaylı olarak karakterler ve senaryo içeriğine yansıtılarak çizgi romanlara aktarılmıştır.

3.5. Verilerin Toplanması

Araştırma verileri toplanırken başta Milli Eğitim Müdürlüğü olmak üzere gerekli olan etik izinler alınmıştır. Etik izinlerin alınmasının ardından her iki okula da gidilip müdür, müdür yardımcısı ve Sosyal Bilgiler öğretmenleri ile görüşülmüştür. Tercih edilen iki farklı okulda ki beşinci sınıf düzeyindeki öğrenciler ile bir araya gelinmiştir. Deney ve kontrol gruplarına tutum ölçeği ile başarı testi uygulanmıştır. Bu durum aynı hafta içinde farklı gün ve ders saatlerinde gerçekleştirilmiştir. Merkez ilçede bulunan kontrol grubuna ve taşra ilçede yer alan deney grubuna farklı günlerde gidilmek şekliyle ön testler tamamlanmıştır. Testlerin tamamlanması esnasında öğrencilerin kendilerini daha konforlu hissetmeleri için hiçbir kâğıda öğrenci isimleri, kişisel bilgileri yazılmayacağı belirtilmiş ve aynı zamanda bu testleri doldurmaların kendilerinin akademik başarılarına olumsuz bir yansıma katmayacağı vurgulanmıştır. Bu şekilde tamamlanan ön test sürecinin ardından altı haftalık etkinlik süreci başlamıştır. İki ayrı okula da haftada birer kez gidilmek suretiyle her okul için altı, toplamda ise on iki kere ders işlenişi gerçekleştirilmiştir. Söz konusu haftalarda derse gidilmeden önce müfredata uyarak Sosyal Bilgiler ders kitabı içeriği esas alınmış ve dersin öğretmenleri ile iletişim kurularak öğrenci düzeyleri önemsenmiştir.

3.5.1. Uygulama süreci

Bu araştırmanın uygulama bölümü sekiz hafta içerisinde yer alan sekiz saatlik bir süreçten oluşmaktadır. Her hafta içinde birer ders saati okullara gidilmiştir. Uygulama sürecine başlamadan önce ve uygulama sürecinin tamamlanmasının ardından öğrencilere ön test ve son testler uygulanmıştır. Birinci hafta; öğrencilerin uygulama süreci hakkında bilgilendirildikleri, veli onam formu gibi gerekli etik izinlerin uygulandığı ve ön testlerin dağıtıldığı hafta olmuştur. Görüşme formu, başarı testi ve tutum ölçekleri farklı ders saatlerinde öğrenciler ile buluşturulmuştur. Uygulanan ön testlerin ardından sekiz haftalık uygulama süreci başlamıştır. Her iki okula da haftada birer ders saati gidilmiştir. Sekiz ders saati süresince ders işlenişi sırasında Pixton isimli web 2.0. aracı ile tasarlanan çizgi roman materyalleri kullanılmıştır. Sekiz ders saatinde toplam altı adet çizgi roman

materyali kullanılmıştır. Ders işlenişi gerçekleştirilirken mevcut Sosyal Bilgiler müfredatı ve öğretim programı içerisinde yer alan değerler ön planda tutulmuştur.

Birinci hafta bir ders saati; ‘’Afetler ve Etkileri’’, ikinci ve devamında üçüncü hafta birer ders saati; ‘’Ülkemize Komşu Devletler, dördüncü hafta bir ders saati; ‘’Ortak Mirasımız’’, beşinci ve sonraki altıncı hafta yer alan birer ders saati; ‘’Etkin Vatandaşın Özellikleri’’, yedinci hafta; ‘’Haklarımız ve Sorumluluklarımız’’, sekizinci hafta; ‘’Kaynaklarımızın Verimli Kullanımı’’ öğrenme alanları işlenmiştir.

Deney grubunda, her ders saati için söz konusu öğrenme alanını kapsayan çizgi roman materyali araştırmacı tarafından pixton web 2.0. çizgi roman tasarlama uygulaması ile hazırlanmıştır. Aynı haftalar kontrol grubunda ise, beşinci sınıf Sosyal Bilgiler ders kitabından mevcut konu işlenmiş; beraberinde akıllı tahtadan konu ile ilgili bilgiler aktarılarak sunuş yoluyla ders anlatılmıştır. Deney grubunda çizgi romanların bir materyal olarak ön planda olmasına dikkat edilerek; hazırlanan çizgi romanlar açılmıştır. Hazırlanan her çizgi romanın içeriği söz konusu öğrenme alanı ile ilişkilidir; bir konuyu, olay örgüsünü ve kahramanları içinde taşımaktadır. Öğrenciye aktarılmak istenen içerik bazen karakterlerin ağzından bazen olay işlenişi sırasında akıp giderken öğrencilere yansıtılmıştır. Hazırlanan çizgi romanlar akıllı tahtaya aktarılarak büyük ekran ile öğrencilere sunulmuştur. Öğrenciler çizgi roman kutucuklarının arkasında yatan hikâyeyi takip ederken kimi zaman doğrudan değerlerini fark etmiş, kimi zamansa kendilerini kahramanların yerine koyarak beyin fırtınası yapmışlardır. Bazen araştırmacı öğrencilere sorularak yöneltmiş ve çizgi roman kutucuklarını onların okumasını istemiştir. Kontrol grubunda ise; düz anlatım gerçekleştirilmiş, öğrenciler ders kitabından faydalanmış ve ders sırasında kendilerine yöneltilen sorulara cevap vermişlerdir.

Ders işleme sürecinin ardından deney ve kontrol gruplarına son testler uygulanmıştır. Katılımcıların altı haftalık çizgi roman etkinliklerinin öğrenme alanları şu şekildedir:

Tablo 3.4

Süreç ve çizgi roman öğrenme alanları

Uygulama Süreci	Çizgi Roman İçerikleri
1. Hafta	1. Afetler ve Etkileri
2.– 3. Hafta	2. Ülkemize Komşu Devletler
4.Hafta	3. Ortak Kültürel Mirasımız
5.– 6. Hafta	4. Etkin Vatandaşın Özellikleri
7.Hafta	5. Haklarımız ve Sorumluluklarımız

8. Hafta	6. Kaynaklarımızın Verimli Kullanımı

Deney grubunda sekiz ders saatini oluşturan süreç verilen şekilde *(Tablo 3.4)* işlenirken aynı haftaların farklı bir gününde kontrol grubuna da gidilerek çizgi romanlar olmadan aynı konular sınıfta olan mevcut işleniş tarzı ile aynen devam ederek gerçekleştirilmiştir. Her iki okulda da konuların tamamlanmasının ardından deney ve kontrol grubuna açık uçlu sorulardan oluşan görüşme formu, tutum ölçeği ve başarı testi son test olarak tekrar uygulanmıştır.

3.5.2. Çizgi romanların öğretim materyali olarak kullanım süreci: İşlem Yolu

Bu çalışma sekiz ders saati içerisinde uygulanmıştır ve deney – kontrol gruplarının Sosyal Bilgiler dersi saatleri içerisinde sınıfın Sosyal Bilgiler öğretmeni ile iletişim kurularak uygun saatlerde gerçekleştirilmiştir. Tablo 3.4'te gösterildiği gibi çizgi romanlar her haftaya özel şekilde ayrı ayrı oluşturulmuştur. Bu çizgi roman materyalleri hazırlanırken Pixton isimli dijital web.2.0 aracından yararlanılmıştır.

Öncelikle her çizgi roman için bir öğrenme alanı ve kazanım belirlenir. Bu unsurlar belirlenirken ders süreci ile eş değer ilerlemesine özen gösterilmiştir. Birinci hafta ''Evimiz Dünya: Afetler ve Etkileri'' öğrenme alanı belirlenmiştir. Bu öğrenme alanının kazanımı: ''**SB.5.2.3.** Yaşadığı ilde meydana gelebilecek afetlerin etkilerini azaltmaya yönelik farkındalık etkinlikleri düzenleyebilme.'' şeklindedir. Bu konuda hazırlanan çizgi romanda; kahramanlar bir grup arkadaş topluluğundan oluşmaktadır. Bu arkadaş grubundaki bireyler kendi yaşamlarında karşılaştıkları afet risklerine yönelik çevrelerini uyarma konusunda kendilerini görevli ve sorumlu hissetmektedirler. Bu çizgi roman tasarımı ile katılımcılara aktarılmak istenen başlıca değerler dayanışma ve yardımseverliktir. Çizgi romanın karakterleri hikâye boyunca çevrelerini bilinçlendirerek afetleri azaltmaya yönelik basit gibi görünen ama son derece önemli olan bir çaba göstermektedirler.

Şekil 3.1

Uygulama süreci: 1. Hafta ‘’Afetler ve Etkileri” çizgi roman kesiti

Şekil 3.1’de verilen örnekte, kahramanlarımızdan biri yaşlı dedesinin okumakta ve görmekte zorlandığını düşünerek ona yardımcı olmaktadır. Telefonuna gelen bir mesajı görmezden gelmek yerine bilinçli bir şekilde hareket ederek bir vatandaş olarak onu okuması gerektiğinin bilincindedir. Bu basit gibi görünen tavrı ile hem büyüklerine yardımcı olmaya çalışmakta hem de topluma karşı üzerine düşeni yaparak etkin bir vatandaş özelliği göstermektedir.

İkinci ve üçüncü haftanın birer ders saatlerinde ise ‘’Evimiz Dünya: Ülkemize Komşu Devletler’’ öğrenme alanı belirlenmiştir. Bu öğrenme alanının kazanımı; ‘’**SB.5.2.4.** Ülkemize komşu devletler hakkında bilgi toplayabilme.’’ şeklindedir. Mevcut konunun uzunluğu ve ders için hazırlanan çizgi roman materyalinin toplamda 65 kutucuktan oluşması dolayısıyla bir ders saatine ek olarak bir sonraki hafta aynı konu işlenmeye devam edilmiştir. Öğrencilere öğretilmek istenen temel unsurlar Türkiye ile komşu olan ülkelerin temel olarak bayrakları, dilleri, dinleri, para birimleri ve geleneksel özellikleri gibi unsurlardır.

Şekil 3.2

Uygulama süreci: 2. ve 3. Hafta ‘’Komşu Arkadaşlarımız” çizgi roman kesiti

Bu öğrenme alanın öğrencilere aktarımı için hazırlanan çizgi roman; sınıf ortamında bir arkadaş grubunun haritada yolculuğa çıkması üzerine başlamaktadır. Teneffüste Türkiye haritası önünde sohbet eden dört kişilik arkadaş grubu hikâyenin kahramanlarıdır. Bu çizgi romanda, çizgi romanların sihirli ve macera dolu konseptinden yararlanılmıştır. Harita içerisinde yolculuğa çıkan arkadaş grubu kendilerini hiç bilmedikleri ülkelerde bulmaktadırlar. Hikâye boyunca Türkiye’nin komşusu olan tüm ülkelere sıra ile giden kahramanlar, çizgi roman boyunca hangi ülkede olduklarını bulmaya çalışarak yeni arkadaşlar edinmektedir. Çizgi romanın heyecan verici kısmı,

karakterlerin hangi ülkede olduklarını anlamaya çalıştıkları ve bu sırada keşfe çıkarak yeni bilgiler öğrendikleri kısımdır. ‘’Ülkemize Komşu Devletler’’ öğrenme alanı ve çizgi romanı sırasında öğrencilere aktarılması hedeflenen temel değerler; yardımlaşma ve dayanışma değerleridir.

Uygulama sürecinde dördüncü haftaya gelindiğinde, bir ders saatinde ‘’Ortak Kültürel Mirasımız’’ öğrenme alanı için çizgi roman hazırlanmıştır. Söz konusu öğrenme alanının kazanımı ise, ‘’**SB.5.3.1.** Yaşadığı ildeki ortak miras ögelerine ilişkin oluşturduğu ürünü paylaşabilme.’’ şeklindedir. Bu öğrenme alanında çocuklar içinde bulundukları toplumun milli benliklerini oluşturan veya tüm Dünyada yer alan UNESCO gibi unsurların ortak yönlerini öğrenmektedir. Bu konu bağlamında öğrencilere çizgi roman hazırlanırken soyut veya somut kültürel ögeler ön planda tutulmalıdır. Bu bağlamda ilerlenerek, aynı zamanda Sosyal Bilgiler ders kitabı müfredatı ışığında çizgi roman içeriği hazırlanmıştır.

Şekil 3.3

Uygulama süreci: 4. Hafta ‘’Ortak Mirasımız” çizgi roman kesiti

Uygulama sürecinin üçüncü haftasında ‘’Ortak Kültürel Mirasımız’’ öğrenme alanı içerisinde yer alan UNESCO miras listesine yer verilmiştir. Söz konusu uygulama sürecinde çizgi romanlar hazırlanırken Sosyal Bilgiler beşinci sınıf ders kitabı ve müfredatı ön planda tutulduğu için bu kapsamda ele alınan bilgilere öncelik verilmiştir.

Bu çizgi romanda karakter yine sınıf ortamında yer alan beşinci sınıf düzeyinde bir arkadaş grubunu temsil etmektedir. Çizgi romanlar hazırlanırken katılımcıların hem bir macera içinde sürüklenmeleri ve ilgilerinin çekilmesi istenmekte; hem de bunun yanı sıra sınıf ortamında yer alan arkadaşları görerek aslında kendilerinden bir parça

bulabilmeleri, gündelik hayattan ögeler görmeleri de hedeflenmektedir. Bu bağlamda çizgi roman öncelikle, Sosyal Bilgiler öğretmenin ders ortamında Ortak Kültürel Mirasımız öğrenme alanını işlemesi ile başlar. Öğretmenlerini merakla dinleyen minik öğrenciler, bir süre sonra bu miras ögelerinin neler olduğunu merak ederek UNESCO listesi kapsamında bir yolculuğa çıkarlar. Bu çizgi romanı takip eden katılımcılar, hem karakterlerin yolculukları sayesinde söz konusu öğrenme alanını akıllarında tutarken; hem de Dünya miras listesinde yer alan kültürel mekanlar hakkında bilgi sahibi olarak kahramanların yolculuğuna ortak olmaktadırlar. Kahramanların gezdikleri ülkeler arasında kendi ülkelerinden Peri Bacaları gibi miras ögelerini görmeleri kendilerini gururlu hissetmelerini sağlamaktadır. Şekilde görüldüğü gibi çizgi roman içindeki yolculukta Türkiye'den esinti ve bilgiler de bulunmaktadır. Bu bağlamda mevcut hafta ve öğrenme alanında katılımcılara aktarılmak istenilen temel değer; vatanseverlik değeridir.

Uygulama sürecinin beşinci ve altıncı hafta ders saatlerine gelindiğinde ''Yaşayan Demokrasimiz: Etkin Vatandaşın Özellikleri'' öğrenme alanı öğrencilerin karşısına çıkmaktadır. Bu öğrenme alanında öğrenciye kazandırılmak istenen temel bilgiler; bireyin yaşamında sahip olması gereken hak ve sorumluluklarını iyi bir vatandaş olarak gerçekleştirmesidir. Bu bölümde öğrenme alanı, Sosyal Bilgiler dersinin temel özelliğini oluşturması yönünden önemlidir. Kazanım yönünden ise; ''**SB.5.4.2.** Toplum düzenine etkisi bakımından etkin vatandaş olmanın önemine yönelik çıkarımda bulunabilme.'' kazanımı bulunmaktadır. Bu kazanımdan yola çıkılarak hazırlanan çizgi roman hem gündelik izler taşıyan hem de çizgi romanların sihirli dünyasından esinlenilen bir çizgi roman olarak hazırlanmıştır.

Şekil 3.4

Uygulama süreci: 5. ve 6. Hafta ''Etkin Kahramanlar'' çizgi roman kesiti

Beşinci hafta da işlenmesi hedeflenen konu olan ‘’Yaşayan Demokrasimiz’’ öğrenme alanı için ‘’Etkin Kahramanlar’’ isimli bir çizgi roman tasarlanmıştır. Beraberinde gelen altıncı hafta da bir ders saati daha bu konu ya ayrılmıştır. Bu hikâye; Sosyal Bilgiler öğretmeninin Etkin Vatandaşın Özellikleri konusunu anlatırken öğrencilerinden bir anda kendilerini bir kahraman olarak hayal etmelerini istemesi ile başlamaktadır. ‘’Kendinizi topluma yararlı bir kahraman olarak hayal edin. Hangi özelliklere sahip olurdunuz?’’ sorusunun yöneltilmesi üzerine öğrenciler beyin fırtınası yapmaya başlarlar. Çizgi romanın içindeki her bir öğrenci kendini bir kahraman kostümü içinde hayal ederek ‘’Topluma ne yaparsam, etkin bir kahraman olabilirim?’’ sorusunu yönelterek sorgulama yaparlar. Aynı zamanda uygulama sürecinde çizgi roman kutucukları arasında gezinen deney grubu da hikayedeki kahramanların hangilerinin doğru bir tutum izlediği hangisinin ise yanlış bir davranış içinde olduğunu tespit eder. Çünkü çizgi roman içerisinde yer alan kahramanların hepsi doğru davranışa sahip değildir. Tüm bu süreçte katılımcılar hem çizgi romanı ilgi ile okumakta hem de ders sırasında bir tartışma ortamı oluşmaktadır. Bu bağlamda öğrencilere kazandırılmak istenilen değerler şu şekildedir; adalet, bağımsızlık ve duyarlılık.

Yedinci hafta uygulama sürecine gelindiğinde katılımcılar artık çizgi romanlar hakkında daha fazla bilgi sahibidir. Yaşayan Demokrasimiz öğrenme alanının işlenmeye devam edildiği haftada ‘’Haklarımız ve Sorumluluklarımız’’ konusu işlenmiştir. Bu noktada, ‘’**SB.5.4.3.** Temel insan hak ve sorumluluklarının önemini sorgulayabilme.’’ kazanımı ön planda tutulmuştur. Çizgi roman kahramanları üzerinden öğrencilerin bilincinde olması gereken temel hak ve sorumluluklar ele alınmıştır. Kazandırılmak

istenilen değerler; aile birliğine önem verme, yardımseverlik, çalışkanlık, duyarlılık ve sorumluluktur.

Şekil 3.5

Uygulama süreci: 7. Hafta ‘’Haklarımız ve Sorumluluklarımız” çizgi roman kesiti

Sekizinci haftanın uygulama sürecine ait çizgi romanda, hikâyenin içerisinde bir adet kahraman vardır. Ali isimli karakterimizin haklarını ve sorumluluklarını yansıttığı bir günü anlatılmaktadır. Ali’nin sabah kalkıp güne başladığı andan itibaren akşama dek karşısına çıkan olaylarda haklarını ve sorumluluklarını ayırt ederek ilerlemesini anlatan çizgi romanda; okuyuculara da bunun ayrımını öğretmek ve daha bilinçli olmalarını sağlamak amaçlanmaktadır. Katılımcılar gündelik yaşamdan izler taşıyan bu hikâyede Ali ile birlikte kendi yaşamlarından parçalar görmektedir.

Sekizinci hafta uygulama sürecinin son haftasıdır. ‘’Hayatımızdaki Ekonomi’’ öğrenme alanının ‘’Kaynaklarımızın Verimli Kullanımı’’ konusu sürecin son çizgi romanına ışık tutmuştur. Bu çizgi roman ile öğrencilere tasarruf ve duyarlılık değerleri kazandırılmak istenmiştir.

Şekil 3.6

Uygulama süreci: 8. Hafta ‘’Kaynaklarımız: Çocuk Takımı” çizgi roman kesiti

Bu çizgi romanda ise, Dünya’nın farklı yerlerinden bir araya gelerek kaynaklarımızı korumak ve israfı önlemek adına bir araya gelmiş bir grup çocuk merkezdedir. Çocuklar için hiçbir zaman ayrım yoktur ve onlar Dünya’nın her yerinde birlik ve beraberlik içinde Dünya’nın daha iyi bir yer olması için çabalarlar. Bu durumun vurgulandığı çizgi romanda, Çocuk Takımı Dünya’nın çeşitli yerlerine giderek su gibi önemli ihtiyaçları israf eden yetişkinleri bulmaktadır. Bu çizgi romanda çocukların çabası üzerinden verilen başarılı bir mücadele yansıtılırken temel amaç; duyarlılık ve tasarruf değerlerini öğretmektir.

3.6. Verilerin Analizi

Araştırma için kullanılan başarı testi ve tutum ölçeğinden elde edilen verilerin analiz edilmesinde SPSS 22.00 istatistik paket programından yararlanılmıştır. SPSS 22.00 programı, sosyal bilimler alanında yapılan araştırmalarda sıklıkla tercih edilen bir paket programıdır. Çalışmamız karma araştırma deseni ile yürütülen bir çalışma olması

doğrultusunda verilerin çözümlenmesi için birden fazla araçtan yararlanılmaktadır. Çalışmanın nicel verilerini oluşturan bölümde ‘’Statistical Package for Social Sciences’’ (SPSS) paket programı kullanılmaktadır. SPSS programı, 1968 yılında yalnızca sosyal bilimler üzerine ortaya çıkmış bir paket programıdır (Güven, Kaşali, Kaya-Başar, Tekindal ve Özel, 2022). Zaman geçtikçe büyümüş ve içeriğini geliştirerek daha geniş kitlelere hitap eden bir program haline gelmiştir. İçeriğindeki farklı analiz yöntemlerinden söz konusu çalışmaya uygun olacak biri seçilerek veriler çözümlenir ve çalışmanın kolay bir biçimde analiz edilmesi için alt alta sıralanmaktadır.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

4.Bulgular

Araştırmanın dördüncü bölümünde; çalışmanın alt problemlerine ilişkin bulgulara, elde edilen nitel ve nicel bulguların açıklanması ve analizine yer verilmektedir.

4.1. Alt Problemlere İlişkin Elde Edilen Bulgular

Bu bölümde araştırmanın bulguları kapsamında alt problemler ışığında elde edilen bulgulara yer verilmektedir. Araştırmanın dört adet alt problemi vardır ve söz konusu alt problemlerin her biri ayrı başlıklar altında açıklanmaktadır.

4.1.1. Birinci alt probleme ilişkin elde edilen bulgular

Araştırmanın birinci alt problemini oluşturan soru; ‘’Deney grubunun ön test ve son test puanları arasında anlamlı bir farklılık var mı?’’ şeklindedir. Araştırmanın katılımcılarını oluşturan deney ve kontrol gruplarına başarı testi ile tutum ölçeği için ön test ve son test uygulanmıştır. Tablo 4.1’de deney ve kontrol gruplarına ait çizgi roman destekli değer eğitiminin etkililiğine yönelik başarı testi (ABT) ön test puanları bağlamında katılımcıların sahip oldukları akademik başarı düzeyi yer almaktadır. Ön testten elde edilen puanlara ilişkin bulgular Tablo 4.1’de gösterilmiştir.

Tablo 4.1

Deney ve kontrol grubu öğrencilerinin ön test ‘’çizgi roman destekli değer eğitiminin etkililiğine yönelik başarı testi” puanlarına göre sahip oldukları akademik başarı düzeyi

Gruplar	**N**	**$\bar{X}$**	**Ss**
Deney	20	92.83	9.61
Kontrol	20	94.61	10.80

Tablo 4.1’de gösterildiği gibi ABT’nin uygulanmış olduğu deney grubu öğrencilerinin ön test puanlarının ortalamasının 92.83, standart sapmasının ise 9.61 olduğu tespit edilmiştir. Söz konusu başarı testinin uygulanmadığı kontrol grubunda ise

katılımcıların ön test puanlarının ortalamasının 94.61, standart sapmasının ise 10.80 olduğu sonucuna varılmıştır. Bu bağlamda deney ve kontrol grubu katılımcıları arasında anlamlı bir farklılık tespit edilmemiştir.

Deney ve kontrol grupları arasında anlamlı bir farklılık olup olmadığını tespit etmek adına gruplara bağımsız örneklem t testi uygulanmıştır. T testi öncesinde ise her iki grup arasındaki puanların normallik dağılımına bakılmıştır. Bu bağlamda Shapiro-Wilk testi sonuçları, çarpıklık ve basıklık değerleri incelenmiştir. Elde edilen incelemeler ışığında çıkan sonuçlar Tablo 4.2'de yer almaktadır.

Tablo 4.2

Deney ve kontrol gruplarına ait ön test puanlarının normallik testi sonuçları

Grup	**Shapiro-Wilk**		**Çarpıklık**	**Basıklık**
	Sd	p		
Deney	20	.734	-.245	-.698
Kontrol	20	.542	.251	.725

Tablo 4.2'de yer alan Shapiro-Wilk testinde deney grubuna ait ön test puanlarına ilişkin p değeri .734, kontrol grubuna ait ön test puanı p değeri ise .542 şeklinde ortaya çıkmıştır. Deney grubu puanlarının çarpıklık değeri -.245; basıklık değeri ise -.698 olarak hesaplanmıştır. Kontrol grubunun çarpıklık değeri .251; basıklık değeri .725 olarak hesaplanmıştır. Normallik testi sonucuna bakıldığında deney grubunun ön test puanlarının çarpıklık ve basıklık değerleri, -1.5 ve 1.5 aralığındadır. Shapiro-Wilk testi sonuçları incelendiğinde ise elde edilen sonuçlar .05'ten yüksek çıkmıştır. Bu bilgi doğrultusunda ön test puanlarının normal bir dağılım göstermiş olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Normallik testinin ardından; deney ve kontrol gruplarının ön test puanlarının homojen dağılımı incelenmiştir. Homojen dağılım durumuna Levene Testi ile bakılmıştır. Levene testi, araştırmalarda homojenliği belirlemek amacıyla kullanılan yöntemlerden biridir (Büyüköztürk, 2020). Bu noktada elde edilen p değerinin .05'ten yüksek çıkması varyansların eşit veya eşite yakın, küçük çıkması ise anlamlı bir farklılık olduğunu göstermektedir (Kilmen, 2021; akt. Dönmez, 2023).

Tablo 4.3

Deney ve kontrol gruplarına ait ön test puanlarının homojenlik testi sonuçları

Levene İstatistiği	sd1	sd2	P
1.91	1	37	.289

Tablo 4.3'te deney ve kontrol gruplarına ait ön test puanlarının homojen bir dağılıma sahip olduğu, Levene testi istatistiği ile tespit edilmiştir. Deney ve kontrol gruplarına ilişkin ön test verilerinin normal dağılımda olduğu, aynı zamanda varyansların homojen olduğu belirlenmiştir. Bu bağlamda deney ve kontrol gruplarının arasında anlamlı bir fark olup olmadığına bakılmıştır. Deney ve kontrol gruplarının ön test verilerine uygulanan t testi bulguları Tablo 4.4'te yer almaktadır.

Tablo 4.4

Deney ve kontrol gruplarının ön test puanlarına ilişkin bağımsız örneklemler t testi sonuçları

Testler	Gruplar	N	x̄	ss	Sd	t	P
Ön test	Deney	20	95.87	9.02	38	.824	.443
	Kontrol	20	96.71	9.84			

Tablo 4.4 incelendiğinde çizgi roman destekli değer eğitiminin etkililiğine yönelik akademik başarı testi (ABT) sorularının deney grubuna ait ön test puanlarının ortalaması **(X̄)** 95.87, kontrol grubuna ait ön test puanlarının ortalaması ise 96.71'dir. Aynı şekilde tablo 4.4.'te belirtildiği üzere gruplardan elde edilen t testi serbestlik derecesi 38, t değeri .824 ve p değeri .443 olarak ortaya çıkmıştır. Elde edilen bu bulgular bağlamında deney ve kontrol gruplarının ön test sonuçları arasında anlamlı bir farklılık görülmediği sonucuna ulaşılmıştır ($t(38)=.824$; $p=.443 > .05$).

Tablo 4.5

Deney ve kontrol grubu öğrencilerinin tutum ölçeğinden aldıkları ön test puanlarına ilişkin bulgular

Gruplar	N	$\bar{X}$	Ss
Deney	20	101.73	8.461
Kontrol	20	100.28	9.217

Tablo 4.5'te yer alan veriler, deney grubuna uygulanan tutum ölçeğinin ön test verileridir. Söz konusu veriler incelendiğinde; deney grubu katılımcılarının tutum ölçeği ön testi puan ortalamasının 101.73 olduğu görülmektedir. Beraberinde standart sapma ise 8.461 olarak tespit edilmiştir. Kontrol grubu katılımcılarına ise tutum ölçeği uygulanmamıştır ve bu noktada puan ortalaması 100.28; standart sapması ise 9.217 şeklinde ortaya çıkmıştır.

Uygulama süreci sonrasında deney ve kontrol grupları arasında anlamlı bir farklılık olup olmadığını tespit edebilmek için her iki gruba da bağımsız örneklem t testi uygulanmıştır. Bunun öncesinde grupların sahip oldukları puanlara yönelik normallik dağılımı analiz edilmiştir. Böylece t testini kullanmak adına ön koşul sağlanmıştır. Bu bağlamda çarpıklık ve basıklık değerleri; beraberinde de Shapiro-Wilk testi sonuçları incelenmiştir *(Tablo 4.6)*.

Tablo 4.6

Deney ve kontrol gruplarına ait ön test puanlarının normallik testi sonuçları

Grup	Shapiro-Wilk		Çarpıklık	Basıklık
	Sd	p		
Deney	20	.375	.382	-.648
Kontrol	20	.518	.370	.561

Tablo 4.6'da yer alan Shapiro-Wilk testi sonuçları incelendiğinde deney grubunun ön test puanları bağlamında p değeri, .375, kontrol grubunun p değeri ise .518 olarak belirlenmiştir. Aynı zamanda; deney grubu puanlarının çarpıklık değeri .382 ve basıklık değeri -.648 şeklinde ortaya çıkmıştır. Kontrol grubuna ait puanların çarpıklık değeri incelendiğinde, .370; basıklık değeri ise .561'dir. Normallik testi sonucunda deney

grubuna ait ön test puanlarının çarpıklık ve basıklık değerleri -1.5 ve 1.5 aralığındadır. Beraberinde Shapiro-Wilk testi sonuçları ise .05'ten yüksektir. Bu bilgiler ışığında ön test puanlarının normal bir dağılım içinde olduğu belirlenmiştir. Deney ve kontrol gruplarının ön test puanlarının homojen dağılım gösterme durumu Levene testi ile tespit edilmiştir. Levene testi sonuçları tablo 4.7'de yer almaktadır.

Tablo 4.7

Deney ve kontrol gruplarına ait ön test puanlarının homojenlik testi sonuçları

Levene İstatistiği	sd1	sd2	P
.165	1	38	.764

Tablo 4.7'de yer alan Levene testi sonuçları incelendiğinde deney ve kontrol gruplarının ön test puanlarının homojen dağılım içinde olduğu belirlenmiştir. Grupların ön test verileri normal dağılmıştır ve varyansları homojendir. Bu bağlamda deney ve kontrol gruplarının ön test puanları arasında anlamlı bir farklılık olup olmadığını ortaya koymak için bağımsız örneklem t testinden yararlanılmıştır. T testi sonuçları tablo 4.8'de verilmiştir.

Tablo 4.8

Deney ve kontrol gruplarının ön test puanlarına ilişkin bağımsız örneklemler t testi sonuçları

Testler	Gruplar	N	x̄	ss	Sd	t	P
Ön test	Deney	20	93.78	8.66	38	.781	.437
	Kontrol	20	95.71	9.83			

Tablo 4.8 incelendiğinde deney grubunun tutum ölçeğine ait ön test puan ortalaması ($\bar{X}$) 93.78, kontrol grubunun ortalaması ise 95.71 şeklinde belirlenmiştir. Tablo 4.8.'de yer aldığı gibi deney ve kontrol gruplarına uygulanan t testi serbestlik derecesi 38, t değeri .781 ve p değeri .437 şeklindedir. Elde edilen veriler ışığında her iki grubun ön test sonuçları arasında anlamlı bir farklılığın olmadığı sonucuna varılmıştır (t(38)=.781; p=.437>.05).

Tablo 4.9'da görüldüğü gibi deney ve kontrol gruplarına başarı testi aracılığı ile son test uygulanmıştır ve tabloda son testten elde edilen puanların betimsel sonuçları yer almaktadır.

Tablo 4.9

Deney ve kontrol grubu öğrencilerinin başarı testinden aldıkları son test puanlarına göre sahip oldukları değer eğitimi beceri düzeyi

Testler	Gruplar	N	x̄	S.S	U	Z	P
	Deney	20	12.29	807			
Son test					158.000	-3.263	0.005*
	Kontrol	20	7.03	462			

*p<0.05

Tablo 4.9 incelendiğinde deney grubu başarı testi sorularından elde edilen son test puan ortalaması 12.29; kontrol grubundan elde edilen son test puan ortalaması ise 7.03 şeklinde belirlenmiştir. Her iki grubun son testten aldıkları puan ortalamaları dikkate alındığında U değeri; 158.000 ve p değeri, 0.005 olarak bulunmuştur. Söz konusu bulgular değerlendirildiğinde ise deney grubu açısından olumlu bir fark ortaya çıkmıştır.

Tablo 4.10

Deney ve kontrol grubu öğrencilerinin tutum ölçeğinden aldıkları son test puanlarına göre sahip oldukları çizgi roman destekli değer eğitimi becerisine ilişkin bulgular

Testler	Gruplar	N	x̄	S.S	U	Z	P
	Deney	20	13.68	732			
Son test					182.103	-3.261	0.006*
	Kontrol	20	7.14	437			

*p<0.05

Tablo 4.10'da yer alan veriler incelendiğinde deney grubunun son test puan ortalaması 13.68; kontrol grubunun son test puan ortalaması 7.14 şeklindedir. Her iki grubun katılımcılarının son test puan ortalamalarına bakıldığında U değeri; 182.103, p değeri 0.006'dır. Mevcut anlamlılık düzeyi; deney grubunun lehine bir sonuç göstermektedir. Uygulama süreci sonrası son teste göre; deney grubunun beceri düzeyinde anlamlı bir artış gerçekleşmiştir.

4.1.2. İkinci alt probleme ilişkin elde edilen bulgular

Araştırmanın ikinci alt problemini oluşturan soru; ‘’Sosyal bilgiler dersinde değerlerin öğretiminde çizgi roman kullanımının öğrencilerin akademik başarısına etkisi var mıdır?’’ şeklindedir. Karma Model Anova (KMA) testi uygulaması gerçekleşmeden önce son testlerin KMA testinin sahip olduğu ön koşulları sağlama durumunu belirlemek için normallik dağılımları tespit edilmiştir. Her iki grubun son test normallik dağılımları tablo 4.11.’de yer almaktadır.

Tablo 4.11

Deney ve kontrol gruplarının son test puanlarına ilişkin normallik testi sonuçları

Grup	Shapiro-Wilk		Çarpıklık	Basıklık
	Sd	p		
Deney	20	0.241	.232	-.717
Kontrol	20	.576	.491	.488

Tablo 4.11’de yer alan bulgular incelendiğinde Shapiro-Wilk testi sonuçları ışığında deney grubunun son test puanlarının p değeri 0.241, kontrol grubunun son test puanlarının p değeri ise .576’dır. Yine Tablo 4.11 incelenmeye devam edildiğinde; deney grubuna ait çarpıklık değeri .232, basıklık değeri ise -.717’dir. Kontrol grubuna ait çarpıklık değeri .491, basıklık değeri ise .488 olarak tespit edilmiştir. Elde edilen sonuçlar bağlamında deney ve kontrol gruplarına ait son test puanlarının normal bir dağılım gösterdiği sonucu ortaya çıkmıştır. P değerinin .05’ten büyük olması ve yine tablo da yer alan çarpıklık ile basıklık değerlerinin -1.5 ve 1.5 arasında yer alması son test puanlarının normal bir dağılım içinde olduğunu kanıtlar niteliktedir. Son test puanlarına; normallik testinin ardından homojenlik testi yapılmıştır. Son test puanlarına, Levene homojenlik testi uygulanmıştır ve elde edilen sonuçlar 4.12’de yer almaktadır.

Tablo 4.12

Deney ve kontrol gruplarının son test puanlarına ait homojenlik testi sonuçları

Levene İstatistiği	Sd1	Sd2	P
.117	1	38	.774

Tablo 4.12'ye bakıldığında, grupların son test puanlarının homojenlik testi sonucuna göre p değeri .774 şeklinde ortaya çıkmıştır. P değerinin 0.5'ten büyük çıkması bağlamında deney ve kontrol grupları son test varyanslarının eşit olduğu sonucu elde edilmiştir.

Önemli noktalardan biri ise KMA testinde her iki grubun ikili kovaryanslarının eşit olup olmadığıdır. Bu durumun tespit edilmesinde Box M Kovaryans Matrislerinin Eşitliği Testi kullanılmıştır. Tablo 4.13'te elde edilen bilgilere yer verilmiştir.

Tablo 4.13

Deney ve kontrol gruplarının kovaryans matrislerinin eşitliği testine ilişkin sonuçlar

M	F	Sd1	Sd2	P
1.376	.481	2	28742.274	.788

Tablo 4.13'te yer alan veriler incelendiğinde deney ve kontrol gruplarına ait kovaryans matrislerinin eşitliği testi sonucunda p değeri .788 olarak belirlenmiştir. Deney ve kontrol gruplarının kovaryans matrisleri eşit çıkmış olup; p değerinin .05'ten büyük çıkması bu durumu kanıtlar niteliktedir.

Tablo 4.14

Deney ve kontrol gruplarının ön test ve son test puanlarına yönelik KMA sonuçları

Varyansın Kaynağı	Kareler Toplamı	sd	Kareler Ortalaması	F	P	η2	Gözlemlenen Güç
Gruplar arası	3874.512	3					
Grup (Deney ve Kontrol)	15.812	1	15.813	.167	.003	.003	.75
Hata	2786.324	2	95.712				
Gruplar içi	1452.71	4					
Ölçüm (Öntest - Sontest)	222.675	1	241.106	16.211	.001	.274	.872
Grup*Ölçüm	281.437	1	287.445	18.914	.000	.426	.961
Hata	635.326	2	18. 321				

Toplam	9268.796	7

Tablo 4.14'te yer alan veriler incelendiğinde deney ve kontrol gruplarına ait ön test ve son test puanları üzerinde farklılık olduğu sonucuna varılmıştır. Bu bağlamda deney grubunun lehine olan anlamlı bir farklılık tespit edilmiştir. Aynı zamanda her iki grubun ön test ve son test puanları arasında anlamlı bir farklılığın olduğu ortaya çıkmıştır. Elde edilen analiz sonuçları incelendiğinde uygulama süreci öncesi ve sonrasına yönelik deney ve kontrol grupları için anlamlı bir farklılık olduğu belirlenmiştir *(Tablo 4.14).* Yine tablo 4.14'te denel işlemin güç durumunu test etmek amacı ile bir analize yer verilmiştir. Bu bağlamda yer alan güç analizi, hipotezlerin (H0 ve H1) çözümlenmesine fayda sağlayan bir işlemdir. Bu bilgiler ışığında tablo 4.14 incelendiğinde işlem basamakları sürecinde denel işlem gücünün .961 olduğu görülmektedir. Bu bağlamda H0 hipotezinin %96 oranında reddedilmesi söz konusudur. Söz konusu ifade nitel bir biçimde ifade edilecek olursa; Sosyal Bilgiler dersinde çizgi romanların bir materyal olarak kullanılması ve değer eğitimi gibi önemli bir konuyu katılımcılara aktarması, çizgi romanların etkisini olumlu bir şekilde kanıtlar niteliktedir.

4.1.3 Üçüncü alt probleme ilişkin elde edilen bulgular

Araştırmanın üçüncü alt problemini oluşturan soru; ''Sosyal bilgiler dersinde değerlerin öğretiminde çizgi roman kullanımının ders işlenişine etkisi nedir?'' şeklindedir. Deney grubunda yer alan katılımcılara çizgi roman materyalleri uygulanmıştır ve bu materyallerin içeriğinde Sosyal Bilgiler dersindeki temel değerlere yer verilmiştir. Çizgi romanların değer eğitimine etkisine yönelik regresyon analizine ait betimsel veriler Tablo 4.15'te yer almaktadır.

Tablo 4.15

Deney grubu öğrencilerine uygulanan çizgi roman materyallerinin öğrencilere değer eğitimi aktarımı üzerindeki etkisine yönelik regresyon analizi

Alt Boyutlar	**Standartlaştırılmamış Katsayılar**		**Standartlaştırılmış Katsayılar**	**T**	**P**
	B	Std. Hata	Beta	12.629	.000*

Yardımseverlik	4.533	.307		3.472	
	.179	.068	.224		
Duyarlılık	.245	.062	.234	2.641	.000*
Dayanışma	.220	.205	-.002	-3.672	.000*
Aile Birliğine	.212	.192	-.002	-3.672	.000*
Önem	.207	.200	-.298		.000*
Sorumluluk	.201	.126	-.208	-4.198	.000*
		.187	-.214		
R	.602				
R2	.824				
Düzeltilmiş R2	.187				
Standart hata	.564				
F	12.304				
Durbin-Watson	1.70				.000*

*p<0.01

Bu araştırmanın bağımsız değişkeni olan çizgi roman materyali uygulamalarına ait alt boyutlar yani Tablo 4.15'te yer alan temel değerler; çalışmanın bağımlı değişkeni olan değer eğitimi üzerindeki etkisi çoklu regresyon analizi ışığında çözümlenerek ortaya konmuştur. Tablo 4.15'te ki bulgular incelendiğinde çoklu regresyon modelinin anlamlı olduğu (F=12.304, p<0.01) ve bunun beraberinde çizgi romanların materyal olarak değer eğitiminde kullanımının değerlerin aktarılması üzerindeki etkisini %82.4'ünü (R2=.824) açıklar nitelikte olduğu bulgusu elde edilmiştir.

Tamamlanan çoklu regresyon analizinde çizgi romanlar ile hazırlanan materyallerinin içerisine geçen ve değer eğitimini oluşturan alt boyutlara bakıldığında; tüm alt boyutların anlamlı olduğu sonucu elde edilmiştir. Aynı zamanda, Durbin-Watson istatistiği değerinin 1,5 – 2,5 aralığında bulunduğu ve otokorelasyon olmadığı sonucuna ulaşılmıştır. Bu bilgiler bağlamında; çizgi roman materyallerinin değerlerin alt boyutlarını aktarma noktasında olumlu ve anlamlı bir etkisi olduğu ortaya konulmuştur.

4.1.4. Dördüncü alt probleme ilişkin elde edilen bulgular

Araştırmanın dördüncü alt problemini oluşturan soru; ''Çizgi romanların bir materyal olarak kullanımında deney ve kontrol gruplarının bulundukları okulların konum

değişkeni açısından bir farklılık var mıdır?'' şeklindedir. Bu bağlamda elde edilen bulgular tablo 4.16'da verilmiştir.

Tablo.4.16

Araştırmaya katılan katılımcıların okullarının bulunduğu konum değişkeni açısından dağılımı

Okul konumu	**N**	**t**	**p**
Merkezi okul	20	3.70	0.00
Taşra okulu	20		

Çalışmanın önemli bir noktasını oluşturan deney ve kontrol gruplarının bulunduğu okullar farklıdır ve konum olarak da birbirinden ayrı ilçelerde yer almaktadırlar. Deney grubu Eskişehir ilinin Tepebaşı ilçesinde taşra olarak kabul edilen bir kısmında yer alırken; kontrol grubu ise Eskişehir'in merkez ilçelerinden bir diğeri olan Odunpazarı'nda daha sosyal ve aktif bir bölgede bulunmaktadır. Deney grubu ile gerçekleşen ders işleniş sürecinde çizgi romanlardan faydalanırken kontrol grubunda ise mevcut ders anlatış şekli devam ettirilmiştir. Bu noktada temel hedeflerden biri Sosyal Bilgiler dersinde değer eğitimi verilirken bir materyal olarak çizgi romanların önemi değerlendirilirken aynı zamanda diğer bir hedef ise okulların bulundukları sosyoekonomik ortamların ve öğrencilerin çizgi romanlara ulaşılabilirlik düzeylerinin etkisidir.

Altı haftalık süreç boyunca her hafta farklı günlerde iki okula da gidilerek ders işlenişi gerçekleştirilmiştir. Ders işlenişi ve materyallerin kullanımı öncesinde katılımcı sınıfların çizgi romanlara karşı hazır bulunuşluk düzeyleri önemsenmiş ve temel olarak bazı sorular sorulmuştur. Bu kısımda elde edilen genel yanıtlar şu şekildedir; taşradaki öğrenciler çizgi romanlara karşı temel bilgi düzeyine sahip değildir ve gündelik yaşantılarında okudukları ürünler arasında çizgi romanlar yer sahibi değildir. Bunun yanı sıra merkezi okulda ise tam tersi biçimde katılımcıların kişisel olarak çizgi romanlara yönelik bir ilgileri ve hazır bulunuşluk düzeyleri olduğu tespit edilmiştir. Ders işlenişleri gerçekleştirilmeden hemen önce bilgilendirme dersi esnasında, ''Sevgili çocuklar, çizgi romanlar hakkında ne düşünüyorsunuz?'' şeklinde yöneltilen bir soruya merkezi okuldan bir öğrenci, çantasındaki çizgi romanları çıkartarak cevap vermiştir *(Şekil 4.12)*.

Şekil 4.1

Merkezi okulda ki öğrencilerin çizgi romanlara yönelik ilgileri

Tablo 4.16'ya bakıldığında 20 öğrencinin merkez okula gittiği, 20 öğrencinin ise taşrada eğitim aldığı görülmektedir. Merkez okulda eğitim alan katılımcıların başarı testine verdikleri yanıtlar doğrultusunda anlamlı bir farklılık tespit edilmiştir (t=3.70; p=0.00). Bulgular; merkezi okulda ki öğrencilerin başarı testi sonuçları doğrultusunda daha ön planda olduklarını göstermiştir. Merkezi okulda mevcut anlatım şekli ile ders işlenişi gerçekleştirildiği halde öğrenciler başarı testine karşı olumlu bir tutum ortaya koymuşlardır. Bu durumun etkileri arasında merkezi okuldaki öğrencilerin çizgi romanlara yönelik hazır bulunuşlukları olması ve ilgi düzeyleri ile ilgilidir.

Tüm bunların beraberinde bir materyal olarak çizgi romanlara ulaşılabilirlik de önemli bir bulgudur. Sosyoekonomik ve kültürel bağlamda çizgi romanlara ulaşmakta zorluk çekmeyen; kişisel yaşamlarında sıkça karşılarına çıkan öğrencilerin kavrayış biçimleri daha kolay olmuştur. Taşrada bulunan öğrencilerin ise büyük bir kısmı daha önce hiç çizgi roman okumadıklarını, çizgi roman ve çizgi film gibi anlam karışıklığına sahip olduklarını verdikleri cevaplar ile ortaya koymuşlardır.

4.6. Uygulama Süreci ve Nitel Bulguların Analizi

Bu bölümde, çalışmanın nitel veri kaynağını oluşturan ve öğrencilere dağıtılan açık uçlu form sorularına yer verilmektedir. Çizgi romanlar ile gerçekleştirilen uygulama öncesinde ve sonrasında katılımcılara açık uçlu sorulardan oluşan bir form dağıtılmıştır. Söz konusu formun içerisinde Sosyal Bilgiler dersi, değer eğitimi ve çizgi roman materyaline yönelik fikirlerini belirtebilmeleri ve hazır bulunuşluk düzeylerine yönelik fikir vermeleri bağlamında sorular yer almaktadır. Başarı testi gibi nicel verilerin yanında öğrencilere nitel veri olarak açık uçlu bir form dağıtılması; bireylerin araştırma konusuna yönelik kişisel cevaplarını daha samimi ve açık bir biçimde cevaplandırmaları açısından önemlidir. Aynı zamanda bu noktada katılımcılardan formlara herhangi bir isim, numara gibi kişisel bilgiler yazmamaları; bu sorulara verecekleri cevapların kendilerinin akademik başarısına yönelik herhangi bir olumsuz dönüt sağlamayacağını belirterek daha kişisel bir ortam sağlanmaya çalışılmıştır.

Tablo 4.17

Deney grubunun uygulama öncesi açık uçlu form sorularına verdikleri cevaplar

Tema	Kodlar	Alıntılar
1) Sosyal Bilgiler dersine yönelik **duygu ve düşünceler.**	1. Mutluluk 2. Yeni bilgiler 3. Öğretmenim 4. Duyarlılık	‘’Sosyal Bilgiler dersini seviyorum. Kendimi mutlu ve iyi hissediyorum.’’ (K6). ‘’Sosyal Bilgiler dersinin en sevdiğim yanı yeni bilgiler öğrenme hissini sürekli hissetmem.’’ (K2). ‘’Sosyal Bilgiler dersini sevme nedenim öğretmenim.’’ (K12). ‘’Duyarlı olmam gerektiğini düşünüyorum.’’ (K15).
2) Sosyal Bilgiler dersinde en çok **ilgi çeken** öğrenme alanı.	1. Komşu Ülkelerimiz 2. Doğal Afetler 3. Evimiz Dünya 4. Kültür ve Miras	‘’Komşu Ülkelerimiz. Çünkü bu konuyu yeni öğrendiğim için ilgimi çekiyor.’’ (K3). ‘’Doğal Afetler konusu. Doğada olan olayları, depremlerin nasıl olduğunu merak ediyorum.’’ (K18).

		‘’Evimiz Dünya, çünkü Dünya’da ve doğa da olan şeyleri merak ediyorum.’’ (K8). ‘’Kültür ve Miras ilgimi çekiyor.’’ (K14).
3) Sosyal Bilgiler dersinde en çok **zorluk çekilen** öğrenme alanı.	1. Zorluk çektiğim bir konu yok. 2. Ezber yapmak. 3. Komşu Ülkelerimiz	‘’Zorluk çektiğim bir konu yok çünkü Sosyal Bilgiler kolay bir ders.’’ (K1). ‘’Zorluk çektiğim bir konu yok Sosyal Bilgiler dersi diğer derslerden sonra çok dinlendirici oluyor.’’ (K2). ‘’Sosyal Bilgiler çok eğlenceli bir ders hiç zorluk yaşamıyorum. Çok eğleniyorum.’’ (K4). ‘’Ders zor değil ama ezber yapmak zor. Ders eğlenceli ama konulara çalışırken ezber yapmak zorunda kalıyorsun.’’ (K6). ‘’Komşu Ülkelerimiz konusunda biraz zorlanıyorum. Çünkü bu konuyu yeni öğrendik.’’ (K9).
4) Sosyal Bilgiler dersinde yer alan **değerler.**	1. Saygı 2. Sevgi 3. Yardımseverlik 4. Vatanseverlik 5. Sorumluluk 6. Tarih 7. Coğrafya 8. Kültürel	‘’Sosyal Bilgiler dersinde saygı ve sevgi yer alır.’’ (K14). ‘’Sayı ve sevgi, yardımseverlik gibi hayatla ilgili şeyler.’’ (K16). ‘’Saygı ve sevgi değeri.’’ (K20). ‘’Saygı ve sevgi, yardımseverlik ve vatanseverlik gibi toplumsal değerler.’’ (K19). ‘’Sosyal Bilgiler dersi deyince aklıma sorumluluk değeri geliyor.’’ (K10). ‘’Tarih, coğrafya, vatandaşlık gibi değerler vardır.’’ (K17).

		‘’Sosyal Bilgiler, kültürel değerlerden oluşmaktadır.’’ (K1).
5) Günlük yaşantıda **en sık duyduğun** değerler.	1. Sorumluluk 2. Yardımseverlik 3. Adalet 4. Dürüstlük 5. Saygı 6. Sevgi	‘’Günlük hayatımda en çok sorumluluk değerini duyuyorum. Annem her zaman ona yardım etmemi ister ve ben de ona sorumlu hissederim.’’ (K13). ‘’Sorumluluk ve yardım etmek en çok duyduklarım.’’ (K11). ‘’Saygı ve sevgi çok duyduğum değerler.’’ (K19). ‘’Dürüst olmak.’’ (K5). ‘’Sorumluluk ve yardımseverlik. Arkadaşlarımla oyun oynarken mesela mahallede futbol oynarken onlara karşı yardım ederim ve sorumlu hissederim. Böyle anlar yüzünden en çok bu değerleri biliyorum.’’ (K10).
6) **Çizgi roman** deyince aklınıza **ilk** gelenler.	1. Çizgi film 2. Kitap 3. Kahramanlar 4. Bilmiyorum	‘’Aklıma çizgi film geliyor.’’ (K7). ‘’Kitap okumak.’’ (K4). ‘’Okuduğum kahramanlı kitaplar.’’ (K9). ‘’Çizgi roman ne demek? Bilmiyorum.’’ (K2).
7) **Çizgi roman** ile ders anlatımı.	1. Anlatılamaz 2. Anlatılabilir	‘’Anlatılamaz, bence bu zor ve sıkıcı olur.’’ (K6, K2, K1, K9, K12, K13, K16 ‘’Anlatılabilir, farklı olurdu.’’ (K15).

Uygulama süreci gerçekleşmeden önce katılımcıların Sosyal Bilgiler dersini çizgi roman materyali ile işlemeleri ve değerler ile ilgili hazır bulunuşluklarını; beraberinde bilgilerini öğrenmek amacıyla yöneltilen form sorularından çeşitli bulgular elde

edilmiştir. Elde edilen bulgular toplam yedi tema da bir araya getirilmiştir. Bunlar; derse yönelik duygu ve düşünceler, ilgi çeken konu, zorluk çekilen konu, değerler, çizgi romanlara yönelik düşünceler ve çizgi roman ile ders anlatılabilirdik olmak üzere altı adet temada toplanmıştır.

Birinci tema da ilk olarak öğrencilerin Sosyal Bilgiler dersine karşı ‘’duygu ve düşünceleri’’ dikkate alınmıştır. Katılımcılar, farklı cümleler ve cevaplar ile Sosyal Bilgiler dersinin kendilerini mutlu ettiğini ifade etmişlerdir. Temanın cinsiyet bazında dağılımı incelenecek olursa; sekiz kız ve beş erkek katılımcı bu ifadeyi kullanmıştır. Yeni bilgiler öğrenme hissi maddesini ise toplamda dört öğrenci dile getirmiştir. Bunların ikisi kız ikisi erkek olmak üzere dengeli bir dağılımı mevcuttur. Benzer şekilde bir başka dört öğrenci ise Sosyal Bilgiler dersini branşın öğretmeni ile ilişkilendirmiş ve Sosyal Bilgiler denildiği zaman en çok öğretmenlerini, onun derste yapmış olduğu etkinlikleri hatırladıklarını ifade etmişlerdir (f=4). Bu maddeyi kullanan dört kişi için kızların ağırlıkta olduğunu söylemek mümkündür. Aynı zamanda bu madde derse yönelik algıda öğretmen faktörünün önemini göstermektedir. Son olarak, iki erkek bir kız katılımcıdan oluşan üç kişilik bir grup ise duyarlı olma hissini Sosyal Bilgiler dersi ile ilişkilendirmiştir. Sosyal Bilgiler dersi içerisinde yer alan konular ve etkinliklerin kendilerinde yoğun bir duyarlılık duygusu geliştirdiğini ve çevreye karşı kendilerini sorumlu hissettiklerini belirtmişlerdir (f=3). İlk temaya göre elde edilen genel bulgular şu şekildedir; öğrencilerin Sosyal Bilgiler dersine karşı olumlu bir his ve yaklaşımları olduğu sonucuna varılmaktadır. Öğrenciler genel bir ifade ile Sosyal Bilgiler dersi işlenirken mutlu ve iyi duygular hissetmektedir. Bunun beraberinde öğretmenin de derse karşı olan bu tutumda etkisi bulunmaktadır. Mevcut branş öğretmeninin dersi verimli geçirmesi ve etkinlikler yapması öğrencilerin derse yönelik hislerinde öğretmeni hatırlama kodunu ortaya çıkartmıştır. Sosyal Bilgiler dersi içerik bakımından gündelik yaşam ile iç içe ve hayattan bir derstir. Bu nedenle öğrenciler dersin işlenişi esnasında yeni bilgiler öğrenme, sorumluluk sahibi hissetme ve duyarlı olma gibi duyuşsal beceriler ile de yoğun olarak karşılaşmaktadır. Bu durum da katılımcıların söz konusu tema ve verilen cevaplarına yansımıştır.

Yer alan ikinci tema ise ‘’ilgi çeken öğrenme alanı’’ ile ilgilidir. Beşinci sınıf düzeyindeki öğrencilerin en çok dört adet öğrenme alanına karşı olumlu tutum gösterdiği ortaya çıkmıştır. İlk olarak Komşu Ülkelerimiz konusu katılımcıların en çok ilgisini çeken öğrenme alanı olmuştur. Öğrencilerin söz konusu öğrenme alanını sıklıkla tercih etmelerinde çeşitli sebepler bulunmaktadır. Komşu Ülkelerimiz konusunun içerisinde

yeni kültürler ve dünyanın farklı geleneklerini barındırması beşinci sınıf düzeyindeki öğrencilerin merakını uyandırabilmektedir. Ancak tüm bu etkenlerin yanında bir diğer unsur ise; öğrencilerin bu soruyu cevaplandırdıkları esnada güncel olarak Komşu Ülkelerimiz öğrenme alanını işlemekte olmalarıdır. Bu durum belirtilmelidir; bazı öğrenciler bu esnada yeni bilgiler öğrendikleri bir konuya karşı meraklı oldukları için bu kodu bir cevap olarak belirttiklerini ifade etmişlerdir. Tablo 4.16'da gösterildiği gibi *''Komşu Ülkelerimiz. Çünkü bu konuyu yeni öğrendiğimiz için ilgimi çekiyor."* (K3) cevabını vermiştir. Bunun beraberinde tablo 4.4.'te görüldüğü gibi sırasıyla Doğal Afetler, Evimiz Dünya, Kültür ve Miras konuları katılımcıların vermiş olduğu diğer cevaplardır.

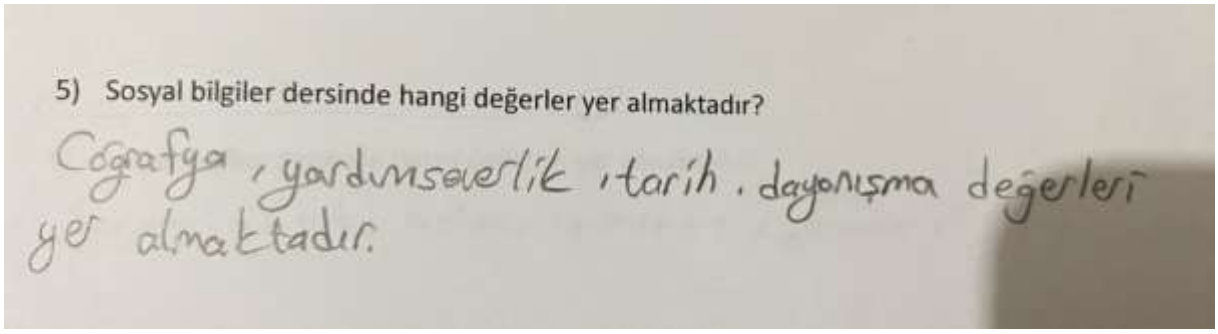
Tabloda yer alan üçüncü tema ise, ''zorluk çekilen öğrenme alanı'' dır. Bu soruya karşı katılımcıların büyük bir çoğunluğu tabloda belirtildiği gibi ilk kod olan ''zorluk çektiğim bir konu yok'' cevabını vermiştir (f=17). 20 katılımcıdan, sekiz kız dokuz erkek şeklinde toplam 17 katılımcı hiçbir öğrenme alanında zorluk yaşamadıklarını belirtmiştir. Bazı katılımcılar Sosyal Bilgiler dersinin çok kolay ve eğlenceli olduğunu belirtirken; bazı katılımcılar ise, diğer derslerin ardından dinlendirici bir kolaylığı olduğunu ifade etmiştir. Bunun yanı sıra ikinci kodda yer alan, ''ezber yapmak zor'' cevabını veren birkaç katılımcı bulunmaktadır. Katılımcıların bazıları Sosyal Bilgiler dersinin kolay bir ders olduğunu ancak dersin değil de ezber yapmanın konuları zorlaştıran nokta olduğunu belirtmiştir. *''Ders zor değil ama ezber yapmak zor. Ders eğlenceli ama konulara çalışırken ezber yapmak zorunda kalıyorsun."* (K6) şeklinde ifade etmiştir. Son olarak ise bir adet katılımcı somut bir cevap vererek Komşu Ülkelerimiz konusunda zorlandığını belirtmiştir. Söz konusu temalar arasından derse yönelik ilgi çeken ve zor olarak nitelendirilen temalar ve kodlar çalışma için önemli bir yere sahiptir. Bu temaların ortaya çıkmasındaki temel sebep; öğrencilerin derse yönelik fikirleri ışığında ilerlemek ve uygulama sürecinde elde edilecek olan çizgi roman materyallerini içerik yönünden belirlemektir. Derse ve öğrenme alanlarına yönelik zorluk çekme noktasında büyük bir çoğunluğun dersi sevdiği, olumlu duygular beslediği bulgusu ortaya çıkmaktadır. Öğrenciler genel bir ifade ile Sosyal Bilgiler dersi içindeki konuları zor bulmamaktadır. Kısmen bazı öğrenme alanlarında zaman zaman zorluk çeken katılımcılar olsa da genel bir biçimde değerlendirildiğinde Sosyal Bilgiler dersi keyif veren, mutlu eden ve zor öğrenme alanlarına sahip olmayan bir ders olarak yorumlanmıştır.

Bir diğer tema olan ''değerler'' hem çalışmanın önemli bir noktasını oluşturmakta hem de katılımcıların değer kavramına ilişkin hazır bulunuşluklarını analiz etme

açısından önem taşımaktadır. Katılımcıların cevapları incelendiği zaman öğrencilerin değer kavramını en çok saygı ve sevgi ile ilişkilendirdiği, aynı zamanda pek çok öğrencinin bu iki değeri birbirinden farksız görmeden bir arada kullandıkları tespit edilmiştir. Örnek olarak; *''Sosyal Bilgiler dersinde saygı ve sevgi değeri yer alır.''*(K14), ‘*'Saygı ve sevgi, yardımseverlik gibi hayatla ilgili şeyler.''* (K16) verilen bazı örnek cevaplardır. Cinsiyet değişkeni açısından yorumlandığında; beş kız ve altı erkek katılımcı olarak toplam 11 katılımcı benzer ifadeler kullanmıştır. Saygı ve sevgi değerlerinin ardından; yardımseverlik, vatanseverlik ve sorumluluk değerleri en çok verilen cevaplar olarak ortak kodları oluşturmuştur. Bulgulara göre bu değerler öğrencilerin gerek Sosyal Bilgiler dersinde gerekse günlük hayatlarında en sık duydukları değerler arasındadır. Sosyal Bilgiler dersi öğretim programında ve içeriğinde yer alan değerlerin kapsamı düşünüldüğünde öğrencilerden duyulan değerler az sayıdadır. Bu durum da katılımcıların değerlere yönelik bilgi ve hazır bulunuşluklarının sınırlı düzeyde olduğu bulgusunu ortaya çıkartmaktadır. Bazı katılımcılar ise değerlerin tam olarak ne olduğu konusunda bir kavram olarak bilgi sahibi değildir. Bir örnek bulgu ile Şekil 4.1.'de yer alan K15 ve K5 gibi; katılımcılardan üç öğrenci farklı ifadelerle ancak ortak bir dille; *''Tarih, coğrafya ve vatandaşlık değerleri Sosyal Bilgiler içinde yer almaktadır.''* cevabını vermiştir (f=3). Bu durum öğrencilerin, ''değer'' kavramının kendisine yönelik bir kavram karmaşası yaşadıklarını ortaya çıkartmaktadır. Verilen katılımcı cevabında yer alan yan bilimlerin sadece Sosyal Bilgiler dersi içerisinde yoğun bir şekilde yer almasından ötürü değer kavramı ile ilişkili olduğu düşüncesi bulgu olarak karşımıza çıkmaktadır. Benzer şekilde altıncı maddedeki cevapta iki öğrenci değer kavramını gördüklerinde akıllarına kültürel unsurların geldiğini ifade etmiştir. Yine bu durum da öğrencilerin değerlere yönelik kavram yanılgısı olduğuna bir başka örnektir.

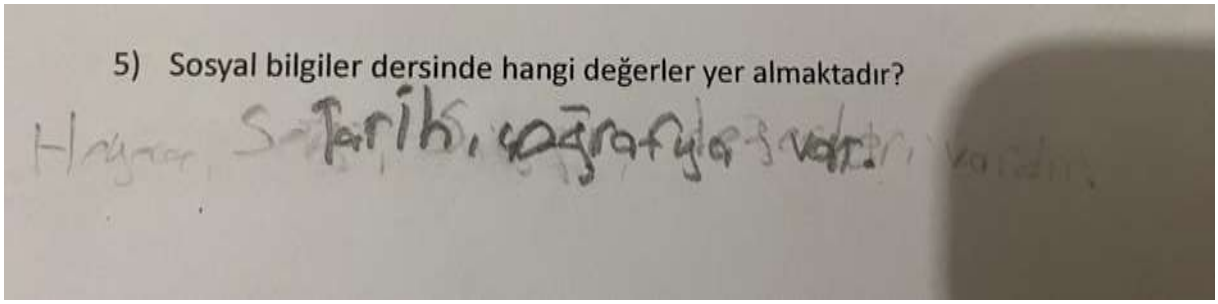
Şekil 4.2

Katılımcı cevapları örneği (K15)

Şekil 4.3

Katılımcı cevapları örneği (K5)

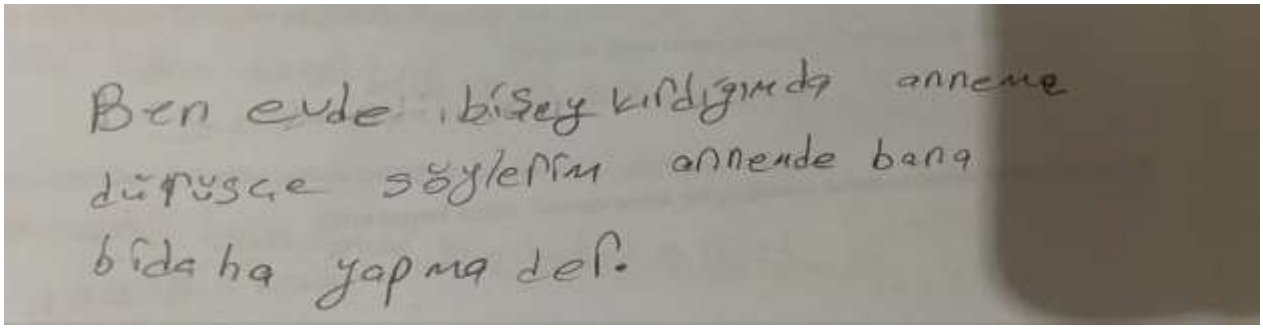

Örnek olarak görüldüğü gibi deney grubu katılımcılarından K15 ve K5, verilen soruya göre değer kavramını ilişkilendirdikleri unsurlar arasında coğrafya ve tarih gibi dersin içeriğini oluşturan alanlar bulunmaktadır.

Tablo 4.16'da yer alan beşinci tema katılımcıların değerleri günlük yaşantıları ile ilişkilendirebilmeleri üzerinedir. Elde edilen kodlar arasından katılımcılardan en sık duyulan kod, ‘’sorumluluk’’ cevabı olmuştur (f=8). Cinsiyet bağlamında bakıldığında; bu cevabı veren kız katılımcıların kısmen çoğunlukta olduğu görülmektedir; beş kız ve üç erkek katılımcı sorumluluk değerini öncelikli cevap olarak vermiştir. Aynı zamanda katılımcılara bu soru yöneltilirken gündelik yaşantılarında karşılaştıkları değerle ile nasıl durumlarda bir araya geldiklerini anlamak adına örnek vermeleri istenmiştir. Bu noktada örnek vererek sorumluluk değerini açıklayan katılımcıların cevapları incelendiğinde; özellikle kız katılımcıların ‘’sorumluluk’’ ifadesini gündelik yaşantılarında en çok annelerinin ağzından duydukları vurgusu fark edilmiştir. Şekil 4.3'te verilen yanıt kız öğrencilerden K12'ye aittir. Erkek katılımcılar ise bu değeri daha çok kendi aralarında arkadaşça oynadıkları futbol turnuvaları gibi ortamlar ile ilişkilendirmişlerdir. Şekil 4.4'te verilen yanıt ise erkek öğrencilerden K6'ya aittir. Sorumluluk, yardımseverlik gibi değerler onlar için daha çok arkadaşları ile oynadıkları oyunlarda karşılarına çıkan unsurlar olmuştur. Ardından değer temasına ilişkin en çok ifade edilen kodlar tabloda belirtildiği gibi sırasıyla; yardımseverlik, adalet, dürüstlük, saygı ve sevgi değerleri olmuştur.

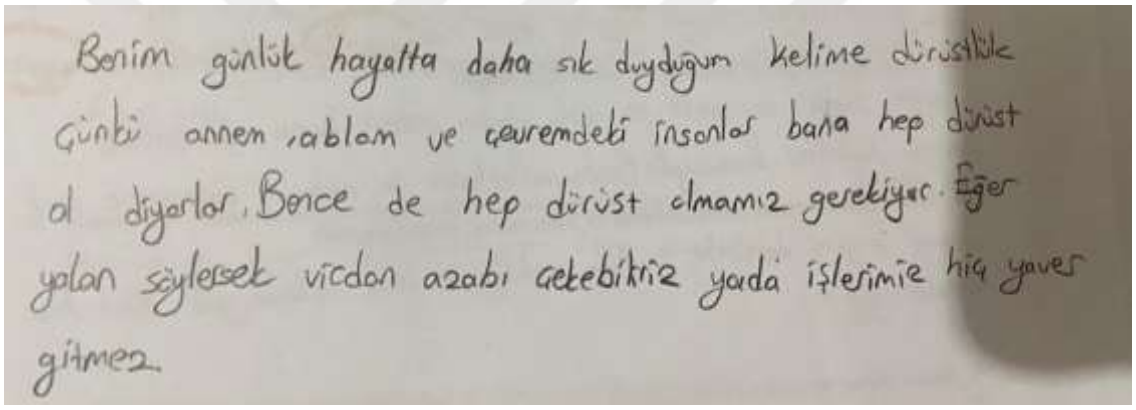
Şekil 4.4

Katılımcı cevapları örneği (K12)

Şekil 4.5

Katılımcı cevapları örneği (K6)

Son tema ise ‘’çizgi roman’’ olması ve çalışmanın önemli yanlarından biri olması bakımından önemlidir. Uygulama sürecinin öncesinde söz konusu sorular katılımcılara yöneltildiğinden; çizgi roman kavramını ders ortamında ilk kez duyan öğrenciler için bu soru bilmedikleri bir unsur olmuştur. Dört kız sekiz erkek olmak üzere toplam 12 katılımcı, yani toplam olarak katılımcıların genel bir çoğunluğu çizgi romanların öğretim materyali olarak kullanımına sıcak bakmamıştır. Bu kısımda erkek katılımcılar daha çok olduğundan erkek katılımcıların cevapları cinsiyet bağlamında incelendiğinde, bu durumu sıkıcı olarak nitelendirdiği görülmüştür. Bu bulguya örnek olarak bir erkek katılımcının, *‘’Eğer çizgi roman ile ders anlatım sık olursa, bir süre sonra bu sıkıcı bir hal alacaktır. Bu nedenle kesinlikle anlatılamaz.”* (K18) ifadeleri verilmektedir. Söz konusu katılımcıların yanı sıra bir başka beş kız üç erkek toplam sekiz katılımcı ise; bu durumun mümkün olduğu cevabını vermiştir (F=8). Bu noktada cinsiyet bağlamında bir çıkarım yapıldığında kız öğrencilerin erkek öğrencilere kıyasla duruma daha pozitif ve

mümkün baktıkları, erkek katılımcıların ile daha olumsuz ve sıkıcı buldukları sonuçları çıkmıştır.

Formda yer alan sorulardan biri görsellik ile ilgilidir. Katılımcılardan uygulama süreci öncesinde çizgi roman deyince akıllarına gelen şeyleri resmetmeleri istenmiştir. Bu soru ile temel amaç, katılımcıların çizgi romanlara yönelik kavramsal ve içerik bağlamında hazır bulunuşluk düzeylerini anlayabilmektir. Uygulama öncesinde, katılımcıların söz konusu soruya vermiş oldukları cevaplar ışığında çizdikleri görseller incelenmiştir.

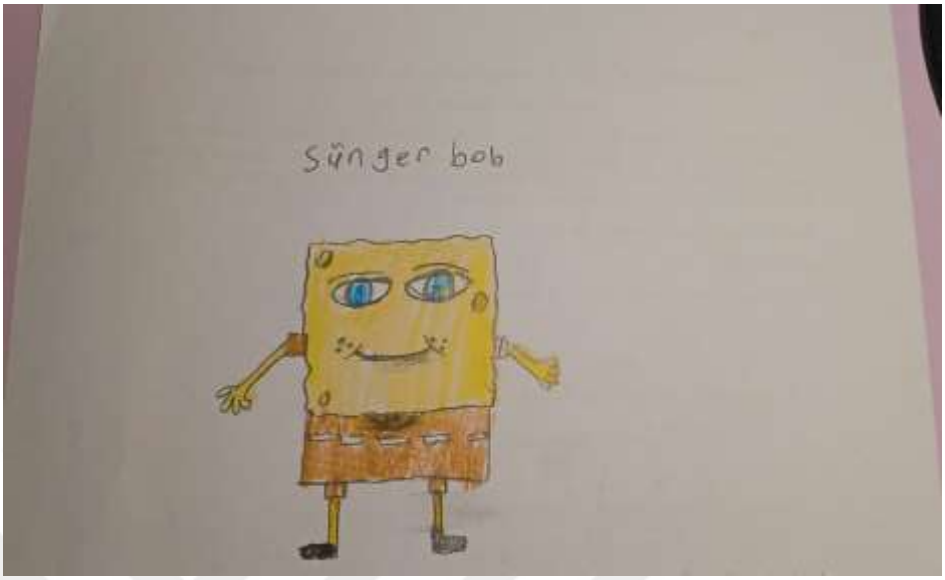
Şekil 4.6

Deney grubu katılımcısının ‘’Çizgi roman deyince aklına gelen bir unsuru çizer misin?” sorusuna vermiş olduğu yanıt (K8)

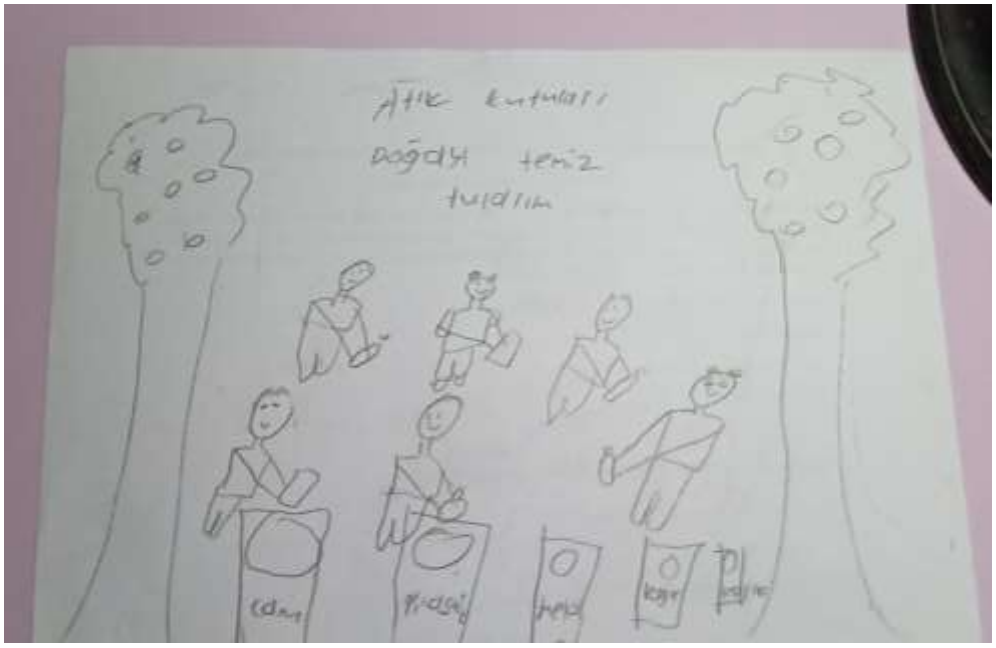
Şekil 4.7

Deney grubu katılımcısının ''Çizgi roman deyince aklına gelen bir unsuru çizer misin?'' sorusuna vermiş olduğu yanıt (K17)

Şekil 4.8

Deney grubu katılımcısının ''Çizgi roman deyince aklına gelen bir unsuru çizer misin?'' sorusuna vermiş olduğu yanıt (K16)

Nitel bulgular bağlamında verilen görseller incelendiğinde, katılımcılar çizgi roman denildiği zaman akıllarına gelen unsurları resmetmişlerdir. Verilen görseller incelendiğinde bazı temel bulgular elde edilmiştir. Katılımcılar, çizgi romanlara yönelik

bir resim yapmak istediklerinde şekil 4.6'da verildiği gibi akıllarına bazı çizgi film karakterleri (K17) gelmiştir. Pek çok katılımcı ise şekil 4.5'te olduğu gibi çizgi roman çizerken genellikle kendi hayal güçlerini kullanmış ve akıllarına gelen temel şeyleri resme dökmüşlerdir. Bir nevi çizgi romanlara yönelik bir şey çizmek yerine, normal bir resim çiziyor gibi soruya cevap vermişlerdir (K8). Bazı katılımcılar ise şekil 4.7'de yer aldığı gibi çizdikleri resimlerde Sosyal Bilgiler dersinden ilham almışlardır (K16). Ancak katılımcılar tarafından gelen cevapların ortak noktası; içeriğinde düşünce balonları, çizgi roman imlaları ve karşılıklı diyaloglar gibi çizgi romanların içerisinde yer alan temel unsurlara yer vermemiş olmalarıdır. Bu durum katılımcıların çizgi roman deyince akıllarına çizgi filmlerin ve çeşitli hikâye temalarının resmedilmesinin geldiği bulgusunu taşımaktadır.

Tablo 4.18

Deney grubunun uygulama sonrası açık uçlu form sorularına verdikleri cevaplar

Tema	Kodlar	Alıntılar
1) Sosyal Bilgiler dersine yönelik **duygu ve düşünceler.**	1. Mutluluk 2. Eğlenceli 3. Yeni bilgiler 4. Günlük yaşam 5. Öğretmenim 6. Dinlenme hissi 7. Tarih 8. Verimlilik	''Sosyal Bilgiler dersinde mutlu, iyi hissediyorum. Bunun sebebi hayata dair yeni bilgiler, haklarımızı, sorumluluklarımızı öğrenmemizden.'' (K13). ''Sosyal Bilgiler, bizi günlük hayata hazırlıyor gibi hissediyorum.'' (K11). ''Matematik gibi sayısal derslerden sonra Sosyal Bilgiler olunca kendimi dinleniyor gibi hissediyorum.'' (K12). ''Tarihin önemini hissettiriyor.'' (K14). ''Çok mutlu ve eğlenceli hissediyorum, hiç sıkılmıyorum ve öğretmenimi çok seviyorum.'' (K8). ''Öğretmenim siz gelip ders anlattığınız zaman çok mutlu ve eğlenceli geçiyor.'' (K20).

2) Sosyal Bilgiler dersinde en çok **ilgi çeken** öğrenme alanı.	1. Hayatımızdaki Ekonomi 2. Yaşayan Demokrasimiz 3. Komşu Ülkelerimiz 4. Birlikte Yaşamak 5. Tarihi konular	‘’Hayatımızdaki Ekonomi konusunu seviyorum. Sanki bu konuyu işlerken hayatımızın önemini öğreniyorum.’’ (K14). ‘’Komşu Ülkelerimiz. Bayraklar ve farklı kültürler çok ilgi çekici.’’ (K1). ‘’Birlikte Yaşamak konusu ilgimi çekiyor. İnsanların sosyal yaşantıları ilgi çekici.’’ (K6). ‘’Tarihi konular çok ilgimi çekiyor. Mesela milli mücadele, savaşlar ve destanlar.’’ (K17).
3) Sosyal Bilgiler dersinde en çok **zorluk çekilen** öğrenme alanı.	1. Zorluk çektiğim bir konu yok. 2. Yaşayan Demokrasimiz 3. Komşu Ülkelerimiz 4. Tarihi konular	‘’Zorluk çektiğim bir konu yok.’’ **(**K1, K2, K4, K6, K8, K9, K11, K15, K17, K20). ‘’Yaşayan Demokrasimiz konusunda zorlanıyorum.’’ (K7). ‘’Komşu Ülkelerimiz konusu. Çünkü bazı ülkelerin para birimini veya dilini, dinini bilmiyorum.’’ (K5). ‘’Tarih ile ilgili bazı konularda zorlanıyorum. Mesela medeniyetleri anlamıyorum.’’ (K12).
4) Sosyal Bilgiler dersinde yer alan **değerler.**	1. Sorumluluk 2. Adalet 3. Eşitlik 4. Saygı 5. Sevgi 6. Vatanseverlik 7. Aile birliğine önem verme 8. Dayanışma 9. Yardımseverlik	‘’Eşitlik, saygı, sevgi, yardımseverlik ve dayanışma gibi kültürel değerler aklıma geliyor.’’ (K1). ‘’Sosyal Bilgiler dersinde yer alan değerler sosyal hayatla ilgili değerlerdir. Sorumluluk, adalet, eşitlik, yardımseverlik. Ayrıca bu değerler aile ile de ilgilidir.’’ (K13). ‘’Adalet, eşitlik, sevgi, saygı ve yardımseverlik değerlerdir.’’ (K14)

	10. Kültürel değerler	‘’Yardımseverlik, vatanseverlik, eşitlik ve iyilikseverlik.’’ (K15). ‘’Adalet, eşitlik, vatanseverlik, dayanışma ve demokrasi ile ilgili değerler.’’ (K18).
5) Günlük yaşantıda **en sık duyduğun** değerler.	1. Adalet 2. Aile birliğine önem verme 3. Bağımsızlık 4. Barış 5. Çalışkanlık 6. Dayanışma 7. Saygı 8. Sevgi 9. Duyarlılık 10. Dürüstlük 11. Eşitlik 12. Özgürlük 13. Sorumluluk 14. Vatanseverlik 15. Tasarruf 16. Yardımseverlik	‘’Okulda ve sokakta duyduğum değerler en çok; aile, çalışkanlık, dürüstlük, sorumluluk, tasarruf gibi değerler. Hayatla ilgili değerler.’’ (K2). ‘’Sorumluluk, yardımseverlik gibi sosyal hayatla ilgili değerler aklıma geliyor.’’ (K7). ‘’Aklıma toplum ve sosyalleşme ile ilgili değerler geliyor. Sorumluluk, eşitlik, saygı ve sevgi gibi.’’ (K4). ‘’Günlük hayatımda en çok duyduğum değerler sosyal ilişkilerle ilgili. Adalet, sevgi, saygı, dürüstlük, sorumluluk gibi.’’ (K11). ‘’Sevgi, saygı, sorumluluk, eşitlik gibi birey ve toplumla ilgili değerler.’’ (K12).
6) **Çizgi roman** deyince aklınıza **ilk** gelenler.	1. Kitaplar 2. Resim ve yazılar 3. Kahramanlar, karakterler 4. Uygulama öğretmeni 5. Değerler 6. Baloncuklar 7. Hikâye 8. Eğlenceli	‘’Kitaplar ve mangalar.’’ (K2). ‘’Aklıma kahramanlar ve karakterler geliyor.’’ (K3). ‘’Süpermen gibi kahramanlar. Bir de Dede Korkut gibi, Keloğlan gibi kahramanlar.’’ (K9). ‘’Kitap okumak ve resimli kitaplar.’’ (K4). ‘’Çizgi roman deyince aklıma Sosyal Bilgiler dersi geliyor. Örnek olarak çevre ile ilgili konular.’’ (K8).

		‘’Aklıma öğretmenim geliyor. Çünkü çizgi romanları onunla birlikte tanıdım.’’ (K12). ‘’Çizgi roman deyince aklıma değerler geliyor. Mesela eşitlik değeri.’’ (K15). ‘’Resimler ve küçük baloncuklar. Bir hikâyenin bu şekilde anlatılması.’’ (K1).
7) **Çizgi romanlar** ile ders anlatımı.	1. Anlatılabilir 2. Eğlenceli olur. 3. Sıkıcı olabilir.	‘’Bence anlatılabilir. Hem eğlenceli olur hem de bize örnek olur.’’ (K11). ‘’Anlatılmalı, daha eğlenceli oluyor. Üstünde yazı olan resimler daha çok akılda kalıyor.’’ (K1). ‘’Çok eğlenceli olurdu. Hocamız sayesinde çizgi romanlar eğlenceli oluyor.’’ (K9). ‘’Bence anlatılmalı, çok eğlenceli olur. Çocukların ilgisini çekiyor ve daha çabuk öğreniyorlar.’’ (K13). ‘’Çok keyifli olurdu. Hatta hiç sıkılmazdım.’’ (K16). ‘’Bence anlatılamaz. Çünkü sürekli olursa sıkıcı olur.’’ (K18).

Tablo 4.17’de verilen kodlar deney grubu katılımcılarının altı haftalık uygulama sonrasında Sosyal Bilgiler dersine yönelik hislerini ve görüşlerini anlama açısından önem taşımaktadır. Verilen cevaplar incelendiğinde katılımcıların derse yönelik olumsuz bir yargıya sahip olmadıkları görülmektedir. İlk tema olan derse yönelik düşünceler ifadesine verdikleri cevaplar arasından en çok ortak olan; ilk sırada yer alan *‘’mutlu/iyi hissediyorum”* ifadesidir. Katılımcıların birçoğu Sosyal Bilgiler dersi işlenirken kendilerini olumlu hissetmektedir. Bu ifadenin ardından en çok gelen yanıt ise *‘’eğlenceli hissettiriyor”* olmuştur. Bu da benzer biçimde Sosyal Bilgiler dersine yönelik olumlu paylaşımlardan bir tanesidir. Duyuşsal ifadelerin ardından en çok gelen cevap ise tabloda görüldüğü gibi *‘’gündelik yaşantı”* ifadesidir. Katılımcıların birçoğu Sosyal Bilgiler dersi

işlenirken yeni bilgiler öğrenme, gündelik yaşantıya dair fikirler ile tanışma gibi düşüncelere sahiptir. Sosyal Bilgiler dersinin içerisinde bulunan bilgileri gündelik hayatlarında, rutinlerinin bir parçası olarak kullanmaları bazı katılımcılarda olumlu hislere yer vermektedir. Birkaç katılımcı ise derse yönelik hissini *''dinlenme"* duygusu ile ifade etmiştir. Beraberinde, cevaplarına şu ifadeleri eklemiştir; *''Matematik gibi sayısal derslerden sonra Sosyal Bilgiler olunca kendimi dinleniyor gibi hissediyorum."* (K12) şeklindedir. Uygulama sonrasında verilen bir başka cevap ise ''tarihi konular'' cevabıdır. Sosyal Bilgiler dersi öğrenme alanları içerisinde çok fazla tarihi konuya yer vermektedir. Öğrencilerden bazıları Sosyal Bilgiler dersine yönelik hislerini tek bir yan alanda toplayarak coğrafya, tarih, kültürel konular gibi ayrıştırabilmektedir.

Tablo 4.17'de verilen katılımcıların Sosyal Bilgiler dersi deyince en çok ilgi duydukları öğrenme alanı cevapları verilmiştir. Tablo 4.17'de görüldüğü üzere Komşu Ülkelerimiz, Birlikte Yaşamak, Hayatımızdaki Ekonomi ve Yaşayan Demokrasimiz öğrenme alanları verilmiş temel cevaplardır. Bunun yanında bazı öğrenciler direkt olarak bir öğrenme alanı ismi paylaşmadan tarih ile ilgili konular ilgimi daha çok çekiyor cevabını vermiştir (K17).

Sosyal Bilgiler dersine yönelik zorluk düzeyi görüşleri incelendiğinde tabloda görüldüğü gibi *''Zorluk çektiğim bir konu yok."* cevabı en çok verilen cevap olmuştur. Katılımcıların büyük bir çoğunluğu Sosyal Bilgiler dersinde yer alan öğrenme alanlarının zor olmadığını aksine basit ve keyifli olduğunu ifade etmiştir. Ancak bunun yanında bazı katılımcılar ayrı ayrı Komşu Ülkelerimiz ve *''Tarih ile ilgili konular zor."* cevaplarını vermiştir. Tablo 4.17 analiz edildiğinde genel olarak katılımcıların derse yönelik zorluk çekmediğini ancak kişisel olarak tek bir konuda zorluk yaşayabilen katılımcıların da olduğunu göstermektedir.

Katılımcıların; Sosyal Bilgiler dersinde hangi değerlerin yer aldığına yönelik soruya verdikleri cevaplar çalışmamızın temeli açısından önemli bir yer taşımaktadır. Verilen yanıtlar incelendiğinde, öğrencilerin en çok ortak paydada buluştukları cevabın sorumluluk değeri olduğu görülmektedir. Sorumluluk cevabını sırasıyla adalet, eşitlik, saygı ve sevgi cevapları takip etmektedir. Öğrencilerin değer eğitimi denildiği zaman zihinlerine gelen cevaplar bu şekildedir. Bunların yanı sıra, ''Kültür ile ilgili değerler aklıma geliyor.'' (K1) cevabını veren katılımcılar da olmuştur. Bu cevap, bazı katılımcıların hala değer eğitimi noktasında kavram yanılgıları olduğunu göstermektedir.

Tablo 4.17 incelendiğinde Sosyal Bilgiler dersinin çizgi romanlar ile anlatılabilirliği üzerine verilen görüşler çalışmamız açısından önemli bulgular

taşımaktadır. Tablo 4.17 analiz edildiğinde yalnızca bir katılımcı hariç tüm katılımcılar *''Evet çizgi romanlar ile Sosyal Bilgiler dersi anlatılabilir, güzel olur."* cevabını tercih etmiştir.

4.2. Uygulama Öncesi ve Sonrası Bulgularının Karşılaştırmalı Analizi

Katılımcıların form sorularına vermiş oldukları cevaplar ön test ve son test biçiminde incelendiğinde; ilk soru katılımcıların derse yönelik duygu ve düşünceleri ile ilgilidir. Deney grubunun ön testlerinde ilk maddeye yönelik dört adet kod ortaya çıkmıştır; ***1:*** *Mutlu hissettiriyor,* ***2:*** *Yeni bilgiler öğrenme hissi,* ***3:*** *Öğretmenimizi hatırlatıyor,* ***4:*** *Duyarlı olma hissi.* Altı haftalık sürecin ardından gerçekleştirilen son test sorularında ise verilen cevaplar; ***1:*** *Mutlu hissettiriyor,* ***2:*** *Çok eğleniyorum,* ***3:*** *Yeni bilgiler öğrenme hissi,* ***4:*** *Tarihi bilgiler,* ***5:*** *Dinlenme hissi,* ***6:*** *Gündelik yaşam ile ilgili şeyler,* ***7:*** *Öğretmenimi hatırlatıyor,* ***8:*** *Verimli hissettiriyor.* Verilen cevaplar incelendiğinde katılımcıların altı haftalık eğitim sürecinin ardından vermiş oldukları cevaplarda artış görülmektedir. İlk başta Sosyal Bilgiler dersine yönelik dört temel yanıt şekillenmiştir. Katılımcılar derse karşı mutlu hissetmekte, yeni bilgiler öğrenmekte ve duyarlı olmak gibi değerlere sahip olmaktadır. Sürecin sonunda ise bu cevaplara; çok eğleniyorum, dinlenme ve verimli hisleri gibi cevaplar eklenmiştir. Bu durum katılımcıların süreç içerisinde derse yönelik hislerinde olumlu yönde artış olduğunu göstermektedir. Son testlerde çıkan yeni kodların başında *''çok eğleniyorum"* cevabı gelmektedir. Bu cevap katılımcıların altı haftalık çizgi roman ile ders işleme sürecinin ardından derse karşı olumlu hislerinin arttığına bir göstergesidir. Sosyal Bilgiler dersini çizgi roman materyali ile işleyen ve her hafta farklı bir çizgi roman konusu ile okumalar yapan öğrenciler için son testte çok eğleniyorum hissi de bir cevap niteliği kazanmıştır. Mutlu hissetme, yeni bilgiler öğrenme ve öğretmenini hatırlama hissi süreç içindeki ortak cevaplardır. Bu cevaplar derse yönelik değişmeyen tutumlardır. Ders çizgi roman materyali ile işlensin veya işlenmesin öğrencilerin çoğunluğu Sosyal Bilgiler dersinde mutlu olmakta ve yeni bilgiler öğrenme hissini yaşamaktadır. Bunun beraberinde eklenen bir diğer yeni kod ise verimli hissettirme olmuştur. Dört katılımcı, Sosyal Bilgiler dersini branşın öğretmeni ile ilişkilendirmişlerdir ve Sosyal Bilgiler denildiği zaman en çok öğretmenlerini, onun derste yapmış olduğu etkinlikleri hatırladıklarını ifade etmişlerdir. İki erkek bir kızdan oluşan üç kişilik bir grup ise duyarlı olma hissini Sosyal Bilgiler dersi ile ilişkilendirmiştir. Sosyal Bilgiler dersi içerisinde yer alan konular ve etkinliklerin

kendilerinde yoğun bir duyarlılık duygusu geliştirdiğini ve çevreye karşı kendilerini sorumlu hissettiklerini belirtmişlerdir.

İkinci tema olan Sosyal Bilgiler dersinde en çok ilgi çeken öğrenme alanı ile ilgili uygulama öncesinde verilen cevaplardan oluşan kodlar şu şekildedir: ***1:*** *Komşu Ülkelerimiz,* ***2:*** *Doğal Afetler,* ***3:*** *Evimiz Dünya,* ***4:*** *Kültür ve Miras. Altı haftalık sürecin ardından gerçekleştirilen forma yönelik son test sorusu cevaplarına baktığımızda ise;* ***1:*** *Komşu Ülkelerimiz,* ***2:*** *Birlikte Yaşamak,* ***3:*** *Tarih ile ilgili konular,* ***4:*** *Hayatımızdaki Ekonomi,* ***5:*** *Yaşayan Demokrasimiz* başlıkları yer almaktadır. Katılımcıların iki test arasında; Komşu Ülkelerimiz yanıtı değişiklik göstermeyerek ilk sırayı korumuştur. Komşu Ülkelerimiz, Birlikte Yaşamak, Hayatımızdaki Ekonomi ve tarih ile ilgili bazı konular altı haftalık süreç içerisinde çizgi romanlar eşliğinde işlenen konular arasında yer almaktadır. Bu durum son test sonuçları için olumlu bir tutumdur. Katılımcılar en çok ilgi duydukları öğrenme alanlarına çizgi romanlar ile işledikleri konuları dahil etmişlerdir. Başlangıçta verilmeyen cevaplar, süreç sonunda verilmiştir. Bu durum katılımcıların çizgi romanlar ile ders işlenişine olumlu bir dönüt verdiklerini göstermektedir.

Bir diğer tema da katılımcılara Sosyal Bilgiler dersinde en çok hangi öğrenme alanına karşı zorluk çektikleri sorulduğunda, öğrencilerin büyük bir çoğunluğunun verdiği cevap *''Hiçbir zorluk çekmiyorum."* olmuştur (f=17). 20 katılımcıdan, sekiz kız dokuz erkek şeklinde toplam 17 katılımcı bu ifadeyi cevap olarak yazmıştır. Katılımcıların cevapları incelendiğinde yarısından fazlasının Sosyal Bilgiler dersini kolay bulduğu, hatta diğer derslere kıyasla daha dinlendirici gördükleri tespit edilmiştir. Birkaç öğrenci ise ikinci popüler cevap olarak, dersin içeriğinin basit olduğunu ancak genel olarak zor olan yanının ezber yapmak olduğunu belirtmişlerdir. Bu bağlamda genel olarak deney grubu için Sosyal Bilgiler dersi zorlu bir ders değildir. Tüm bunlara ek olarak yalnızca birkaç katılımcı Komşu Ülkelerimiz konusunun zor olduğunu cevap olarak yazmıştır. Süreç sonuna geldiğimizde verilen cevaplara baktığımızda ise; katılımcıların en çok yanıt olarak verdikleri düşünce olan hiçbir zorluk çekmiyorum ifadesi yerini korumuştur. Katılımcıların derse yönelik zorluk kolaylık düşüncelerinde bir değişiklik olmamıştır. Hala dersin kolay olduğunu düşünmekte ve bu derse girdiklerinde dinlendirici olduğunu belirtmektedirler. Tüm bunların yanı sıra ön test cevaplarından biri olan Komşu Ülkelerimiz cevabı son test yanıtlarında da bulunmaktadır. İki katılımcı Komşu Ülkelerimiz öğrenme alanının zor bir konu olduğunu bu kısımda da belirtmişlerdir. Bunların beraberinde iki farklı katılımcı da *''Tarih ile ilgili konuların zor olduğunu düşünüyorum."* şeklinde farklı bir koda yer vermiştir.

Sosyal Bilgiler dersinde yer alan değerlere yönelik kodlar incelendiğinde; ***1:*** *Saygı ve sevgi,* ***2:*** *Yardımseverlik,* ***3:*** *Vatanseverlik,* ***4:*** *Sorumluluk,* ***5:*** *Tarih ve coğrafya değerleri,* ***6:*** *Kültürel değerler* cevapları verilmiştir. Bu başlıklar incelendiğinde katılımcılar gündelik yaşantılarında en çok saygı ve sevgi, yardımseverlik, vatanseverlik ve sorumluluk değerleri ile karşılaştıklarını ifade etmiştir. Öğrenciler Sosyal Bilgiler dersinde bu değerlerin yer aldığını söylerken gerekçe olarak günlük yaşamlarında en sık bu değerleri duyduklarını, bu nedenle daha aşina olduklarını belirtmiştir. Verilen bu cevapların ardından bir diğer cevap ise tarih ve coğrafya değerleri cevabı olmuştur. Beraberinde kültürel değerler yanıtı gelmektedir. Bu cevaplar bizlere öğrencilerin değer kavramına yönelik bilgileri hakkında fikir vermektedir. Bazı katılımcıların değer kavramının anlamına karşı tam olarak bilgi sahibi olmadıkları görülmektedir. Dersin içerisinde yer alan tarih, coğrafya gibi alanları değer olarak görmektedir. Benzer biçimde kültürel değerler biraz daha geçerli bir yanıttır ancak bu yanıtta, bazı katılımcıların değer kavramını somut bir hale getiremediklerini genel geçer bilgiye sahip olduklarını göstermektedir. Bu bağlamda son test sorularına verilen cevaplar incelendiğinde süreç sonunda verilen değer sayısı daha fazladır ve öğrencilerin bilgi düzeyi olumlu şekilde artık göstermektedir. Başlangıçta toplam dört adet değer yazabilen katılımcılar, süreç sonunda sekiz değer etrafında toplanmışlardır. Aynı zamanda artık tarih ve coğrafya gibi değer kavramından uzak yanılgılı ifadeler cevap olarak hiç verilmemiştir. Bu durum çocukların değer bilgisi için olumlu bir bulgudur. Ancak bunun yanı sıra verilen cevaplar detaylı incelendiğinde yukarıda yer alan değerlerin dışında iki katılımcı *''kültür ile ilgili değerler''* cevabını vermiştir. Bu cevabı veren katılımcılar Sosyal Bilgiler dersi içerisinde yer alan değerleri öğrenme alanları içinde gördüklerinden somut olarak isimlendiremeyerek kültürel olgular içerisinde yer aldıklarını düşünmektedir. Bu nedenle genel bir isimlendirme yapmaktadırlar.

Verilen cevaplar genel olarak karşılaştırıldığında, katılımcıların bildikleri değer sayısında artış gerçekleşmiştir. Katılımcıların hala bilmedikleri değerler olsa da ders içerisinde geçen temel değerler hakkında bilgi sahibi olmuşlardır.

Son tema da ise katılımcıların çizgi romanla ders işleme noktasında ki görüşleri yer almaktadır. Bu bağlamda verilen cevaplar incelendiğinde süreç başında katılımcıların büyük bir çoğunluğu çizgi romanlar ile ders işleme fikrine sıcak bakmamıştır. *''Hayır, anlatılamaz''* yanıtı; *''Evet, anlatılabilir/güzel olur''* yanıtına karşı fazla gelerek öğrencilerin en sık verdikleri cevap olmuştur. Katılımcılar bu fikre sıcak bakmamaktadır çünkü hem çizgi romanların ne olduğu konusunda tam olarak fikre sahip değillerdir hem

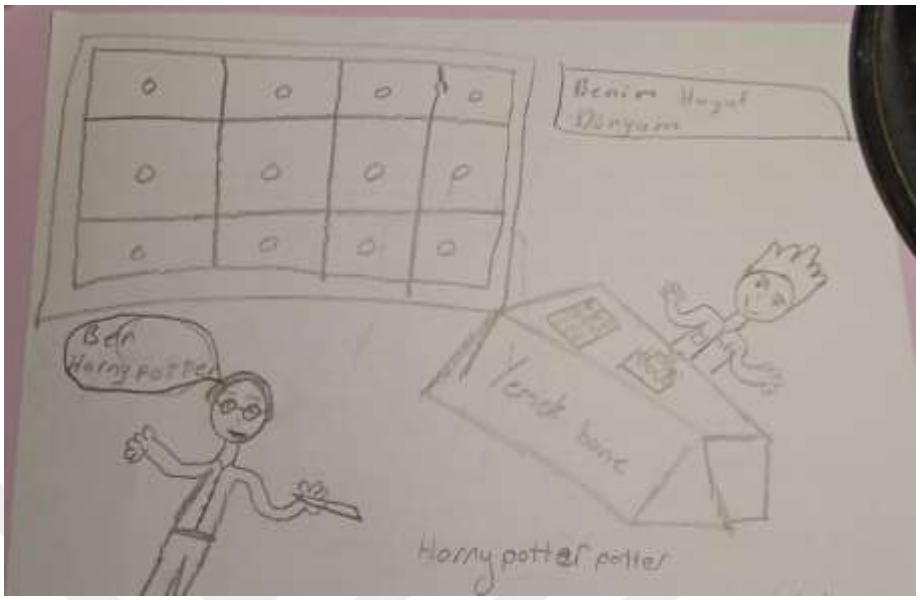
de daha önce çizgi romanlar ile ders anlatılması deneyimini yaşamamışlardır. Aynı zamanda öğrencilerin yanıtları detaylı bir biçimde incelendiğinde bazı katılımcıların, ‘*’Hayır, anlatılamaz. Çünkü çizgi romanlar yazı dolu ve sıkıcı olur.”* (K18) gibi yanıtlarına rastlanmıştır. Bu durum katılımcıların ifade edildiği gibi çizgi romanlara yönelik bilgi eksikliği yaşadıklarını ve yeterince deneyimleme fırsatı yaşamadıklarını göstermektedir. Dört kız sekiz erkek olmak üzere toplam 12 katılımcı, yani katılımcıların genel bir çoğunluğu çizgi romanların öğretim materyali olarak kullanımına olumlu bakmamıştır. Bu kısımda erkek katılımcılar daha çok olduğundan cevaplar incelendiğinde, erkek öğrencilerin bu durumu sıkıcı olarak nitelendirdiği görülmektedir. *‘’Eğer çizgi roman ile ders anlatım sık olursa, bir süre sonra bu sıkıcı bir hal alacaktır. Bu nedenle kesinlikle anlatılamaz.”* (K18) ifadeleri ile açıklanmaktadır.

Altı haftalık süreç içerisinde katılımcılar ile Sosyal Bilgiler içeriğinde yer alan birbirinden farklı öğrenme alanları için özel olarak hazırlanmış çizgi romanlar kullanılmıştır. Söz konusu çizgi romanların içinde öğretim programında yer alan bazı temel değerlere vurgu yapılmıştır. Öğrencilerin hem mevcut bilgileri öğrenmeleri hem de öğrendikleri bilgiler ışığında sahip olmaları gereken değerler hakkında da bilgi sahibi oldukları bir süreç çalışmanın temel dayanağı olmuştur. Sürecin ardından bu soruya verilen cevaplar incelendiğinde, katılımcıların düşüncelerinde gerçekten anlamlı bir değişiklik olduğu ortaya çıkmaktadır. Toplam 20 katılımcıdan 19 tanesi *‘’Evet, anlatılabilir, çok güzel olur/çok eğlenceli olur.”* yanıtını verirken; yalnızca bir katılımcı ‘*’Hayır anlatılamaz, sürekli olursa sıkıcı olur.”* (K18) yanıtını vermiştir. Katılımcıların fikrinin istendik yönde değişiklik göstermesi ve çizgi romanları bir materyal olarak benimsemeleri oldukça önemlidir. Bu durum, süreç sonunda çizgi romanların bir ders materyali olarak etkili olabileceğini ve dersi verimli hale getirebileceğini doğrulamaktadır.

Formda yer alan sorulardan biri görsellik ile ilgilidir. Katılımcılardan uygulama süreci öncesinde çizgi roman deyince akıllarına gelen şeyleri resmetmeleri istenmiştir. Bu soru ile temel amaç, katılımcıların çizgi romanlara yönelik kavramsal ve içerik bağlamında hazır bulunuşluk düzeylerini anlayabilmektir.

Şekil 4.9

Deney grubu katılımcısının ''Çizgi roman deyince aklına gelen bir unsuru çizer misin?" sorusuna vermiş olduğu yanıt (K20)

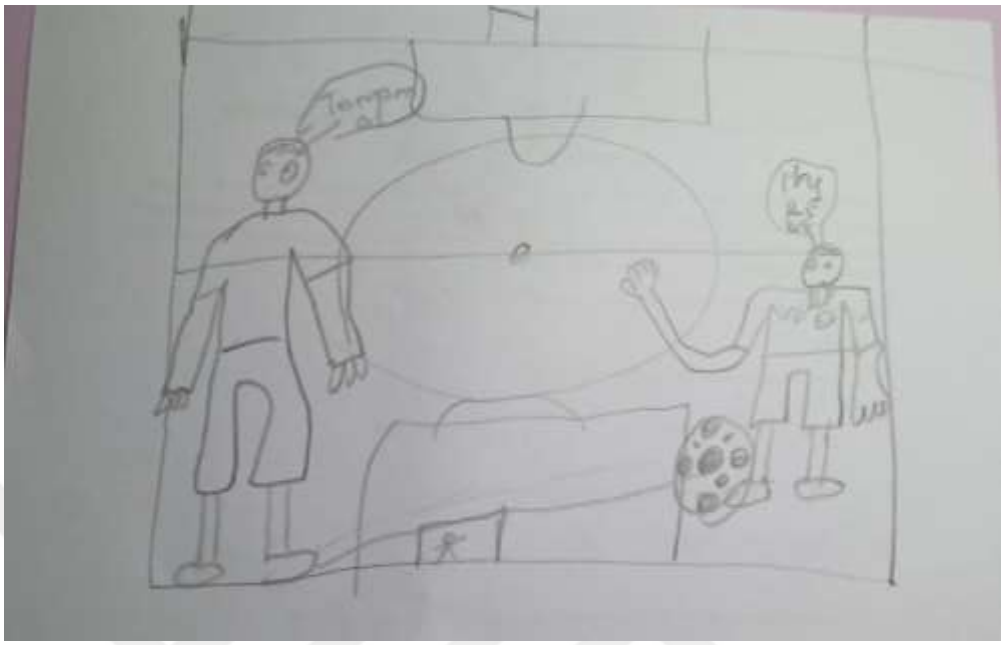
Şekil 4.10

Deney grubu katılımcısının ''Çizgi roman deyince aklına gelen bir unsuru çizer misin?" sorusuna vermiş olduğu yanıt (K13)

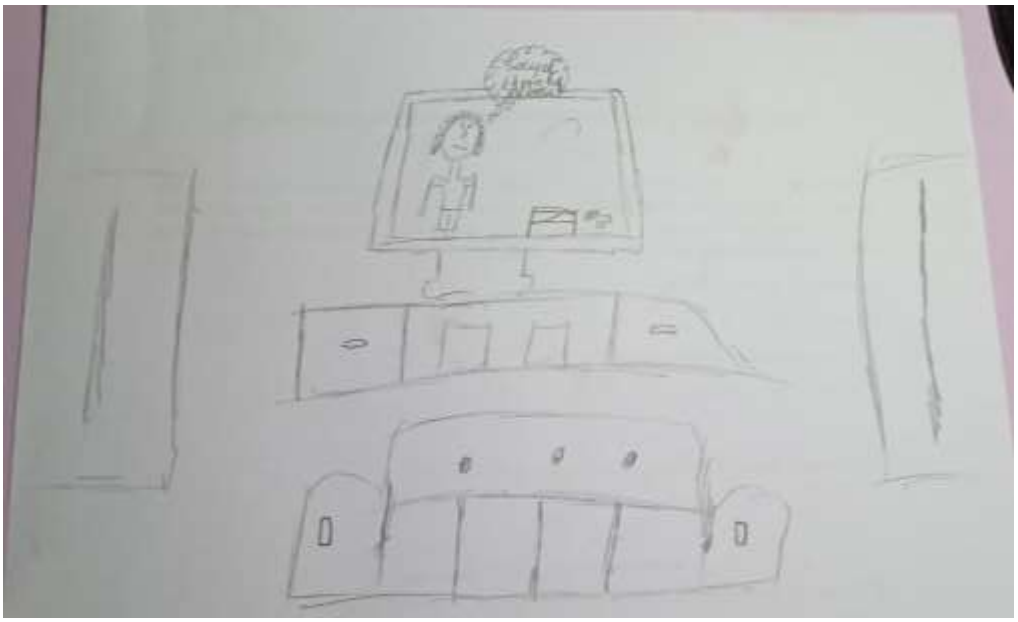
Şekil 4.11

Deney grubu katılımcısının ''Çizgi roman deyince aklına gelen bir unsuru çizer misin?'' sorusuna vermiş olduğu yanıt (K6)

Şekil 4.12

Deney grubu katılımcısının ''Çizgi roman deyince aklına gelen bir unsuru çizer misin?'' sorusuna vermiş olduğu yanıt (K11)

Uygulama süreci sonrasında katılımcıların çizgi roman resmetmeye yönelik verdikleri cevaplar şekil 4.8 – 4.11 aralığında verilmiştir. Verilen görseller ve katılımcı cevapları incelendiğinde elde edilen temel bulguların başında; çizgi romanların temel unsurlarının bulunması yer almaktadır. Verilen görsellere bakıldığında; çizgi romanlarda olmazsa olmaz olarak nitelendirilen düşünce baloncukları, karakter ve diyalogları görülmektedir. Uygulama süreci öncesinde katılımcılar söz konusu soruya ilişkin resimlerinde; hayallerindeki çizimlere yer vermişlerdir. Uygulama sonrasında ise çizgi romanların temel özelliklerini resimlerinde taşıdıkları görülmektedir. Şekil 4.8'de katılımcı (K20) çizdiği resimde yer alan karakterleri karşılıklı diyaloglar halinde resme dökmüştür. Aynı zamanda karakterlerinden birinin Harry Potter olduğunu belirterek çizgi romanların içerisinde bulunan ‘’kahramanlık’’ temasına da vurgu yapmıştır. Şekil 4.10 ve 4.11'de ise katılımcılar daha gündelik yaşama uygun resimler çizerken konuşma diyaloglarına yer vermişlerdir (K6, K11). Şekil 4.9'da farklı bir bulgu elde edilmiştir. Katılımcı (K13) herhangi bir çizgi roman kahramanı veya ögesi çizmeden çizgi roman deyince aklına kitapların geldiğini ifade etmiştir. Bu bağlamda dikkat çeken nokta; katılımcının çizdiği çizgi roman kitabı görselinde yazıların arasına ‘’resim’’ kutucukları koymasıdır.

Deney grubu katılımcıların başarı testi ön test ve son testleri detaylı bir biçimde incelendiğinde; başarı testi içerisinde 20 adet çoktan seçmeli soru yer almaktadır. Bu sorular tamamen değer eğitimi ile ilgilidir. Çalışma için özel olarak hazırlanan 20 adet çizgi roman sayfasında mevcut sınıf düzeyi ve konularına yönelik değer eğitimi ile ilişkili hikayeler, ufak alıntılar çizgi roman kareleri yer almaktadır. Öğrencilerden bu çizgi roman kesitini inceleyerek şıklardaki hangi değerin en çok vurgulandığını analiz etmeleri beklenmektedir.

10 erkek dokuz kız toplam 20 katılımcılının olduğu deney grubu sürecinde, katılımcıların sorulara vermiş olduğu cevaplar analiz edilmiştir. Bütün soruları doğru bir şekilde cevaplandıran öğrenci sayısı iki tanedir. Bu noktada ön test ve son test arasında anlamlı bir fark gözlenmiştir. Başlangıçta tüm soruları doğru cevaplandıran öğrenci mevcut değildir; ancak son testler analiz edildiğinde dört adet öğrencinin tüm soruları soru bir şekilde cevaplandırdığı gözlenmiştir. Bu noktada elde edilen sonuç cinsiyet bazında değerlendirildiğinde üç kız ve bir erkek öğrencinin tüm soruları doğru yanıtladığı sonucuna ulaşılmıştır. Bu durumun yanı sıra; bazı öğrenciler ön test sorularını cevaplandırırken normalin üzerinde hata sayısına ulaşmışlardır; yani, yanlış yaptıkları

sorular doğru cevaplandırdıkları soruları geçmiştir. Ancak son test cevapları incelendiğinde böyle bir durum gözlenmemiştir.

Sorulara verilen yanlış cevaplar detaylı bir biçimde incelendiğinde ise, en çok yanlış işaretlenen sorunun; 19. Soruyu (Şekil 4.13) katılımcıların yarısı yani 10 kişi yanlış işaretlemiştir. 17. soruyu toplam dokuz katılımcının yanlış yanıtlamış olduğu gözlenmektedir. Bu soruların ardından bir, 13 ve 14. sorular da en sık yanlış cevap alınan sorular olarak devam etmektedir. Ancak bunların dışında kalan maddelerde anlamlı bir fark yoktur, yanlış cevaplandıran öğrencilerin sayısı daha az ve dağınık biçimdedir. Doğru cevapların dağılımına baktığımızda ise tamamen herkesin doğru cevap verdiği ortak sorular pek yoktur. Ancak iki, üç, dokuz, 18 ve 20. soru gibi çoğunluğun doğru cevap verdiği sorular mevcuttur.

Katılımcıların en çok yanlış işaretledikleri soru olan 19. soru (Şekil), dayanışma değerini aktarmayı hedefleyen bir çizgi roman kesitinden oluşmaktadır. ‘’Evimiz Dünya’’ öğrenme alanının ‘’Afetler ve Etkileri’’ konusu ile öğrencilere dayanışma ve yardımseverlik değerlerini aktırmak temel hedeftir. Söz konusu başarı testi maddesini, 20 katılımcı arasından 10 tanesi yanlış işaretlemiştir.

Şekil 4.13

Başarı testinde en sık yanlış cevaplanan soru örneği (Soru: 19)

BEŞİNCİ BÖLÜM

5.Tartışma, Sonuç ve Öneriler

Bu bölümde Sosyal Bilgiler dersinde karakter ve değer eğitimi öğretiminde bir materyal olarak çizgi romanlardan yararlanmanın ve uygulama sürecinin sonuçlarına, söz konusu çalışmaya benzer nitelikte yapılmış daha önce ki çalışmalara yer verilmiştir. Daha önce ki çalışmalardan elde edilen sonuçlar ışığında çalışmamızın benzerlik ve farklılıkları üzerinde tartışılmıştır. Son olarak ise; elde edilen tartışma ve sonuç nihayetinde önerilerde bulunulmuştur.

Öğretmenlerin ders işlenişi sırasında sınıf ortamında çeşitli materyaller kullanmaları oldukça önemli bir yere sahiptir. Birçok yapılan çalışma bu durumun doğruluğunu kanıtlamakta ve materyallerin doğru bir biçimde kullanılırsa öğrenci başarısından, öğrencilerin dikkatini çekerek güdülemeye, dersin böylece aktif bir ortama ve daha verimli koşullara taşınmasına kadar çeşitli artıları olduğuna açıklık getirmiştir (Yıldırım, 2016). Günümüzde yöntem ve materyaller noktasında zenginlik söz konusu olsa da çalışmanın temelini oluşturan çizgi romanların tercih edilmesinin sebebi; çizgi romanların bir materyalde olması gereken yazı ve görsellik bağlamında ki unsurları ortak biçimde içinde barındırmasıdır. Aynı zamanda öğrencilerde temel okuma becerisini ve dürtüsünü sağlaması gibi amaçları da vardır. Başlangıçta çizgi romanlar sadece güldüren ve boş vakitleri değerlendirmek adına bir araç olarak görülseler de bu konuda yapılan çeşitli çalışmalar çizgi romanların eğitime yönelik işlevlerini ve farklı yönlerini ortaya koymuştur (İlhan, 2016).

Sosyal Bilgiler dersinde karakter ve değer öğretiminde katılımcılara aktarılmak istenilen değerler için çizgi romanlar bir materyal olarak kullanılmıştır. Bu uygulama sırasında nitel ve nicel verilerden karma yöntem ışığında yararlanılmıştır. Nicel veriler noktasında istatiksel paket programından (SPSS) yararlanılırken; katılımcılara araştırmacı ve danışmanı tarafından başarı testi ve tutum ölçeği hazırlanarak uygulanmıştır. Nitel verilerin toplandığı kısımda ise içerik analizi kullanılmıştır. Katılımcılara yöneltilen sorular ve açık uçlu görüşme formu ışığında elde edilen sonuçlar içerik analizi yöntemi ile tablolar içerisine aktarılmıştır. Toplamda sekiz sorudan oluşan bu form ile öğrencilerden sorulara kendi kişisel fikirlerini aktarmaları beklenmiştir. Bu noktada katılımcılara forma isim yazmamaları, rahat bir şekilde cevap vermeleri bilgisi

verilmiştir. Form içerisinde yer alan sorular çizgi roman, değer eğitimi ve Sosyal Bilgiler dersine yönelik olup; katılımcıların hazır bulunuşluk düzeyleri ve düşüncelerini analiz etmeyi amaçlamaktadır. Tüm bu elde edilen sonuçlar aşağıda açıklanıp, çalışmanın son bölümünü oluşturmaktadır.

Nicel verilerin kaynağını oluşturan başarı testi ve tutum ölçeği sonuçları incelendiğinde; ‘’Çizgi roman destekli değer eğitiminin etkililiğine yönelik başarı testi’’ isimi araştırmacı ve danışmanı tarafından hazırlanan başarı testinin ön testinden deney ve kontrol grupları arasında anlamlı bir fark ortaya çıkmamıştır. Aynı zamanda bu süreçte ön testin normal bir dağılım gösterdiği ve varyanslarının homojen olduğu sonuçları da elde edilmiştir. Başarı testinin ardından araştırmacı ve danışmanı tarafından geliştirilen ‘’Çizgi roman destekli değer eğitimi tutum ölçeği’’ sonuçları incelenmiştir. Deney ve kontrol gruplarının tutum ölçeği ön testinde, tıpkı başarı testinde olduğu gibi anlamlı bir fark elde edilmemiştir. Ön test sonuçlarının ardından son testlere gelinmiştir. Sekiz haftalık uygulama sürecinin ardından deney grubunun başarı testi sonuçları incelendiğinde anlamlı bir fark olduğu ortaya çıkmıştır. Deney grubunun lehine olan, değer eğitimi beceri düzeyinde anlamlı bir artış gözlenmiştir. Bunun yanı sıra süreç içinde deney ve kontrol gruplarının son test puanlarının normal bir dağılışta olduğu, kovaryans matrislerinin ve her iki grup arasında son test varyanslarının da eşit olduğu kanıtlanmıştır. Tüm bu bilgiler ışığında deney grubunun sonuçlarında anlamlı bir fark ortaya konulmuştur. Deney grubunun ön test ve son test verileri arasında anlamlı bir fark olması; sekiz haftalık uygulama sürecinin ardından söz konusu verilerin elde edilmesi deney grubu için son derece önemlidir. Denel işlem gücünün .961 çıkması, H0 hipotezinin ise %96 oranında reddedilmesi paylaşılan bu sonucu kanıtlar niteliktedir.

Çalışmanın önemli bir noktasını oluşturan değer eğitimine yönelik alt boyutlar; yardımseverlik, duyarlılık, dayanışma, aile birliğine önem ve sorumluluk şeklindedir. Çoklu regresyon analizi incelendiğinde söz konusu alt boyutlarda anlamlılık olduğu tespit edilmiştir. Betimsel bir biçimde ifade edildiğinde katılımcıların uygulama sürecinde Sosyal Bilgiler dersinde yer alan temel değerleri çizgi romanlar üzerinden öğrenmeleri ve temel değerler hakkında bilgi sahibi olmaları; çizgi romanların eğitimde kullanımında olumlu bir başarı yarattığını kanıtlar niteliktedir.

Çalışmanın nicel verilerinin ardından nitel veri kaynağını oluşturan açık uçlu form soruları; uygulama öncesinde ve uygulama sonrasında öğrencilere yöneltilerek elde edilmiştir. Söz konusu formda yer alan sekiz adet soru Sosyal Bilgiler dersi, çizgi roman materyali ve değer eğitimi temalı sorulardan oluşmaktadır. Katılımcıların uygulama

öncesinde verdikleri yanıtlar ve uygulama sonrasında verdikleri yanıtlar önemli bir yere sahiptir. Bu noktada nitel biçimde elde edilen tüm yanıtlar incelenip kıyaslandığında; deney grubu öğrencilerinin verdikleri cevaplarda gözle görülür bir farklılık meydana gelmiştir. Başlangıçta, *''Çizgi romanların bir materyal olarak Sosyal Bilgiler dersinde kullanımı nasıl olurdu?"* sorusuna deney grubunun büyük bir çoğunluğu *''Hayır, bence bu olmazdı. Sıkıcı olurdu."* şeklinde benzer yanıtlar verirken; uygulama sonrasında aynı soru yöneltildiğinde, bu durumun kesinlikle eğlenceli olacağını ve hatta farklı olduğunu belirtmişlerdir. Bu gibi cevaplarda meydana gelen değişimler katılımcıların tutumlarında olumlu bir geri dönüş olduğunu bizlere göstermektedir.

Elde edilen temel nitel verilerden biri de katılımcılarda görülen kavram yanılgısıdır. Örnek olarak; çizgi romanların çizgi film ve animasyonlar ile tamamen aynı şey olduğunu düşünmektedirler. Deney grubu; uygulama öncesinde değer eğitimine yönelik kavramsal bir yanılgıya da sahiptir. Formda yer alan, *''Sosyal Bilgiler dersi içerisinde bulunan hangi değerleri biliyorsun?"* sorusuna pek çok katılımcı *''coğrafya, tarih, vatandaşlık, kültürel değerler"* şeklinde cevaplar vermiştir. Bu durum katılımcıların; Sosyal Bilgiler dersinde ön planda olan öğrenme alanlarını bir değer sandıklarını göstermektedir. Uygulama sonrasında ise bu durumda anlamlı bir değişiklik gözlenmiştir. Öğrenciler uygulama sonrasında formlara bu şekilde bir cevap yazmamıştır. Altı haftalık materyal sürecinde çizgi romanlar ışığında değerleri öğrenirken en temelde aslında coğrafya, tarih vb. gibi kavramların bu süreçte hiç geçmediğini fark etmişlerdir. Bu noktada, Kurt (2019) ''Sosyal Bilgiler öğretiminde çizgi roman kullanımına ilişkin Sosyal Bilgiler öğretmen adaylarının görüşlerinin incelenmesi'' başlıklı yüksek lisans tezinde; Sosyal Bilgiler dersinde öğrencilere öğretilmek istenilen kavramlar sırasında çizgi romanlardan yararlanmanın kavram yanılgılarını tespit etmek için uygun olduğunu belirtmiştir. Naylor ve McMurdo (1990) tarafından çizgi romanların öncesine dayanan ve benzer bir materyal olan kavram karikatürleri ilk defa kullanılmıştır. Naylor ve McMurdo'nun kavram karikatürleri kullanmakta ki temel amaçları karmaşık olarak nitelendirilen kavramların aktarımında daha etkili bir öğretim gerçekleştirmek olmuştur. Çalış (2023) çizgi romanların Sosyal Bilgiler eğitimine nasıl katkıları olduğunu incelediği tez çalışmasında, Sosyal Bilgiler dersinin temel öğrenme alanlarından biri olan Birey ve Toplum öğrenme alanını seçmiştir. Pixton Web 2.0. aracı ile geliştirdiği çizgi romanı uygularken, topladığı verileri içerik analizi yoluyla incelemiştir. Veri toplama aracı olarak kullanılan iki form ışığında elde edilen sonuç; uygulama süreci ile birlikte öğrenciler çizgi roman materyali sayesinde kavram yanılgılarından kurtulmuşlardır. Toplumsal rollerin ne

olduğunu bilmeyen katılımcılar, çizgi roman destekli uygulama sürecinin ardından kavram karmaşasından kurtulurken, aynı zamanda söz konusu işlenen konuyu da etkili öğrenmişlerdir. Bu durum çizgi roman materyallerinin ders başarısına ve öğrenci tutumuna olumlu etkisinin yanı sıra çizgi romanların kavram karmaşasını gidermede etkili bir materyal olduğunu kanıtlar niteliktedir.

Katılımcılara uygulama öncesi ve sonrasında dağıtılan formda yer alan sorulardan biri görsellik oluşturmakta ve katılımcılardan çizgi roman deyince akıllarına gelen unsuru resmetmeleri ile ilgilidir. Bu nokta, katılımcıların uygulama süreci içinde çizgi romanlara yönelik kavram yanılgılarının ve bilgilerinin gelişimine yönelik sonuçlar vermektedir. Katılımcıların çizdiği resimler incelendiğinde başlangıçta çizgi romanların içeriğinden izler görülmemektedir. Örnek olarak; katılımcılardan bazıları çizgi filmlerde ve animasyonlarda gördükleri kahramanları çizmişlerdir. Diğer katılımcılar ise daha çok akıllarına gelen bir konuda normal biçimde resim çizerek soruyu değerlendirmişlerdir. Ancak uygulama süreci sonrasında; katılımcıların pek çoğunun çizdi resimlerde düşünce baloncuklarına ve çizgi roman kahramanlarına yer verdiği görülmüştür. Çizgi romanların önemli bir ögesini oluşturan düşünce baloncukları, kahramanlar arasında ki karşılıklı diyaloglar yanıtlar arasında gözlenmiştir. Katılımcılardan birçoğu normal bir şekilde akıllarına gelen bir konuda resim çizmeyi sürdürseler de çizdikleri resimleri düşünce baloncukları ve karşılıklı diyaloglar ile süslemişlerdir. Bu durum nitel verilerin analizi bağlamında; katılımcıların uygulama süreci ile çizgi romanlara yönelik bilgilerinin arttığını ve kavram yanılgılarının iyileştiğini gözler önüne sermiştir.

Çalışmanın önemli noktalarından birini de okulların konumu oluşturmaktadır. Deney grubunun taşra, kontrol grubunun ise merkez ilçede olduğu bu çalışmada eş değer olmayan kontrol gruplu desenden yararlanılarak bilinçli bir biçimde okulların farklı olmasına dikkat çekilmiştir. Sanayi devrimi döneminden itibaren çizgi romanların sınıfsal olduğu ve sosyal açıdan refah seviyesine daha yakın olan toplumlar tarafından daha çok okunması söz konusudur (Yağlı, 2021). Söz konusu çalışmada; taşra grubunda yer alan ve deney grubunu oluşturan katılımcıların çizgi romanlara yönelik bilgilerini test etmek amacı ile uygulama öncesinde form doldurmaları istenmiştir. Formun içerisinde yer alan sorular çizgi romanlar ve ders işlenişi ile ilgilidir. Bu noktada katılımcılar çizgi roman ile ilk kez o anda tanışmışlardır. Bazı öğrenciler meraklı bir şekilde, *''Çizgi roman ne demek öğretmenim?''* diye sormuşlardır. Bu durum, deney grubunun çizgi romanlara yönelik hazır bulunuşlukları hakkında fikir vermektedir. Aynı zamanda *''Çizgi roman deyince aklınıza ne geliyor?''* sorusuna, *''çizgi film''* cevabını veren katılımcılar düşünüldüğünde,

yine taşrada ki öğrencilerin kavramsal olarak yanılgıya sahip oldukları gözlenmiştir. Bunun yanı sıra; konum olarak merkezi ve popüler kabul edilen kontrol grubunda ise katılımcılar aynı sorulara farklı şekillerde cevap vermiştir. Kontrol grubunda çizgi romanlar ile bir materyal olarak ders anlatılmadığı ve mevcut ders işleniş şekline devam edildiği halde katılımcıların çizgi romanlara karşı yoğun bir ilgisi olduğu fark edilmiştir. *''Çizgi roman deyince aklınıza neler geliyor?''* sorusu üzerine, katılımcılardan bir erkek öğrenci çantasında bulunan birkaç çizgi roman yığınını çıkartarak okuduğu çizgi romanlar üzerinden bilgi vermiştir. Bazı kız katılımcılar çeşitli çizgi roman kahramanlarının isimlerini sayarak hayranlıklarını paylaşmıştır. Aynı zamanda birkaç katılımcı daha benzer şekillerde çizgi roman göstermeseler de evlerinde sıklıkla okudukları bir tür olduğunu belirtmişlerdir. Bu durum katılımcıların okuma alışkanlıklarının yanı sıra materyallere yönelik hazırbulunuşluğa sahip olmanın önemini göstermektedir. Bir konuda başarılı olmak önemlidir ancak hazırbulunuşluğa sahip olmak da son derece kıymetlidir. Deney grubu uygulama süreci içerisinde başarılı bir tutum göstermiş ve çizgi romanlara yönelik gelişimlerini anlamlı bir farka getirmiştir. Ancak kontrol grubunun bu süreci yaşamadan ilgilerinin olmaları onların sosyal bağlamda yaşamlarına entegre etmeleri ve okuma alışkanlıkları ile ilgilidir.

İlgili alan yazın incelendiğinde çizgi romanları bir materyal olarak kullanmanın öğrencilerin akademik başarılarına ve motivasyonlarına olumlu bir etki yarattıkları ortaya çıkmıştır. Sonuç olarak; olumlu etkilere ve sonuçlara ulaşılmıştır. Elde edilen sonuçlar sırasında nicel ve nitel verilerden karma bir şekilde faydalanılmıştır.

Ünal (2025) tarafından ele alınan çalışma güncellik ve yakınlık bağlamında çalışmamıza benzeyen bir çalışma özelliği göstermektedir. Katılımcılara yardımseverlik değerinin kazandırılması hedeflenen söz konusu çalışmada çizgi roman materyalinden yararlanılmıştır. Karma desenin kullanıldığı araştırmada altıncı sınıf düzeyinde iki deney bir kontrol grubu yer almaktadır. Deney grupları ile dijital çizgi roman ve eğitsel çizgi romanla ders işlenişi gerçekleştirilirken kontrol grubunda ise mevcut ders işleme süreci devam etmiştir. Çalışmanın sonucunda dijital çizgi roman hazırlamanın veya hazır çizgi roman kullanımının yardımseverlik değeri aktarımında öğrencilerde aynı etkiyi sağladığı tespit edilmiştir. Ancak kontrol grubuna yani mevcut ders işleniş şekline kıyasla yardımseverlik değeri kazandırmada daha etkin rol oynadığı sonucu ortaya çıkmıştır. Çizgi roman hazırlayan ve ders işlenişini gerçekleştiren grupların sürece yönelik daha çok olumlu tutum sergilediği ve becerilerinin geliştiği belirlenmiştir.

Keskin (2021) İlhan ile birlikte yayımlamış olduğu bir çalışmasında Sosyal Bilgiler dersinde değerlere değinmesi açısından önemli bir katkı sağlamaktadır. Söz konusu çalışmada değer öğretimine katkı sağlaması amacı ile çizgi romanlardan bir materyal olarak yararlanılırken aynı zamanda Pixton Web 2.0. aracı kullanılmıştır. Değer eğitiminin verildiği ‘’Gizemli Labirent’’ isimli çizgi roman sınıf ortamından başlayarak bir grup kahramanın gizemli bir yolculuğa çıkmasını anlatmaktadır. Çalışmanın bulguları ortaokul öğrencilerine değer eğitimi aktarımı sağlaması ve farkındalıklarını arttırması yönünden önemli bir yere sahiptir. Aynı zamanda bu durum çalışmamızın bulgularını destekler niteliktedir.

Ünal (2018), Sosyal Bilgiler dersinde çizgi roman kullanımının öğrencilerin başarı ve tutumlarına yönelik etkilerini tespit ettiği çalışmasında; katılımcılara uygulanan ön test ve son testler üzerinden veriler elde edilmiştir. Beşinci sınıf düzeyinde Sosyal Bilgiler dersi gören katılımcıların yer aldığı çalışmada; Sosyal Bilgiler dersi öğretim programında yer alan iki öğrenme alanı tercih edilmiştir. Haritayı Tanıyorum, İklim ve Yaşamım başlıklı konular öğrencilere ders ortamında sunulurken bu esnada deney grubu için çizgi romanlardan yararlanılmıştır. Kontrol grubunda ise mevcut ders işlenişi aynı şekilde devam etmiştir. Süreç sonunda çizgi romanların öğrencilerin tutum ve başarılarına olumlu katkı sağladığı ortaya çıkmıştır.

İlhan (2016), Sosyal Bilgiler dersinde çizgi romanları kullandığı doktora tezinde; çizgi romanların öğrenci başarısına etkisini, tutumlarını ve çizgi romanlara bakış açılarını gözlemlemiştir. Aynı zamanda çizgi romanın içeriğini de oluşturan tarihi konulara yönelik algılarını incelemiştir. Karma yöntemin kullanıldığı söz konusu çalışmada deneysel bir araştırma gerçekleştirilmiştir. Yedinci sınıfların merkezde olduğu çalışmada; yedinci sınıf Sosyal Bilgiler ders kitabının 2014-2015 eğitim öğretim yılında yer alan içeriklerinden biri olan Türk Tarihinde Yolculuk öğrenme alanından İstanbul’un Fethi konusu tercih edilmiştir. Yedinci sınıf düzeyinden belirlenen deney ve kontrol gruplarına çeşitli testler uygulanarak çalışmanın verileri elde edilmiştir. Bu testler; ön test, son test ve izleme testi şeklindedir. Nicel bağlamda öğrencilerin derse yönelik tutumları incelenirken aynı zamanda nitel olarak da görüşme, gözlem ve doküman analizi yöntemleri ile çalışma desteklenmiştir. Tüm bu sürecin sonunda elde edilen bulgulara göre; çizgi romanların öğrencilere ve ders işleniş sürecine katkı sağladığı tespit edilmiştir.

Örnek olarak gösterilen çalışmaların ortak noktası çizgi romanların ders ortamında bir materyal olarak kullanımının olumlu sonuçlar ortaya çıkartmasıdır (Ünal, 2025; Ünal, 2018; İlhan, 2016). Yalnızca Sosyal Bilgiler dersinde değil; matematik, fen

bilgisi, tarih, edebiyat ve hatta dil eğitiminde dahi çizgi romanların bir materyal olarak kullanımı öğrencilerin ilgisini çekmekte ve zengin görsellik sayesinde derse yönelik başarılarını arttırmaktadır (Tekin ve İlhan, 2021; Yüzbaşıoğlu, 2022; Şahan, 2023; Çam-Türkan, 2024).

Bu çalışmamın tartışma ve sonuç bölümü bağlamında son noktayı ise öneriler oluşturmaktadır. İlerleyen dönemlerde yapılması hedeflenen çalışmalara katkı sağlaması amacıyla paylaşılan öneriler aşağıda sıralanmıştır.

- Çizgi romanların içerisinde yazının yanı sıra bol görsellik barındırması öğrencilerin ilgisini çeken ve aynı zamanda öğrenime en çok katkısı olan unsur özelliğine sahiptir. Bu nedenle ders ortamında çizgi romanlara bir materyal olarak daha fazla şans tanınmalıdır. Yalnızca Sosyal Bilgiler alanında değil; diğer alanlarda da kullanılmalıdır.
- Çizgi romanların öğrencilere yönelik olumlu etkileri birçok çalışma ile kanıtlanmıştır. Bu nedenle yalnızca bir materyal olarak kullanılmakla kalmayıp aynı zamanda okul ders kitaplarında da yer verilmelidir. Ders kitapları içeriğinde çeşitli çizgi roman kutucuklarına ve hikayelerine yer verilmesi öğrenciler için oldukça ilgi çekici olacaktır. Bilgiler hali hazırda klasik bir biçimde aktarılmak yerine çeşitli çizgi romanlar aracılığı ile sunulursa bu durum aynı zamanda ders kitaplarına da farklı bir bakış kazandıracaktır.
- Millî Eğitim Bakanlığı tarafından ilk ve orta okullar için çizgi romanlar hazırlanırken öğrenme alanlarına, aktarılmak istenilen konulara ve öğrencilerin yaşlarına dikkat edilmelidir. Ders kitabı içerisinde yer alan konular için çizgi roman materyalleri hazırlanırken her konu için değerler de gizil veya doğrudan çizgi romanlarda yer almalıdır.
- Kimi zaman karakterler, kimi zaman genel hikâye üzerinden öğrenciler ders kitabı içerisinde bulunan çizgi romanlar ışığında mevcut konuyu öğrenirken aynı zamanda söz konusu içerikte yer alan değerleri de edinmelidir.
- Çizgi romanlar ders esnasında kullanılırken gerek derse yönelik özel olarak tasarlanan materyaller gerekse mevcut çizgi romanlar kullanılabilir; bu sırada düz bir okuma yapılmamalı görsel okuma tekniklerinden yararlanılmalıdır.
- Çizgi romanlar ders esnasında kullanılırken tüm sınıf ortamının etkin katılımı sağlanmalı; öğrencilerden çizgi romanların devamını getirmeleri, beyin fırtınası

yapmaları ve bazen de kendi çizgi roman karakterlerini ve hikayelerini oluşturmaları beklenmelidir.

- Çizgi roman gibi yeni materyallerin ders ortamında kullanımı noktasında öğretmenlere hizmet içi eğitimler verilmelidir. Yeterli düzeyde alışık olmadıkları ve yeni yeni popülerliğini gösteren bu tarz materyallere yönelik bilgi sahibi olmaları sağlanmalıdır.
- Öğretmenlerin bilgi sahibi olmaları noktasında çizgi romanların eğitimsel işlevleri ön plana çıkartılmalıdır.

KAYNAKÇA

Acat, B. (1996). Okuma güçlükleri ile okuduğunu anlama becerisi arasındaki ilişki düzeyi. (Yayın No: 52875). [Yüksek Lisans Tezi, Hacettepe Üniversitesi] YÖK Ulusal Tez Merkezi.

Ak, M. M., Erdoğan, M. F. ve İlhan, G. O. (2020). Görsel bir öğretim materyali olarak dijital çizgi roman tasarımı: Gezdim, Gördüm, Öğrettim. *Journal of History School*, 47, 2458-2484. https://dx.doi.org/10.29228/Joh.44172

Akdağ, S. (2023). Uzaktan eğitimle sosyal bilgiler dersinde eğitici çizgi roman kullanımının öğrencilerin bilişsel ve duyuşsal öğrenmelerine etkisi. (Yayın No: 788537). [Doktora Tezi, Atatürk Üniversitesi]. YÖK Ulusal Tez Merkezi.

Akkeyik, U. ve İnel, Y. (2020). Sosyal bilgiler öğretiminde kullanılan materyallerin öğrenci başarısına etkisi: Bir meta-analiz çalışması. *Gelecek Vizyonlar Dergisi,* 6(3), 63-82.

Aktan, O. ve Padem, S. (2013). İlköğretim 5. sınıf Sosyal Bilgiler ders kitabında kullanılan okuma metinlerinde yer alan değerler. *Asya Öğretim Dergisi*, 1(2), 44-55.

Alimcan, D. ve Şam, E. A. (2017). Sosyal Bilgiler dersi boyutunda değerler eğitiminin önemi ve medyanın değerler üzerindeki etkisi. *Milli Eğitim Dergisi*, 46(215), 239-259.

Alsaç, Ü. (1994). *Türkiye'de karikatür, çizgi roman ve çizgi film*. İletişim Yayınları.

Alpin, H. (2006). *Çizgi roman ansiklopedisi*. İnkılap Kitabevi.

Aslan, M., Gökçen, E. ve Kekil, Ö. (2024). Toplum bağlamında değerler eğitiminin önemi. *Korkut Ata Türkiyat Araştırmaları Dergisi*, 18, 220-234. 10.51531/korkutataturkiyat.239

Aşçı, A.U. (2020). Ortaokul Türkçe ders kitaplarında yer alan çizgi romanların değerler eğitimi açısından incelenmesi. *Journal of International Social Research*, 13(69), 868-889. https://dx.doi.org/10.17719/jisr.2020.4006

Ayers, W. & Tanner, R.A. (2014). *Öğretmek: çizgi romanla bir yolculuk*. (A. Tüfekci Çev). Pegem Akademi.

Aykanat, S. (2023). Bilim, teknoloji ve toplum ünitesinin aktarımında eğitici çizgi romanlara ait öğrenci görüşleri. (Yayın No: 806936). [Yüksek Lisans Tezi, Mustafa Kemal Üniversitesi]. YÖK Ulusal Tez Merkezi.

Balay, R. ve Kaya, A. (2014). Eğitim fakültesinde okuyan öğretmen adaylarının ahlaki değer yönelimleri. *Değerler Eğitimi Dergisi*, 12 (28), 7-45.

Barut, D. ve Akbaba, B. (2017). 6. sınıf Sosyal Bilgiler dersinde karikatür kullanımının yaratıcı düşünme becerilerine etkisi. *Anadolu Kültürel Araştırmalar Dergisi,* 1(1), 51-69.

Brocka, B. (1979). Comic books: In case you haven't noticed, they've changed. Media and Methods, 15(9), 30-32.

Büyüköztürk, Ş., Kılıç-Çakmak, E., Akgün, Ö.E., Karadeniz, Ş. ve Demirel, F. (2022). *Eğitimde bilimsel araştırma yöntemleri.* Pegem Akademi.

Cantek, L. (1996). *Türkiye'de çizgi roman*. İletişim Yayınları.

Çalış, G. (2023). Sosyal Bilgiler dersi birey ve toplum öğrenme alanına yönelik geliştirilen çizgi roman materyalinin öğrencilerin toplumsal rolleri ifade etme biçimleri üzerinde etkisi. (Yayın No: 816334). [Doktora Tezi, Yıldız Teknik Üniversitesi]. YÖK Ulusal Tez Merkezi.

Çalışkan, H. ve Biter, M. (2019). Sosyal Bilgiler derslerinde eğitsel oyunlarla değerler eğitimi: Bir Eylem Araştırması. *Journal of Interdisciplinary Education: Theory and Practice*. 1(1), 1-28.

Çam-Türkan, Ç. (2024). Çizgi roman türüyle tarihi değerleri tanıtmak: Bilim insanları çizgi roman serisi. *Uluslararası Sosyal ve Beşerî Bilimler Araştırma Dergisi,* 11(108), 1159-1168. https://zenodo.org/records/12603269

Çelik, K. ve İlhan, G.O. (2021). Çocuk haklarına yönelik eğitici çizgi roman: ‘’Sadece Biriyim’’. *Türkiye Eğitim Dergisi*. 6(1), 262-279.

Çelikkaya, T., Filoğlu, S. ve Öktem, N.S. (2013). Sosyal Bilgiler dersinde değerler eğitimi uygulamalarının öğretmenler tarafından uygulanma düzeyleri. *Sosyal Bilgiler Eğitimi Araştırmaları Dergisi*. 4(1), 121-147.

Çelikkaya, T. ve Kürümlüoğlu, M. (2018). Yenilenen Sosyal Bilgiler dersi öğretim programına yönelik öğretmen görüşleri. *Uluslararası Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*, 2018(11), 104-120.

Çiydem, E. ve Kaymakcı, S. (2021). Türkiye'de Sosyal Bilgiler dersinin yönelimi üzerine bir değerlendirme. *İnsan ve İnsan Dergisi*, 8(27), 179-207.

Demir, E., Saatçioğlu, Ö. ve İmrol, F. (2016). Uluslararası dergilerde yayımlanan eğitim araştırmalarının normallik varsayımları açısından incelenmesi. *Current research in education,* 2(3), 130-148.

Dönmez, L. (2023). Sosyal Bilgiler dersindeki harita okuryazarlığı etkinliklerinin öğrencilerin problem çözme becerisine etkisi. (Yayın No: 813692). [Doktora Tezi, Anadolu Üniversitesi] YÖK Ulusal Tez Merkezi.

Eisner, W. (1974). Comic books in the library. *School Library Journal*, 21(2), 75-79.

Erbaş, A. A. (2021). Sosyal Bilgiler öğretim programındaki değerlerin Sosyal Bilgiler ders kitaplarına yansımaları. *Ordu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Sosyal Bilimler Araştırmaları Dergisi*, 11(1), 23-40.

Garip, S. (2023). Sosyal bilimlerde nicel araştırma geleneği üzerine kuramsal bir inceleme. *International Journal of Social Science Research,* 12(1), 1-19.

Gözü, Ö., Özen, G. ve Tunalı, B.S. (2016). Nitel ve nicel araştırma yöntemlerinin bir arada kullanılması ‘’Karma Araştırma Yöntemi’’. *Anadolu Üniversitesi İletişim Bilimleri Fakültesi Uluslararası Hakemli Dergisi*, 2(24), 1-7.

Gürsoy, H. C. (2018). Kitap okuma alışkanlığının kazandırılmasında yardımcı bir araç olarak çizgi romanların kullanılması. (Yayın No: 524099). [Yüksek Lisans Tezi, Erciyes Üniversitesi] YÖK Ulusal Tez Merkezi.

Güven, R., Tekirdal, M.A., Başar, E.K., Kaşali, K. ve Özel, D. (2022). *Temel istatistik yöntemler: SPSS ve JAMOVI Paket Program Uygulamaları.* Akademisyen Kitapevi: Ankara.

Hanaylı, G., Öztürk, A. A., Baysan, S., ve Vural, R. (2020). Sosyal Bilgilerin doğası, anlamı ve nasıl öğretildiği üzerine bir durum çalışması: Öğretmen Görüşleri. *Batı Anadolu Eğitim Bilimleri Dergisi*, 11(1), 210-238.

Hutchinson, K. H. (1949). An experiment in the use of comics as instructional material. *The Journal of Educational Sociology,* 23(4), 236-245.

İbret, B. Ü., Karatekin, K. ve Avcı, E. (2015). Sosyal Bilgiler dersinde coğrafya öğretiminin değerler açısından önemi. *Milli Eğitim Dergisi*, 45(207), 5-23.

İlhan, G.O. (2016). Sosyal Bilgiler öğretiminde çizgi romanların kullanımı. (Yayın No: 447716). [Doktora tezi, Afyon Kocatepe Üniversitesi]. YÖK Ulusal Tez Merkezi.

Kaba, G., Şin, M. ve İlhan, G.O. (2020) Eğitimde dijital çizgi roman tasarımı: Etkin Vatandaş Bilge. *Jass Studies-The Journal of Academic Social Science Studies*, (83) 107-123. https://dx.doi.org/10.29228/JASSS.46636

Kağan, M. ve Yılmaz, N. (2019). *Karakter ve değer eğitimi.* Pegem Akademi.

Kan, Ç. (2010). Sosyal Bilgiler dersi ve değerler eğitimi. *Milli Eğitim Dergisi*. 40(187), 138-145.

Karabudak, N. (2015). Türkiye Cumhuriyeti Kültür Bakanlığı tarafından yayımlanan çocuk roman ve çizgi romanlarının tematik incelenmesi. (Yayın No: 407243). [Yüksek Lisans Tezi, Uludağ Üniversitesi]. YÖK Ulusal Tez Merkezi.

Kavak, O. ve İlhan, G. O. (2021). Sosyal Bilgiler dersi etkin vatandaşlık öğrenme alanına yönelik dijital çizgi roman tasarımı: Minik Vatandaşlar. *Öğretmen Eğitiminde Yenilikçi Araştırmalar Dergisi*, 2(3), 243-265. https://doi.org/10.29329/jirte.2021.408.5

Keskin, A. ve İlhan, G.O. (2021). Değerler eğitimine yönelik dijital çizgi roman tasarımı: ‘’Gizemli Labirent’’. *İnsan ve Sosyal Bilimler Dergisi*. 4(1), 250-264. https://doi.org/10.53048/johass.923826

Koçoğlu, E. ve Egüz, Ş. (2019). Türkiye’de Sosyal Bilgiler eğitimine ilişkin alan eğitimcilerinin sorunsal tespitleri. *MANAS Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 8(1), 26-37. https://doi.org/10.33206/mjss.482523

Konan, N. ve Yılmaz, S. (2019). Eğitim yönetimi ve denetimi alanında yapılan lisansüstü tezlerde nitel araştırma ve NVivo. *Curr Res Education*, 5(2), 70-87.

Kireççi, Ü. (2020), *Çizgi roman senaryosu*. Lalkitap Yayıncılık.

Köç, A., Demirkaya, H., ve Ünal, O. (2020). Sosyal Bilgiler eğitiminde değerler eğitimi açısından Mehmet Akif ve Safahat. *Uluslararası Sosyal ve Eğitim Bilimleri Dergisi*, 7(13), 98-118. https://doi.org/10.20860/ijoses.714917

Köksal, K., Yaylacı-Kılıç, Z., Yel, Ü., Erbaş, S. ve Kılcan, B. (2022) Sosyal Bilgiler ders kitaplarının kök değerler açısından incelenmesi. *Bayterek Uluslararası Akademik Araştırmalar Dergisi*, 5(2), 74-87.

Kurt, S. (2019). Sosyal Bilgiler öğretiminde çizgi roman kullanımına ilişkin Sosyal Bilgiler öğretmen adaylarının görüşlerinin incelenmesi. (Yayın No: 587254). [Yüksek lisans tezi, İstanbul Üniversitesi]. YÖK Ulusal Tez Merkezi.

Lazzarich, M. (2013). Comic strip humour and empathy as methodological instruments in teaching. *Croatian Journal of Education*, 15(1), 153-190.

Millî Eğitim Bakanlığı. (2024a). Türkiye Yüzyılı Maarif Modeli Öğretim Programları Ortak Metni. https://tymm.meb.gov.tr/

Millî Eğitim Bakanlığı. (2024b). Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı. https://tymm.meb.gov.tr/ogretim-programlari/sosyal-bilgiler-dersi

Naylor, S. ve McMurdo, A. (1990). Supporting science in schools. Timperley: Breakthrough Educational Publications.

Okudan, A. Y. (2010). Eğitim yöneticilerinin değerler eğitiminin önemi, etkileri ve uygulamalar hakkındaki görüşleri. (Yayın No: 279872). [Yüksek lisans tezi, İstanbul Marmara Üniversitesi]. YÖK Ulusal Tez Merkezi.

Olson, J.C. (2008). The comic strip as a medium for promoting science literacy (Master’s Thesis). California State University.

Onwuegbuzie, A.J. & Leech, N.L. (2004). Enhancing the interoretation of significant findings: the role of mixed methods research. *The Qualitative Report*, 9(4), 770-792.

Orçan, A. (2013). Çizgi-roman tekniği ile geliştirilen bilim-kurgu hikayelerinin öğrencilerin yaratıcı düşünme becerilerinin ve fiziğe ilişkin tutumlarının gelişimine etkisi (Yayın No: 354656). [Yüksek lisans tezi, Gazi Üniversitesi]. YÖK Ulusal Tez Merkezi.

O'Sullivan, S. (2004). Books to live by: Using children's literature for character education. *Reading Teacher*, 57(7), 640-645.

Palaz, T. (2010). İlköğretim 8. sınıf Türkiye Cumhuriyeti inkılap tarihi ve Atatürkçülük dersinde karikatür kullanımının öğrenci başarısına ve derse karşı tutumuna etkisi. (Yayın No: 279598). [Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi] YÖK Ulusal Tez Merkezi.

Sarılarhamamı, H. ve Demirkaya, H. (2021). Özel Gereksinimli Öğrencilerin Eğitiminde Sosyal Bilgiler Dersinin Yeri ve Önemi. *International Journal of Field Education*, 7(1), 131-143. https://doi.org/10.32570/ijofe.946326

Seçmez, N. ve İlhan, G. O. (2021). Türklerin 89 göçünün dijital çizgi romanı: Geriye Kalanlar. *Milli Eğitim Dergisi,* 50(1), 743-763. https://doi.org/10.37669/millîegitim.960494

Sones, W. (1944). The comics and instructional method. *Journal of Educational Sociology*, 232-240.

Şahan, Z. (2023). Fen bilimleri öğretiminde eğitici dijital çizgi roman materyali tasarımı ve materyalin kullanımının akademik başarıya etkisi. (Yayın No: 828817). [Yüksek Lisans Tezi, Hacı Bektaş Veli Üniversitesi]. YÖK Ulusal Tez Merkezi.

Şahin, T. ve Katılmış, A. (2016). Sosyal Bilgiler öğretmen adaylarının değerler eğitimi özyeterlilikleri. *Alan Eğitimi Araştırmaları Dergisi*, 2(1), 1-16.

Şeker, S. (2023). İlkokul Sosyal Bilgiler dersinde eğitici çizgi romanların kullanımı: Bir eylem araştırması. (Yayın No: 801084). [Yüksek lisans tezi, Marmara Üniversitesi]. YÖK Ulusal Tez Merkezi.

Şentürk, M. (2020). Sosyal Bilgiler dersinde eğitici çizgi roman ve eğitici çizgi film kullanımının öğrencilerin tutum, motivasyon ve akademik başarılarına etkileri. (Yayın No: 623840). [Yüksek lisans tezi, Atatürk Üniversitesi]. YÖK Ulusal Tez Merkezi.

Şentürk, M. (2023). Sosyal Bilgiler öğretmen adaylarının afet eğitimine yönelik eğitici çizgi roman deneyimleri. Uluslararası Sosyal ve Eğitim Bilimleri Dergisi, 5(1), 153-166. https://doi.org/10.46328/ijonses.511

Şimşek, S. ve Alkan, V. (2019). Karakter ve değer eğitimi dersinin kazanımları. *Eskişehir Osmangazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi,* 20, 1263-1278. https://doi.org/10.17494/ogusbd.555477

Tekin, E. ve İlhan, G. O. (2021). Çizgi romanların yabancı dil öğretiminde kullanımı üzerine bir inceleme. *Anasay(17),* 105-124. https://doi.org/10.33404/anasay.961190

Temizkan, Ö. (2024). 2018 ve 2024 maarif modeline göre hazırlanan Sosyal Bilgiler ders kitaplarında sosyolojik kavramların analizi. *Studies on Social Science Insights*, 4(3), 36-63.

Tezcan, M. (2019). *Eğitim sosyolojisi*. Anı Yayıncılık.

Tokcan, H. ve Alkan, G. (2013). Sosyal Bilgiler öğretiminde kavram karikatürlerinin öğrenci başarısına etkisi. *Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi (KEFAD),* 2(14), 1-19.

Topkaya, Y. (2014). Vatandaşlık ve demokrasi eğitimi dersinde eğitici çizgi roman kullanımının bilişsel ve duyuşsal öğrenmelere etkisi. (Yayın No: 366519). [Yüksek lisans tezi, Atatürk Üniversitesi]. YÖK Ulusal Tez Merkezi.

Topkaya, Y. ve Yılar, B. (2015). Analysis student views related to educative comics. *Route Educational and Social Science Journal,* 2(3), 106-117.

Topkaya, Y. (2016). Doğal çevreye duyarlılık değerinin aktarılmasında kavram karikatürleri ile eğitici çizgi romanların etkililiğinin karşılaştırılması. *Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi,* 13(34), 259-272.

Topkaya, Y. (2017). Demokratik algı üzerine eğitici çizgi romanların etkisi. *Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 21(2), 747-756.

Topkaya, Y., Kumru, S. ve Bozkurt, O. (2023). Birey ve toplum konularının aktarımında bir materyal olarak eğitici çizgi romanlar. *Uluslararası Türkçe Edebiyat Kültür Eğitim (TEKE) Dergisi*, 12(4), 1855-1871. https://doi.org/10.7884/teke.1327734

Tuncer, N. (1993), *Çizgi roman ve çocuk.* Çocuk Vakfı Yayınları.

Türk Dil Kurumu [TDK]. (t.y.). Değer. Güncel Türkçe Sözlük içinde. 3 Ocak, 2025, tarihinde https://sozluk.gov.tr/ adresinden erişilmiştir.

Türkal, B. ve Gülersoy, A.E. (2020). Oluşturma-geliştirme açısından Sosyal Bilgiler öğretiminde bir öğretim materyali olarak çizgi roman kullanımı. *Uluslararası Sosyal Bilimler Eğitimi Dergisi*, 6(2), 299-326. https://doi.org/10.47615/issej.839497

Ünal, O. (2018). Sosyal Bilgiler dersinde eğitici çizgi roman kullanımının öğrenci başarısı ve tutumuna etkisi. (Yayın No: 513238). [Yüksek Lisans Tezi, Akdeniz Üniversitesi]. YÖK Ulusal Tez Merkezi.

Ünal, O. ve Demirkaya, H. (2019). Eğitici çizgi romanın Sosyal Bilgiler dersinde kullanılmasına yönelik yarı deneysel bir çalışma. *International Journal of Geography and Geography Education*, (40), 92-108. https://doi.org/10.32003/iggei.569650

Ünal, O. (2025). Sosyal Bilgiler dersinde çizgi romanlarla değerler eğitimi: Yardımseverlik Değeri Üzerine Karma Bir Araştırma. (Yayın No: 936623). [Doktora Tezi, Akdeniz Üniversitesi]. YÖK Ulusal Tez Merkezi.

Yağlı, A. (2021). *Modern bir anlatı sanatı olarak çizgi roman.* Kriter Yayınevi: İstanbul.

Yıldırım, E. (2016). Sınıf öğretmeni adaylarının eğitici çizgi roman hakkındaki görüşlerinin incelenmesi. *Sosyal Bilimler Dergisi*, 6(11), 52-70.

Yıldırım, S. G., Becerikli, S. ve Demirel, M. (2017). Farklı bakış açılarına göre Sosyal Bilgiler dersinde değerler eğitimi. *İlköğretim Online*. 16(4), 1575-1588. https://doi.org/10.17051/ilkonline.2017.342975

Yıldırım, Y. ve Çalışkan, A. (2024). Evaluation of the Türkiye century education model in terms of 21st century human profile (Türkiye yüzyılı maarif modeli'nin 21. yüzyıl insan profili açısından değerlendirilmesi) *Electronic Journal of Education Sciences*. 13(26), 205-221.

Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2008). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri.* Seçkin Yayıncılık.

Yol, G. ve Oğuz-Canol, E. (2023). Karakter eğitimi/Karakter ve değer öğretiminde öğretim yöntemleri. Lisansüstü Öğretmen Çalışmaları Kongresi.

Yüzbaşıoğlu, M. K. (2022). ''Kuvvetin Ölçülmesi ve Sürtünme'' Ünitesine yönelik bağlam temelli tasarlanan çizgi romanların öğrencilerin temellendirilmiş zihinsel model gelişimine etkisi. (Yayın No: 725832). [Doktora Tezi, Kastamonu Üniversitesi]. YÖK Ulusal Tez Merkezi.

EKLER

EK 1. ARAŞTIRMA UYGULAMA İZNİ BELGESİ

T.C.
MİLLÎ EĞİTİM BAKANLIĞI
ARAŞTIRMA UYGULAMA İZNİ BELGESİ

Başvuru No: MEB.TT.2024.008402

T.C. Kimlik No:

Adı Soyadı: Gamze Akkaya

Araştırmanın Adı: SOSYAL BİLGİLER DERSİNDE KARAKTER VE DEĞER EĞİTİMİNİN ÇİZGİ ROMANLA ÖĞRETİMİ

Araştırmanın Niteliği: Yüksek Lisans Tezi

Araştırmanın Örneklem / Çalışma Grubu: Öğrenci

Veri Toplama Aracının Başlığı: Sosyal Bilgiler dersi için öntest ve sontest uygulaması

Araştırma Uygulama İzninin Kabul Tarihi: 07.12.2024

Araştırma Uygulama İzninin Bitiş Tarihi: 07.12.2025

Yukarıda kimliği yazılı araştırmacı "Araştırma Uygulama İzinleri Genelgesine (2024/41)" göre belirtilen kapsamda araştırmasını yapmayı taahhüt etmiştir. Araştırmacının bilgi ve belgelerinin uygunluğu kontrol edilmiş olup aşağıda ifade edilen bilgiler kapsamında araştırma uygulama izni Millî Eğitim Bakanlığı ilgili birimleri tarafından onaylanmıştır.

Uygulama Yapılacak İller	Uygulama Yapılacak Birimler	Uygulama Yapılacak MEB Teşkilatları	Uygulama Yapılacak MEB Teşkilatının Kurum Kodu
ESKİŞEHİR	Ortaokul		703838
ESKİŞEHİR	Ortaokul		976549

Not: *Okul/kurum yöneticileri tarafından "Araştırma Uygulama İzni" belgesinin ve veri toplama araçlarının (araçlardaki maddelerinin) modülde yer alan belge ve araçlarla aynı olduğu kontrol edilmelidir. Belgeler aynı olmadığı durumda araştırma uygulama izni verilmeyecektir.*

Doğrulama Kodu: 672f0b7e684dcb852d0a19164c2b05e8572d29c228f654ee6bb738b63a8638d2
Doğrulama Adresi: arastirmaizinleri.meb.gov.tr/belge-dogrula
Serhat Mah. 1290. Sokak No.8/B 06374 Yenimahalle/Ankara TÜRKİYE
Telefon No: (0312) 413 43 00, Belgegeçer No: (0312) 413 45 12
e-posta: ttkb_arastirmaizinleri@meb.gov.tr, internet adresi: ttkb.meb.gov.tr

Sayfa 1/1

EK 3. ÇİZGİ ROMAN MATERYALLERİ

Çizgi Roman Materyal Örnekleri: Uygulama sürecinde dördüncü haftaya ait Yaşayan Demokrasimiz öğrenme alanı ‘’Etkin Kahramanlar’’ çizgi romanı kesitleri.

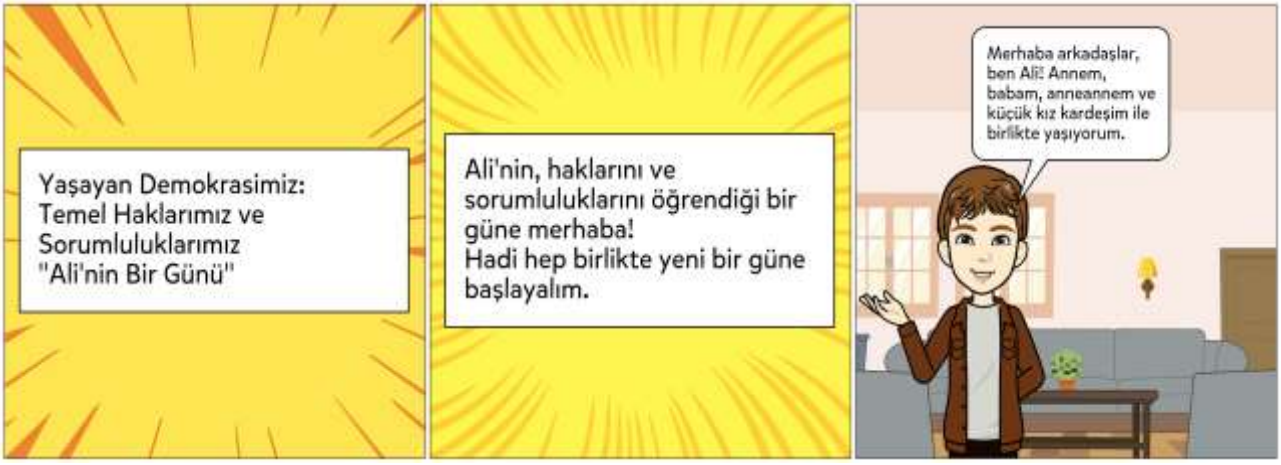

Aylin: Sınıf başkanlığı seçiminde oyumu adil bir şekilde kullanırım.
Fatma: Alışveriş yaparken aldığım ürünlerin ithal alıp olmamasına pek dikkat etmem. Bu çok da önemli bir şey değildir.
Ahmet: Eğer herhangi bir alışverişim esnasında hatalı bir ürün olduğunu fark edersem, bunu görmezden gelmek yerine kesinlikle iade ederim. Alışverişlerimden sonra mutlaka fiş alırım.
Damla: Arkadaşlarım ile işbirliği içinde çalışırım. Üzerime düşen sorumluluklardan kaçınmam.
Osman: Çevremdeki tarihi eserlerin ve doğal varlıkların korunmasına destek olmam. Bu benim sorumluluklarımdan biri sayılmaz.
Buse: Sivil toplum kuruluşlarına üye olurum.

Mehmet: Ailemde kararlar alınırken düşüncelerimi paylaşmaktan çekinirim.
Hepinize verdiğiniz cevaplar ve düşünceleriniz için teşekkür ederim sevgili çocuklar.
Çocuklar, öğretmenin sesini duyduklarında hayal kurmayı bırakırlar ve gerçek düşüncelerine dönerler.
Aylin, Ahmet, Damla ve Buse sizler gerçek birer etkin kahramansınız! Eğer sizin gibi düşünen arkadaşlarımız varsa, onların hepsi birer etkin vatandaştır.
Çocuklar doğru cevap verdikleri için ve topluma yararlı etkin bir vatandaşın özelliklerini bildikleri için mutluluk duymaktadır.
Fatma, Osman ve Mehmet sizler ise etkin bir kahraman olabilmek için biraz daha düşünmelisiniz sevgili çocuklar.

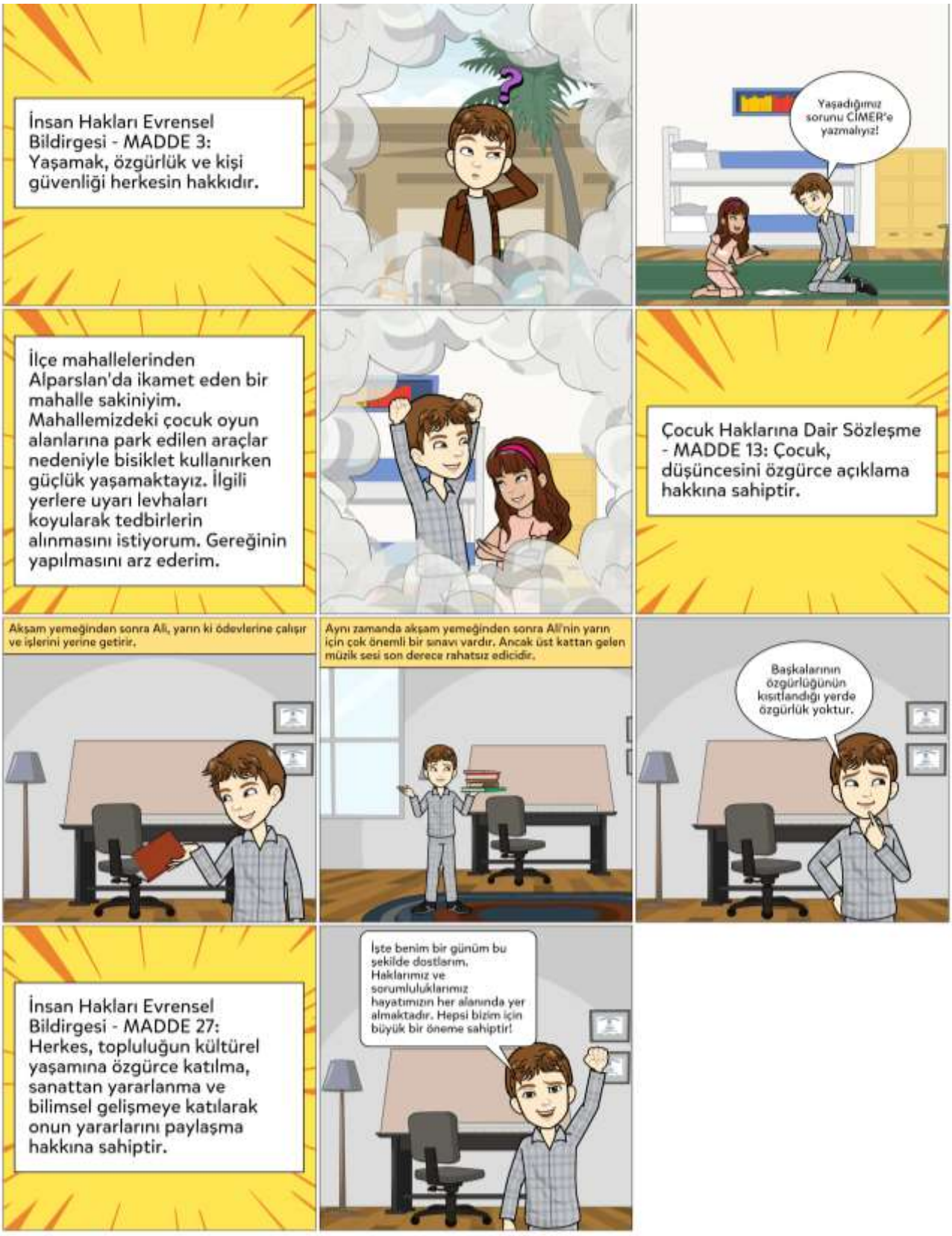

Çizgi Roman Materyal Örnekleri: Uygulama sürecinde beşinci haftaya ait Yaşayan Demokrasimiz öğrenme alanına ait ‘’Haklarımız ve Sorumluluklarımız’’ çizgi romanı kesiti.

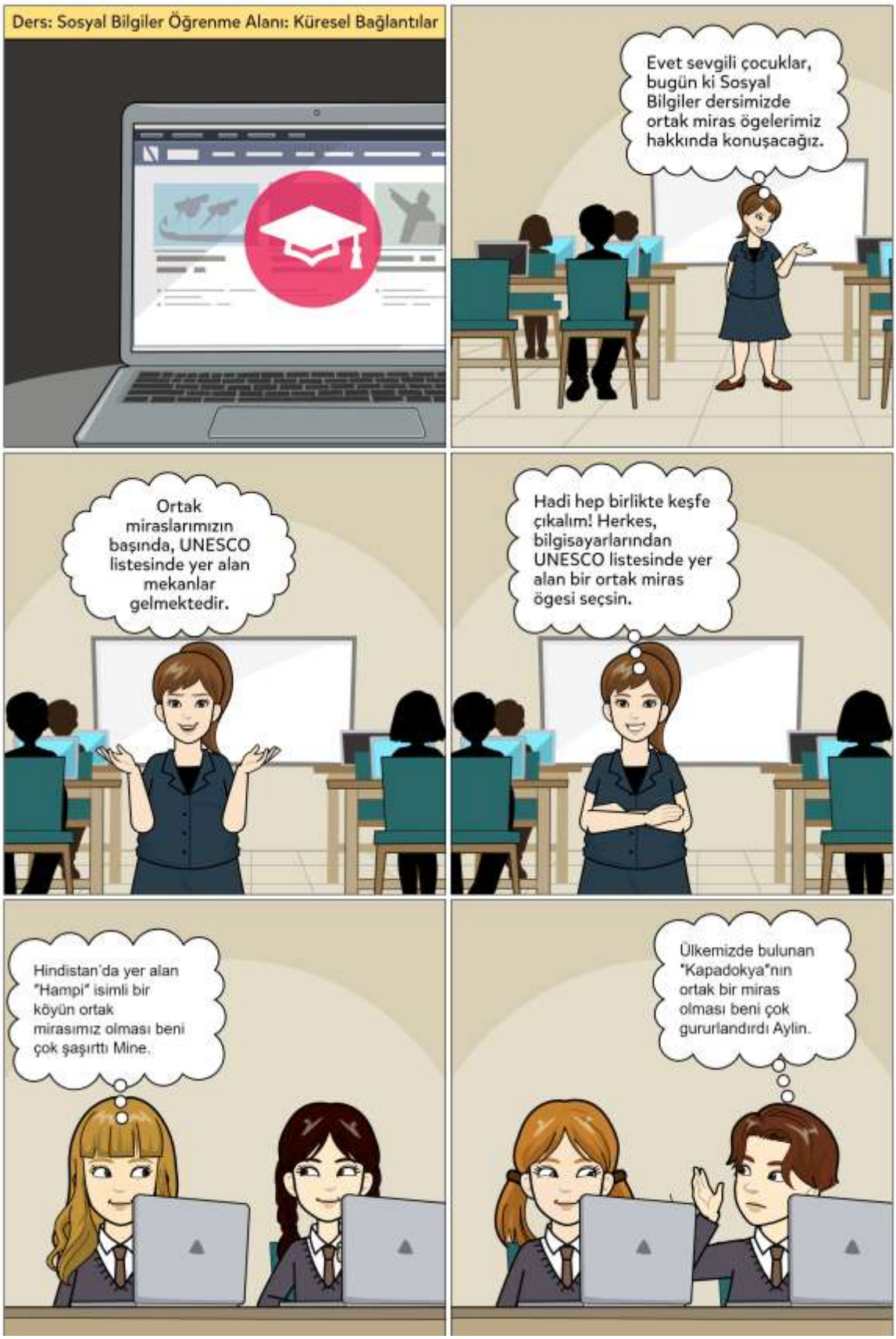

Çocuk Haklarına Dair Sözleşme - MADDE 26: Herkes, eğitim hakkına sahiptir. Eğitim, en azından ilk ve temel öğrenim aşamalarında parasızdır.
Okul servisine binerek okuluma ulaştım. Hadi benimle birlikte bir günümü birlikte geçirelim!
Ali'nin okulda ki sorumluluklarını ve haklarını tahmin edebilir miyiz?
Sevgili arkadaşlar haklarımızı bazen kullanabiliriz ama her zaman her durumda haklarımızı kullanamayız. Size bu konuda vermiş olduğum araştırma ödevinizi yaptınız mı?
Yapmamız gereken ödevleri yaptık öğretmenim.
T.C. Anayasası - MADDE 42: Kimse, eğitim ve öğrenim hakkından yoksun bırakılamaz.
Pandemi sürecinde seyahat hakkı, ulaşım hakkı ve sosyal yaşam hakkı gibi haklarımızı kullanma hakkımız mümkün değildi.
Çocuk Haklarına Dair Sözleşme - MADDE 13: Çocuk, düşüncesini özgürce açıklama hakkına sahiptir.
Evet arkadaşlar. Aynı şekilde, pandemi döneminde haklarımız gibi sorumluluklarımız da kısıtlandı.

Haklarımız ve sorumluluklarımız oldukça önemli bir yere sahiptir. Ödevinizi yapma sorumluluğu gösterdiğiniz için teşekkür ederim.
Hayır Aslı! Bu çok adaletsiz bir hareket. Böyle bir hakkımız yok.
Hadi kantin sırasında en öne geçelim dostum!
Resim dersinde ise Ali'nin arkadaşları, resim atölyesini temizlemeden uzaklaştıklarında, Ali bunun doğru olmadığını fark etti.
T.C. Anayasası - MADDE 27: Herkes bilim ve sanatı serbestçe öğrenme ve öğretme, açıklama, yayma ve bu alanlarda her türlü araştırma hakkına sahiptir.
Ali ve arkadaşları dersten sonra yemek yemek üzere yemekhaneye gittiler. Öğle arası diğer öğrencilerin yemek yiyebilmesine imkan tanımak için daha uzun bir süreydi.
Okuldan sonra Ali, aile üyelerine yardım etti.
Gel anneanne buraya otur, sana yardımcı olayım.
Ali ailesi ile birlikte aile büyüklerini davet ettikleri mutlu bir akşam yemeği yemişlerdir.
T.C. Anayasası - MADDE 17: Herkes, yaşama, maddi ve manevi varlığını koruma ve geliştirme hakkına sahiptir.
Akşam yemeğinden sonra Ali, kardeşi ile birlikte oyun oynadı ve kardeşine zaman ayırdı.
Park kaldırımında bu kadar araba olması pek hoş değil.

İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi - MADDE 3: Yaşamak, özgürlük ve kişi güvenliği herkesin hakkıdır.
Yaşadığınız sorunu CİMER'e yazmalıyız!
İlçe mahallelerinden Alparslan'da ikamet eden bir mahalle sakiniyim. Mahallemizdeki çocuk oyun alanlarına park edilen araçlar nedeniyle bisiklet kullanırken güçlük yaşamaktayız. İlgili yerlere uyarı levhaları koyularak tedbirlerin alınmasını istiyorum. Gereğinin yapılmasını arz ederim.
Çocuk Haklarına Dair Sözleşme - MADDE 13: Çocuk, düşüncesini özgürce açıklama hakkına sahiptir.
Akşam yemeğinden sonra Ali, yarın ki ödevlerine çalışır ve işlerini yerine getirir.
Aynı zamanda akşam yemeğinden sonra Ali'nin yarın için çok önemli bir sınavı vardır. Ancak üst kattan gelen müzik sesi son derece rahatsız edicidir.
Başkalarının özgürlüğünün kısıtlandığı yerde özgürlük yoktur.
İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi - MADDE 27: Herkes, topluluğun kültürel yaşamına özgürce katılma, sanattan yararlanma ve bilimsel gelişmeye katılarak onun yararlarını paylaşma hakkına sahiptir.
İşte benim bir günüm bu şekilde dostlarım. Haklarımız ve sorumluluklarımız hayatımızın her alanında yer almaktadır. Hepsi bizim için büyük bir öneme sahiptir!

Çizgi Roman Materyal Örnekleri: Uygulama sürecinde üç haftaya ait ‘’Ortak Kültürel Mirasımız’’ çizgi roman kesiti.

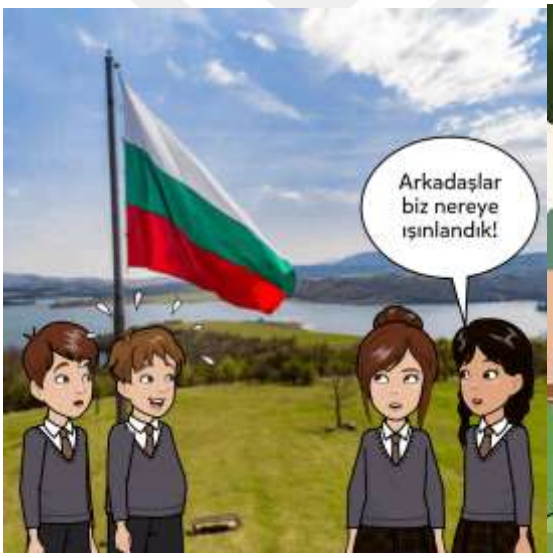

Eski tarihe baktığımızda mimaride gelişmiş olan Babiller, "Asma Bahçeleri" yapmıştır.
Ülkemizde bulunan ve oldukça eski bir tarihe dayanan "Çatalhöyük" de UNESCO listesinde yer alıyor.
Japonya'da bulunan "Hiroşima Barış Anıtı" dünya barışı açısından ortak bir semboldür.
Ülkemiz, somut ve soyut ögeleri ile her açıdan büyük bir kültüre sahip. "Safran Bolu Evleri" de UNESCO listesinde yer alıyor.
Şehirlerimiz kültürel açıdan o kadar zengin ki listede Çorum ilimizde olan "Hattuşa" arkeolojik alanını da gördüm.
Öğrenciler hayal dünyalarında bir keşfe çıkmaya hazırlanırlar!
Öğrenciler en çok merak ettikleri ve UNESCO listesinde yer alan mekana doğru bir yolculuğa çıkarlar.
Sınıflarına tekrar dönebilmeleri için, bulundukları mekanın hangi ortak miras ögesi olduğunu iyi tanımaları gerekmektedir.

Öğrenciler ortak miras ögelerini ziyaret ederken bulundukları yerleri gezer ve yorumlarlarsa, görevlerini tamamlayıp kendi sınıflarına tekrar dönebilirler.

Çizgi Roman Materyal Örnekleri: Uygulama sürecinde ikinci haftaya ait Evimiz Dünya öğrenme alanı ‘’Ülkemize Komşu Devletler’’ çizgi roman kesitleri.

Bulgar

Bu bayrak Türk bayrağını anımsatıyor.
Olamaz! Burası da neresi?

Bayrağımızdaki mavi renk Türklüğümüzü, yeşil renk İslamı, kırmızı renk ise uygar bir millet olmayı temsil etmektedir.

Yunanistan Türkiye'nin komşularından biridir ve oldukça eski bir medeniyettir.

Çocuklar bir kere daha "Türkiye'nin Komşuları" Haritasında hareket etmeye başlarlar.

Bulgaristan, Yunanistan, Gürcistan, Azerbaycan, Ermenistan, Suriye, Irak ve İran bizim komşularımızdır.

EK 4. BAŞARI TESTİ BELİRTKE TABLOSU

Öğrenme Alanı	Hatırlama	Anlama	Uygulama	Analiz	Değerlendirme	Yaratma	Toplam
Evimiz Dünya: Afetler ve Etkileri	1	1					2
Evimiz Dünya: Ülkemize Komşu Devletler		1		2			3
Ortak Mirasımız		2					2
Yaşayan Demokrasimiz: Etkin Vatandaşın Özellikleri	1	2		1			4
Yaşayan Demokrasimiz: Haklarımız ve Sorumluluklarımız		1		3	1		5
Hayatımızdaki Ekonomi: Kaynaklarımızın Verimli Kullanımı		1		2	1		4
TOPLAM	2	8		8	2		20

1. Evimiz Dünya Öğrenme Alanının Öğrenme Çıktıları, Süreç Bileşenleri ve

SB.5.2.1. Yaşadığı ilin göreceli konum özelliklerini belirleyebilme.

a) Yaşadığı ilin göreceli konum özelliklerini belirler.

b) Yaşadığı ilin göreceli konum özelliklerini görselleştirir.

c) Yaşadığı ilin göreceli konum özelliklerini özetler.

SB.5.2.2. Yaşadığı ilde doğal ve beşerî çevredeki değişimi neden ve sonuçlarıyla yorumlayabilme.

a) Yaşadığı ilde doğal ve beşerî çevrenin değişimine neden olan unsurları inceler.

b) Yaşadığı ilde doğal ve beşerî çevrenin değişiminden etkilenen unsurları inceler.

c) Yaşadığı ilde doğal ve beşerî çevrede meydana gelen değişimin etkilerini sorgular.

ç) Yaşadığı ilde doğal ve beşerî çevrede meydana gelen değişimin neden ve sonuçlarını elde ettiği bilgilere dayanarak ifade eder.

SB.5.2.3. Yaşadığı ilde meydana gelebilecek afetlerin etkilerini azaltmaya yönelik farkındalık etkinlikleri düzenleyebilme.

a) Yaşadığı ilde meydana gelebilecek afetlerin etkilerini azaltmaya yönelik farkındalık etkinlik planı yapar.

b) Yaşadığı ilde meydana gelebilecek afetlerin etkilerini azaltmaya yönelik hazırladığı farkındalık etkinliğini uygular.

c) Yaşadığı ilde meydana gelebilecek afetlerin etkilerini azaltmaya yönelik hazırladığı farkındalık etkinliğini değerlendirir.

SB.5.2.4. Ülkemize komşu devletler hakkında bilgi toplayabilme.

a) Ülkemize komşu devletlerle ilgili bilgilere ulaşmak amacıyla kullanacağı kaynakları belirler.

b) Ülkemize komşu devletlerle ilgili bilgileri belirlediği kaynaklardan bulur.

c) Ülkemize komşu devletlerle ilgili belirlediği kaynaklardan edindiği bilgileri doğrular.

ç) Ülkemize komşu devletlerle ilgili belirlediği kaynaklardan edindiği bilgileri kaydeder.

2. Ortak Mirasımız Öğrenme Alanının Kazanım, Özel Amaçları ile İçeriği

SB.5.3.1. Yaşadığı ildeki ortak miras ögelerine ilişkin oluşturduğu ürünü paylaşabilme.

a) Yaşadığı ildeki somut ve somut olmayan kültürel miras ögelerinden hareketle ortak mirasın önemi hakkında çıkarım yapar.

b) Yapılan çıkarımlardan hareketle ortak mirasın önemini açıklayan bir ürün oluşturur.

c) Ortak mirasın önemi hakkında çıkarımlarına dayalı olarak oluşturduğu ürünü paylaşır.

SB.5.3.2. Anadolu'da ilk yerleşimleri kuran toplumların sosyal hayatlarına yönelik bakış açısı geliştirebilme.

a) Anadolu'da kurulmuş ilk yerleşmelerdeki toplumların sosyal hayatlarına ilişkin kaynakları inceler.

b) Anadolu'da kurulmuş ilk yerleşimlerin özelliklerine ilişkin kaynaklardan edindiği bilgileri ifade eder.

c) Anadolu'da kurulmuş ilk yerleşmelerdeki toplumların sosyal hayat unsurlarını günümüzdeki sosyal hayat unsurları ile karşılaştırır.

ç) Anadolu'da kurulmuş ilk yerleşmelerdeki toplumların sosyal hayatlarını dönemin koşullarını göz önünde bulundurarak açıklar.

d) Anadolu'da kurulan ilk yerleşmelerdeki toplumların sosyal hayatlarına yönelik çıkarımda bulunur.

e) Çıkarımlarına dayanarak Anadolu'da kurulmuş ilk yerleşmelerde yaşayan toplumların sosyal hayatları ile ilgili bakış açısını kendi ifadeleriyle yansıtır.

SB.5.3.3. Mezopotamya ve Anadolu medeniyetlerinin ortak mirasa katkılarını karşılaştırabilme.

a) Mezopotamya ve Anadolu medeniyetlerinin ortak mirasa katkılarını belirler.

b) Mezopotamya ve Anadolu medeniyetlerinin ortak mirasa katkılarının benzerliklerini listeler.

c) Mezopotamya ve Anadolu medeniyetlerinin ortak mirasa katkılarının farklılıklarını listeler.

3. Yaşayan Demokrasimiz Öğrenme Alanının Kazanım, Özel Amaçları ile İçeriği

SB.5.4.1. Demokrasi ve cumhuriyet kavramları arasındaki ilişkiyi çözümleyebilme.

a) Demokrasi ve cumhuriyet kavramlarının niteliklerini belirler.

b) Demokrasi ve cumhuriyet kavramları arasındaki ilişkiyi belirler.

SB.5.4.2. Toplum düzenine etkisi bakımından etkin vatandaş olmanın önemine yönelik çıkarımda bulunabilme.

a) Etkin vatandaş olmanın önemine ilişkin varsayımda bulunur.

b) Etkin vatandaşın sahip olması gereken özellikleri listeler.

c) Etkin olan ve olmayan vatandaş özelliklerini karşılaştırır.

ç) Etkin vatandaş davranışlarının toplum düzenine etkisine yönelik tahminlerde bulunur.

d) Etkin vatandaş olmanın önemini toplum düzeni açısından değerlendirir.

SB.5.4.3. Temel insan hak ve sorumluluklarının önemini sorgulayabilme.

a) Temel insan hak ve sorumluluklarının önemine yönelik merak ettiği konuları tanımlar.

b) Toplumsal hayatta insan hak ve sorumluluklarının önemine yönelik 5N1K tekniği kullanılarak sorular sorar.

c) Temel insan hak ve sorumluluklarının önemine ilişkin bilgi toplar.

ç) Temel insan hak ve sorumluluklarının önemine ilişkin topladığı bilgilerin doğruluğunu değerlendirir.

SB.5.4.4. Bir ihtiyaç hâlinde veya sorun karşısında başvuru yapılabilecek kurumlar hakkında bilgi toplayabilme.

a) Bir ihtiyaç hâlinde veya sorun karşısında başvuru yapılabilecek kurumlar hakkında bilgi toplayabileceği kaynakları belirler.

b) Belirlediği kaynaklardan ihtiyaç hâlinde veya sorun karşısında başvuru yapılabilecek kurumlar hakkındaki bilgileri bulur.

c) Belirlediği kaynaklardan ihtiyaç hâlinde veya sorun karşısında başvuru yapılabilecek kurumlar hakkında ulaştığı bilgileri doğrular.

ç) Belirlediği kaynaklardan ihtiyaç hâlinde veya sorun karşısında başvuru yapılabilecek kurumlar hakkında ulaştığı bilgileri kaydeder.

4. Hayatımızdaki Ekonomi Öğrenme Alanının Kazanım, Özel Amaçları ile İçeriği

SB.5.5.1. Kaynakları verimli kullanmanın doğa ve insanlar üzerindeki etkisini yorumlayabilme.

a) Kaynakları verimli kullanmanın doğa ve insanlar üzerindeki etkisini farklı kaynaklar üzerinden inceler.

b) Kaynakları verimli kullanmanın doğa ve insanlar üzerindeki etkisini yazılı, görsel veya dijital ürünlere dönüştürür.

c) Kaynakları verimli kullanmanın doğa ve insanlar üzerindeki etkisini ifade eder.

SB.5.5.2. İhtiyaç ve isteklerini karşılamak için gerekli bütçeyi planlayabilme.

a) İhtiyaç ve isteklerini karşılamaya yönelik bütçe için gerekli olan kaynakları belirler.

b) İhtiyaç ve isteklerini karşılamaya yönelik bütçe için gerekli olan kaynakları temin etme ve etkin kullanmaya ilişkin bir taslak oluşturur.

SB.5.5.3. Yaşadığı ildeki ekonomik faaliyetleri özetleyebilme.

a) Yaşadığı ildeki ekonomik faaliyetleri çözümler.

b) Yaşadığı ildeki ekonomik faaliyetleri alanlarına göre sınıflandırır.

c) Yaşadığı ildeki ekonomik faaliyetleri yorumlar.

EK 5. BAŞARI TESTİNDE YER ALAN MADDELERİN ÖĞRENME ALANLARINA VE DEĞERLERE İLİŞKİN BELİRTKE TABLOSU

ÖĞRENMA ALANI	KAZANIMLAR	SORULAR	HEDEF DEĞERLER
Evimiz Dünya: Afetler ve Etkileri	**SB.5.2.3.** Yaşadığı ilde meydana gelebilecek afetlerin etkilerini azaltmaya yönelik farkındalık etkinlikleri düzenleyebilme.	1, 2	1. Dayanışma 2. Yardımseverlik
Evimiz Dünya: Ülkemize Komşu Devletler	**SB.5.2.4.** Ülkemize komşu devletler hakkında bilgi toplayabilme.	6, 16, 17	6. 16. Yardımseverlik 17. Dayanışma
Ortak Kültürel Mirasımız	**SB.5.3.1.** Yaşadığı ildeki ortak miras ögelerine ilişkin oluşturduğu ürünü paylaşabilme.	7, 12	7. Vatanseverlik 12. Aile birliğine önem verme
Yaşayan Demokrasimiz: Etkin Vatandaşın Özellikleri	**SB.5.4.2.** Toplum düzenine etkisi bakımından etkin vatandaş olmanın önemine yönelik çıkarımda bulunabilme.	3, 14, 19	3. Adalet 14. Bağımsızlık 19. Duyarlılık
Yaşayan Demokrasimiz: Haklarımız ve Sorumluluklarımız	**SB.5.4.3.** Temel insan hak ve sorumluluklarının önemini sorgulayabilme.	8, 9, 10, 11, 13, 20	8. Aile birliğine önem verme 9. Yardımseverlik 10. Çalışkanlık 11. 20. Sorumluluk 13. Duyarlılık
Hayatımızdaki Ekonomi: Kaynaklarımızın Verimli Kullanımı	**SB.5.5.1.** Kaynakları verimli kullanmanın doğa ve insanlar üzerindeki etkisini yorumlayabilme.	4, 5, 15, 18	4. 15. Duyarlılık 5. 18. Tasarruf

EK 6. AÇIK UÇLU FORM

Sevgili öğrenciler, bu test açık uçlu olmak üzere toplam sekiz adet sorudan oluşmaktadır. Soruları dikkatli bir şekilde okuyarak cevapları alt boşluğa yazınız. Testin doldurulması için gereken süre 40 dakikadır. Başarılar dilerim.

Cinsiyet: K( ) E( )

1) Sosyal Bilgiler dersi hakkında ki duygu ve düşünceleriniz nelerdir?
2) Sosyal Bilgiler dersi içeriğinde ki en çok ilginizi çeken konu hangisidir?
3) Sosyal Bilgiler dersi içeriğinde ki konulardan en çok zorluk çektiğiniz hangisidir?
4) Sosyal Bilgiler dersinde yer alan değerlerden hangilerini biliyorsunuz?
5) Sosyal Bilgiler dersinde yer alan değerlerden en sık duyduklarınız hangisi?
6) Çizgi roman deyince ilk aklına gelen şey nedir?
7) Sizce Sosyal Bilgiler dersi çizgi romanlar ile anlatılabilir mi?
8) Hayal ettiğiniz bir konuyu çizgi roman görseli şeklinde çizer misiniz?

EK 7. ÇİZGİ ROMAN DESTEKLİ DEĞER EĞİTİMİNİN ETKİLİLİĞİNE YÖNELİK BAŞARI TESTİ

SOSYAL BİLGİLER DERSİ BAŞARI TESTİ

Sevgili Öğrencimiz,

Bu test sizin; Evimiz Dünya, Ortak Mirasımız, Yaşayan Demokrasimiz, Hayatımızdaki Ekonomi öğrenme alanlarında yer alan değer eğitimi bilincinin ne düzeyde olduğunu belirlemek amacıyla hazırlanmıştır. Testte 20 soru vardır. Her bir soru ve seçenekleri dikkatle okuduktan sonra doğru yanıt olabileceğini düşündüğünüz seçeneğin üzerini işaretleyiniz.

Süreniz 30 dakikadır. Başarılar dilerim.

Cinsiyet: K( ) E( )

1. Yukarıda verilen görselde ne anlatılmak istenmiştir?

a.) Tasarruf
b.) Dayanışma
c.) Sevgi

d.) Saygı

2. Yanda verilen görselde anlatılmak istenen aşağıdakilerden hangisidir?
a.) Sevgi
b.) Saygı
c.) Yardımseverlik
d.) Eşitlik

3. Yukarıda verilen görselde ne anlatılmaktadır?
a.) Adalet
b.) Saygı
c.) Sevgi
d.) Özgürlük

4. Yukarıda ki görselde anlatılmak istenen aşağıdakilerden hangisidir?
   a.) Vatanseverlik
   b.) Bilimsellik
   c.) Barış
   d.) Duyarlılık

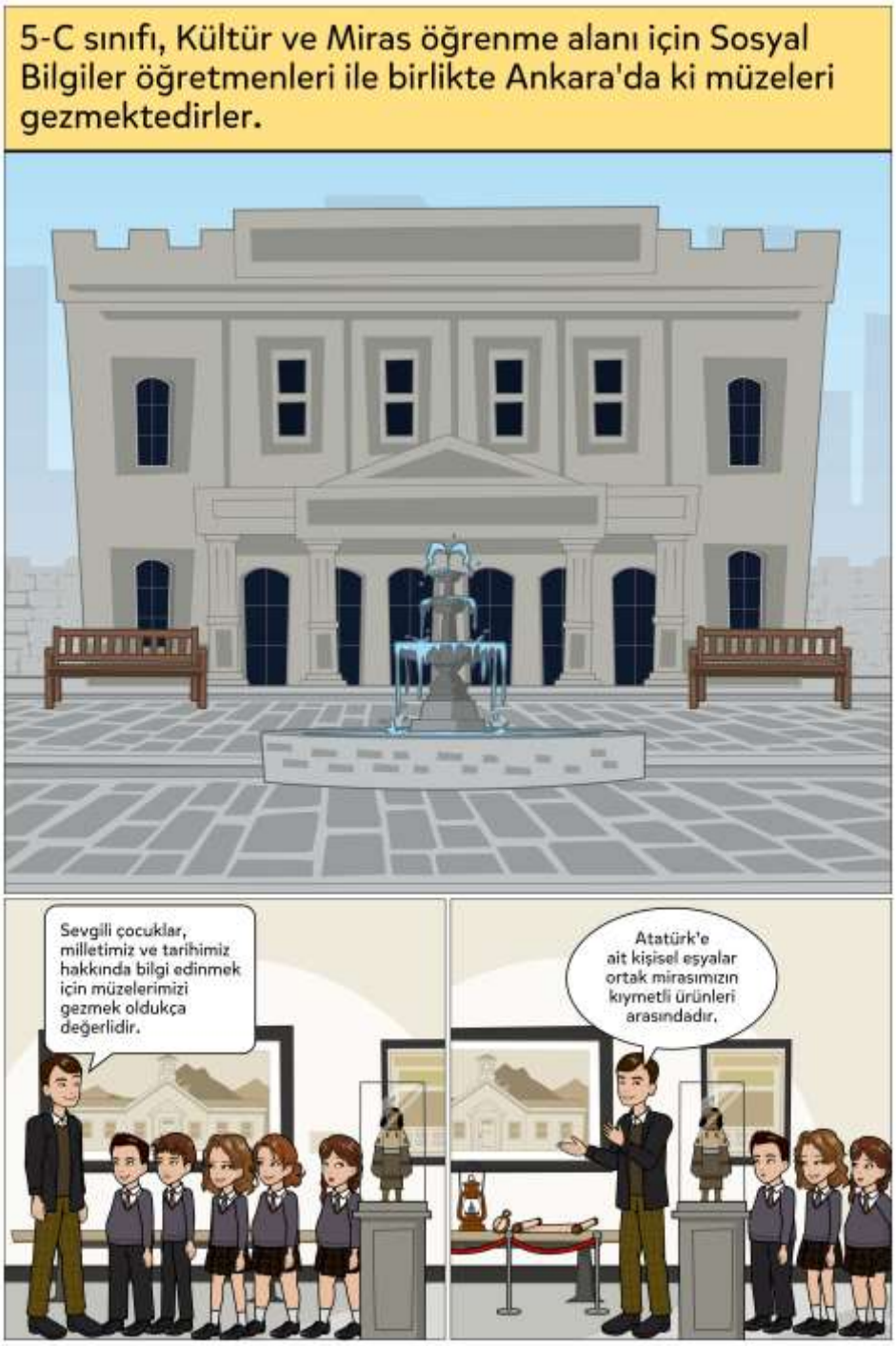

5. Yukarıda verilen görselde anlatılmak istenen nedir?
   a.) Saygı
   b.) Sevgi

c.) Barış
d.) Tasarruf

6. Yukarıda verilen görselde ne anlatılmak istenmiştir?
   a.) Yardımseverlik
   b.) Dürüstlük
   c.) Sorumluluk
   d.) Adalet

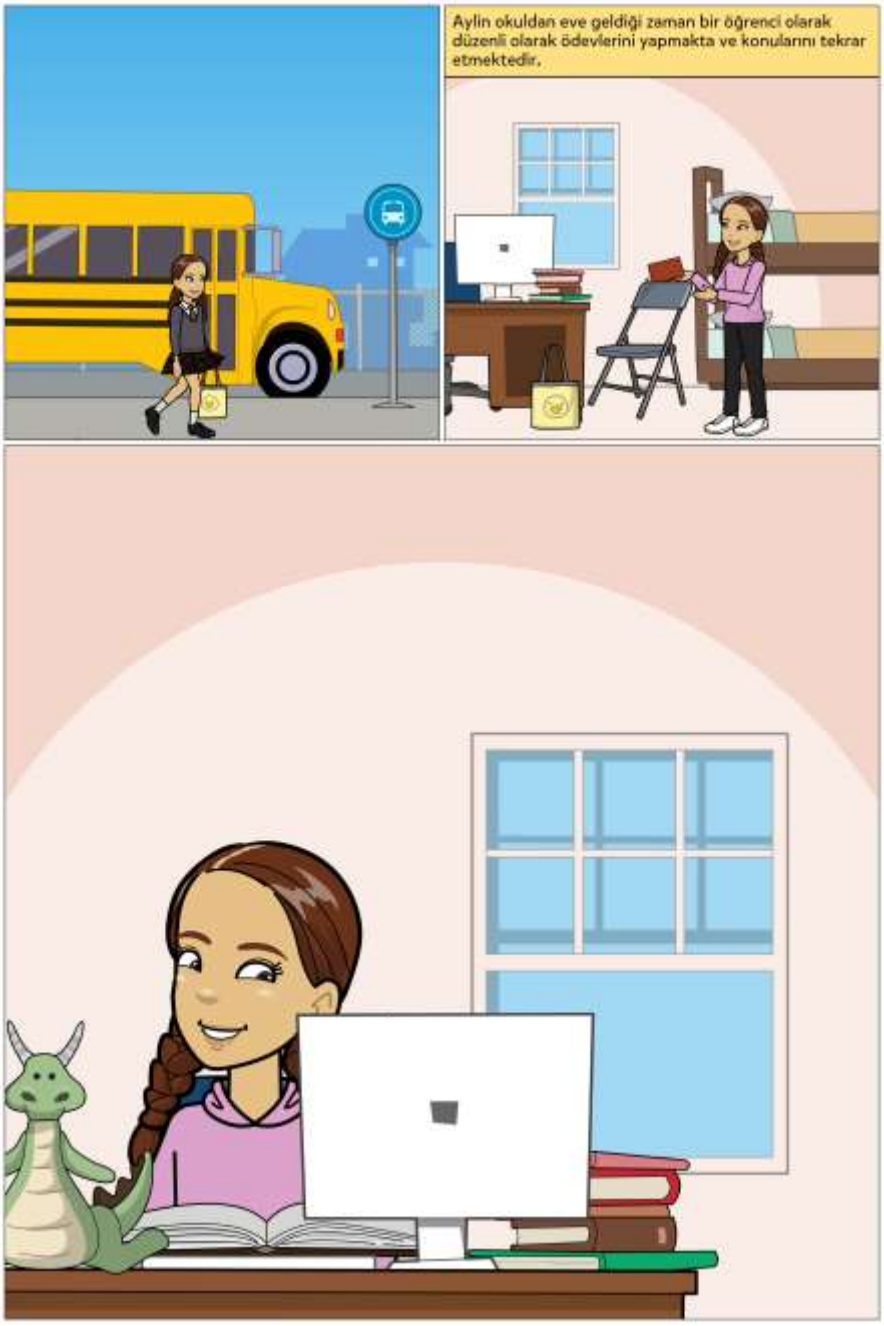
7. Yukarıda verilen görselde anlatılmak istenen nedir?
   a.) Sevgi
   b.) Tasarruf
   c.) Vatanseverlik
   d.) Saygı

Aşağıdaki 8. ve 9. soruları yukarıda verilen görsele göre cevaplayınız.

8. Yukarıda verilen görselde anlatılmak istenen aşağıdakilerden hangisidir?
   a.) Tasarruf
   b.) Aile birliğine önem verme
   c.) Adalet
   d.) Saygı

9. Yukarıda verilen görselde çocukların aile üyelerine karşı göstermiş oldukları tutum ile anlatılmak istenen aşağıdakilerden hangisidir?
   a.) Vatanseverlik
   b.) Tasarruf
   c.) Adalet
   d.) Yardımseverlik

Aşağıda verilmiş olan 10. ve 11. soruları yukarıdaki görsele göre cevaplandırınız.

10. Yukarıda verilen görselde ne anlatılmak istenmektedir?
    a.) Tasarruf
    b.) Aile birliğine önem verme
    c.) Çalışkanlık
    d.) Dayanışma
11. Yukarıda verilen görselde verilen öğrenci için anlatılmak istenen aşağıdakilerden hangisidir?
    a.) Sorumluluk
    b.) Saygı
    c.) Sevgi
    d.) Yardımseverlik

12. Yukarıda verilen görselde vurgulanmak istenen aşağıdakilerden hangisidir?
    a.) Sevgi
    b.) Aile birliğine önem verme
    c.) Dürüstlük
    d.) Dayanışma

13. Yukarıda verilen görselde anlatılmak istenen nedir?
    a.) Tasarruf
    b.) Estetik
    c.) Sorumluluk
    d.) Duyarlılık

14. Yukarıda ki görselde vurgulanmak istenen aşağıdakilerden hangisidir?
    a.) Sevgi
    b.) Saygı
    c.) Bağımsızlık
    d.) Yardımseverlik

15. Yukarıda verilen görselde Aslı'nın anlatmak istediği nedir?
    a.) Duyarlılık
    b.) Saygı
    c.) Tasarruf
    d.) Barış

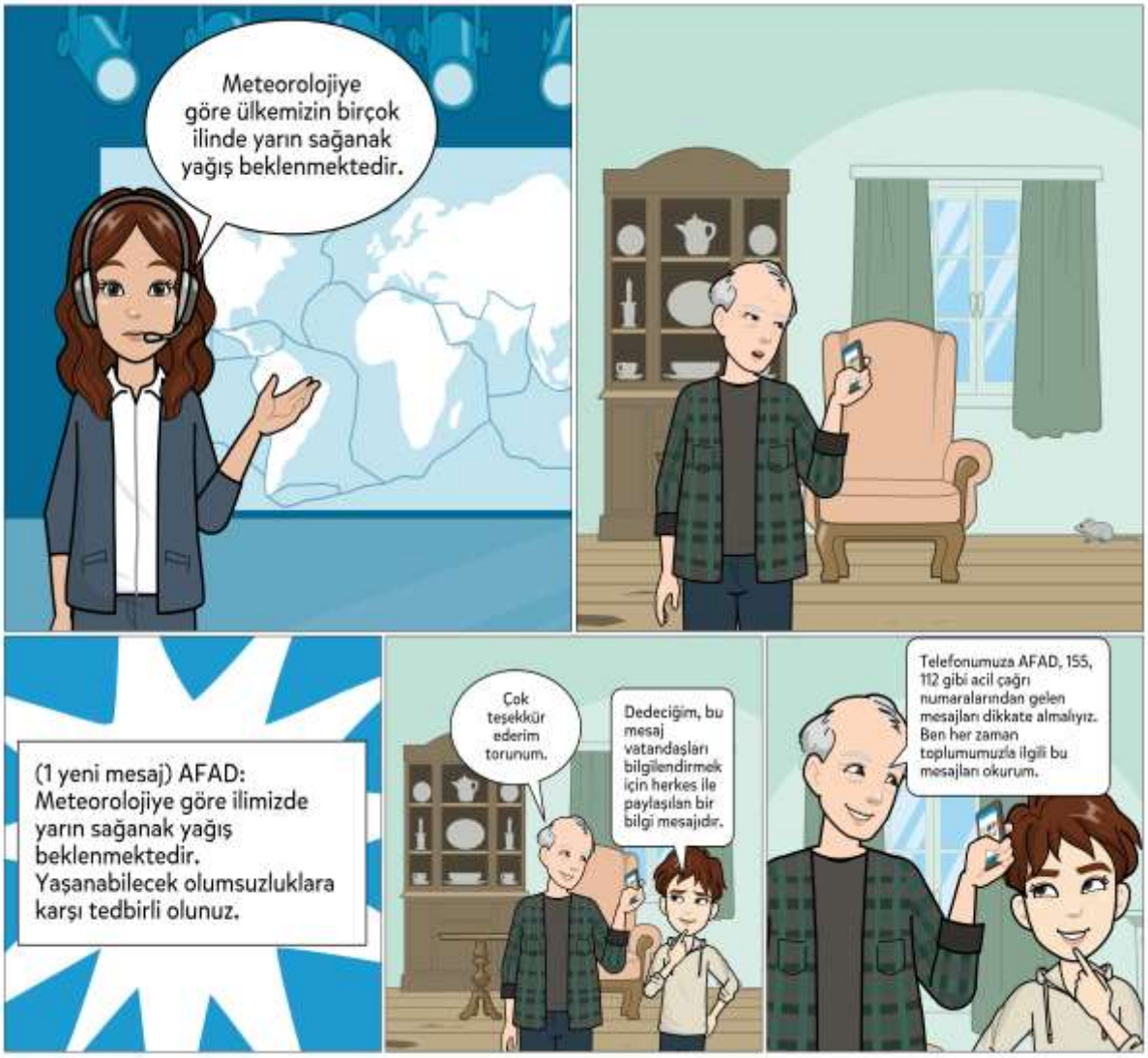
Aşağıda verilen 16 ve 17. soruları yukarıdaki görseli inceleyerek cevaplandırınız.

16. Yukarıda verilen görselde anlatılmak istenen aşağıdakilerden hangisidir?
    a.) Saygı
    b.) Yardımseverlik
    c.) Aile birliğine önem verme
    d.) Adalet

17. Yukarıda verilen görselde ailenin yeni komşularına göstermiş olduğu tutum ile anlatılmak istenen nedir?
    a.) Sevgi
    b.) Adalet
    c.) Estetik
    d.) Dayanışma

18. Yukarıda ki görselde anlatılmak istenen aşağıdakilerden hangisidir?
    a.) Tasarruf
    b.) Sevgi
    c.) Saygı
    d.) Dayanışma

19. Yukarıda verilen görselde dediğin göstermiş olduğu tutum aşağıdakilerden hangisi ile ifade edilebilir?
    a.) Adalet
    b.) Duyarlılık
    c.) Aile birliğine önem
    d.) Dayanışma

20. Yukarıda verilen görselde anlatılmak istenen nedir?
    a.) Eşitlik
    b.) Saygı
    c.) Sevgi
    d.) Sorumluluk

EK 8. ÇİZGİ ROMAN DESTEKLİ DEĞER EĞİTİMİ TUTUM ÖLÇEĞİ

Sevgili öğrenciler, yapılan bu ankette sizlerin Sosyal Bilgiler dersine karşı tutumlarınız tespit etmek amaçlanmaktadır. Anket sonuçları hiçbir şekilde okul notlarınıza yansımayacaktır ve size bir sorumluluk yüklemeyecektir. Soruları cevaplarken içten olmanızı ve tüm soruları cevaplamanızı rica ederim. Araştırmaya katkınızdan dolayı teşekkür ederim.

Cinsiyetiniz: K( ) E( )

	TUTUM ÖLÇEĞİ	Kesinlikle Katılıyorum	Katılıyorum	Fikrim Yok	Katılmıyorum	Kesinlikle Katılmıyorum
1	Sosyal Bilgiler dersini seviyorum.					
2	Sosyal Bilgiler dersinde öğrendiklerimi günlük yaşantımda kullanırım.					
3	Sosyal Bilgiler dersinde hangi değerlerin olduğunu bilirim.					
4	Sosyal Bilgiler dersinde yer alan değerlere günlük yaşantımdan örnekler verebilirim.					
5	Sosyal Bilgiler dersinde ki değerlerin ne kadar önemli olduğunu bilirim.					
6	Sosyal Bilgiler dersinde yer alan değerlere günlük yaşantımda ihtiyaç duymam.					
7	Günlük yaşantımda karşılaştığım olayları açıklarken Sosyal Bilgiler dersinden faydalanmam.					
8	Sosyal Bilgiler dersinde grup çalışmalarına katılmak, arkadaşlarım ile fikir paylaşmak çok güzeldir.					
9	Sosyal Bilgiler ile ilgili tartışmalar gereksizdir.					
10	Sosyal Bilgiler dersinde hangi değerlerin olduğunu bilmem.					
11	Sosyal Bilgiler dersinde aklıma hep başka konular gelir.					
12	Sosyal Bilgiler dersi çok sıkıcıdır.					
13	Sosyal Bilgiler dersinin daha sık olmasını isterim.					
14	Sosyal Bilgiler dersinde yapılan etkinlikler zaman kaybıdır.					
15	Sosyal Bilgilerde yer alan değerleri öğrenmek daha bilinçli olmayı sağlar.					

16	Sosyal Bilgiler ile ilgili ödevler yapmak sıkıntı vericidir.					
17	Sosyal Bilgiler dersi yerine başka derslere girmek isterim.					
18	Sosyal Bilgiler ile uğraşacağım bir mesleğim olmasını isterim.					
19	Çizgi romanlar hakkında bilgiye sahibim.					
20	Sosyal Bilgiler dersini çizgi romanlar ile işlemek isterim.					
21	Çizgi romanların zengin görsellikten oluştuğunu bilirim.					
22	Sosyal Bilgiler dersini çizgi romanlar ile işlemeye gerek olmadığını düşünürüm.					
23	Sosyal Bilgiler dersini sevmem.					
24	Çizgi romanlar hakkında hiçbir bilgim yoktur.					
25	Çizgi roman okumayı severim.					